

22149. II. C. f. 2

Bukve

sa

uzhénke porodnizharstva.

Spisal

Bernard Pachner od Eggenstorf,

doktor sdravnistva, z. k. uzhenik porodoflovja in otrofških bolésin
na visokim sdravniskim uzhelisih v Ljubljani, prvi sdravník v po-
ródishu in hranishu najdenzhkov ondi,

i. t. d. i. t. d.

V Ljubljani.

Natífnjene per Rosalii Eger.

1848.

Bukvo

28

uzhénke porodnizhariva.

Spisal

Bernard Pachner od Eggenfurt.

Doktor zdravništva, z. k. učenik porodstvoja in otroških bolezin
na velikim zdraviliščem uzbekih v Ljubljani, prvi zdravnik v po-
rodbu in hranilno najdenkov oddi.

L. E. d. i. l. d.

V Ljubljani.

Nachgehe per Rosalia Kger.

1848.

Predgovor.

Doktor *Janes Matofhek*, z. k. uzhenik porodoflovja na visokim uzhelishu in sdravnik v porodishu v Ljubljani je v létu tavshent ofem sto in ofemnajt sa poróдне pomozhnize bukve spisal, ktere na shér sto in shérdesetih stranah sedem sto in eden in petdesét stavkov obféshejo.

Slédnji, ki se je v svojim shivljenji le kolikaj f poduzhenjem pezhaj, vé, de so sholske bukve kakor sa uzhenze tako sa uzhenike pri uku toliko bolj pripravne, kolikor krajše, bres de bi umévnošt terpéla, so pisane. Ne samo sató, ampak tudi, ker imajo uzhenke porodnistva samo pét mészov posimi sholo, ktera se jim she s mnogimi prasniki prikrati, ker so té uzhenke v nafhi desheli vezhdél shenske, ki ne snajo ne brati ne pisati, in ker verh tega gori imenovanih bukev tudi v bukvarnizah vezh naprodaj ni, se mi je silno potrébno sdélo, sa tukajshno uzhelishe druge porodoflovške bukve sloshiti, ki so manjshe od imenovanih in shé ofem in dvajset lét upotrebljevanih, in ktére so bres vsih raslizhnih ter nepotrébnih ponáv v malo uzhenim in takim uzhenkam lahko umévnim jesiku pisane.

Kar je bilo v poslednjih létih, namrezh po létu tavshent osem sto in osemnajst v poródo-flovji pominja vredniga snajdeniga in v ozhit-nih písmih pohvaljeniga, in kar sim tudi sam v petnajstih létih svojiga sdravnizharstva, ktero sim v Dunajfski obzhni bolnifhnizi sazhél, v ondashnjim silno velikim porodnifhu vezh lét na-daljeval in ga tudi tukaj v Ljubljani shé osem lét nadaljevam, od fkušhnje poterjeniga ter ko-riftniga sposnal, to sim v prizhijózhih bukvah v uzhenkam pripravnim rédu spifal.

Red mnogih poródošovfskih bukev sapuštiv-fhi sim narpervo rasun tega, kar je od shén-fkih spolovil in od njihnih opravil shé préd ve-diti posebno tréba, nektère opombe od délov zhlovéfhkiga teléfa in od njegovih opravil sploh sapifal, in poté v pervim délu noshézhof, po-rod in otrózhjo posteljo v pravfhnim redovnim ftanu; v drugim pa noshézhof, porod in otrozhjo posteljo v nepravfhnim, neredovnim ftanu ra-sloshil.

v Ljubljani 1848.

Sloshnik.

K a s a l o.

Stran.

Vpeljanje	1
---------------------	---

Pervi dél.

Pervi rasdélek.

Kaj je od softave zhlovéfhkiga teléfa in od njegovih opráv fploh véditi tréba	9
Od délov zhlovéfhkiga teléfa	—
Od opravíl zhlovéfhkiga teléfa	13
Opravila moshganov in zhutniz	—
Opravila mifhiz	14
Od kervi, kako fe po teléfu rastéka in ga redí	—
Prebavljenje in pripravljanje kervi	15
Sopenje	—
Odlozhítve	16
Spolne opravila	—

Drugi rasdélek.

Kaj je od shénfkkih fpolovil in od njih opravíl posé- bno véditi tréba	17
Od shénfkkih fpolovil	—
I. Od shénfke medenze	18
II. Od shénfkkih fpolovil	24
Od opravil shénfkkih fpolnih délov	29
Od pregléda shénfkkih fpolovil	34
Kako fe je pri vřakim preglédovanji fploh sadershati	35

Trétji rasdélek.

Od pravfhne nofhézhosti	42
Od prikasin pravfhne nofhézhosti	43

I. Obzhne prikasni nofhézhofiti	—
II. Méftne prikasni nofhézhofiti	48
Od pretéka pravfhne nofhézhofiti	51
Od fposnanja pravfhne nofhézhofiti	56
I. „Sposnanje nofhézhofiti fploh	—
II. „Sposnanje nofhézhofiti pofebno	57
Od oprave pravfhne nofhézhofiti	61

Zheterti rasdélek.

Od pravfhniga poróda	65
Od prikasin pravfhniga poróda	66
I. Porodova délavnoft	67
II. Voditev otroka pri poródu	69
Voditev otroka fkosi medénzo f glavízo naprej:	
<i>V prvi zhepinni poftavi</i>	74
<i>V drugi</i> „ „	—
<i>V tretji</i> „ „	75
<i>V zheterti</i> „ „	76
Voditev otroka fkosi medénzo v obrásovih poftavah	77
Voditev otroka fkosi medénzo v ritkinih poftavah	78
<i>V prvi ritkini poftavi</i>	79
<i>V drugi</i> „ „	—
<i>V tretji in zheterti</i>	80
Od préteka pravfhniga poróda	—
Od fposnanja pravfhniga poróda:	
I. „Sposnanje poróda fploh	86
II. „Sposnanje poróda pofébej	88
<i>a) „Sposnanje rasnih lég po preifkovanji k poródu naprej</i> <i>leshézhiga otrokoviga déla</i>	—
<i>b) „Sposnanje fhtérih rastizknh poftáv</i>	91
<i>c) „Sposnanje voditve otroka pri poródu</i>	95
<i>d) „Sposnanje porodoviga pretéka</i>	99
<i>e) „Sposnanje shivljenja in smerti fadu o poródu</i>	100
Od oprave pravfhniga poróda	101
Obzhinfke pravila	—
Pofébne pravila	
<i>a) po pretéku poróda</i>	106
<i>b) po rasni legi in po rasnih poftavah fadu</i>	115

Péti rasdélek.

	Stran
Od pravfhne otrozhje postelje	118
Od prikasin pravfhne otrozhje postelje	119
Od pretéka pravfhne otrozhje postelje	120
Od fposnanja pravfhne otrozhje postelje	122
Od oprave pravfhne otrozhje postelje	124
I. Ofkerbljevanje otrozhnize in sadershanje dojézhe matere	—
II. „Skerb sa novorojenzha	130

Drugi dél.

Pervi rasdélek.

Od nepravfhne nofhézhofiti	139
Od nekterih obzhinfkih bolehotnih nakljuzhb nofhézhih —	
Od nekterih méfnih bolehot nofhézhih	
1. Od kil nofhézhih	145
2. Od teshkiga odzejanja vode	—
3. Od otekljin spolovil in nóg	147
4. Od nepravfhne lége notranjih spolovil	148
Od kervavitev nofhézhih	150
Od jajzovih napák	
I. S osíram na privesanje jajza	157
II. S osíram na ispridenje vřiga jajza	158

Drugi rasdélek.

Od nepravfhniga poróda	159
Od nepravfhniga poroda savoljo neredovnofiti poródné delavnofiti	160
I. Popadki po svoji velikofiti neredovni	161
II. Popadki po svoji kakořiti neredovni	166
Od nepravfhniga poróda savoljo neredovnofiti poródné póti	167
I. Popake medénze	—
II. Popake mehkih porojíl	170
Od nepravfhniga poroda savoljo neredovne kakořiti jajzovih délov	177

I. Popake jajzovih mrén	178
II. Popazhena kakost fadove vode	180
III. Popake fadú	181
Od obrázhve otroka na noshíze	189
Od porodniga f - hitrenja	169
IV. Popake popkovíne	202
V. Popake matrne potize	206

Trétji rasdelek.

Od nepravfhne otrózhje postelje	212
I. Bolehote kakor naravni naflédki poróda	213
II. Bolehote v pretéku otrózhje postelje	218
A. Maternizhne bolehote	—
B. Bolehote polti	219
C. Bolehote perf	220
D. Obzhne bolésni	223
Od bolehót novorojenzhkov	—
I. Bolehôte porod naflédijozhe	226
II. Prirojene popáke	227
III. Po porodu pridobljene bolehote	231
Pratika sa prerajtanje zhafa noshezhofti	245
Postave in Prifega sa porodne pomozhnize	245

Drugi rasdelek.

Vpeljanje.

§. 1.

Ushégarstvo je tisti del porodoflovja, ki poródnim pomozhnizam pové, ktére so njih opravila.

§. 2.

Ta del porodoflovja obféshe vse uke od nar potrebnihh oprav shénfkkih spolovíl in od sposnanja in opravljanja noshézhosti, poróda in otrozhje postelje, bodo nej ti ftanovi redovni, sdravju primérni, pravfihni ali pa neredovni, bolehní, nepravfihni, — in natanjko raslága tisto pomozh, ktero imajo poróдне pomozhnize v zhasu file in nevarnosti dajati.

§. 3.

Opravila poródnih pomozhníz so té le:

- 1) de noshézhim fvetovajo, kako se sadershati, de sdrave ostanejo,
- 2) de so pri poródu pripomóshne,
- 3) de otrózhnizam in novorojenim otrokam ftréshejo in jih opravljaajo,
- 4) de v pravim zhasu sposnajo, kadaj de je poródnizharja ali sdravnika tréba, ker imajo takrat nar vezhi dolshnost, bersh ko bersh eniga ali drusiga poklizati,
- 5) de se, kadar savoljo velike nevarnosti poródni-

zharja zhakati ni mogózhe, s vfo previdnostjo in po vefi tako sadershijo in tako ravnajo, kakor fo fe v fholi uzhile, in

- 6) de fo porodnizharju pri njegovih opravilih pri-pomoshne, de mu pomagajo, zhe sheli, in vse natanjko ftorijo, kar jim sapové.

§. 4.

Téhtnost ushégarftva se previdi is tega, ker v njem sdravje in shivljenje matere in eniga ali vezh otrók leshí, in se sposná is korífti, ki sná priti is pri-pravnosti in veftnosti porodnih pomozhniz in tudi is fhko-de, ktero njih nevéftnost, nepripravnost in sanikernost ftoriti samorejo, in ktera se potlej ne da vezh odverniti.

§. 5.

Zhe fe ta tehtnost poródne pomozhí in velike is njé ishajózhe dolshnosti prevdarijo, fe mora vfaka shén-fka, ktera hozhe poródna pomozhniza postati, nar per-vo fkerbno in svefto sprafhevati, ali imá *lastnosti*, ktere fo k nauzhenju in k opravi té umetnosti potrebne.

§. 6.

Kar telo sadene, nej je taka shénfka dvajset do tridesét lét *stara*, ker v posnejshi starosti nauzhenje, in sayoljo marfikterih teléfnih slabost tudi opravljanje té umétnosti teshko ftane: nej je *sdrava* in terdne po-ftave, de samore teshavnosti tega ftanú losheje pre-ftati; in tudi ojstarih pozhutkov, pred vfm drugim pa *tanjkiga utipa*. Slafti roke morajo tanjke, gibzhne, mehke, bres bradoviz, perfti ne prekratki in gibki biti.

§. 7.

Kar glavo in ferze utizhe, nej je poródna pomozh-niza *sdraviga uma*, *praviga sposnanja* in *dobre pa-*

meti; koristno je tudi, zhe sna brati in pisati in branje rasuméti; nej je brihtna in ferzhna, pa ne predersna; nej imá strah boshji in pravo vero bres vse vrashe in bres vsih smót, kakor tudi nej si prisadéva poshtenosti, dobre vésti, krotkósti, poterpeshljivosti, ufmljenosti, nefamopridnosti in dobre volje, povsod in vselej pomagati, kadarje tréba, in poslednjizh nej je modra, tréсна in samolkljiva.

§. 8.

Préden se kaka shénfka ushegarstva lóti, si mora vse tilte védnosti in pripravnosti pridobiti, bres kterih ji ni mogozhe, dolshnosti svojiga štanú spolnovati, in sató se mora s posebnim veseljem prisadevati, se vsiga nauzhiti, zhefar ji je v njenim štanu treba; to poduzhenje je pa nar bolj samo *v ozhitnih fholah* in *v poródiških* mogózhe.

§. 9.

Védnosti, kterih se je vsaki porodni pomozhnizi v tazih fholah uzhati, vtizhejo: 1) postavo in opravila zhloveshkiga teléfa sploh, posebno pa opravila shénfkiga teléfa, slasti štan noshézhosti, poroda in otrozhje postelje ter shénfke spolovila, ktere se v téh štanovih, nej so redovni ali neredovni, rasno spreminjajo; in 2) tudi uke in pravila, ktere kashejo, kako noshezhe, porodnize in otrózhnize sdrave ostanejo, kako se njih nepravfihni, bolehní štan odpravi, ali zhe se to vezh sgoditi ne more, faj toliko zhafa nevarnost pomanjsha, dokler sdravnik pridejo.

§. 10.

Rasun lahke gibzhnosti svojiga teléfa je tudi vsaki porodni pomozhnizi tréba, de vse tilte opravila, pri kterih se ene ali druge ali pa obéh rók posflushiti mora, s nekako *prípravnostjo* sgotovi, zhe hozhe po svojim namenu mater in novorojenzhka dobro ofkerbljevati.

Savoljo tega ne smé nobene ji v fholi pri uku ponujene priloshnosti samuditi, se v všim tem popolnoma isuriti, kar ji bo treba s peršmi ali s roko štoriti.

§. 11.

Shena, ktera se je v fholi tako dobro uzhila, de je vse vednosti in pripravnosti ji v njenim štanu potrebne pridobila, *sprafševanje* is njih dobro doštala in svojo *prifégo* štorila, prejme *diplóm*, to je, šprizhevanjsko písmo, po katerim smé v vsaki deshéli po obštojezhnih poštavah svojo umetnost prošto opravljati.

§. 12.

Kadar sprafšana in priféshena porodna pomozhnica v svoj štan štópi, mora, ne samo vših naukoy, kterih se je v fholi nauzhila, natanjko spolnovati, ampak tudi, de si saupanje ljudi pridobí in svoje shivljenje sboljšha, po nekterih *pravilih* se ravnáti, ktere ji pamet in prebrisan um daje.

Té pravila so:

- 1) Védno mora mísliti, de se fhe ni všiga isuzhila in de fhe ni všiga škusila; torej nej fholfke bukve od poródne pomozhi tudi posnéje pridno prebéra, in kolikorkrat ji je k nofhézhí ali poródnizi štopiti, nej míslí se mende fhe kaj nauzhiti, zhefar popréj fhe nikoli ni vidila ne vedla.
- 2) Nej teshke dolshnosti svojiga štanú poshteno in bres samopridnosti opravlja, nej je samokljiva in s všimi prijasna; podnevi kakor ponozhi nej s enako poterpeshljivostjo povsod pomaga; pri tazih opravilih, ktere materi bolezhine, otroku pa nevarnost delajo, nej se s vso pasljivostjo fuzhe; vselej nej snashna in tresna pride, in kolikor more, nej odvsame ljudém krivovérstvo in vrashe f pametnimi preprizhbami.
- 3) Njeni prid je, zhe pomaga ubógim in nepre-

móshnim ravno tako voljno, kakor bogátim, nesakonfkim tako rada, kakor sakónfkim, in kadar fe priméri, de jo na vezh krajev v enim zhafu klizhejo, nej hiti tam nar pervo pomagati, kjér je nar vézhi fila, ali pa fkerbi nej, ako je treba, de h drugi porodnizi druga pomozhniza pride.

- 4) Zhe fi pri poródnizi fama ne vé fvetovati ali zhe fe pri nji nevarnost kashe, ktere ji je fama ali pa kaka druga poródna pomozhniza kriva bila, take okorne bábize ne fmejo ne gerda samopridnost ne drugi usroki sadershevati, bres odloga po porodnizharja poslati in mu vse na tanko rasloshiti.
- 5) Nej tam, kjér shêna porodí, nizh nepotrebniga, de bi fe bahala, ne opravlja, in fvoje pomozhi tudi tam ne fmé odrezhi, kjér fo shé po kako drugo pomozhnizo poslali.
- 6) Zhe jo gosposka savoljo fšanú kake shenfke vprafha, mora to prav natanjko oglédati, in zhe fe ji njeni fšan negotov sdí, mora rajfhi fvoje dvomljenje rasodéti, kakor kaj napzhniga odgovoriti.
- 7) Zhe je pri kaki bolehní nofhézhi, ji ne fmé sdravil in fizer slo mozhnih rezhi ne nafvetovati ne dajati, nar menj pa pomagati fad teléfa fplaviti. V vfih tazih okoljfhinah nej shenfkam, ktere fe s njo savoljo fvoje ali pa otrokove bolésni posvetovati hozhejo, sdravnika na snanje dá; f tem nej fe poródna pomozhniza pogovorí, ako mifli, de je kak otrok kjé umorjen bil, ali zhe je pri fpregledovanji kake shenfke nalesljive bolesni nafhla, kakor tudi poróde mu mora fkasati, ki fo bili satajeni ali po kterih fo mertvi ali pa popazheni otrozi na fvét prifhli.
- 8) Ker je v kerfhanfko-katoljfhkih deshelah navada, de poródna pomozhniza novorojenzhka h kerftu nefe in otrozhnizo k shegnanju v zérkev

sprémi, nej fkerbí, de se mati in otrok v tazih okoljshinah ne poshkodjeta in ne obolita.

9) Nej vsaziga sdravnika, nej je dohtar ali ranozél-nik, vselej in povsod spodobno spofhtuje, in vse nej natanko storí, kar ji sapové.

10) Dobro je, de s drusimi porodnimi pomozhni-zami svojiga kraja ali blishnje okolize v miru in v prijasnosti shivi, se vsiga oporekovanja in oprav-ljivosti varje, drusih ne spodriva, se noshezhim in porodnizam ne fili in níz nepraviga ne storí, de bi si tako flovezbe imé pridobila ali pa imé, ktero she imá, she bolj rasglasila.

PERVI DÉL.

Od noshézhosti, od poróda in od
otrózhje póstelje v pravfhnim sdra-
vim ftanu.

Od delov zhlóveshkiga telésa.

§. 14.

Zhlóveshko telo se razdeli v glavo, v teršá in v
uda; je is terdih in v mehkih delov in dopernastka f
temi deli oprave. Razdelo se na shviljenja pógójeno in
bres kterih shviljenj zbirajo se.

§. 15.

Terdi deli so kóhi, brúhanci, vesila, pískrizhastá
tkanina, shviluze ali meib, kite, pósele ali shile, zbut-
niti, kóti, kógarke, kósti, nabívi, lasje; mekhi
deli so kósti in kar od keryi pride, póhárni, mlé-
ko, mlo, shvilzh, shviliza l. t. d.

premi, neje kerbi, de se mati in oče v tazi-
lo okolstvo ne porokujeta in ne odločita.

9) Neje vlagica nadržanka, neje je dohtar ali razozel-
nik, vselej in povod spodobno spodbuje, in vse
nej mlanko fiori, kar ji sapove.

10) Dobro je, de s drugimi porodnimi pomožni-
zami svojiga kraja ali blišnje okolice v miru in
v prijaznosti, de se vžiga oporokajo in oprav-
ljavli vseh stvari, ki so v njihovi noshezhi
in porodnizam ne sli in nizi nepraviga ne fiori,
de hi si jako svezke ime pridobila ali pa ime,
ktero she ima, she bolj razglasila.

bo ni abor, de inbrezhoji, od poroda in od
otrobpje pofelje v pravlinim sdr-
vini stanu.

Pervi rasdélék.

Kaj je od soštave zhlovéshkiga telésa in od njegovih oprav sploh véditi tréba.

§. 13.

De poródna pomozhniza noshezhoft, porod in otrozhjo pošteljo prav rasfódi in natanjko prevdári, ji je tréba, de ne posná famo shénfskih spolovil, ampak de tudi sploh kaj vé, *kako je zhlovéshko telo sošavljeno in ktere so njegove oprave.*

Od délov zhlovéshkiga telésa.

§. 14.

Zhlovéshko telo se rasdelí v *glavo*, v *terfsh* in v *ude*; je is *terdih* in *tekozhih* delov in dopernafha f témi déli oprave, ktere so od shivljenja pogójene in bres kterih shivéti mogozhe ni.

§. 15.

Terdi deli so kofsti, hruftanzi, vesíla, pískrizhafta tkanina, míshize ali mefo, kite, pošode ali shile, zhutnize, drob, besgavke, koshe, nohtovi, lafjé; *tekozhe* so mlézhjek, kri in kar od kervi pride, poštavim: mléko, flina, shelzh, fzavniza i. t. d.

§. 16.

Kosti so nar terji déli, desiravno se v novorojenzk-kih tudi mehke najdejo in podpérajó vse druge déle. Kadar se *kosti* odlozhijo od mehkih delov zhloveshkiga teléfa, f kterimi so obdane, in kterim so podpora, se imenujejo *kostnjak*.

Na rasnih delih teléfa imajo *kosti* rasno podóbo in delajo visihine, globelji, votljine in luknje. *Glavnih kosti* je nekaj zhepinnih, nekaj obrasovih; ispodobljajo jame ozhi, nosa, ushés in golta, ushésno votljino in obféshejo moshgane in pozhutke.

Kosti terfha so is herbtnih *kosti*, ktere storijo strugo f zhepino fkljenjeno in ktere so kakor med fabo tako tudi s glavo premakljivo svésane; is perfne *kosti*, is réber, ktere se f perfnimi vretenzi vdajávno fklepajo, in is medenzhnih *kosti*, — in naredijo *perfno*, *trebuhovo* in *medénzhno votljino*, ki se fhe le po nalégi mehkih delov spopolnijo. Obféshejo vse déle k fopenju, okoljtéku kerví, k prebavljenju in plemenjenju potrebne.

Kosti udov se rasdelé v *kosti* sgornjih udov, namrezh: plezh, nadkomolza, podkomolza in roke, in v *kosti* sdoljnih udov, namrezh sgornjiga in spodujiga stegna in nog. Šlushijo posebno povoljnimu gibanju.

§. 17.

Hrustanzi, ki so mezhhejski kakor *kosti*, pa terji in vlezhejski kakor drugi déli teléfa, prevlezhejo ali *kosti* po verhi tam, kjér se med fabo véshejo, de se losheje gibljejo, ali pa tam, kjér so nepremakljivo med fabo fklenjene, in dajo drugim délim, postavim: nófu, ushésim, gerlu terdnost in podóbo.

§. 18.

Vesila so béle, vlezhezhe, vitrizhafte nitke, ktere *kosti* gibljivo ali negibljivo med seboj véshejo.

§. 19.

Mifhize so béle, mehke, drashljive, mesnate vitri-ze, ki se v mesnate butarzhize povésane po kostéh vlezhejo in, ko se fkerzhijo, storijo, de se kofiti gibajo. Tam, kjer se mifhize kofiti dersihjo, so njih mesnate nitke bolj béle, svitle, vlezhézhe, bolj fklepane in se imenujejo *kite*.

§. 20.

Zhutnize, béle, mehke, mushene nitke, so s moshgani in f herbtovim mosgam v svési in gredo fkorej do vsih teléfnih délov, ktere delavne in obzhutljive délajo.

§. 21.

Pofóde so koshnate zévi, ki so sa tó, de se kri v njih pretaka in mokrote v mnóгих méstih teléfa v sebe vsifavajo. Perve se imenujejo kervne, te pa vsifavne pofodize.

Odvódnize rasdeljujejo kri v vse déle teléfa, *pri-vodnize* jo pa is drusih délov spét k ferzu nasaj napeljujejo.

§. 22.

Besgavke, is mnosih délov, vezhdél pa is pofó-diz fofstavljene, so sa tó koriftné, de mnoge mokrote is kervi lózhijo, kakor poftavim: persne besgavke mleko, flinne besgavke flino, shlesne besgavke shlésó ali pa, de pomagajo kri pripravljati.

§. 23.

Drob, ki imá svoje opravila, leshi v mnogih votljinah teléfa, je rasne podóbe in is mnogoterih delov fofstavljen. V glavni votljini in v herbtifhevi strugi pofstavim, so moshgani in herbtini moseg, v persni votljini so pljuzha in ferze, v trebuhoi votljini jetra, vraniza, shelódez, zhréva i. t. d.

§. 24.

Piskrizhaſta tkanina, mehka, limaſta priprava, bres vse prave podobe in oſnova vſih délov, pomaga mnoge déle med ſeboj vesati, napolni, kar je prasni-ga in dolín ſoſébnih délov, in ſe najde poſebno pod unanjo koſho.

§. 25.

Unanja koſha je is prav tako imenovane ſhilne mréne in is poverhnje koſhize, prevlézhe vse telo, ſe ſpodviha v njegovih odpertinah in je tam po tém tanj-fhi, rudézhejſhi in ſe *ſhléſniza* imenuje, ki vſo zhre-veſno ſtrugo ſnotraj obdaja.

§. 26.

Méſa, neka ſokrovza, ktero vſiſavne poſodize na vſih délih teléſa va-ſe jemljejo; in *jéſhnik* in *mléz-h-nik*, tekózhofť is jedí in pijázh po vſi zhrevéſni ſtrugi naſiſána, ſe v kri iſidejo.

§. 27.

Kri, rudézha, limaſta, topla tekózhofť, ki imá ſvoj duh, redí vse déle teléſa, je raſun jeſhnika vir vſih drugih mokròt, in ſe is teléſa ſpuſhena raſlozhi v goſti, rudezhi dél, ki ſe *kervna potiza* imenuje, in v vodéni dél, kterimu ſe *kervna voda* pravi.

§. 28.

Imenitne meſta zhloveſhkiga teléſa ſo: *glava*, ki ſe v zhepino in v obras raſdelí, in po ſvoji kóſhi, ſ ktero je prevlezhena, kakor tudi po pozhutkih vezh poſebniga imá, poſtavim, ſoſtavo láſ, luknjiz pri nóſu, pri uſtih in pri uſhéſih in pri vſih njihnih délih, namrezh, pri jeſiku, flinnih beſgavkah i. t. d.; — *vrat*, ki imá raſun premakljivih vratnih vreténz in raſun unanje ko-

she veliko mifhiz, kervnih posodiz in zhutniz, gerlo, oddihalyze, obrambno besgavko in golt; — *perfna votljina*, ktero predálnik od trebuho ve votljine lozhi, in sunaj kósha in mifhize, snotraj pa perfna kósha obdajajo, in ki v tej ferze, ferzhnik, vélike posode in pljuzha, pa tudi goltanez in zhutnize obdershí; — *trebuhova votljina*, ktero trebuho ve ali lédne vreténza in trebuho ve mifhize naredijo, je snotraj od trebuho ve kóshe obdana in imá v febi shelodez, drózne in debéle zhréva, jetra, vranizo, trebuhovo flinno besgavko, ledize in fhe veliko posód in zhutniz; — *medénzhna votljina* f spolovili: s módami, f feménfkimi zévi, f feménfkimi mehurzhki, s moshkim udam pri moshkih, s maternizo, s noshnizo i. t. d. pri shénfkah, kakor tudi f fza-vili: f fzavnim mehurjem, f fzavnikom fpredej in s mastnizo sadej, rasun téh pa fhe s shilami in f zhutnizami; — *udje*, ki fo is kósti, mifhiz, zhutniz, shil in is kóshe, h gibanju pripomorejo in tudi to dobriga na rokah imajo, de s njimi bolj natanjko tipati samoremo.

Od opravil zhlovéshkiga teléfa.

§. 29.

Opravila zhlovéshkiga teléfa fo rasne in fe na raslozhnih delih teléfa nasnanujejo, ktere imamo sa opravke rasne verfte.

Opravila moshganov in zhutniz.

§. 30.

Moshgane imamo, de s njih pomozhjó dusha obzhuti, fposná, mifli, fe spomni, sheli in hozhe.

§. 31.

Zhutnize, ktere is moshganov in is herbtniga mós-ga pridejo, fe rasidejo po rasnih délih teléfa in jih

oshivijo, to je, štorijo, de se gibljejo. Kjer se to gibanje po volji nafhe dušhe godí, se imenuje *povoljno*; zhe se pa ne sgodí po volji nafhe dušhe in neprenéhama terpi, se mu *nepovoljno gibanje* pravi. Povoljno je gibanje udov, jesika, vrata, herbtanza; nepovoljno pa serza, shil, pljuzh, zhrevesne štruge.

§. 32.

Kakor volja nafhe dušhe is isvirka moshgannih zhutniz ishaja, de posebne déle teléfa k delavnosti obudi, tako tudi moshgani vse, kar zhutniške krajevne od sunaj sazhutijo, od zhutniz prejmejo in tako štorijo, de zhlovek *obzhuti, okusi, duha, flishti* in *vidi*.

Opravila mifhiz.

§. 33.

Mifhize flushijo, ker se f pomozhjó zhutniz fkerzhiti samorejo, *gibanju*, ktero je ali *povoljno* ali pa *nepovoljno*; poslednje, postavim, v shelodzu in v zhrevéni štrugi, v shilah in v vših délih teléfa, ki se vedno gibljejo.

Od kervi, kako se po teléfu rasteka in ga redi.

§. 34.

De se kri védno rasteka, štorijo: 1) *Šerze*, vótla mifhiza, ktera je rasdeljena v dva predala in v dva preddvóra, in se vedno fkerzhuje in šteguje, ter tako kri v febe jemlje in is febe paha; 2) *Odvódnize*, ktere is vélike is leviga serzoviga predala pridi-jozhe shile isvirajo, se po vših délih teléfa rasidejo in po vših krajih kri rasšhirjajo, ki, ko je poprej v pljuzhah redívno mózh dobila, rašti, rêji in islozhitvi

flushi; in 3) *Privódnize*, ktere kri sa rejo in lozhitv nepotrebno is vřiga teléfa nabérajó in po dvéh velikih shilah v défni preddvor in v defni predal ferza nasaj peljejo; špotama pa tudi jéřnik in méso po vřisavnih pořódizah pripeljano v febe jemljejo. Rasun tega *veliziga obtéka kervi* je tudi řhe *mali*, kteri od pljužhne is déřniga ferzoviga predala pridijozhe in se v dva zepá rasdelézhe odvódnize k pljužham pelje in se poté, ko se je v njih zherna kri v lepo rudezho premeníla, po řhtérih privódnizah v lévi preddvor ferza nasaj verne.

Prebavljenje in pripravljajanje kervi.

§. 35.

Ker se po od- in islozhenji v mnóгих mestih teléfa vedno veliko kervi sgubi, se ta po prebavljenji in po vřisovanji v vřih délih teléfa řpét nadoméřti. Ko se po lakoti in řheji shivesh v uřta vsame, se po potrebi *preshvézhi* in ř *řlino sméřha*, poté pa po řherálu, goltu in goltanzu *v řhelodez řpravi*, v ktérim se ř pomozhjó řhelodzahniga foka in řhelodzoviga gibanja *v řeshno kařho* premení. Ta v dvanajřtnik pridřhi *s řhelzhem* in ř *řokam trebuhove řlinne řesgavke* sméřhana pomaga *řeshni řók* od neprebavljivih rezhi, ki pozhafi po zhrevih v mařtnizo pridejo in se kakor blato isprasnijo, islozhiti, ki od mnogih vřisávnih pořódiz, kterih je v zhrevih veliko, vřisán poté, ko je řkóři v sdoljnim trebuhu leshézhe řesgavke řhel, v privódnize pride. Rasun tega pa is vřih délov teléfa řnutke, kteri řo njegovi řoftavi řlushili, poté pa tudi poverhi vřiga teléfa druge řézhi vřisavne řhile pořisavajó in v kri prepeljavajó.

řopenje.

§. 36.

řopenje je sató, de se marřktere sa rejo nizh

vezh vgodne rezhí is kerví ispravijo in druge sa rejo vgodne is sraka v njó jemljejo. *Šope* se pa, kadar srak fkosi ufta in nóf, fkosi sheralo, gerlo in oddihaliza med tém, ko se predalnik doli potifne in perfi rasprostrijó, v rasfhirjene pljuzha fhine, se f kervjó sméfha in potlej is fkup svlézhene perfne votljine fkosi oddihalize is uft in is nófa fpét vun pride.

Odlozhitve.

§. 37.

Vse, kar se is kerví nékaj v parni nékaj v te-kózhi podobi odlozhi, pomaga ali marsiktere take rezhí is teléfa spraviti, ki ga nizh vezh ne samorejo redíti, ali pa drugim opravilim flushi, postavim, prebavljenju in pripravljanju kervi, ali pa urodovitvi ali rêji otrôka. Med odlozhitve perve verfte se fhiteje odlozhitve *szavnize* v ledizah, ktera po szavnih zévih v mehur pride, se v njem nabêre in potém odzedí; — odlozhitve *shelzha* v jetrah, ki se v shelzhniku nabêra ter v dvanajstnik slije, — in parjenje *kôshe*, ktero se navadno v podóbi *pare*, vzhasi pa tudi v *kaplizah* sgodí. Jedi prebavljati in kri pripravljati pomagajo *flina*, ktera se v flinnih besgavkah odlozhje in pri shvezhenji s jedmi sméfha, — *shelodzovi fók*, kateri jedí v jéfhno kafho premení, — *shelzh*, kateri ne isganja famo rezhí is kerví, ampak tudi jéfhni fók od jéfhne kafhe lozhi in delavnost zhrevésne ftruge obudí — *fók trebuhove flinne*, *besgavke*, kateri imá ravno tako mózh do jéfhne kafhe, kakor shelzh in — *zhrevesni fók*, kateri na vfi notranji plati zhrev odlózhen ravno imenováim tekozhofim fhe vezhi mozh daje.

Špolne opravila.

§. 38.

Špolne opravila flushijo k ohranjenju zhlovéfhkiga

rodú, kakor poprej raslozhene opravila posamezne ljudi ohraniti pomagajo, in sató jim je posebnih udov tréba, kateri so pri moshkih kakor pri shénfskih f szavili fklenjeni. Pri moshkim spolu so *móde* sa odlozhevanje fémena, ktero se po *feménfskih zévih v feménfske mehurzhke* napelje in v njih hrani. *Moshki ud*, is piskrizhafte tkanine in is mnogih posódz ter zhutniz sostavljen, je na doljni plati f szavnikom fklenjen, na prednjim konzu pa s bolj debélo glavizo previden in flushi k spoju, pri katerim se moshko féme is feménfskih mehurzhkov fkósi szavnik islije. Od shénfskih spolnih opravil se bo posebej govorilo.

Drugi rasdélék.

Kaj je od shénfskih spolovil in od njih opravil poséбно vediti tréba.

§. 39.

Shénfko télo se raslozhi od moshkiga po maršktérih rezhéh; po svoji sostavi je menj isverfheno, menj fkonzhano; kar pa njegovo isobrashivno délavnost utizhe, je bolj ispopolnjeno, kakor se to is bolj prostorne trebuhe votljine, is vézhi delavnosti posód in is bolj dolge zhrevefne struge vidi. Nar poglavitnifhi raslozhek je pa v rasnosti spolovil in spolnih opravil, ktere is njih is-hajajo.

Od shénfskih spolovil.

§. 40.

Shénfske spolovila leshijo v doljnim terfhevim kon-

zu, ki se savoljo svoje podóbe *medenza* imenuje, in katerih neke so snotraj, neke pa sunaj medénze. Medénza, ktera se prav sa prav ne more spolni, temuzh poródni dél imenovati, se raslozhi, kakor terd dél, od drusih mehkih spolovil ali porodil.

I. Od shénfke medenze.

§. 41.

Medénza, ktera terfh podpéra in na obéh stég-nih floní, nosí trebuhovi drob in rasne, ne lé spolne ampak tudi fzavilne in fhe druge déle na-se véshe. Pri shénfkíh flushi posebno v nosfhézhofti k podpóri maternize in med poródam k is-hodu fada in postljize.

§. 42.

Šoftavljena je is fhtérih kostí, namrezh is obéh *neimenovanih kosti* ali *neimenovánk*, is *krishne kosti* ali *krishnize* in is *kukovize*, h katerim se tudi fhe obé poslédnji *lédni vreténzi* fhtejete.

§. 43.

Neimenovanki naredite vezhi dél medénze in fte v prvi mladosti is tréh kostí softavljeni, namrezh: is *ledne kosti* ali *lednize*, ki je sgorej; is *sedne kosti* ali *sednize*, ki je sdolej, in is *framove kosti* ali *framnize*, ki je sprédej. Te tri kostí so v prvi mladosti f hruftanži med seboj fklénjene, in ftoré tam, kjer se f svojim debélfhim konzam fklépajo, *ponvo*, v kateri se stegnova glava premizhe. Odrašhenim pa se ravno tam saraštejo in fkoštenijo, in to je potém nar terd-nejshi mésto medénze.

- a) *Lédniza*, nar vezhi kof neimenovanke, obftojí is fhiroke, nekoliko bokaste plofhe, imá sgorej flok rób, *grebén* imenovan, in spredej in sadej dva *sgorna* in dva *sdoljna* podaljšhka. Na njenim

notranjim lizu se vidi isvišhen obkrajek (*neimenovana zherta*), is kteriga sdolej debelejshi dél, telo imenovan, ishaja. Ta dél lédnize ima na unanjim lizu zhlenno jamizo, v kteri tezhe ftegnova glava, na sadnjim robu ufhesafto zhlenno plofko, po kteri se f krishnizo fklépa, in kashe pod garaftim isbokanim grebénam sadej podréso, ktera s sadnjim ojftirim róbam lednizhniga téla *lednofednizhno podréso* naredi.

b) *Šedniza*, nar sdoljni kóf neimenovanke, ima debel dél, teló imenovan, f zhlenno fhifhko; od tega navsdolj obernjeno ftegnno, na kteriga sadnjim robu se fednizhni podáljfhék vidi, s débélím sdolenjim délam, f *fédnizhnim gerbam*, in s enim od todi povéshno navsgor obernjenim ftegnam, kteri se f fpodnjim konzam navsdol gre-dózhiga framnizhniga fteгна fkléne. Od fédnizhniga podaljfkhka in od fédnizhniga gerba fé-gate na vfaki ftrani po dvé terdni vesili, ki se od todi bolj poshirajózhi f kukovizo in f krishnizo fklenete, kterima se *krishnizhno-fednifhke vesila* pravi.

c) *Šramniza*, prédnji dél neimenovanke, imá telo s lednizhno in fednizhno kóftjó fklenjeno f zhlenno fhifhko, *prézhno ftegnno* s sgornjim ojftirim robam, in *navsdoli obernjeno ftegnno*. Poslednje ftegnno kashe bolj debel sgorenj dél, kteri se f hruftanzam s nasprótno kóftjo véshe (*framovi fklep*), in sdolenj bolj vósek dél s navsgor obernjenim ftegnam fednize fklenjen.

Obá navsgor obernjena fteгна fednize in obá navsdol obernjena fteгна framnize, in sdoljni rob sramoviga fklepa vpodobljajo *framovi obók*. Med framnizo in fednizo na vfaki ftrani je *jajzhafta luknja*, ktera s mreno saperta in s mifhizami prevlezhena lédnio-fednifhki podrési druge ftrani ravno nasproti gleda.

§. 44.

Krishniza, sadej med obéma neimenovankama, je trivoglјate podóbe in navadno is petih vreténzam podobnih kófov foštavlјena, kateri se pri odrasћenih foraftejo in *neprave vretenza* imenujejo. Ima sprednje in sadnje lize, sgornji in sdolni konez in dva roba.

Prédnje lize je memo sadnjiga nekoliko bolj fћiroko, ódsgor navsdol in od ene fћrani proti drugi isvotljeno; sadnje je bokaftó, neravno, po malim gerbaftó. Sgornji konez se fklene s narfpodnjim lédnim vreténzam, od zћefar se v tém fpredej ismolјava (*predgórje*) naredí; spodnji je tumpafta, f hruftanzam prevlezhena oft, ktera se f kukovizo fklepa. Oba roba, ktera fћа sgorej podolgaftó svita, fћа f hruftanzam prevlezheni (*ufћeфafti plófhi*), f kterima se s lednizama fkléпate (*krishnizno lednizћni fklep*). Rasun tega ima krishniza na vfaki plati fћtéri ali pét luknjiz, fќosi ktere gredo zhutnize in poфóde, in fћrugo v fћvoji fћredi od sgori navsdol pelјano sa zhutnize, ktere is sdoljniga herbtoviga mosga pridejo.

§. 45.

Kukoviza, f krishnizo gibljivo fћklenјena, obfћtoji is tréh do fћtérih, vzћafi is pétih poфamefћnih, f hruftanzi in vesili med feboj fћklenјenih kofћí, kterih velikofћ navsdol pojéma. Sgorej je fћirji in se sdolej v okrogel buzek iside; fpredej je isvotljena, sadej bokafta in pomaga f poфlednjim lédnim vretenzam in f krishnizo ispodobiti sadnjo fћeno medenze.

§. 46.

Kar *fklepe* teh kofћí utizће, je famo fћlep med kukovizo in krishnizo *gibljiv*, drugi fo pa *negibljivi* in *terdni*; namrezћ fћlep med framnizama famima, fћlep med krishnizo in lednizama, in fћlep med poфlednjim lednim vreténzam in sgornjim konzam krish-

nize. **S** gerbovo - krishnizhnim in podaljfhkovo - krishnizhnim vesilam se ledno-fednizhna podrésa v dve luknji premení.

§. 47.

Medenza se rasdelí v *vélíko* ali *sgornjo*, in v *malo* ali *sdoljno*. Mejo med njima storí neimenovana zherta, ktera gré od predgorja zhes gorenji dél krishnize po lednizi in po sgornjim robu framnize.

§. 48.

Vélíka medénza, ktera flushi k podpori trebu-hoviga drobja in posebno noshézhe maternize, je so-fstavljena sadej is obéh poslednjih lednih vreténz, na vsaki strani is ploshe ledniz in spredej is mehkih pokrival trebuha; *mala* pa, ktera je sa porod posebno vashna, je sadaj od krishnize in kukovize, nastrani od sdoljniga déla ledniz in od fedniz, spredej pa od framniz ispodobljena.

§. 49.

De se struga, fkosi malo medenzo speljana, bolj natanjko popifati samore, se raslozhi na nji:

- 1) *vhodifhe* ali *sgornja odpertina*, kteriga meje so predgorje, sgornji dél krishnize, neimenovana zherta ledniz, greben framniz in sgornji rob framoviga fklepa, prezhno jajzhaste podobe; —
- 2) *is-hodifhe* ali *sdoljna odpertina*, kteriga mejé so kukovizhni puzek in gerbovo - krishnizhne vesila, fednizhni gerbi in framov obok, podolgašte, na kukovizi vkrivljene podóbe; in
- 3) *medenzhno duplo*. To imá sgorej od kosti ob-dán prostor, ki se *daljina male medénze* ime-nuje, podolgašto okrogel, in sdolej famo neko-liko od kosti ispodobljen voshji prostor, *voshina male medénze* imenovan, fkorej zhišto okrogel,

famo na fednizhnih podaljških nekoliko vtisnjene podóbe.

§. 50.

De se daljina vsih téh prostorov bolj natanjko smeriti samore, si mislimo v rasnih medénzhnih krajih neke zherte (*premérnike*), katerih dolgoft se rasloshnili raskashe.

§. 51.

V vélíki medénzi si mislimo navadno famo *prezhnik* ali *prezhni premérnik*, med obema sgornjima prednjima pikama lednizhniga grebéna, ósem do devét palzov dolg, vzhafi pa tudi she sadnji prezhnik, med narglobozhejsi isvotljino lednizhniga grebéna, devét do desét palzov dolg.

§. 52.

V mali medénzi fo:

- a) V vhodisfi *ravnik* ali *mali premérnik*, od frede predgorja do sgornjiga roba framoviga fklepa, fhtéri palze dolg; *prezhnik* ali *vélíki premérnik*, med nar globozhejsim méftam neimenovane zherte ledniz, pét palzov dolg, in obá *povéshna premernika*, od krishnizhno-lednizhniga fklepa ene strani do frede framnizhniga grebéna druge strani, fhtéri in pol palza dolg; *povéshni premérnik*, ki gré od sadej in od desne navspred in na lévo, se imenuje *défní* ali *pervi*; kateri pa od sadej in od léve navspred in na défno gré, se mu pravi *lévi* ali *drugi*.
- b) V medenzhnim duplu *ravnik* ali *vélíki premérnik*, od frede isvotljine krishnize do frede framnizhniga fklépa, fhtéri in pol do pét palzov dolg, *prezhnik* ali *mali premérnik* med fredo obéh notranjih liz fedniz, fhtéri palze dolg.
- c) V ishodisfi *ravnik*, od kukovizhniga puzka do

sdoljniga roba framnizhniga fklepa, tri in pol palza dolg; zhe se pa kukoviza nasaj potifne, se da ta premérnik pol ali zéli palz sdaljšhati, in *prezahnik*, med notranjim robam fednizhnih gerbov, fhtéri palze dolg.

De se pa v nekterim obsèru profitor male medénze lóshje prerajta, si mislimo fhe en premérnik, ki gré povéshno od frede predgorja do sdoljniga roba framnizhniga fklépa in sneše v prav ispodóbljeni medenzi fhtéri palze in pol.

§. 53.

Visokost zéle medénze od narvifhiga méfta lednizhniga grebéna do fednizhniga gerba snéše fédem palzov. *Visokost* ali *globokost male* medénze je na rasnih méftih tudi rasne mére. Sadaj od predgorja do kukovizhniga puzka méri fhtéri in pol do pét palzov, nastrani od neimenovane zherte lednize do fednizhniga gerba tri do tri in pol palza, in fpredej od sgornjiga roba framnizhniga fklépa do fréde framoviga obóka pol drugi palz.

§. 54.

Nagnjenje medénze, to je, postava planote, ktero si moramo v medénzhnim vhodifhi in is-hodifhi misliti, proti planoti, na kateri kdó stóji, je taka, de je sgornji rob framnizhniga fklépa tri palze nishej od krishnizhniga predgorja, in sdoljni rob framnizhniga fklépa kakiga pol palza globozheje od kukovizhniga puzka.

§. 55.

Naravnava medénzhniga dupla ali ovinek medénzhne struge se ravna po krivoti krishnize in kukovize. Kadar si zherto prav po fredí medénzhne struge vlézheno mislimo, ktera tadaj vse ravne premérnike zhes fredo preréshe in po kateri mora glava ali vfaki

drug dél fadoviga teléfa fkósi medénzo iti; taka se imenuje *fredkova* ali *vodbina zherta*, tudi *of medénze*. Sgóri je ravna, gré od spred navsad in se savije od todi, kjer se drugo krishnizhno vretenze f tretjim fklépa, navsdol in navspred.

II. Od shénskih spolovil.

§. 56.

Kér je sa vfako porodno pomozhnizo prav prav potrebno, *porojila*, to je, vse tiste déle, ki so med porodom délavni, natanjko posnati, ti pa tudi ob enim spolovila so, kterih lafnofti posnati fi ravno tako prisadjati mora, bomo v sledézhih ftavkih od porojil in spolovil ob enim govorili.

§. 57.

Pri medénzi in v medénzi so déli, pri spozhétji, noshézhofiti, poródu in pri otrózhji postelji délavni, ki se shénske *spolovila* imenujejo, in se *v unanje* in *notranje* delé, kakor sunaj medénze leshé in se viditi dajo, ali pa v medénzi leshijo in se torej viditi ne morejo.

§. 58.

Unanje spolovila so: Verhframek, vélíka in mala piska, shgetavzhek, luknjiza v fzavnik, vhodifhe v noshnizo, devizhna mréna, piskova prevosa in presfredek.

1) *Verhframek* je f tolfho podblasinjeno, f kratkimi, kodraftimi kozinami porafheno berdize na sprednjim lizu framniz.

2) *Vélíka* ali *unanja piska* fta fofitavljena is dveh debélíh koshnih gúb, ki fte sunaj s redkimi kozinami porafheni, snotraj pa rudezhkafiti, njeshni in shivo-obzhutni in fforite, ker se na verhframku sazhneta in v presfredek isideta, *framovo fhpranjo*.

- 3) *Mala* ali *notranja piska* sta dvé rudézhi, shivo-obzhutni, med velikima piskama leshezhi in fhe le po rasprojanji vidni kosni gubizi. Pri shénfkah vezhkrat porodivfhih fta dostikrat vífhnjeva, ohlapna in is framove fhpranje molézha; odlozhujeta možno difhézhó, nekoliko limafto vlago in se fprijemata na shgetavzhkovim oglavji.
- 4) *Shgetavzhek*, majhen, kako zhetert palza dolg, okrogľjast, filno shivo-obzhuten jesizhek, leshí tíkama pod verhftramkam. Njegov nar bolj obzhutni dél (*shelod*) je s oglavjem prevlezhen in med velikima piskama in pod gornjim fklépam malih piskov vun moli.
- 5) *Luknjiza v fzavnik* je majhna okrogľjata odpertina, ktera se najde en palz pod shgetavzhkam s nakimnjenim robam obdana.
- 6) *Vhodishe v noshnizo* se pravi odpertini med luknjizo v fzavnik in med piskovo prevoso nad in sa malima piskama. V devífhkim ftanu je s tanjko kosho, (*devízhno mreno* ali *noshnizhno loputo*) vezhdel ne zelo saperta, sakaj majhno luknjizo ima, in, ker se v pervim fpóju navadno rasterga, oftanejo po nji majhne bunzhize, *devízhne bradovízhize* imenovane. Majhni proftor med malima piskama in med noshnizhnim vhodífhem se imenuje *predvor* noshnize.
- 7) *Piskna prevosa* je tanjka, pri véľikih piskih sdoľej in sadej vidľjiva prék napeta kosna guba, pod ktero je majhna jamiza.
- 8) *Prefrédek* se imenuje tifta mefnata herviza, ktera se najde med ritnikam in med piskno prevoso, in je is mífhizhnih vitriz, is toľfhe in koshe narejena.

§. 59.

Notranje spolovila fo: noshniza, materniza s okrogľimi in fhírokimi vesili, materne zevi in jajzhnika.

- 1) *Noshniza* je koshnata, kake fhtéri do pét pal-

zov dolga, po flokim boku krishnize gredezha fruga, ki v medénzi sadej sa fzavnikom in sa fzavnim mehurjem in pred maftnizo leshi, s kterimi déli je f pifkrizhafto tkanino sarafhena. Sazhne fe pri vhodifhi v noshnizo in fe konzhá na sgornjim méftu, *noshnizhno obózhje* imenovanim, v katero nekaj maternize dóli molí.

Noshniza imá eno prednjo bolj kratko, in eno sadnjo bolj dolgo fténo; v nji je, posebno na prednji fténi véliko prézhnih gub, ktere fe, kadar gré otrok fkosi, rastegniti dajo, in veliko shlésnih besgávk sa odlozhevanje shlése, ktere je vzhafi v kaki bolehoti tudi vezh.

- 2) *Materniza* je nar poglavitnifhi med vřimi fpolovili, ker je sa mefzhno zhifho, sa fpozhetje, nofhézhof in porod. Leshi v gornjim méftu medénzhniga dupla naravnof po ofredkovi zherti medénzhniga vhodifha sadej sa fzavnim mehurjem in pred maftnizo. Narejena je is gofté tkanine, is mifhizhnih vitriz, is mnogih odvódniz, privódniz in vřifavnih shil in is zhutniz. Materniza premeni v mefzhni zhifhi in v nofhézhofiti fvojo légo in nekoliko tudi fvojo podóbo, ktera je v devířhkim ftanu plořhafto řtifnjemi hrufhki podobna. Ima sadnje isbokano in prednje fkoraj plořhafto lize, dolga je dva in pol do tri palze, fhiroka pa en in pol do dva palza, in debéla en in pol palza. Njeni gornji dél do tam, kjer je nar fhirózhji, je *maternizhno dno*, frédni pa voshji, fe imenuje *maternizhni fredek*, in sdoljnimu, ki fe bolj tenák pa tudi bolj goft vřhlata, fe pravi *maternizhni vrat*.

Maternizhni vrat je kak palz dolg in njegov nar sdoljni konez molí v podóbi pol palza dolsiga, terdiga, vzhafi fkoraj hrufstanzhaftiga piljka, od noshnizhniga obózhja obdán, v noshnizo, kterimu fe savoljo téga *noshnizhni dél maternize* pravi. Ta ima dvé uřtnizi, predujo

debélo, bolj dolgo, in sadnjo bolj kratko, med njima pa je *prézhna pozh*, která je *unanje maternizhno uftje*. Pri tem uftji se sazhne *struga maternizhniga vratú*, která v duplo maternizhniga fredka pelje. Tam, kjer se ta struga, ki je v frédi bolj fhiroka, v imenovano maternizhno duplo iside, se nekoliko vtisne, in to bolj vosko mésto maternizhniga vratú se imenuje *notranje maternizhno uftje*.

Maternizhni fredek in *maternizhno dno* obfêsheta trivogljàto votljino, ki se pri notranjim maternizhnim uftji sazhne in bi v nenofhézhim ftanu komaj mandeljnovó jedro v febe vséti samogla. Rasun té shé imenovane sdoljne odper-tine ima ta votljina sgórej na narfhirjim méstu fhe dve luknjizi na strani, ki is maternizhniga dupla v strugo maternizhnih zeví peljete. Notranje lize te struge, ki se pri unanjim maternizhnim uftji sazhne in do notranjih luknjiz maternizhnih zeví nadaljva se s shlésno kósho prevlézhe v maternizhnim vratu ozhitno sgubanzhenó. O nofhézhofti se materniza v svojem duplu in v strugi fvojiga vratú veliko fpremení.

3) *Okrogle maternizhne vesila* fte dve okrogli tanjki vervizi, ki na obéh stranah maternizhniga dna isvirate in is fnutka otrozhnikovimu fnutku slo podobniga obftojite. Savijate se med listi fhírozih vesil prék do sdoljniga roba ledniz, ishajate is lozenja v dimljah in se rasfhirite v verhfamku.

4) *Trehuhova kosha*, f ktero je vse trebuhovo drobje prevlezheno, obdá tudi fkorej vef gornji dél maternize, naredí tako na obéh stranah gubè, obftójézhe is dveh listov in obdaja f témi posóde in zhutnize, ktere gredo v maternizo, kakor tudi okrogle maternizhne vesila, maternizhne zéví in jajzhnike. Tem gubam se rezhe *fhíroke maternizhne vesila*.

- 5) *Maternizhne zevi* fte dve tanjki, koshnati, kake tri palze dolgi zevi, kateri is sgornjiga kóta maternizhne votljine isvirate, fe sviti po fhirokih maternizhnih vesilih ob ftranah medénze ftegnete in v unanjo fhiroko, s nasóbzhanim konzam (*ogrisek*) obdano odpertino konzhate. Obftojite is tkanine maternizi podobne in fte sunaj f trebuhovo, snotraj pa s shlesno kosho prevlézheni.
- 6) *Jajzhnika* fta dve ploffasti, jajzhnati en do en in pol palza dolgi, prezej terdi teléfzi, ki fe pod in sa maternizhnima zévima v fhirózih maternizhnih vesilih snajdeta in v fvojim omréshji v zhafu srelofti dvanajft do fhéftnajft majhnih, f fvitlo beljaku podobno tekózhoftjo napolnjenih *me-hurzhkov* ali *jajzhkov* imate.

§. 60.

Ti déli fo sa rasne fpolne opravila shêne. Jajzhnika fta sa urodovitenje, maternizhni zévi sa fpozhetje, ker urodoviteno jajze is jajzhnika v maternizo fpeljete, materniza sa noshézhof in porod, noshniza in unanje fpolovila ravno tako sa porod in sa spoj.

§. 61.

Šifza fta na fprednji plati perf polkroglasti, besgavkasti teléfi, ki fe fhe le v dôbi fpólne srélofti tako pokáshete in imate po verhu belo, tanjko kosho, v fredi pa israftljek (*bradovizo*), s bolj samoklim rudezhkastim ali rjavim okroshjem (*obftertam*), obdan. Šifza fta sa od- in islozhevanje mleka in obftojita is *perfne* ali *mlézhje besgavke*, is *mlekatokov*, is rahle pifkrizhafte tkanine in is tolfhe. Mleko v posamefnih besgavzhizah nabrano fe po majhnih ftrushizah v mlekatoke napeljuje, katerih fe po dvanajft do pétnajft na vfaki bradovizi konzhá.

Od opravil shénfskih spolnih délov.

§. 62.

Popisane spolovila flushijo k mnoshenju roda, kar je pa famo nekaj let mogozhe, to je v dôbi *spôlne srelosti*. Vézhi dél shivljenja, namrezh v sgodnji mladosti in v posni starosti, so tadaj une nedelavne, deliravno tudi v téh dobah ne ostanejo enáke, ker v sgodnji mladosti rastejo in se isdeljujejo, v starosti pa pojemljejo.

§. 63.

Spôlna srelost ali *priloshnost* sa *spolne opravila* se sazhne pri shénfkah nafih krajev okoli fhtérnajstiga ali pétnajstiga leta starosti, terpi vezhdél pét in dvajset do trideset lét in se rasodéva v sazhétku po kervavenji is spolovil, ki se do konza te pomnoshene spôlne delavnosti v svojih dôbah ponavlja. Ker se ta kervotok, ki vsazikrat fhtéri ali pét dní terpi, vsak zheterti téden v nenofhézhim stanu ponoví in shénfski shivot, kakor pravijo, preobilne kervi ozhifti, se imenuje *meszh-na zhifha*.

Ta se sazhne prvi pot, pri obzhutnih shénfkah pa tudi vselej, f marsikterimi teshavami, kakor postavim s bolezhinami v glavi in v krishi, f teshkini udi, s pomnósheno vrozhino, s obzhutnostjo in bolehnostjo v trebuhu, s davljenjem in f tifhanjem v shelodzu, s raslezanjem v medénzi, s bodenjem in s gomosljenjem v perfih, i. t. d.

Shénfke, ktere imajo zhifho vso v pravim zhasu, nar rajshi spozhenjajo, pa vunder se vzhasi, tode redkokdaj priméri, de dekléta ali shené, ktere fhe zhifhe niso iméle, ali ktere so jo shé sgubile, v drug stan pridejo.

§. 64.

Spozhétje se imenuje tisti stan shénfkiga teléfa, kteri koj po rodovitnim spóju nastópi. V tem stanu se

zhlovéfhka kal na jajzhniku s mozhjó moshkiga femena oshiví, (*se urodoviti*) in tako urodoviteno jajzhize na mésto pripélje, na katerim obštati in se ispodóbiti samóre.

§. 65.

Kadar je prifhlo jajzhize na mésto, na katerim se goditi samore, nastópi *nosfhézhoft*. O nosfhezhofti pa sad ne raste lé in, zhe gré vse po frezhi, se ne isgodí famo, ampak se tudi k ispravi otroka in posíljize pripomoshni déli in sífza, ktera pa fhe le po poródu otroka svoj namen dofésheta, pripravljajo, kakor je tréba. Tífti dél shénfkiga teléfa, ki jajzhize va-se vsame, kashe v njegovim gojenji rasne premémbe, po katerih se tudi mejafhi délí mnogotero bolj ali menj prenazhinjajo.

O rodovitnim spóju je ogrisek maternizhnih zev kakor v kerzhu sdrashen, objame jajzhnik, sprejme urodoviteno jajzhize in ga pelje v kakih fhtérnajftih dnéh v maternizhno duplo. Tako nastópi *nosfhezhoft na pravím méstu, nosfhézhoft v maternízi*. Zhe pa, kar se redkokadaj sgodí, urodoviteno jajze v jajzhniku oftane, ali v trebuho vo duplo pride ali v maternizhnih zévih obtizhí, se priméri *nosfhezhoft na nepravím méstu, nosfhezhoft v jajzhniku, nosfhézhoft v trebuho-vim duplu, nosfhézhoft v maternizhni zévi*.

Nosfhézhoft je *pravshna, sdrava*, kadar se sad v maternizhnim duplu spozhnè, kadar se redovno ispodoblja in do fhtérdefétiga tédna noli, pa tudi mati ta zhaľ bres vse posebne bolésni oftane; *nepravshna in bolehná* je pa nosfhézhoft, kadar se jajzhize neredovno ispodoblja, in mater in otroka kaj sadéne, kar bi jima fhkodovati vtegnilo; tako, postavim, se jajze v fnetjavi nosfhézhofti zhišto ispridi, ker nima vezh zhlovéfhkiga sada v febi ali pa lé nektere majzhizne dele njega. Po rasnosti posamefnih délov, is katerih obftojí *fnetje*, se raslozhijo kervne, vodne, srazhne ali vetrovne fnetja, mehurne ali grojsdne, mešne, kitafte, lasnate, apnéne, kóštné fnetja.

Prava noshézhofť se imenuje tiťti řtan, v kterim se po rodovitnim řpoju prav ispodobljeno, ali nekolikanj ali pa zeló isprideno jajze v maternizi ali pa sunaj njé snajde. *Dosdevna* noshezhofť je pa takrat, kadar jo bolehnofť goljufno posnemajo. Tudi *sméřna* se imenuje noshézhofť, kadar noshézhza rařun praviga řadú tudi řnetje nóři.

Po řhtevilu řadov je noshézhofť *enojna* in *mnoshna*. Mnoshna se řasdelí v dvojzhkino, trojzhkino, zhveterzhkino, zhe je dvóje, tróje, zhvetéro i. t. d. jajzhk urodovitenih.

§. 66.

Porod je tiťti naturni opravek, po kterim ři řhénřko telo prisadéne, řad s drugimi jajzovimi déli vred od otrozhnika odlozhiti in is matere řpraviti. Mozh pri tem opravku řlavna se ne řasodéne řamo v řpolovilih v tó naménjenih, ampak tudi na řřim teléřu, ki s řřo mozhjó k poródu řipomore.

Porodi se mnogotero řasdelijo.

1) § poglédam *na njih nařtop*, to je, po dóbi noshézhofťi, v kteri se řgodíjo, řo:

a) *pravozhafni*, *godni*, kteri se řgodijo v devét in trideřétim ali v řhtérideřétim tédnú noshézhofťi, in

b) *nepravozhafni*, *nesréli* in *presreli*, kteri ne nařtopijo v pravim zhařu, temuzh řed ali posneje.

Vřak *nesréř* porod se imenuje *řplav*, zhe se jajze perve řhtéri meřze, to je, pervih řheřtnajř ali řšemnajř tednov, řreden mati otrokovo gibanje obzhuti, is materniga teléřa isřhene; *negoden* je pa porod, zhe řad med zhetertim in ředmim meřzam ali med řšemnajřtim in trideřétim tédnám is materniga teléřa na řřet řride, in *presgoden*, zhe se porod med ředmim in devetim meřzam, ali med trideřétim in řřem in trideřétim tédnám noshézhofťi řgodí.

Presréli porodi se primerijo dva ali tri tédne po pravim dokonzhnji nofhézhofti.

- 2) Po njih *preteku*, to je, kako in kadaj se po naturni mozhi dopolnijo in po splošnim poprijetji materniga sdravja so porodi:

Redovni, kateri se frezhno sazgnejo, bres popák pretezhejo in se, kakor skufhnja uzhi, nar vezhkrat sgodijo.

Nerodovni, kateri se ali shé s nefrezhnimi okoljshinami sazgnejo ali pa med pretékam fzhasama nevarne rezhi sabo pripeljejo, se bolj porredkama pripétijo in vezhdél umétne pomozhi potrebujejo.

Naturni, kateri se bres umetne pomozhi sgol f pomozhjó nature, in

Umétni, kateri se, de fta mati in otrok fhkode obvarovana, ali de se nevarnost odverne, s umétno pomozhjo dokonzhajo.

Lahki, kateri se bres posébniga upéranja matere, in

Teshki, kateri se s vézhimi teshavami sa njo opravijo.

Hitri, kateri se v vsih dôbah bersheje, kakor je navadno, konzhajo, in

Pozhafni, kateri ali v posamešnih dobah, ali pa v zélím pretéku dalj zhafa terpíjo, kakor je prav.

- 3) Š pogledam na njih *ishod*, to je, na nasledke, ktere imá konzhani porod sa sdravje matere in otroka, se rasdelé porodi v

Šrezhne, *sdrave* in *pravshne*, zhe nista ne mati ne otrok po porodu na sdravji posfhkoderana, in v *nesrezhne*, *nesdrave*, *nepravshne*, zhe fta mati ali otrok, ali pa obá po porodu na sdravji in na shivljenji fhkodo terpéla.

- 4) Po *shtevilu otrok* je porod *enójzhin* in *mnóshin*, namrezh dvojhk, trojhk, zhvetérsk porod i. t. d.

§. 67.

Otrozhja postelja, štan, kateri koj po porodu nastopi, imá namen, vse v noshézhosti premenjene déle shénfkiga teléfa tako poravnati, kakor so bili pred noshézhostjo, isvirke nar pred potrebniga shivesha novorojenzku odpréti in savoljo téga islozhbe is maternize fkósi kosho in is físzov spéshiti.

§. 68.

Noshézhost, porod in otrozhja postelja niso same na sebi *nikakorshne bolehote*; pa teló matere je v tazih štanovih bolj sdrashljivo, in savoljo téga ta zhas lahko po rezhéh obolí, ktere bi mu fízer neshkodljive bile.

§. 69.

She le po *odstavljenji otroka*, ki je navadno devét mészov ali zélo léto na persih, se verne shénfko telo v svojo poprejshni štan, is kteriga le po novim spozhétji v popisane spolne opravila nasaj priti samóre. Sgodí se vzhasi, de noshezhost tudi med dojenjem nastópi, in fízer pri shenah, ktere navadno prav lahko spozhnejo.

Prigodki, de shene vezh kakor dvanajst- ali sheftnajst-krat snóshjo, so redki; po vezhkratnih, slasti kmaló ponovljenih porodih ugafne umaterivna mozh, vzhasi she préden leta rodivnosti pretezhejo.

§. 70.

Spolna srelost ali rodivnost mine v nashih krajih vezhdel s mészhino zhísho vred med pét in shérídesétim in pétdesetim létam štarosti, vezhkrat préd, kakor posneje. Kadar mészhina zhísha poslednjikrat tezhe, se vzhasi, kakor takrat, ko pervipót nastópi, bolehote pokashejo.

Shene, ktere, desíravno so v létih rodivnosti, od

nature niso deléshne poštale, de bi samogle nofhézhe biti, se imenujejo *nerodovitne*.

Od pregléda shénfskih spolovil.

§. 71.

De porodna pomozhniza kakost in opravila shénfskih spolovil in vse drugo dobro sposná, kar ji je pri opravljanji nofhézhe, porodnize in otrozhnize storiti, mora snati natanjko *pregledovati*. Pregled je eden is med narpoglavitnisih opravkov poróдне pomozhnize, ki vezh dél tudi všim drugim umétnim opravkam naprej gré.

§. 72.

Pri pregledovanji se porodna pomozhniza malokadaj *ushéf*, vzhali *ozhi*, narvezhkrat pa *rók* poslushi.

S *ushésmi* se raslozhi v posnejih méfzih nofézhofti, zhe se f témi na levi strani sraven in pod popkam na trebuh nofhézhe nafloni, *trepanje otrokoviga ferza*, ktero v eni minuti dvojno tolikrát satréplje, kakor v ravno tem zhafu odvodniza v odrashenim zhlovéku; dalje se ravno tako flifhi shumenje trepanju materne odvodnize primérjeno, *shumenje materne potize* imenovano, ktero je tam nar bolj rasloshno, kjér materna potiza leshí, namrezh vezhdél proti défni nad popkam. Ker se famo na febi ne spodóbi, spolovila ogledovati, navadno pa tega tudi treba ni, in porodniza dostikrát kaj taziga ne pripufti, se porodna pomozhniza *ozhi* sploh famo sa ogled shivota poslushi, kakoshne rafti, kakoshne poštave de je in kakoshno de je njegovo gibanje, in ogledujejo se le v fili spolovila, zhe so bolne; poštavim, zhe imajo kake israftljike, tvóre ali zhe so kako drugazhe poshkodovane, ali pa kadar je porodna pomozhniza po gosposknim povelji to storiti prisiljena. Pregleda s *rokami* se navadno poslushimo in vezhdél je famo ta dosti.

§. 73

§ potipam se pregledujejo sifzi, trebuh, medénza, unanje in nekoliko tudi notranje spolovila, ali, kar vtizhe noshézhof, porod in otrozhjo posteljo, navadno ali nenavadno kakofhnoft, pravfhen ali nepravfhen pretek teh spolnih opravil kashejo. Ta pregled je ali *unanj*, pri katerim pregledujemo sifze, unanje spolovila, medénzo, kakofhne de fo, in trebuh, kako velik de je; ali pa *notranj*, pri katerim se pregledujejo noshniza, noshnizhni dél maternize, maternizhni vrat, maternizhno uftje, jajzovi déli, posebno pa lega in postava k porodu naprej leshézhiga fadoviga dela, in medénzhna ftuga. Zhe se po unanjim pregledu tudi notranjiga lotimo, imenujemo to *popolnoma pregled*.

§. 74.

Kako se je pri vsakim pregledovanji sploh sadershati.

- 1) Ker porodna pomozhniza vezhdél f perftmi, s eno ali pa s obéma rokama pregleduje, nej fi roké in perfte sa to opravilo pripravi in sa to pripravne ohrani. Savoljo téga nej se teshkiga delanja, ktero roke terde in okorne ftorí in jih oshuli, in vfiga varje, kar zhutljivof perftov smanj-fha; varje nej se perfte oraniti, ker s oranjenimi perftmi savoljo nevarnof, kako bolésin naléfti, ne fme preifkovati. Nohti nej fi vezhkrat lepo gladko in na okroglo obréshe in rokovize nej nosi, posebno v ofórnim vremenu, de ji kofha voljna in gladka oftane. Pred vsakim pregledovanjem se morajo perftani f perftov fnéti.
- 2) Vsaka porodna pomozhniza nej fi prisadeva, koj v sazhetku fvojiga pomozhnizharftva levo roko ravno tako, kakor defno sa pregledovanje va-

diti, ker se bo v opraviilih fvojiga pokliza ne le sa pregledovanje, ampak fhe sa druge opravke, sa ktere je obzhutniga típa treba, leve roke mende vezhkrat kakor défne poflushiti mogla.

- 3) Preden pregledovati sazhne, mora fkerbéti, de se fama in shénfka, ktera ji je preifkovati, pripravo vftopi in vléshe.
- 4) Mora vse, zhedar je k pregledovanju potrebni-ga, pripraviti, postavim olja, masila, neflaniga froviga mafla, vode sa vmíti in terila; — shénfko pa savoljo fnashnosti opomniti, potrebo opraviti, in zhe je treba, tudi fpolovila f fnashnim per-tam obrifati in vmíti.
- 5) Ako je kaka shena fama ne profi pregleda, ali ji to ni od gospóške velévano, mora vselej sheno, ktera ji je pregledovati, fpodobno pre-ifkovanja profiti, jo med tem k pokóju opomi-njati, in se tako varno, kakor je mogózhe, te-ga opravila lotiti, dalej se po mogozhofti varo-vati, ji bolezhine delati in framoshljivo se obna-fhati; savoljo tega ji ne fmé nepotrebama shi-vota odkrivati in, kolikor se da, tudi ne pogle-dovati.
- 6) She pred pregledovanjem mora dobro prevda-riti, kaj je namen pregléda, pa tudi na vse pa-siti, kar bi se ji pri tem soper navado naklju-zhiti vtegnilo.
- 7) Nej s vfo pasljivoftjo in fkerbnoftjo pregleduje, in fi, ako je mogózhe, shé po enim famim preglé-du svéditi prisadéne, kar svediti sheli; posebno prvi pot nofhézhih nej ne pregleduje predolgo in rajfhi nej pregled zhes, kaj zhaša ponovi, zhe pervokrat fvojiga namena ne doféshe; pa tudi prekratek ne fmé pregled biti.
- 8) Med pregledam nej se varje povedati, kaj de se ji sdi; nevarnofti ne fmé f nikakorfhnimi sna-minji rasodéti, pa tudi dvombe blishnjim shlaht-nikam ne fkrivati, de se o pravim zhaflu porodni

pomožnik poklizati samore, in lé takrat nej frezho osnanuje, kadar pregled pri shénfki, ktero pregleduje, ref vse prav kashe, tode tudi ne prevezh dobriga obljubiti, ker se vzhafi neprevidama kaj flabiga nakljuzhiti sná, kar v fhkodo njeniga saupanja poprejfhno osnanovanje obvrézhi samore.

- 9) Po dokonzhanim preglédu mora pri noshézhi vse spet v poprejfhni red djati in tudi sheni pomagati, zhe se hozhe drugazhe vlézhi.
- 10) Kar je pri preglédu svedla, mora ptujim ljudém ojstro samolzhati, in lé sdravniku ali shlahtnikam in snanzam povédati, zhe je treba, de ti potrebno pomozh priskerbijo.

§. 75.

Postava in lega preiskovavnih shénfk in preiskajozhe porodne pomožnize pri preglédu ni vselej enaka.

1) *Štojézhe* se preiskavajo sdrave noshézhe in sdrave porodnize v sazhetku poróda, ko se preiskovavna shena f herbtam na fténo ali f krishem na rob terdno stojézhe mise nafloní, porodna pomožniza pa, zhe s defnizo pregledovati hozhe, na levo koleno poklekne in svojo levizo na trebuh, na kolke ali pa na krish poloshí, ali se pa na nisko pruzhizo vsede in med tém noshézha tisto stran shivota bolj proti porodni pomožnizi oberne, ktera je njeni preiskajozhí roki nar bolj priloshna. Bolne in flabotne shene, porodézhe po raspoki vodniga mehurja in otrozhnize v pervih devétih dnéh po porodu se ne smejo stojézhe nikóli pregledovati. Take in vse, pri ktérlih oterpnjenje trebuhojih pokrival sa preiskovanje koriftno sdi, se

2) *Leshézhe* pregledujejo. Preiskovavna leshi na *herbtu* f ftegnama proti trebuhu fkljuzhenima, f kolénama ne prevezh fskup ftfijnenima in f kri-

shem nekoliko povsvifhanim. Porodna pomozhniza ftoji na ftrani postelje ali pa fedí na defni ali levi posteljni ftranizi, kakor s defnizo ali s levizo preiskovati hozhe. Lé redkokadaj se sgodi, de preiskovavna shena *po ftrani* leshi, postavim na lévi ftrani, zhe morde materniza proti defni ftrani povéshno ftoji, ali zhe otrok s glavizo ali pa s ritko na defno lednizo povegnjen leshi in porodna pomozhniza preiskovati sheli, bres de bi porodnizo preloshiti hotla. Pri pregledu po ftrani leshézhe shenske fedi, ftoji ali pa klezhi porodna pomozhniza sa herbtam preiskovavne shene, ktere ftegna nej s blasino med kolena djano vfak-febi dershati si prisadene.

- 3) *Sedézhe*, prav sa prav pol fedézhe in pol leshézhe, se porodnize preiskávajo, ktere se fhe porodniga ftola poslushijo ali na tako imenovani prezčni postelji leshé, ali pa, postavim, savoljo teshavne fape, na ftranizi postelje, podblasinjenja ali navadniga ftola fedézhe se losheje preiskovajo, kakor na postelji naravnoft leshézhe. Porodna pomozhniza mora tadaj pred preiskovavno sheno ali na niskim ftolzku fedéti ali pa klezhati.
- 4) Shene na postelji ali na podblasinjenzu *klezhezhe* tako preiskovati, de preiskovavna fvoje ftegna nekoliko narasun dershi in se na roke ali komolze opéra, je porodni pomozhnizi malokadaj in le v nenavadnih prigodkih tréba, kakor postavim, zhe je materniza nasaj obernjena, zhe otrok prav ne leshi i. t. d.

§. 76.

Unanje se shene *pregledujejo* ftojézhe ali, kakor se priméri, postrani ali pa na herbtu leshézhe, sjutraj, ko imajo fhe tífh shelodez, ali vfak drug zhať podnevi ali ponozhi, s eno ali s obema rokama, ktere se

poprej ali nalaſh v gorkih rjuhah ſogrejejo, ali pa tudi, zhe hozhe porodna pomozhniza otrokovo gibanje natanjko ſvediti, v mersli vodi ras-bladijo in obrifane na preiſkovavno meſto poloshijo. Porodna pomozhniza ſeſhe potem, ko ſe je tako poſtavila, kakor je name-nu pregleda primérno, s eno roko previdno pod oblé-ko, jo pelje ploſkama po bliſhnjim ſtegnu do verh-ſframka in od todi zheſ ſredo trebuha do ſhlizhize po obéh njegovih ſtranah, potéſ pa po drugim ſtegnu naſaj; ali pa poloſhi obé roki na enkrat na nag ali ſamo s napéto ſrajzo pokrit trebuh na déſnim in na lévim boku s navsgor obernjenimi konzi perſtov in po-malo navsnotrej pritíſkaje preiſhe, kako je trebuh, raſtegnjen, napét, terd, gladek ali neraven, kakofhen je popek, ali je ploſhaſt, ali ſhe vtíſnjen ali ſhe po-ſvdignjen; ſkosi trebuhove pokrivala preiſhe dalje le-go, ſtan in obzhutljivofť maternize, poſtavo njeniga dna, detetove déle in njegovo lego in gibke.

Porodna pomozhniza unanje ſpolovila preiſkova-jozha naj pelje roko zheſ verhſframek doli do riti. Zhe po unanjim pregledu koj ſnotraj preiſhe, ſe ſna-jo unanje ſpolovila neſredkama pred notranjim preiſko-vanjem pregledati. Pri unanjim pregledu medenze mo-ra porodna pomozhniza paſiti, kako ſo poſlednje led-ne vretenza in kríſhniza sbokane, ali ſo herbtíſhe in ſteгна vkrívljene, koliko daljezh ſtoji gornji dél kríſh-nize od verhſframka, kako ſo ſramnize vloſhene in ís-bokane, kako ſtojita kolka, ſteгна in ſednizi in koliko je proſtora od ene do druge téh koſti. Sa tó ſe vſe-lej ene ali pa obéh róſk poſluſhi in jih na obá na-ſprotna meſta téh koſti poloſhi.

ſíſza ſe malokadaj ſ zelo roko preiſkavata, vezh-dél ſamo ſ konzam perſtov, de ſe ſvé, kako ſta veli-ka, terda, mehka, kakofhne farbe, kakofhne ſo brado-vize in kakofhno je mleko, ki ís njih tezhe ali ſe ís njih íſmolſe, i. t. d. Pri takim pregledu ſe je navad-no tudi ozhi poſluſhiti.

§. 77.

Notranje preiskovanje sazgne porodna pomozhniza s enim, s dvema, s fhterimi perftmi ali pa s zelo roko opravljati, potém, ko je sheno, ki ji je pregledati, opomnila potrebo opraviti, in fvoje perfte dovolj fogréla ter s kako mafjó namasala, poftavim, s oljem, s neflanim frovim maflam. Zhe porodna pomozhniza shenfsko ftojezho preifkava, nej fe ji na ftran na nisek ftozhek vféde ali pa na podlosheno blasino poklekne; kadar jo pa, in fizer navadno na herbtu, ali vzhasi tudi poftrani leshézho pregleduje, sa kateri pregled fe porodna ali pa navadna poftelja ali podblasinjenez podá, nej fe na pofteljno ftranizo vfede ali nekoliko pripognjena ftran njé ftoji. Zhe uno pa fedezho pregleduje, nej ali poklekne ali fe pa na majhen ftozhek vfede.

1) Sa navadno preiskovanje noshnize, noshnizhniga dela maternizhniga vratú, ufija, fadoviga mehurja, naprej leshezhiga otrokoviga déla in medénze je *en perft* dofti, to je, *kasavez*. Savoljo tega fési s roko, kasavez pod palzam in frednjim perftam fkrivfihi, previdno pod obléko in pojdi s njim po tém, ko je s imenovanimi perftmi na velika piska poloshenimi ju nekoliko rasdelila, od prefredka fim fkosi framovo fhpranjo v noshnizo po krishnizhnim isvotljenji. Med tem déne palz na ftran verhframka, druge perfte pa ftégne (pri preiskovanji fedézhe ali ftojézhe) zhes frednje mefó ali pa jih, zhe leshézho in prednjo medenzhno fténo natanjko preifkovati hozhe, v peft sakriví. Kasavez féshe tako, s fvojim verhnjim ali poftranfskim lizam navsad obrnjen, po sadnji medenzhni fténi, dokler more na, kvifhko; pasi med tem na obzhutnost, mehkoft, toploto in odlozhitev shlése v noshnizi, in fe potlej od predgorja navspréd premikuje, de maternizhni vrat, ufije, vodeni mehur in druge jaj-

zove dele ofhlata in njih kakost své, v tém, kolikor je mogozhe, peršt sa framnizama navšpréd in navsgor peljaje. Pri preiskovanji medénze s enim famim perštam se pelje kasavez do predgorja, zhe samore porodna pomozhniza f tém famim tako daljezh fészhi, (sakaj pri fizer dobro vštvarjeni medénzhni štrugi se s enim perštam predgorje ne dá dofészhi), sdaj se naflone perštov herbet na sdoljni rob framnizhniga fklepa, de se své, koliko daljezh je predgorje od fréde framnizhniga obózhja, ali se pa od predgorja do framnizhniga fklepa premika, de se ravník, poté na obéh štranih neimenovane zherte, de se prezhnik prerajta. Kadar se peršt nasaj poteguje, se mora pasiti, koliko so fednizi, posebno fednizhna podaljšhka in fednizhna gerba eden od drusiga, kakor tudi kakoshen je framnizhni obok. Po dokonzhanim preiskovanji se peršt is framove fhpranje previdno islézhe, v pešt sakri-ví, kakor takrat, ko v noshnizo féshe, in potegne se ispod obléke.

2) Zhe se je porodna pomozhniza morde she navadla, vŕelej lé s *dvéma perštama* t. j. f *kasavzam* in f *frednikam* preiskovati, ali pa zhe se dosdéva, de se k daljnimu pretéku poroda došti pripravljene spolovila (sakaj v vsakim drugim zhasu takoshno preiskovanje vezh bolezhin štori) s *dvéma perštama* fhe bolj natanjko preiskati dajo, se obá peršta poprej s oljem i. t. d. namasheta, po framovi fhpranji in f herbtnim lizam proti isvotljenji krishnize obernjenim ravno tako, kakor kasavez fam, notri dénetá, ker palz in zheterti peršt piska nekoliko rasdevata.

3) Preiskovanje f *šhterimi peršmi* bres palza in f *zelo roko* je fhe bolj redko; poštavim, kadar je vhodifhe medénze pretesno, kadar otrok, bodi si, kako kóli, neprav leshí. Tada se perštje povérh pomashejo in v kurjo merdanjo vlo-

shé, de roka menj proſtora vsame, in ſe nar per-
vo frednjek, potém pa drugi perſtje tako v fram-
vo ſhpranjo denejo, de ſe prézhni premernik roke
po naravnavi framove ſhpranje matere ſravná, ro-
ka pa ſe, ſkos-njo pridſhi in pozhaſi vertena po
vodbini zherti medénze, tako naprej premíka, de
je njeni herbet proti iſvotljenji krishnize obrnjen.

§. 78.

Vzhaſi ſna dobro biti, de ſi poródna pomozhniza
pri notranjim preiſkovanji s unanjim pomaga, ker po-
ſtavim, med notranjim pregledovanjem s enim ali s
vezh perſtmi drugo proſto roko ſunaj na trebuh polo-
ſhi in rahlo na maternizhno dno pritíſka, ſa ſvediti,
kakofhen je trebuh, ali kakofhna je materniza.

§. 79.

Porodna pomozhniza ne bo nikoli ſmela s orodji
preiſkovati, in treba ji tudi nikóli ne bo, dolgoſt eni-
ga ali drusiga premernika po zhertah prerajtati ali po
maſtnizi pregledovati, ker take opravila ſamo lé po-
rodnizharju gredó.

Trétji raſdélek.

Od pravſhne noſhézhoſti.

§. 80.

Bolj tehtne opravila shénſkih ſpolovil, pri kterih
ſe vezh paſljivoſti in bolj natanjzhno opravljanje od
porodne pomozhnize terja, ſo *noſhézhoſt*, *porod* in
otrózhja poſtelja. Ti ſtanovi ſe, kakor tudi ſtan no-

vorojeniga otroka ali v njih sdravje *pravshno* isidejo, ali pa v svojim pretéku poshkodovanje na sdravji matere ali otroka terpé, t. j. *nepravshno* se godijo.

§. 81.

Noshézhoft je *pravshna*, zhe v svojim zhasfu, kteri pri zhloveshki shénfki navadno dvestó in ofemdesét dni (shtériidesét tednov ali desét lunnih ali devet sonzhnih meszov) terpí, sdravje noshézhe bolehot ali ne-navadnih prikásen ne rasodéne in se tudi v jajzu, ktero se v maternizi do popolnoma srélošti snofiti mora, nizh neredovnega ali napzhniga ne priméri.

Od prikásen pravshne noshézhofti.

§. 82.

Prikásni, ktere se o noshézhofti na shénfkim teléfu kashejo, so ali *obzhne*, ki ves shivot sadénejo, ali *méftne*, ktere se v spolovilih in v tistih délih, ki nar blisheje njih leshé, sposnati dajo. Ker vse te prikásni is ishnovanja jajza isvirajo, se morajo njegove spremémbe tudi med prikasni noshézhofti shéteti.

I. Obzhne prikásni noshézhofti.

§. 83.

Obzhne prikásni noshézhofti isvirajo is fozhutenja vsih délov shivota, kteri so po zhutnizah in posódah med feboj sklenjeni in eden drugimu flushijo. Te prikásni se nar vezhkrat in nar bolj raslozhno pri prvi pot noshézzhih vidijo, se pokashejo pri nekterih noshézzhih menj, pri drusih, tudi vezhkrat porodivshih bolj, ali jih pa zeló ni, se v frednjim zhasfu noshézhofti prezej smanjfhajo ali pa zeló sginejo.

§. 84.

Pozhutenje ene noshézhe je sploh memo poprejshniga, namrežh pred nastopam noshézhosti, ozhitno spremenjeno in unimu dostíkrat ravno nasprotno, tako de se shénske najdejo, ki so bile poprej veséle in radostne, v noshézhosti pa shaloštne in klaverne postanejo; ki so bile poprej lepe in terdne viditi, v noshézhosti bolehajo in f-hujshajo, druge pa, ki so bile poprej blede in ozhitno flabe postave, dobro lepo farbo dobijo in se popravijo. Le redko kadaj ostane pozhutenje tazih, ki so vezhkrat noshézhe, nepremenjeno memo njih pozhutenja pred noshézhostjo.

§. 85.

Te obzhne prikasni se pokashejo:

- 1) *V premenjeni delavnosti zhutniz*; od tod pride vézhi obzhutljivost in sdrashljivost vsiga shivota, slasti zhutkov, posebno nosú; premémbe duhá, ali nevolja, shalošt, strahljivost, nagnjenje k jóku, flabo pozhutenje, otoshnost, ali nenavadno veselje; dostíkrat dremota, medljévza, podvershenje h kerzhu, kurji polt, mras, nagla vrozhina, flabotnost, gomasenje, saspanje udov i. t. d.
- 2) *V premenjenim obtoku kervi*; pritiskanje kervi v posamefne déle shivota, kakor postavim — v glavo in sato rudézhiza v oblizhji, bolezhine glave, tolzhenje v glavi, bolezhine sòb, — v perse in sato tolzhenje ferza, teshavnosti, tefnoba perf, kratko sopenje; hitri ali pozhafni ték kervi, in sato hitrejšhe trepanje odvodniz, otekljine privodniz na nogah in na porojilih i. t. d.
- 3) *V prebavilih*; teshkodelanje, gori pahánje, bljuvanje, posebno sjutraj, sgaga, sopernost nekterih sizer ljubih jedí ali pijázh in posheljenje po nekterih sizer ostudnih rezhéh (*posheljivosti* no-

fhézhih), samafhenoft, bolj redko drifka, vzhafi obilnost fline.

4) V *szavilih*; boleſtno tiſhanje k ſzanju, vzhafi ſamo kapljaje, ali tudi zeló nesmoshnoſt, vodo puſhati; ſamoklo rudézha, vzhafi tudi bléda ſzav-niza, ktera, zhe v poſodi mirno ſtojí, na tle go-fho puſtí, po verhi pa tanjko mrénizo déla.

5) V *koshi*; premenjenje farbe; ſhenſke, ki ſo bile poprej bléde, ſe porudezhijo in rudezhe oble-dijo in boléhajo, vzhafi ſ slo premenjenim oblizh-jem; okóli ozhi ſe naredijo viſhnjevi krógi; materne maróge in tako imenovane pége ſe po-vékfajo, ſe bolj potamnijo; na noſu, na zhelu ſe naredijo oſipi in koſhni pót po kiſlim diſhí.

II. Méſtne prikásni noſhézhofſi.

§. 86.

Méſtne prikásni noſhézhofſi ſe pokashejo na *ſiſzih*, na *unanjih* in *notranjih ſpolovilih* in v *jajzu*:

§. 87.

V *ſiſzih*. Ti ſe napnejo, ſo bolj obzhutljivi, vsro-kujejo gomosenje in ſhgetanje, njih obſtert ſe poſa-moklí, bradovize ſe podalſfhajo, is njih tezhe mlezh-nata tekózhoſt in té prikásni ſe pri noſhézhih bolj ali menj oſnanujejo, kakor ſe tudi ſgoditi sná, de ſe té ſpremémbe zeló ne pokashejo. V kaki bolehoti pridejo take prikásni vzhafi na perſih nenofhézhih ſhénfk.

§. 88.

Na *unanjih ſpolovilih*. Te ſe nekoliko napnejo, ſo bolj gorke in poſebno na velikih piſkih ſe naredijo vzhafi ali vodenizhne ali kervne ſatekljine.

§. 89.

V notranjih spolovilih, slahti v noshnizi in v maternizi.

- a) *Noshniza* se fkrajsha, rasprostrè, rasrahljá in dobí vezh kerví, vezh shlése odlozhva in je vezhdél na vhodíshu víshnevo rudézhkafta.
- b) *Materniza* se omehzhá, srahljá, je bolj gobasta, na svojih ftenah, posebno na dnu, debélshi, bolj posódnata in gorkejšhi, kmalo po spozhetji se is njeniga notranjiga liza nekaka zapasta mokrota zedí, kteri se *ljívivniza* pravi, se narpervo na dnu, potém na fredku in nasadnje na vratu bolj in bolj ispodoblja, sato se dajo v nji tudi o nofhézhofiti bolj raslozhne mifhizhne vitrize fkasati, se podaljšha do dvanejšt ali fhtérinajšt, in se rasfhiri do ofém do devet palzov in dobi v konzú nofhézhofiti jajzhnato podobo. Ta zhať se uftnizi maternizhniga uftja enako sdaljšhate, njena prézhna pozh se isokróshi in vrat od notranjiga uftja fim se fkrajsha ter nasadnje vef sgine. Bolj ko velika prihaja, tudi svojo lego premenuje; posede se namrezh v sazhetku doli v medénzhno duplo, vsdigne se v trétjim méfzu í svojim dnam navspred in nekoliko nastran in s uftjem navsad obernjenim is medénze v kvíshko, féshe do shlizhize in premení tako trebuh, posebno popek, fíifne zheva nasaj, je kriva, de sdaj maternizhne zeví in jajzhnika drugazh leshita in rastegne fhroke materne vesila.

§. 90.

Na jajzu. Zhlovéfhko jajze je v sazhetku majhen, pregledljiv, v shleso savit, kosmizhaft mehurzhek, kteri, kadar v maternizhno duplo ftopi, ljívivnizo pred feboj prezh odriva in nekoliko obdán od té koshe, ki otrozhnikovo duplo snotraj povfod prevlezhe, vse ma-

ternizhne odpertine samafhi, bolj in bolj tanjka prihaja ter posneje sgine, fe maternize terdno primé in v ftanu srélofti is téh le delov obftoji:

a) Is *jajzovih mrén*, ktere jajze varjejo, s maternizo véshejo in is *unanje*, *ufnjate* ali *shilnate*, in is *notranje*, *vodéne* ali *ovzhje* mrene obftojé. Perva je prezej terdna, rudézhkafta viditi, nekóliko debélfi od ovzhje, fe f svojim unanjim kofmizhaftim lizam f pomozhjó ljivivnize notranje ftene maternize dersbí, s notranjim gladkim lizam k vodénki obernjena, ovzhja mrena pa je tanjfi, njeshna, bres posód, previdljiva, s unanjim lizam v posnejih méfzih nofhézhofiti po tanjki pifkrizhafti tkanini s ufnjato mreno fklenjena, poprej, vzhafi pa tudi posneje od njé lozhena, in ima v febi fadovo vodo in fad. Ufnjata kosha obdaja notranje lize materne potize do tiftiga méfta, kjer popkovina is njé isvira, vodéna mrena pa ne pokriva famo potize snotraj, ampak gré tudi dalje do otrokoviga popka.

b) Is *materne potize*, gobafte, is pifkrizhafte tkanine in is veliko kervnih posódiz foftavljene ftvárí, ki fe naredí proti konzú trétjiga méfta, podobo okrogle ali podolgafte potize imá, tam, kjér fe popkovina sazgne, tadaj vezhdél v fredí, debélfi je, kakor na róbu in konez nofhéfhstva okoli eniga funta tehta. Materna potiza kashe dvoje lize, sunanje in notranje; na sunanji plati je nekoliko neravna in nagerbljena in s njó fe navadno bliso dna maternize, is ktere tanjke posódnafte shilize raftejo, fprijema, na snotranji plati je pa gladka in s jajzovimi mrenami prevlézhená, in od tod popkovina isvira.

c) Is *popkovine*, ki je ofemnajft do dvajfet palzov dolga, vzhafi daljfi vzhafi krajfi, do palza debéla in od leve na défno spletena verviza in is ene privódnize, ktera kri k fadu poshilja, is

dvéh odvódniz, ktere kri od fada fpet do materne potize nasaj vodite, in is med njima leshézhe sholze obftóji; prevlézhena s ovzhjo mreno se sazhne vezhdél v fredí, vzhafi pa tudi proti robu materne potize fhe zeló prav poredkama v jajzovih mrenah in tezhe do fadoviga popka.

Materna potiza in popkovina fad fredkama preshivite, ker namrezh kervni ték med fadam in med materjo pospefhujete. Jajzove mreéne s materno potizo in s popkovino vred fe fhe lé po poródu otroka istrebijo, in sató tém délam pravimo, de fo *poftljiza*.

- d) *Is fadove vode*, ki je sazhetkama zhifta, posneje firatkasta, beloruménkasta ali selénkasta tekózhof, poseben sopern duh ima in fe v votljini ovzhje mreéne najde, ob zhasu poróda v vezhi ali v manji mnogof, navadno pa do dvéh ali tréh funtov.

Šadova voda je sató, de jajzove mreéne enako rastegne, de fadu proftor k raftenju in gibanju déla, dega utifa in unanje file varje in de njegovim udam fe med fabo sarasti brani, de pomaga, bersh ko ne, otroka rediti, de pripomore k njegovi dobri légi sa porod in de mnogo porodovi pretek olajfha.

K raslozhku od sdaj imenovane *prave fadove vode* fe imenuje tifta prav zhifta tekózhof, ki fe v sazhetku nofhézhofti med shilnizo in vodénko, vzhafi pa tudi med shilnizo in med maternizo snajde, *néprava fadova voda*.

- e) *Is fada*. Tá nar imenitnífhi dél jajza je poté, kakor je zhaf nofhézhofti, rasno isobráshen in ispodóbljen, in fe najde v maternizi, navadno s glavizo navsdol obrnjen. Pri tem gleda navadno s sadnjo plofho fvojiga shivota navfpred in leshí ne rastegnjen ampak fkrivljen s rozhizami na perfih in s sgornjimi ftegnimi proti trebuhu fkljuzhenimi. Ker fad v maternim teléfu ne

diha in prav sa prav tudi ne poshíra, se mora po drugi póti in fkoraj vef od matrne potize preshiviti, in fizer tako, de gré matrna kri, ki je sad prehraniti pripravna, od matrne potize po privodnizi popkovine v otrokovo ferze in od tod v vse dele njegoviga teléfa, tista kri pa, ki je tukaj sa daljni preshivesh fada nepripravna postala, fkosí popkovine odvodnize is njegoviga teléfa v materno potizo nasáj tezhe, kjér se spét vezhdél, nekoliko pa tudi v splohno materno kri ftopivfhi, neprenéhama pomnljivo fpreminja.

§. 91.

Pri mnóshni nofhézhofiti se jajzovi déli *pomno-shijo* potém, ko je fhtevilo fadov. Pri dvójfhki nofhézhofiti, postavim, ima vsak sad svojo ovzhjo, vezhkrat tudi posebno ufnjato mréno; ali fte pa dvé ovzhji mréni in ena ufnjata; vfakteri sad imá svojo lastno fadovo vodo in lastno popkovino; tudi materno potizo dobi vsak sad navadno posébej. Vzhasi fte obe mater-ni potizi lozheni in obé jajzi se famo f svojimi mre-nami, ktere v fredi sarafhene fadova pregrajajo, med fabo fklenete. Prav dostikrat se materni potizi tako fpri-mete, de na unanji plati ni snaminja njih lozhitve; na notranji plati pa se meja prav lahko sapasi po terdim róbu, na katerim se jajzove mre-ne kvifhko fpenjajo. Med potizama ni nobeniga fprijétja kervnih posódiz. Slo redko se priméri, de imata obá fada le eno ma-terno potizo, ktera vezh ali menj vpasljivih svés od kerv-nih do obojne popkovine tekózhih posódiz kashe, in zhe je tó, samorejo jajzove mre-ne sa vfaki sad od-lózhene biti. Prav malokadaj fta dva ali vezh fadov v eni jajzovi votljini.

§. 92.

De se natanjko své, kakofhin je sad, se morajo na njem glaviza, vrat, terfh in udje raslozhiti.

1) Na glavizi se raslozhi porafheni del, *zhépina* in *obras*.

Zhepina je narvezhi in obókani dél glave, rastésa se od zhela navsad do satilnika, in obstoji spred is obéh *zhelnih kosti* ali *zhelniz*, po obéh stranah is *temenskih* ali *postranskih kosti*, sadaj is *saglavne* in spodaj is obéh *fénzhnih* in is *sagrojsdne kosti*. Vse te kosti so nekaj s koshnatimi prostóri, kterimi se *fhivi* in *mezhave* pravi, med feboj fklenjene; kakor *f zhelnim fhivam* med zhelnizama, *f temenovim fhivam* med stranizama, *s saglavnim fhivam* med saglavnizo in med stranizama, *s vénzhnim fhivam* med stranizama in med zhelnizama; *s véliko, sprednjo* ali *fhitirivogljato mezharo*, ki se pri temenu med sprednjim in sadnjim sgornjim delam zhepine naredi, kjér se zhelni, vénzhni in temenski fhiv fklepajo, in *s malo, sadnjo* ali *trivogljato mezharo*, ktero sapleta fklep saglavniga in temensfkiga fhiva.

Obras je sprednji manjshi dél glave. Na njem so ufhéfa, ozhi, nóf, ufta in premikavna sdoljna zheljst.

Na glavi se vezh *okrajev* raslozhi; namrezh *sgornji* ali *temenski okraj*, *sdoljni* ali *podstavní okraj*, *sprednji* ali *obrasov okraj*, *sadni* ali *saglavni okraj*, in obá *postranska okraja*.

Kar porod utizhe, hozhemo pri porodnizi, kakor prstornost medénze, tudi velikost detetove glavize preméríti, in sató fhtejemo vezh *premérmnikov* na nji. *Rávník*, ki gré od nosove korenine do narbolj isbokaniga kraja saglavnize, méri fhtéri do fhtéri in pol palza; *prézhnik*, ki se fhteje od bunzhize ene strane do une druge strane, snefe tri do tri in pol palza; *navpizhnik*, ki gre od temena do luknjize saglavne kosti, je fkoraj tako dolg, kakor prézhnik, in po-

véshnik, ki si ga mislimo od male mezhave do bradne ostri, je pét palzov dolg.

2) *Vrat* sklepa glavo s *terfhem* in ima sprednjo, sadnjo in dvé postranski plati; sprednja plat se imenuje gerlo, sadnja pa satilnik.

3) *Terfsh* se rasdeli v *persi*, *trebuh* in *ritko*. Na *persih* se vidijo sprednja, sadnja in dvé stranski plati; *trebuh* imá tudi prednjo plat ali *trebuhov* okraj sadnjo ali ledni okraj in dvé stranski plati; *ritka* pa kashe rit, spopolovila in sadnje lizhiza.

Širokost plezh snefe shtéri do shtéri in pol, kolkov pa tri do tri in pol palza.

4) *Udje* se rasdelijo v *sgornje* ali *roke*, in v *sdoljne* ali *noge*.

Od pretéka pravshne noshézhosti.

§. 93.

Pravshna noshézhost, ktera, navadno v shtéridefétim tednu, s nastopam poroda konzhá, napravi v tem zhafu nektare premémbe, ktere se ali (§. 82) na shivotu noshézhe sploh, ali pa posebno na spopolvilih samvoljo rasprodóbljevanja jajza vidijo.

§. 94.

Obzhne prikásni (§. 83) se proti pol noshéshstva smanjshujejo ali zeló sgubé, ker obzhutnost vsiga shivota izhafama pojéma, to se stanú noshézhosti, tako rézhi, privadi, in tudi noshézha fama, ki se sdaj svojiga stanú bolj shivo savé, novo serzhnost in vezh saupanja dobí. Prikásni, ktere vedno narašhanje trebuha in vezhi tesha maternize po polovizi noshéshstva vsrokuje, kakor postavim, oteshena hoja, teshave v *persih*, bolezhine v *krishu*, v sgornjih stegnih i. t. d. se vezhkrat h konzhu noshéshstva ali zhisto fkrijejo ali s snaminljivim polajshanjem smanjshajo.

§. 95.

Méſtne prikàſni ſe po raſnih dôbah noſhézhoſti, kakor jih je viditi od méſza do méſza na ſpolovilih in na njih bliſhnjih délih, raſlozhijo:

V pervim méſzu trebuch nekoliko otezhe, vezhkrat ſkoraj nizh ni ſpremenjen; unanje ſpolovila ſo malo topleji in bolj polſke; uſtnizi materniga uſtja ſe podebélite, ſrahljate, enako ſdaljſhate, prezhna pózh ſe v okrogel grabenzhek premeni in le malokadaj do ſadnjih méſzov neſpremenjena oſtane.

V drugim méſzu poſtane trebuch, ker ſe bolj teſhka materniza globozheje v medenzo poſéde, ſpet bolj ſplohnjen in mehek; maternizhno uſtje ſtojí niſheje, nekoliko navſpréd, ſe loſheje kakor v pervim méſzu vtipa, je bolj polſko in bolj okroglo; ſiſza prihajata bolj terda in napenjata ſe.

V trétjim méſzu ſtopa raſtézha materniza pozhafi ſpet kvifhko, in ſató ſe njéno uſtje ſpet nekoliko viſheje in navſad obernjeno najde. Šiſza otékata in obſtert je tamnejſhi.

V zhetertim méſzu ſe materniza, ki vézhi in vézhi prihaja, v trebuchovo votljino povſdiguje in ſhé nad framnizama kakor terda okrogla otekljina zhuti; ſatorej ſe trebuch napnè ter otéka in maternizhni vrat ſtojí viſheje in je ſhe bolj navſad obernjen.

V petim méſzu ſe trebuch tudi na ſtranah raſtégne; maternizhno dno ſe da vſhlatati med popkam in med framnizama, gube popkove jamize ſe navſdol raſlikajo in maternizhni vrat je mehkejſhi, krajſhi, navſad in vezhdél tudi nekóliko na lévo obernjen, ker ſe maternizhno dno ta zhaſ ſhe bolj na deſno nagne. Noſhniza ſe smehzhá in ſrahljá. Šiſza ſe napolnita, vzhaſi bolehná poſtaneta. Konez tega méſza ſazhuti noſhézha gibanje ſadú, kakor majhno poterkanje.

V ſhéſtim méſzu ſeſhe maternizhno dno do materniga popka, ki ſdaj vſe gube ſgubí in ſlika; noſhézha obzhuti, de ſe ſad mozhneje in bolj pogóſtama giblje.

V sedmim mészú stópi maternizhno dno tri do fhteri perfte nad popek, maternizhni vrat, kateri proti isvotljini krishne koftí stójí, se krajfha in postane nekoliko mehkejšhi. Škósi noshnizhni obok se vfhłata lahko premakljivi dél fadú. Is físzov, po kterih se módre shilize ispod beliga polta vidijo, se zedí mlezhnata tekózhof.

V osmim mészú je dno maternize, ktera savoljo narafhanja sdaj trebuhowe ftene prezej napne, fkoraj v fredí med popkovo jamizo in med shlizhizo. Popek, ki je vef raslikan, se namehuri, maternizhni vrat se fkrajfha in sdebéli in noshnizhni obòk bolj globoko doli v noshnizo molí.

V devetim mészú se rasprostí maternizhno dno do shlizhize; trebuhowe pokrivala fo sdaj nar bolj natégnjene in popek v tém kakor v nafłédnjim mészú fhe bolj v podóbi mehurja vùn pognan. Ker materniza tako vífoko stójí, je noshézhhi dihanje in potlej vfako vézhi gibanje shivota teshavno; maternizhni vrat se fkoraj do zheterti palza fkrajfha, noshnizhni obòk fhe nishejšhi stóji in fadovi déli se dajo pri unanjim kakor pri notranjim pregledovanji bolj raslozhno obzhutiti, kakor poprej.

V desetim mészú se vfede maternizhno dno, sató ker se otrozhnjek pozhasi kerzhiti prizhenja in se ravno tazhas tudi njéni spodnji dél prezej rastégne, do frede med popkam in med shlizhizo, bolj navspred, tako de je trebuh nekóliko fhtuzhaft, shlizhiza in trebuhowi boki proftejšhi in njegove pokrivala ohlapnífhi postanejo in se tudi popek fhe bolj mehurju enako napnè. Notranje maternizhno uftje in ftuga maternizhniga vratú sgineta, ker v povekfhanje maternizhne votljine flushita in le unanje maternizhno uftje se da vtípati. To kashe pri pervi pot noshézhhih podobo majhniga fvaljka s jamizo v fredí in je doli proti isvotljini krishne koftí obrnjeno, fpredaj pa sa framnizama v možno navsdóli potísfujenim noshnizhnim oboku se da vezhdél otrokova glaviza na ali v medénzhnim vhodífhi bolj

ali menj premakljiva vſhlataſi. Noſhniza je proſtórniſhi, krajſhi in ſe bolj ſhléſi.

§. 96.

Rasun téh ſpremém̃b v ſpolovilih ſe godijo ravno ta zhaſ tudi prenazhimbe v jajzu, poſebno v fadu, ktrere ſo:

V pervim mész̃u, kake tri tédne po ſpozhetji fad nima gotove podóbe in obſtoji is dvéh ſkosividnih mehurzhkov, is eniga vezhiga in is eniga manjſhiga, mravlinzhje velikóſti.

V drugim mész̃u, poſtane jajze kakor goſkino, fad pa kakor ôſa velik.

V tretjim mész̃u je fadov terſh ſhe bolj iſpodobljen, tezhje ſhé rudézha kri v njem in tudi rozhize in noſhize ter perſtji ſe dajo ſhe kakor pizhize raſlozhiti.

V zhetertim mész̃u je jajze, na kterim ſe ſhe materna potiza kaſhe, okolj tri in pol, in fad pet do ſheſt palzov dolg in deſét do dvanejt réſ teſhek; noſ, uſta, ozhi s ſapertimi trepavnizami, uſheſa in ſpolovila ſe vidijo.

V pétim mész̃u je jajze ſheſt in fad devet palzov dolg in okoli eniga funta teſhek; fadovi déli ſo proti ôſemnajſtim do dvajſétim tednu ſhe tako iſpodobljeni, de mati njih gibanje zhuti, po zélím ſhivotu ſe kaſhejo na poltu tanki, beli laſzhki, *volnati laſzhki* imenovani (mah). Módniza in ſhenſki piſki ſe bolj natanjko raſodevajo.

V ſhéſtim mész̃u je jajze ſedem, in fad dvanajt palzov dolg in eden in pol funta teſhek; ſdaj ſe nohtovi delati ſazhnejo, laſjé, oberví in vejize níſo vezhſvitle in tamnejſhi poſtanejo in pod poltam ſe neka maſt nareja. Zhe ſe otrok v tem mész̃u rodí, diha in veka neke ure, ſhivéti pa ne ſamore.

V ſedmim mész̃u je fad ſhtérinajt do petnajſt palzov dolg, in dva do tri funte teſhek, in ſe ſamore proti konz̃u tega mész̃a ſhiv rojen le redko kadaj ob

dobri hrani in reji pri shivljenji ohraniti. Módi stopite vzhafi she v modnizo.

V ofnim mész je sad fheftnajšt palzov dolg in tri do fhtéri funte teshek, ima drobne ude, rudezh s maham porafhen polt, mehke in kratke nohtizhke in glavizo, ktera je na zhepini kakor tudi na obervah in na trepavnizah s pravimi lasmi porafhena, v priméri k drugimu shivotu debélo. Ufhéfa in nofovi hruftan-zi so koshnati, glavne kostí tanjke in daljezh vsak-sebi ftojézhe in fhivi in mezhave savoljo tega fhe fhroke in velike. Módi fte she vezhdel v modnizi, vzhafi fhe v trebuhu; pri deklizah ftojijo framni piski fhe daljezh narasùn, tako, de mala piska slo is med njih molita. Špolovila so ozhitno rudezhe. Otrok v ti dobi shiv rojen se malo giblje, veliko spí, se tanko in hripavo glafi in she losheje shiv ohrani, kakor v fed-mim mész rojen.

V devetim mész je sad fheftnajšt do ofemnajšt palzov dolg in tri do pet funtov teshek; v vsakim tednu dobiva vezh mozhi, glava je v prijetnišhi priméri s drugim shivotam, in kolikor bolj se debeli, toliko bolj preidejo poltne gube; volnati lasjé in rudezha barva pojémajo. Nohtizhki prihajajo bolj terdi. Otrozi vpijejo mozhneje in rajšhi lifajo.

V desetim mész sad dosóri in je ofemnajšt do dvajšet palzov dolg, in fheft do fedem funtov teshek; sdaj imá nar lepšhi priméro med glavo in med terfhem, udje se po-okroglijo, polt sgubi gube, je bél in bélo rudézhkast, s neko mastjó, *firnata shlesa* imenovano, posebno pod zhlenmi prevlezhen in le na po-famefnih krajih s volnatimi laszhki fhe porafhen. Rasun tega so zhepinne kostí terde, fhivi in mezhave manjšhi, glavni lasjé gošfejshi in dolozhene barve, in ravno tako so obervi in vejize bolj raslozhne. Noh-tovi dobijo pravšhno terdošt in molíjo zhes konze perštov, nóf in ufhéfa so pri ofhlatanji terdi kakor hruftanez. Šifza vùn molita in imata v sebi pri shénškim in moshkim otroku nekakšhno mlezhnato tekozhof. Špo-

lovila so menj rudézhe, modi se najdete navadno v modnizi, mala piska fta od velizih pokrita in sadnji lizhizi se obókate. Otrok glasno vpije, globoko in lahko fope, rad fifá, zhuvanje in spanje se verfitita in od nje-ga gré na obéh krajih po redu.

Presrel, preposno rojen, *v enajstim mészu* na fvét pridfhi otrok kashe na vřih délih vezhi dosornoft, vezh kakor dva in dvajset palzov méri in je tesheji kakor sedem funtov, glava fe v fhivih in v mezhavah fkoštení, vři njeni premérniki so zhetert do pol palza daljšhi kakor fizer, i. t. d. Pa vunder se vidi pri defetomészhnih fadovih vezhkrat prezejřhno isobra-shenje. Ispodobljenje fadú med nofhéřhtvam fploh ni vřelej enako; vzhasi pohití, vzhasi saofřtane, in fe vezhdél v tém po unanjih in notranjih vsrokíh matere ravná.

Od řposnanja pravřhne nofhéřhosti.

§. 97.

řposnanje tudi pravřhne nofhéřhosti je posebno perve mészze vezhkrat teshko, v drugi polovizi pa, slařti proti konzú, bolj gotovo, defiravno fe tudi fhe v tém zhasu pomota prigoditi samore, tako de *néno-fhéřho* sa *nofhéřho*, in *nofhéřho* sa *nenofhéřho* ras-glařijo.

I. řposnanje nofhéřhosti fploh.

§. 98.

řploh fe na nofhéřhóřt fklene:

- 1) Is v §§. 84 — 85 povédanih obzhnih prikářen in nakljuzhb, ktere fe na obzhnim pozhutenji shenřke o nofhéřhóřti kashejo, sató pa, ker jih vzhasi pri réřni nofhéřhóřti ni, tudi marřikterkrat bres nofhéřhtva kakor bolehote nařtopijo, sa *ne-*

gotove snaminja obveljajo in stan noshézhosti lé sumiti puštijo.

2) Is posamešnih premém, ktere se v unanjih in notranjih spolovilih in v mejasfnih trebuchovih pokrivalih napravijo (§§. 86 — 89), ktere snaminja so enako saostali méfzhni zhišhi, v prvi polovizi posebno pa perve méfze noshéštva, ravno tako *goljufne*, kakor poprej imenovane. Méfzhna zhišha namrežh vzhaš v noshézhosti ne mine, vzhaš pa savoljo bolehnosti bres noshéštva saostane, in pomešne premembe v unanjih in v notranjih spolovilih tudi savoljo kakih bolésin nastopiti samorejo, postavim savoljo otekljín, savoljo maternizhne in trebuchne vodenize, savoljo noshnize od devizhne mreie saperte i. t. d. in

3) *Nargotovshi* is ofhlatanja jajzovih delov, postavim fadú, jajzovih mrén, popkovine (§. 90) fkosi trebuchove pokrivala, fkosi noshnizhni obok ali fkosi maternizhno ušje, slašti v konzú noshézhosti.

II. Šposnanje noshézhosti posebno.

§. 99.

Kadar je porodna pomozhniza v štanu, noshézhost fploh šposnati, nej sheli tudi svediti, ali je noshézhost *enojna* ali *mnoshna*, *perva* ali *ponavljena*, ali mati *shiv* ali *mertev* fad nóš in *koliko zhaša* je shé ta noshézhha.

§. 100.

1) Snaminja *enojne noshézhosti* so tište dosdaj povedane obzhinske in méšne snaminja na shénfkim teléfu o noshézhosti, ktere se narvezhkrat pri noshézhih pokashejo.

§. 101.

2) Snaminja *mnoshne noshézhosti* fo: Kadar se obzrne in mestne prikasni noshézhosti hitreje in mozneje rasodenejo, kadar se trebuh bolj hitro in bolj možno rastésa s ravno ali s povéshno brasdo, kadar je sgodaj in na vezh krajih na enkrat gibanje sadú zhutiti, kadar se teshave noshéshiva pri poštranfki legi in pri hóji shénfke mnóshijo, kadar nogé in unanje spolovila rade otekajo, ko se v njih voda nabéra ali v njih poverhnjih shilah prevezh kervi saftaja (otrózhne shile), kadar se trebuh preposno ali zeló ne vse-da, kadar se pri fuhih shénfkah déli vezh sadov vti-pajo, kadar se ferzi dveh ali vezh sadov trepati flifhite in kadar porod sgodaj nastópi. Takoshne snaminja se pa tudi primérijo pri velikim otróku, pri preobilni sadovi vodi, ali kadar otrok povéshno ali poprek nad mater-nizhnim uftjem leshí. Vzhasi jih tudi ni, pa se vunder dvojzhki ali trojzhki porodijo.

§. 102.

3) Snaminja *perviga noshéshiva* fo: Prezej flabo pozhutenje v pervih méfzih, enako rastegnjen in na-pet trebuh, na ktérim se fhe le v defétim méfzu, ker se takrat materniza vféda, gerbanzi in jamize navad-no bres bélih madeshev delajo, neposhkodovan pre-frédek in ravno taka piskova prevósa, eden sraven drusiga leshézhá piska, voska in gerbanzhasta nosh-níza, gladek in mehek noshnizhni dél maternize, in majhno, okroglo do porodoviga sazhetka skoraj sa-perto maternizhno uftje, ktero se potém kakor okrogla jamiza vfhlata da. Kadar je maternizhno uftje soper navado ofem ali fhtérinajft dni pred poródam odperto, fo njegove uftnize tanke in gladke pri otipu sa po-fhlata in se komaj od jajzovih mrén raslozhijo. Prav prav redko se pri prvi pót noshézhih shé kake tedne pred poródam unanje in notranje maternizhno uftje to-

liko odpre, de bi bilo mogóžhe, f preiskajóžhim perftam po ftugi maternizhniga vratú jajzove mreene in fkósi te naprej leshézhi otrokovi dél safhlatati.

§. 103.

4) Pri *ponácvljenim nofhéfhthu* fífta omahlo vífta, imata vezhi bradovize in támnejfhi obfterti, trebuhove pokrivala fo tudi bolj ohlapne, menj napéte, gubafte in bélolifafte, maternizhno dno fe losheje, bolj natanjko in bersheje obzhutiti dá, kadar nar-vífokeji ftóji, fhe shlizhize ne napolni vse, unanje fpolovila fe nepopolnoma ftikajo, piskove prevose manjka, prefredek je bolj ali menj satergan ali sarafha fe na njem vidi; noshniza je okórna, menj gerbanzhafita ali pa prav gladka in ohlapnejfhi, maternizhni vrat f fvojim noshnizhnim délam ne sgine popolnoma, oftane do poroda debel in napuhnjen, maternizhno uftje fe vezhdél ne-enako, sobzhafto vtípa, t. j. sarese in próge imá, ktéríh pa vzhasi tudi manjkati sná, in fe vzhasi popréd, marfikterkrat shé kake tédne, preden porod naftópi, tako odpre, de fe f preiskajóžhim perftam po njem jajzove mreene dofézhi in otrokovi fízer lahko premakljivi dél raslozhiti samore.

§. 104.

5) Snaminja, de *fad* v shenfkim teléfu *shívi*, fo: Sdravo pozhutenje nofhézhe, redóvni naftóp fprememb v nofhézhofti, natanko obzhutljivo in nasadnje svunaj vidljivo gibanje fada, ktero fe nar losheje sjutraj pri tífh shelodzu nofhézhe, posebno s merslo na trebuh polosheno roko fposnati dá, trepanje otrokoviga ferza, ki fe s ufhesam na trebuh naflonjenim flífti in pomankanje vsrokov, kteri bi teléfu nofhézhe kako fhkodo, fadu pa fmert prínesti samogli, namrezh: nesmérn teléfen terpefh, fíle, kakorfhne fo: pahljej, prítísek, padez i. t. d; fílni ferzhni gibki, mozhne drashljive sdravila, bolésni

i. t. d. Tudi bres téh vsrokov sna shivljenje fadú neháti savoljo marfikterih v jajzu famim leshézhih napak.

Is pomankanja pofamefnih sdaj imenovanih snaminj se s gotovostjo *smert* fadú posnemati ne smé; ta je fhe lé po tém verjétna, kadar je telo nosfhézhe eno ali drugo poprej rezhenih posfhkodovanj sadélo, kadar je njeno sdravje sploh premenjeno, postavim: zhe omedljevza, gnjiloben flaj v uftih, flaba barva bres snanih vsrokov naftópijo, kadar nosfhezho nadléggje kurji polt, mras in obzhutenje téshe in teshkiga breména, ktero ji, po tém, kakor se pregiblje, fim tertje v telefu pada, kadar otrokovo gibanje, ktero se je morebiti nasadnje fhe enkrat prav možno obzhutiti dalo, in trepanje otrokoviga ferza nehá in kadar v persih, ki svénejo in omahujejo ter siratkafto tekózhofit pufhajo, kakor tudi v unanjih spolovilih o nosfhézhofti pomno-shena toplota odjenja; — snaminja, katerih vzhasi tudi pri shé davno mertvim fadu ni, in katerih nektere pofamefno tù biti snajo, defiravno fad shiví.

§. 105.

6) De se *zhaf nosfhézhofti*, kateri po §. 81 navadno devet sonzhnih ali defét lunfskih méfzov, fhteridefét tednov ali dvefto in ofemdefét dni terpi, in f tém tudi previditi dá, kadaj bi porod naftopiti vtégnil, se rajta:

- 1) po morebiti snanim dnevu fpozhetja;
- 2) po zhafu, ko je pervikrat méfzhna zhifha saftala ali se poslednjizh prikasala, ker se ali safkasanje nosfhézhoftniga terpesha od tiftiga zhafa, ki je med tema dvéma prikasnima v frédi, fhtéti sazhne, ali sa israjtanje zhafa, kdaj bi porod naftopiti vtégnil, od dne poslednje méfzhne zhifhe tri méfze nasaj rajta in tému zhafu fhe fédem dni pridéne.;
- 3) po pervim od matere obzhutenim gibanji otroka, okóli dvajfetiga tedna ali okóli fto in fhtéridefétiga dnéva po fpozhetji, in

4) po preiskovanji sprememb, ktere se od méfza do méfza na trebuhu in na spolovilih, posebno kar maternizhno légo utizhe, v nekakšnim rédu godíjo; bres de bi bilo mogozhe, ako se tudi po vsih téh fhterih rasnih pravilih rajta, dan poroda s gotovostjo napovédati.

De se noshézhofst losheje prerajta, da priloshena pratika njeni kratek lahko uméven pregled.

Opómba. Sa noshézhofst s fantkam ali s deklizhkam verjéte snaminja, postavim de bi možhno spremenjeno sdravje, pogostnejshi bljuvanje, možhnejshi trepanje odvodniz na défni roki, bolj napéta défna fíran trebuha i. t. d. noshézhofst s fantkam kasale, so fkósi in fkósi negotóve in goljufne.

Od opráve pravshne noshézhofsti.

§. 106.

Noshézhofst po §. 68 ni bolehota; shenfko telo pa je v nji le bolj sdrashljivo, kar je krivo, de noshézhha savoljo fhkodljivih rezhi losheje obolí in de je vezhkrat *rasnim bolésnim*, ktere jo snajo tudi v *nenoshézhim stanu* sadéti, podvershena; kakor tudi v noshézhofsti *bolehote samo noshezhim lastne* nastópijo, kterih vsih noshézhho *varovati* je dolshnost porodne pomozhnize. De to fíoriti samore, ji je treba *pravila* vediti, in tazih noshézhim v priloshnostih nasvetovati, ktere spolnovaje se, kakor fkufshnja uzhi, tiste nar bolj pozhutijo; tému nasproti pa porodna pomozhniza ne fmé, ako noshézhha réf sboli, ji domazhih rezhi ali sdravil fvetovati ali dajati, ampak mora kój sdravnikove pomozhi ifkati.

§. 107.

Sploh obveljavno in nar poglavitníshi pravilo sa shivljenje noshézhih je to le: *Noshézhha nej shivi sploh, kolikor more, po poprejšni shêgi, pri kteri se je, prédén je spozhêla, vselej dobro pozhutila; le varje nej se vse nesmernosti in vsiga, kar bi no-*

fhézhhi sdaj fhkodovati utegnîlo. Vſaka nagla premémba navadniga shivljenja, tudi, ko bi se boljſhi in sloſhnîſhi sdéla, bi snala materi in otroku v noſhézhofiti, in ſhe zeló med porodovim pretékam fhkodljiva biti. Tako bi, poſtavim, deklétam is deſhele, kjer ſo vezh hoje in proſtejſhi hrano vshivale, v méſto omoshenim, kjer ſe menj prehajajo in ſnajdene rezhí jéjo, to shivljenje o noſhézhofiti le fhkodljivo biti moglo.

§. 108.

Nagliga kretanja in teléſniga pretésovanya nej ſe vſaka noſhézhha varje, poſtavim: plesanja, fkakanja in hitre voshne, poſebno po grudaſtih zeſtah, noſhenja teſhkih bremén, raslesovanja rók, poſebno obſégovanja kakiga prézhniga hloda s raſtegnjenimi rokami, de bi tako veſ shivot proſto viſel, poklekovanja in nagliga vſtajenja, tudi ſpoja, ſlaſti v tréttim, zhetertim in v poſlednjih méſzih noſhézhofiti; poſebno pa naj ſe vſih teh shénſke varjejo, ki ſo shé kadaj negoden ali preſgoden porod iméle. Smerna hoja pod sdravim, milim nebam je priporozhevati, ſlaſti noſhézhim, ki ſo ſéje bolj vajene.

§. 109.

Noſhézhim ſe mora vſaka priloshnoſt *k ferzhnim gibkam* in *k ſtraſtim* odvséti, poſtavim: k ſtrahu, jési, hudovanju, preſtraſhenju in tudi k prenaglimu veſelju, ker is téh rezhí lahko kerzhi, boſhjaſti, kervotoki in ſplavi svirajo. De ſe noſhézhha teſhkiga poróda in ſagleda ne boji, nej ſi porodna pomozhniza ſ pametjo priſadene, ji upanje frezhnîſhiga in loſhejſhiga poroda ſtoriti, zhe je ſhe kadaj teſhko porodila, in iſgléde nej ji dá, de je marſikadaj, ko bi ſe bil ſagled po prizhevanji nékterih ljúdi nakljuzhiti vtegnîl, porod vunder frezhno iſſhel. Porodna pomozhniza nej ſe vſelej varje, noſhézhí od teſhkih poródo in od porodnizharſkih oprav, ali od doſdévniſh ſaglédov kaj pripovedovati, in ji tako ſtrah in bojezhofit delati.

§. 110.

Srak, ki je savoljo fobivanja vezh ljudi, postavim: v zerkvah in glediških, ali savoljo ogelniga puha, dima is pezhí, savoljo fufhenja perila, savoljo možno difhezih zvetliz ali savoljo vlashniga hlipa ispriden, vsrokuje nofhézhim flaboſti, teshave in omedljevze; tega, kakor tudi možniga vetra, posebno kadar se slo potijo, in vlake se morajo tiſte varovati.

§. 111.

Ravno tako fhkodljive njih sdravju ſo teſne obla-zhila, poſtavim: operſnize, moderzi i. t. d. poſebno zhe trebuh nofhézhih *prevezh ſiſkajo*; oſtſro prepovédati ſo jim tudi teſni okorni zhevlji s viſokimi opétzami, savoljo bresvárne hoje, ktero imajo nofhézhé vzhafi v poſlednjih méfzih nofhéſhtva; obleka mora perſi, shivot in ſpolovila premraſenja varovati in na plézhih prilosh-no pripéto biti. Po ſimi nej ſe jim hlazhe in, zhe ſo slo trebuſhne, paſ okrog trebuha priporozhí.

§. 112.

Smérnoſt je nofhézhim v vſih rezhéh, poſebno pa kar *jedí* in *pijazhe* utizhe, priporozhiti; poſebno svezhér nej tadaj shelodza prevezh ne napolnijo in nej ſe ſdershijo prevezh difhézbih, teshko prebavljivih ter nappenjajózhih jedí in drashezih pijázh, poſtavim: kaféta, shganja, vina, možne zhokolade, ôla i. t. d. ali zelo, ali pa s veliko previdnoſtjo nej jih vshivajo. V njih poſebne poſheljivoſti, ako teshko prebavljive in fhkodljive rezhí ſadevajo, ſe jim ne ſmé dovoliti. Voda je ſploh nar boljſhi pijazha.

§. 113.

Zhuvanje in *ſpanje* v redovnim zhafu, v katerim nofhézhá po navadi vſako ſloſhno légo shivota svoliti ſa-

more, vřako neslořno in řhkodljivo pa, pořtavim: ř ťtegnjenimi nogami, ali lego smiraj na eni řtrani, opuřtiti mora, in gotov red v *opravljaji potrebe*, pořebno de ře blato prevezh ne sadershava in tudi prevezh od nję ne grę, in de ře voda tolikrat odtozhi, kolikrat nořhęzho řzat tiřhi, je prav koriřten. Soper pomankanje řpanja, soper samarřenofť, soper drifko, soper teshavno ali řhgęzhe řzanje ři ne řmę nobena nořhęzha řama kervi puřhati puřtiti, sdravil drifko ali bljuvanje vsrokovajozhih in na vodo gonęzhih jemati ali jih po porodni pomozhnizi kupiti, ampak ta mōra řhenřko vřelej opomniti, ře řavoljo tęga s sdravnikom pořvetovati, in lę, zhe proti konzu nořhęřhtva blato vřakdān enkrat od nję ne gre, ři s vezhkratnim brisgljanjem řhlesniga obarka s oljem, in zhe je treba, s mervizo řoli, isprasnjene řitnika řpeřhiti.

§. 114.

Savoljo řnashnořti potrebujejo nořhęzhe 1) *řplořh-nih* mlaznhnih *kopęl*, ki ře pořebno bolj pořtarnim řhenam s oterpnjenimi menj vdajavnimi řpolovili nekoliko zhařa pred porodomim nařtōpam priporozhijo, takim pa, ki řo řlabiga řhivota in kervotoku ter naglimu porodu podverřene, ře odřvetovati morajo; 2) *umivanja pořameřnih dęlov*, trebuha, perř, řtęgen, pořebno pa řpolovil, in 3) *řremenjenja* perila in oblazhil in vezhkratniga *rařzheřanja* lař, slařti pa kratko pred porōdam. Noge vřakdan kopati řhkōdje in je tadaj řepovędati.

§. 115.

Tudi řkerbi řa řiřze nej porodna pomozhniza pri nořhęzhi ne puřha is nemar in gledi nej, de řiřzi řtiřkanja in řremrařenja ne terpijo. Mehke, njęřhne, tanjkokoshne bradovize, ktere ře o dojenji rade oranijo, ře imajo neke tedne pred porodom vřakdan enkrat ali

dvakrat s shganjem, s rumam i. t. d. pomasati. Bradovize f fuho koshizo prevlêzhene nej nofhêzha f tem omezhi, de jih vſakdân f ſvojo flino omashe ali s mlazhno vodo in s mſilam opêre. Globoko leshezhe bradovize ſe vſakdan nekolikrat f perſtmi otipajo ali pa f mlêzhjim glashem, ali f ſerkljo, kadar pa je ſila, tudi f tabakarſko pipo povlezhejo in na nje ſe potê m nadbradovizhnik is lipoviga leſa f ſhſirokim okrajem ali is vlazhne ſmole poſtavi, de ſe ſpet ne vtifnejo. Šlonokostene ali roshene kroge na-nje pokladati, je ſhkodljivo, ker ti doſtikrat bradovize prevezh vlêzhejo in tiſhijo; boljſhi je krog is vlazhne ſmole, zhe ſe prilêshe in vdaja.

Pervizh nofhêzhe ſhenſke mora porôdna pomozhniza, zhe njeni ſhlahtniki in ſnanzî tega ne ſtorijo, opomniti, de vſe v pravim zhaſu priſkerbijo in pripravijo, zheſar je pri porôdu in v otrozhji poſtelji trêba. Take, ki ſo ſhê kadaj is kakorſhniga kôli vsroka teſhko porodile, ali pri kterih bi ſe is podobe in raſtêge trebuha ali pa is drugih nenavâdnh okôljſhin na neredovno lego ſadû ali ſizer na kakorſhno drugo nenavadnoſt fkleniti ſnalo, nej porodna pomozhniza ſhe kaj zhafa pred porodam pregleda in zhe ſe tej pri takim prigledu kaj dvomljiviga ſdî, je treba porodni-zharja poklizati, de ſe bo ta pri gotovi neredovnoſti doſti ſgôdaj ravnati in ſadershati vêdel.

Zheterti raſdélek.

Od pravſhniga porôda.

§. 116.

Porod ſe *pravſhen* (§. 66) imenuje, kadar ſe bres ozhitniga popazhenja v navadnim ſdravju porod-

nize po natorni mozhi bres fhkode in bres nevarnosti sa mater in sa otroka iside.

Pogódbbe pravfhniga poróda fo:

- 1) Redovni preték in redovni terpesh *maternizhniga nosfhéshtra*, v katerim je vse jajze redovno ispodobljeno in do srélosti snosheno, satorej, ko *fad* pravo velikost, podóbo, kakofhnost in légo dóbi, *popkovina* ne prekratka ne predolga ni in prav leshi, *materna potiza* redovno kakofhnost, privéso in fédesih imá, *jajzove mrene* prav vstvarjene fo in ne predebéle ne pretanjke niso, in *sadove vode*, kar njeno mnogost sadene, ne prevezh ne premalo ni.
- 2) Prava kakofhnost *poróadne* ali *medénzhne struge*, ktera mora savoljo tega s sdravimi, redovno ispodobljenimi mehкими déli (s unanjimi in nekoliko tudi s notranjimi spolovili in s njih nar fofédnifhi déli) prevlézhena ter fadu in drugim jajzovim délim dobro primerjena biti.
- 3) Pravfhná *isganjarna moz*, ktera se ravná po redovnim stanu vlih opravil teléfa porodno pomózh podpérájózhih.

Od prikásen pravfhniga poróda.

§. 117.

Prikásni pravfhniga poróda se rasodévajo nékaj v spreménjenim sdravji porodnize sploh in posebno v nekterih pri porodu slasti délavnih spolovilih, in nékaj v délih jajzeta, kateri se imajo poroditi, namrezh v fadu, v jajzovih mrenah, v popkovini i. t. d. Perve teh prikasen se nanafhajo na *porodovo delavnost*, druge pa na *voditvo otroka pri porodu*.

I. Porodova delavnost.

§. 118.

Porodova delavnost, ktera sa vsrok vfaziga pri-zhétiga poroda obveljáti samore, in se v *nepovoljno* in nekoliko v *poroljno* rasdelí, se tudi, ker se is njénih prikásen raslozhno posname, de se ima po nji íad s njegovimi déli vred fkosi porojila isgnati, *isgan-javna mozh* imenuje.

§. 119.

Nepovoljna porodova delavnost obftoji v fker-zhevanji teshke maternize in noshnize, ktero, bres de bi porodniza hotla, naftópi, do konzhaniga poroda terpi in se v maternizi veliko mozhnejfhi nasnani, kakor v noshnizi, kjér se le vzhasi, postavam: pri isgonjevanji negodniga jajzéta, glavize napofled v porod pridfhe, pri ritkinih in nóshnih poródih in pri istrébi postljize, zhutiti dá

Maternizhno kerzhenje vsrokuje porodnizi, kakor je menj ali bolj obzhutljiva, sdaj manjshi sdaj vezhi bolezhine, ali, kakor pravijo, shénfko popade, ktere bolezhine se sató *porodni bolezhki* ali *popadki* ime-nujejo. Ti se od drusih bolezhín v trebuhu noshézhe ali porodnize po tém raslozhijo, de naftópijo eden sa drugim, de zéli porod terpijo, de fta trebuh in mater-niza v njih terpéshu terda in napéta, de se s holé-zhim natégovanjem v ledji in v krishi sazhejo in po trebuhu do unanjih spolovil, vzhasi fhe do stégen fé-shejo ali se globoko v trebuhu do medénze doli ob-zhutiti dajo, in de spremémbe na maternim uftji, kakor tudi na spred leshézhih jajzovih délih naredijo.

Tiftimu ftanu pozhitka, ki je med posamesnimi ob-hodnimi popadki in v ktérim materniza in njeno uftje fpet bolj ohlapno in mehko postane, in spred leshézhi jajzovi déli nekóliko v poprejshno postavo stopijo, pra-vimo *zhaf pozhivanja* ali *prenéh popadkov*.

De se nasledki popadkov sposnajo, jih je presoditi treba, po njih mozhi, zhasu in pogóštnosti nastopov, po obzhutenji bolezhin, ktere storijo, in po njih naravnavi. V tem obsíru se rasdelé *v redovne* in *v neredovne*.

Redovni popadki se imenujejo tisti, kteri so po svojih ravno imenovanih lastností posamešnim dobam poroda primérjeni.

Pri *redovnih popadkih* se

- 1) napétoš zhes vso maternizo rasfhiri in vtípanje otrokovih délov je otesheno ali nemogózhe;
- 2) kerzhenje maternize je v dnù nar vézhi, v fredku vezhi kakor v vratu;
- 3) maternizhno uftje se bolj nategne in posneje rasfhiri;
- 4) bólezhhine, ki niso presilno velike, gredo od krišha zhes kolke do spolovil in se ne dajo nikakor odpraviti;
- 5) poródna pót, maternizhno uftje in noshniza, se rasfhiri;
- 6) naprej leshézhi jajzovi déli nisheje stopijo.

V *redovnim prenéhu popadkov* se kashe

- 1) materniza menj napéta in otrokovi déli se dajo losheje vfhlatati;
- 2) ohlapnoš maternize je prezej vsih krajev enaka, vunder posebno prezejfhna na uftji;
- 3) popadkova bolezhina sgine ali pa faj prezej odjenja;
- 4) jajzovi déli se spét nekoliko povsdignejo in so menj napéti.

Popadki se imájo v porodovim pretéku tako mémo svojih prenehov, de so uni sazhetkama redki, kratki in malo smóshni, prenéhi popadkov pa daljshi; posneji popadki bolj gosti, daljshi in smoshnišhi, ti pa krajshi in de so po otrokovim rojstvu porodne bolezhine bolj poredkama in menj mozhne, in nasadnje, ko prenehi popadkov daljshi prihajajo, zhišto sginejo.

Neredovni se imenujejo *popadki*, kadar se tisti po

fvoji velikosti, t. j. po mozhi, terpéshu in pogostnosti in v tem, kar sbujenje njih bolezhinosti in njih naravnavo utizhe, po posamefnih dobah poroda ne primérijo.

§. 120.

Povoljna porodova delavnost se imenuje tista pripomózh trebuchovih misfiz in predalnika, ktera je navadno volji porodnize toliko zhasa podvershena, dokler popadki niso práv mozhni, takrat pa, kadar popadki mozhnejshi prihajajo, vzhasi njeni volji podlósna ni.

Porodniza si pri tej pripomozhi prisadéva, o popadku navdol tifhati, kakor pri potrebi, in vstanóví sató svoj shivot, ker se s nogami vpréti in s rokami sa kar kóli prijéti ishe, tako, de so poslédnjizh skoraj vse povoljne misfize delavne in si tudi porodna pomozhniza prisadéne, toliko bolj pripomoshna biti, kolikor vezhi napotje ali teshavnost sa poródov pretek prihaja. To se imenuje *isdélovanje popadkov*.

II. Voditev otroka pri poródu.

§. 121.

Pri veditvi otroka pri porodu t. j. kako se sad *fkósi spolovila spravi*, so, kakor ves shivot, tudi njegovi posamefni déli in sad s drugimi jajzovimi déli vred deléshni; namrezh:

- 1) *kakost isganjevarne mozhi*, (§. 119 in 120) bres ktere bi sad in druge jajzove dele ispraviti sploh nemogozhe bilo;
- 2) *kakost poróдне póti*, ker unanje spolovila, postavim, presredek, velika in mala piska, postanejo mehkejsi in okornisfi, noshniza je rahlejsfi, vlahnejshi, ko se njene gube rastegnejo, prostorinfi in bolj shlesafta, maternizhno ustje se odprè, omehzhá in rasfhiri. Mala medénza s svojimi terdimi kostmi, s svojimi rasno ispodob-

ljenimi prostori, f svojimi ismoljavami, postavim: f predgorjem, s medénzhnimi podaljški, s naravnanjem svoje struge, sada in njega isgonjajóže mozhí prezej opovíra; pripomore pa f povéshno naspróti stojézhimi, breskostnimi prostóri, s orahljanimi hruštanzi in vesmi, s navsdol obrnjenimi platni krishnize, framniz in fedniz, f premakljivostjo kukovize in f kakostjo framoviga obóka, de se sad lagleje fkos-njo spravi. Medénza ne pripusti sadu famo nekakiga gibanja, ampak ga naravná tudi, ko fkosí medénzo gré; in

3) *kakost sadu in jajzovih délov*; tako postavim imá 1) otrokova glaviza to *lastnost*, de se nje ne kósti v fhivih in v mezhavah ena zhes drugo sporiniti dajo, f zhimur se podaljšha in po podóbi medénzhne struge ravná; 2) sad vezhdél tako *legó*, de se njegov dolgoštni premérnik po ravno tem premérniku maternize ravná, in de se njegov nar téshejsi in nar fhirji dél navdoli poséde; 3) tudi tako *postavo*, v kateri nar menj prostora v otrózhnjeku potrebuje in nar losheje roditi more; namrezh tako, de je njegova glava proti perfam obrnjena, de roke ob njih leshíjo, de so kolena proti trebuhu fkljuzhene, de je f herbtam vezhdél proti trebuhovi fteni matere in nekoliko na ftran obrnjen, in de s vezhim premernikam naprej stojézhiga déla dostkrat v vézhim premérniku medénzhniga vhodísha stoji, in 4) vodeni mehur to *posebniga*, de se vdaja in v podóbi sagvojsde fkosí maternizhno uftje fili, ktero se tako narhitrejshe in narvarnejshe rasfhiri.

§. 122.

Šad se v *vertézhí naravnávi* fkosí medénzhno strugo plasi, tako, de se navadno nar *daljšhi premérniki in nar vézhí sadove ploshe*, namrezh glavize, plezh in kolkov, po *vezhih plateh in po nar daljšhih premér-*

nikih medénze premikajo in se fad v taki prostorovi primernosti med sabo in med medénzo v njenim v-hodifhu, duplu in is-hodifhu *nar losheje* roditi samore.

§. 123.

De se fad v vertézhi naravnavi skósi medénzhno ftrugo splasi, mora tukaj *tri posebne gibanja* s svojim shivotam storiti, ktere pa ne nastopijo eno sa drugim, ampak se vkup ob enim zhasu sgodijo, namrezh, gibanje od sgorej navsdol s njegovim dolgoftnim premérnikam po vodbini zherti medénze; gibanje okoli njegove dolgoftne ofi od ene strane do druge in gibanje okoli ene ofi, ki se mora po ravnavi maliga premérnika, postavim prezhnika na glavizi, povséti.

§. 124.

Gibanje fadu s dolgoftnim primérnikam od sgorej navsdol se tako pospehuje, de se fadovo telo naravnost po vodbini zherti medénze sazhetkama od sgorej in od spred navsdol in navsad, potlej bolj navsdol in poslednjizh navsdol in navspred poganja, med tém otrózhji dél na sprednji medénzhni fténi manjshi, na sadnji pa vezhi prostor pretezhe.

Gibanje fadu okoli svoje dolgoftne ofi, de namrezh véliki premernik naprej pridijózhiga otrokoviga dela v vézhi premernike rasnih medénzhnih prostorov ftópi, se vezhdél v manjshi, in le prav malokadaj v vikshi stopnji sgodi; v *manjshi stopnji*, kadar naprej pridijózhji otrózhji dél f svojim velikim premernikam is prezhniga ali povéshniga premérnika medénzhniga vhodifha zhisto ali skoraj v ravnik medénzhniga dupla in is-hodifha pride, in se pri svojim isftópu is medénzhniga is-hodifha spet v poprejshno povéshno ali prezhno naravnavo nasaj verne, sató de naslédnji predérajozhi dél fadu enako gibanje skosi medénzo narediti samore; ali v *vikshi stopnji*, zhe namrezh na sprednji me-

dénzhni fteni ftojézhi dél, postavim zhelo, posedanje po nji savoljo fvoje podobe in savoljo kakosti medénzhniga proftóra lahko ne pripuſtí, naſproti pa ſe vzhafi vertenje tako ſgodí, de uni fadovi dél v nar-bliſhnji medénzhni ſtrani navſad grè, v drugi medénzhni ſtrani pa njegov navſad obernjen okraj navſpred pride in tako naprej leshézhi otrozhji dél ſ fvojim velikim premérnikam is eniga poveshniga premérnika v drugi poveshnik ſe preſtópi, ſ raso naravnanimi okrajji, de potém ſhe ſgorej imenovano premiko po medénzi ſtoriti sná.

Gibanje fadi okoli ene oſi, ktera ſe v naravnavi maliga premérnika, poſtavim, na glavi v prezhniku, povſéti mora, ſe naredí navadno tako, de ſe veliki premérnik naprej leshézhiga otrokoviga déla ſkrajſha in, tako rekózhe, po dolgoſtnim premérniku ſada ſravná, ker ſe po takim en konez velikiga premérnika na naprej ſtopajózhim délu otroka, namrezh, na glavizi ſaglavje, na ritki eno lizhize, niſheje poſede, drugi konez pa, na glavizi zhelo, na ritki drugo lizhize, ſe bolj nakviſhko potegne ali pa tako oſtane, dokler prvi konez is ſpolovil ni ſtopil, na kar ſe ſhe lé drugi iſſmukne. Savoljo tega ſe tudi ſpoſná, ſakaj tudi pri ſaglavnih in teménſkih legah ena ſtranſka koſt niſheje v medénzhno ſtrugo ſtópi, kakor druga, de ſe prezhni premérnik glavize, ako bi nekoliko prevelika bila, ſmanjſha.

§. 125.

Te gibanja naſtópijo pri redovnim poródu na vſih tiſtih delih, kateri narpervi k poródu priti ſamorejo, zhe ſe lé dolgoſtni premérnik fadú ſ dolgoſtnim premérnikom maternize ſravna; ſad pri tem ali ſ ſgornjim konzam, ſ glavizo (ſ zhepino ali ſ obrasam), ali ſ ſpodnjim (ſ ritko, ſ koléni ali pa ſ noſhizami) naprej leſhí, in ſató zhepinne in obrasove, kakor tudi ritkine, kolénſke in noſhne lege nam raſlozhiti da.

§. 126.

V vsaki téh lég sna naprej pridijózhi otrokov dél, ker se v enim ali v drugim povéshnim premérniku po dvójni raslizzhni napravi na medénzhnim vhodifhu postaviti samore, *fhtéri* rasne *postave* iméti; postavim, s saglavjem pri zhepinni legi, s brado pri obrasovi legi navspred in ravno tako navsad, f zhelam vselej v nasprotni ftrani medénze. Zhe ravni premérnik naprej leshézhiga otrokoviga déla v desnim povéshnim premérniku f tistim okrajem, ki voditev otroka pri porodu pospesfhi, s saglavjem ali s brado navspred in na lévo ftoji, s drugim okrajem, f zhelam, navsad in na desno, fe ta imenuje *perva postava*; s unim okrajem pa navsad in na desno in f tem, f zhelam, navspred in na lévo, fe ji pravi *tretja postava*; zhe pa naprej pridijózhi otrokovi dél f svojim ravnikom v lévi poveshnik tako ftópi, de je saglavje ali pa brada navspred in na desno obernjena in f zhelam navsad in na levo, je to *druga postava*; s saglavjem pa ali s brado v ravno tistim premérniku navsad in na levo, in f zhelam navspred in na desno je pa *zheterta postava*.

§. 127.

Postave otroka pri legi s ritko, s kolén in s noshizami naprej fe navadno ravno tako, kakor pri naprej leshézhni glavizi, dolozhijo, nar prikladnifhi po prézhnim premérniku, ki fe na spodnjim otrokovim terfhu od eniga kolka do drusiga vprék potegnjen misli. Pri tazih legah fe sad vselej v naravnanji glavni postavi nasprotnim pokashe in tudi v tistim naravnanji f plézhmi fkosi medénzhno ftrugo gré. Ker so kolénza in noshíze prav gibzhne, fe ne pokashejo poprej v gotovi postavi, dokler ne stopita kolka v medénzhno vhodifhe, tako, de fe prav sa prav pri rasnih postavah sasnamovana veditva otroka pri porodu famo pri zhepinni, obrasovi in ritkini legi sgodi.

Voditev otroka fkosí medenzo s glavizo naprej.

§. 128.

V prvi zhepinni postavi.

Kadar glava v medénzhno duplo ftopi in fkosí njega gré, se postavi *po defnim povéshniku* vtipljivi *temenski fhiv* bolj v ravni premérnik, ker se *na levo in navspred obrnjeno saglavje* bolj proti fklepu framniz in na defno in navsad napeljana zhelo naravnost navsad v isvotljino krishnize premika; pri tem se saglavje bolj nisko poséde in pod framovim obokam nekaj zhafa vpré. Kadar potém saglavje vezhdél ispod framoviga oboka smukne in tudi fzhafama doli ftópajózhi temenov in zhelov okraj zhes napéti presfredek naprej srine, vzhasi temenov fhiv nekoliko povéshno ftoji ali se sgodaj spét povégama vléshe, in se, ko je glava vfa is maternih delov ftopila, vprézhi, ker se obras po defnim maternim ftegnu oberne; to sató, de plezha, ki so bile v sazhetku v prezhnim premérniku medénzhniga vhodifha, v levim poveshniku doli pridejo in v ravniku s défnim navspred obrnjene is spolovil isidejo. Pri tém se pa malokadaj sgodí, de se obras po lévim maternim ftegnu oberne in lévo plezhe se pod framovim obokam postavi, potém ko so plezha v defnim povéshnim premérniku doli ftopile.

§. 129.

V drugi zhepinni postavi.

V lévim povéshniku s saglavjem na défno in navspred stojézhi témenov fhiv se takrat, kadar se saglavje doli poséda, bolj po ravniku medénzhniga dupla in is-hodifha obrazha, tako, de se k ravnimu premérniku ali zhišto vrvavná ali mu pa prav bliso pride. Ka-

kor pri prvi zhepinni postavi, se tudi tukaj saglavje nekoliko zhasa pod framovim obokam vprè, temenov in zhelov okraj se pa med tém globozheje poseda in zhes presredek smukne. Temenov fhiv se kmalo spèt, kakor je bil poprej, poveshno ali skoraj vprék sravná, ker se obras po levim maternim ftegnu oberne; med tem v prezbniku ftojezhe plezha v desni poveshnik in potém v ravnik pridejo in levo plezhe pod framovi obok stopi; ali pa tudi v levi poveshnik, tako de potem obras po désnim maternim ftegnu gleda.

§. 130.

V tretji zhepinni postavi.

Temenov fhiv v desni poveshnik medénzhniga vhodifha stopajozh in *s saglavjem navsad in na desno* obernjen se o nastopu mozhnejih popadkov bolj v ravnik postavi, ko saglavje pod predgorje doli stopi in zhelo sa framnizhnim fklepam ostane. Vzhasi se temenov fhiv nekoliko poveshno naravnán najde, med tem, ker se saglavje narpervo nad presredkam pokashe, vzhasi pa se vidi naravnost framovi fhpranji primérjen. She le po tilniku zhes presredek stopivshim zhelo in obras ispod framoviga obóka naravnost ali nekoliko poveshno vun prideta. Obras se potem proti levim maternim ftegnu oberne, plezha po levim poveshnim premérniku is vhodifha v medénzhno duplo stopijo, se v is-hodifhu ravniku blishajo in v tém sadnjim, s levim navsgor pod framovim obókam obernjene, ismuknejo.

Vzhasi pa se ta tretja postava, v kateri je ravno popisana voditev otroka pri poródu bolj teshka, kakor v prvi, ker se zhelo in obras pod framovi obok menj priléshta, kakor saglavje, v drugo postavo sprevershe, tako, de v medénzhnim duplu saglavje od sadej in is désniga vef na desno in potém navspred in temenov fhiv tadaj is désniga v levi poveshnik preide. Kadar se to sgodí, pretezhe porod tako, kakor je v drugi zhepinni postavi rezhenó.

§. 131.

V zheterti zhepinni postavi.

Temenov fhiv, ki se v *levim poveshniku* medenzhniga vhodifha ofhlata, s *navsad in na levo ober-njenim saglavjem* pri nastopu mozhnejfhih popadkov bolj v ravni premérnik vstopi, ker saglavje pod predgorje pride in zhelo s obrasam bolj sa framovim fklepam oftane. Tudi v ti postavi predere vzhasi glava nekoliko povéshno fkósi framovo fhpranjo, med tem, ker se saglavje zhes prefrédek fili, in fhe le potém obras in zhelo navspred in na défno vun prideta. Obras se tukaj proti défnimu maternimu ftegnu oberne, de tako v prezhniku doli ftopajózhe plézha po defnim povéshniku nishej prídejo in v ravniku, s défnim plezhem proti framovimu obóku obernjene, fmuknejo. Ako je glavi-za bolj po ravniku medenze naravnana fkosi framovo fhpranjo ftopila, se sna obras pazh tudi proti lévimu maternimu ftegnu obernti, kakor narobe pri trétti postavi proti défnimu maternimu ftegnu.

Vzhasi se is zheterté zhepinne postave perva naredí, ker se saglavje v medenzhnim duplu od sadaj in od leviga zhfsto na levo in poslednjizh v vertivnim gibanji bolj navspred, zhelo pa narobe od téga premika. Tako pride temenov fhiv, s saglavjem navspred in na lévo, v defni povéshnik. Porod se potém tako fkonzhá, kakor je bilo v prvi zhepinni postavi rezhenó.

§. 132.

Nekterikrat se naprej pridijózha otrokova glaviza tako premika, kakor je v §. 124 pifano: namrezh okrog svojiga prezhniga premérnika, tode nepopolnoma tako, de se saglavje dofti nisko ne poséde, ampak, kadar zhepina naprej ríje, se f zhelam enak vífoko najde. Zbe glava v tako nepriloshni postavi oftane, dokler do medénzhniga is-hodifha pride, se pazh vezhdél fhe

saglavje nekoliko nisheje posede, de pervo is medénzhniga is-hodísha pride, tode ne vfelej; na zhemur se tukaj, ker se saglavje in zhelo v enim zhasu fkosí medénzhni is-hod vun sílita, in se savoljo tega ravni premérnik glave frednji medénzhni zherti menj blisha, porod bolj oteshí. Ker je pri tazih zhepinnih postavah in v taki veditvi otroka pri porodu nar bolj sdoljni dél glave téme, se té postave imenujejo *teménske postave*. Le prav malokadaj se sgodí, de je med hódam naprej pridijózhe glave fkosí medénzhno strugo *zhelo* narsdoljníshi dél, v ktiri postavi porod sréliga fadú je prezej teshaven, rasun, zhe je otrok presgóden ali negóden, in se savoljo tega tudi ali v zhepinno ali v obrasovo postavo sprevershe.

Primériti se sna vzhasi tudi, de se fad okoli svoje dolgošne ofí, ali okóli navpizhniga premérnika tako ne premika, kakor je sgorej popisano, ker zhepina tako vun stópiti samore, de njeni temenovi fhiv povéshno, fhe bolj redko pa, prezhno naravnán ostane; vzhasi se ta, preden fkosí medénzhno is-hodí fhe predré, fhe bolj ali menj po ravnim premérniku ravná. Tudi plézha vzhasi povéshno ali zeló poprek postavljene na dan pridéjo.

Voditev otroka fkosí medenxo v obrasovih postavah.

§. 133.

Voditev otroka pri poródu s obrasam naprej imá sploh veliko enakosti f tisto, ktero smo pri zhepinnih postavah popisali; sakaj pri obrasovih postavah je zhes zhelo, nóf do brade peljana zherta namesti temenoviga fhiva in brada namesti saglavja zhepinnih postáv. Šrednja zherta obrasa ostane prav velikrat nekoliko povéshna in zhelo se zhes presfredek plasi, med tém, ko se brada navsgór pod framo-

vim obokam vpéra ali je shé tukaj nékaj na dan pri-
fhla. Sa zhelam se prikasuje potém temenov in sa-
glavni okraj, brada med tém pod framovim obókam
do dobriga naprej stópi in na tó je vfa glava ro-
jena. Obras fe potlej, de tudi plézha doli priti sa-
morejo, pri prvi postavi na lévím, prí drugi pa na
déním ftegnu od sgorej navsdol poséde, tako de pri
prvi postavi levo, pri drugi pa défno plézhe pod
framovi obok stopa. Pa vunder tudi vzhafi plezha v
nasprotni naravnavi na dán pridejo.

V trétji in v zheterti obrasovi postavi, namrezh s
brado nasaj na defno ali na levo, otrok ne more fkósi
medenzo iti, kakor pri enakih zhepinnih postavah, am-
pak te obrasovi postavi morate, ako bi fe porod pri
srelim sadu in pri navadni kakosti medénze dogotoviti
imel, v drugo in v pervo postavo prevrézhi.

Voditev otroka fskosi medenzo v ritkinih postavah.

§, 134.

Dokler ritka pri teh postavah fhe na medénzhnim
vhodifhu stóji, fe vzhafi med tém fhe vezhi premaklji-
voft in sa to tudi fpreménjenje v njeni postavi f kolki v
eni ali v drugi poveshnik sgodi, poséбно zhe fo she
nogé doli stopile. V medénzhnim duplu fe vunder kol-
ki vezhdél bolj terdno postavijo, tako, de fe, kar na-
ravnavo vfiga sadú vtizhe, ravno tiste postave kakor
pri zhepinni légi raslozhiti dajo. Dolózhi fe voditev
otroka pri poródu v ritkini postavi sploh po naravnavi
prézhnika, kteriga fi od eniga kolka do drusiga po-
zhés potegnjeniga míflimo.

§. 135.

V prvi ritkini postavi.

V prvi ali v *děsni pověšník* vstopijo zha kolka tishita pri nastópu mozhnejših popadkov bolj v ravni premérnik medéznzhniga dupla in medéznzhniga is-ho-difha, tako, de navspred obrnjen děsni se pervo ni-sheje vředézhni kolk pod framovi obok pride, lévi pa zhes přefredekek smukne. Po naprej pridfshi ritki se otrokovo telo s kolkam špet próti děsnimu pověšniku blisha, dokler se plezha tudi bolj proti ravniku doli potifnejo in potém glaviza f svojim ravnikam v přezhnik medénze štópi. Kadar se pa glaviza doli pomika, gré sdaj kakor pri drugi zhepinni postavi škósi medénzo, ker se obras proti lévimu krishnolednizhému fklepu oberne, odtod v krishnizhno isvotljino pride in zhes přefredekek štópi, med tem, ko se saglavje pod framovim obokam térdno vprè.

§. 136.

V drugi ritkini postavi.

Voditev otroka pri porodu v tej ritkini postavi se od přejšhne samo v tem raslózhí, de njegovo vertenje bolj v drugi medéznzhni štrani naprej gré; kolka nam-rezh, ktera se v *drugim ali v lévím pověšniku* snaj-deta, tishita v ravnik, ker lévi navspred in na děsno obrnjeni kolk nisheje in pod framovi obok štópi, děsni pa pozhaš krishnizhno isvotljino dofěshe in nasad-nje zhes přefredekek na dan pride. Otrokovo telo se pri tém f svojima kolkama v levi pověšník nasaj premi-ka, dokler se plezhi, levo navspred in děsno navsad, isfmuknete in se med tem glaviza bolj přezhno naravná. Ta se pa doli pomika kakor v prvi zhepinni postavi, ker se obras navsád in na děsno proti lednizhno-krishni-zhému fklepu in potém proti krishnizhni isvotljini ober-

ne, saglavje pa pod framnizhni fklep štópi, med tém, ko obras in temenovi okraj zhes prefrédek prideta.

§. 137.

V trétji in zheterti ritkini postavi.

Trétja ritkina postava, v kateri otrok prvi ritkini postavi nasprótno naravnávo imá, se prevershe v drugo, ker od leviga in od spredej pod framovi obok štopajózhi lévi kolk potém, ko se ritka nisheje pomika ali tudi shé poprej, na desno stran prestópi, in se desni kolk na levo in navsád oberne; in *zheter-ta*, pri kateri imá sad drugi ritkini postavi nasprotno naravnávo, se premeni v prvo s tém, de od desniga in od spredej pod framovi obok štopajózhi desni kolk, potém, ko se ritka v medénzhnim is-hodishu kashe, na levo štópi, lévi pa se na desno in navsád oberne. Prav malokadaj ostane sad s svojo prednjo plosho navspred ali na stran naravnán, in ako se to réf sgodí, terpi potém sad v svoji hoji fkósi medénzo marfiktere teshavnósti, posebno, zhe se glaviza, kadar fkósi medénzo gré, ne pomika tako okrog svoje navpizhne ofí, de bi se zhelo proti krishnizhimu isbóku naravnálo.

Od pretéka pravshniga poróda.

§. 138.

Ker dosdaj nasnanjene porodove prikasni ob enim zhasu ne nastópijo, ker se poródova delavnóst smiraj v enaki mozhi ne kashe in ker se tudi voditev otroka pri poródu po kakošti popadkov ravná, tudi pretek poróda pozhasi nasleduje in njegove prikásni v nekim redu prihajajo. De bi se te prikasni, kakor v porodnim preteku ena sa drugo nastópajo, bersheje v glavo vtisniti dale in njih kakošt bolj rasumevna storiti samogla, se porodovi

preték v tri dobe rasdeli, kterih se ena v drugo stéka in *porodove dobe* ali *porodovi zhasi* imenujejo.

§. 139.

Perva porodova doba ali *zhasf naturniga pripravljanja* se sazgne f pervimi komej obzhutljivimi kerzhenji maternize, s *napovedajózhih popadki*, kterim se tudi preróki ali predbolézshki pravi, pretezhe s možhjó *pripravljajózhih popadkov* in konzhá f tém, de se *maternizhno ustje raslika* in *mehur raspózhi*.

Napovedniki se nasnanijo s neprijétnim, s dosti-krat, pa ne vselj boleštnim, od lédnih vreténz po trebuhi próti framnizama idijozhim vlezhenjem ali terganjem, in pri bolj obzhutnih shénfkah s vézhimi bolezhinami, ktere se po pol- ali po zheterturnim prenehu spét povernejo, vzhafi tudi zeled dni prenehajo ali famo na vezher pridejo in se ponozhi spet sgubijo, vzhafi ofem in tudi fhternajst dní pred poródam terpé in se fzhasama v tako imenovane *pripravniike* premenijo, ki pozhasi možhnejshi in boleštnejshi prihajajo, se fkorej vsazih defét ali pét minút povernejo, ter pol ali zelo minuto terpijo.

Porodniza kashe neki nepokoj, bojézhof in prepadenje duhá; vezhkrat jo na vodo iti opominja; poporodivke pa vunder vzhafi pri majhni boleštnosti napadkov zló nizh ne obzhutijo napovednikov, in she zeló pripravniike le malo; pri tém se trebuch bolj poséde, unanje spolovila se she bolj polfkavajo, orahljajo, topljšhi in s shléso prevlézheni postanejo, ktera se sdaj v noshnizi obilnishi odlozhje in se vzhafi tudi is njé istéka; noshniza je rahlejshi, ohlapnishi in vrozhejshi. Ker se sdaj jajzove mréne od maternize odlózhijo in se maternizhno ustje med rasprojem prav malo na robu naterga, se ta shlésa, tudi *porodna shlésa* imenovana, s nekterimi is maternize istekozhimi kapljizami smésha in savoljo tega preiskajózhi perst orudezhí; to se pravi: *porod se osnani*; maternizhni vrat, ki je meh-

kejsi in bolj vdajaven postal, pri prevesmizah sdaj zhisto sgine, in materno uftje, ki je she smirej bolj proti isvotljini krishnize obernjeno in se kakor lézhi podobna s majhnim robastim okrajem obdana jamiza obzhutiti da, se sazhne *odperati*, in pri poporodivkah, pri kterih je she med noshézhhoftjo odperto in she sdaj s bolj debélím in tolstím délam maternizhniga vratú obdano, *rasfhirjati*. Maternizhno uftje se tako fzha-fama rasfhiri in jajzove mréne fkósi-se stopati pripufti. Zhe se mehur o popadku, kakor nekoliko shtuzhashta polkrogla, napné, po popadku pa spet vpade, tako, de se naprej leshézhhi otrokovi dél she otipati da, pravimo: *mehur ali voda se nastavlja*. Kakor popadki rastejo, se maternizhno uftje tri ali shteri prézhne perfte rasfhiri, mehur je bolj napet in vzhasi do unanjih spolovil pride. Ako tisti potém tudi she po popadku napét oftane, pravimo: *mehur je na raspóku*. Ko popadki mozhnejshi prihajajo in mehur dalji filijo, se maternizhno uftje toliko rasfhiri, de se pri preiskovanji komej she s enim perftam vtipati dá, takrat pravimo, de *se raslika*. Kmalo potlej se, vezhdél med enim popadkam, s velikrat flifhljivim shumenjem jajzove mre-ne rasteryajo: *mehur raspozhi*, in voda, ktera je med naprej leshézhho glavizo in med jajzovimi mrénami, odtezhe, kteri se *perva voda* pravi. Pri tistih, ktere pervikrat rodijo, nastopi sdaj majhen pokoj bres popadkov.

§. 140.

Druga porodova doba ali zhas fadoviga prehada, tudi sazhetek praviga poroda imenovana, se sazhne po mehurjevim raspozhenji in po raslikanji materniga uftja, pretezhe f pomozhjó *poganjavnih* in *tifhajozhih popadkov* in neha s *istrebo fadi* is materniga teléfa.

Tifhavniki in *predérniki*, kteri zhetert ali pol ure po mehurjevim raspozhenji nastopijo, prihajajo do dokonzhaniga otrokoviga poroda vedno pogostnejshi,

mozhnejshi in boleſtnejſhi, poprimejo veſ ſhivot, ſtorijo, de ſe porodniza tréſe in trepézhe, ſgoſtijo in oteſhijo ſopenje, napravijo porodnizi velike teſhave in nepokoj, majhno otekloſt obrasa, kerzhe v ſtegnih in v mézhih, in pogoftno tiſhanje k potrebi, naredíjo bljuvanje, vrozhino in po vſim ſhivotu pót, bolj urno trepanje odvódniz, ſo krivi, de ſhenſke glaſno tarnajo, jokajo in ſdihujejo, in dajo prilošnóſt *k ſvojimu izdelovanju*, ker ſe porodniza terdno vpéra in navdol tiſhi.

Sila popadkov ſdaj naprej leſhézhhi otrokovi dél, vezhdel glavizo, ki je doſdaj na medenzhnim vhodíſhu ſtala, v vhodíſhe in od tod v medenzhno duplo, v noſhnizo poſhene, med tem ko ſe maternizhno uſtje in jajzove mréne nad njim naſaj potegnejo. Zhe ſe glaviza po ſvoji nar vezhi ſhirini od maternizhniga uſtja obdana v medénzhnim vhodíſhu ſnajde, pravimo: *glaviza ſe venzha*. Zhépinje koſí ſe doſtikrat, ko glaviza ſkóſi neoporno medénzhno ſtrugo gré, ſavoljo ſlo krepkih popadkov ſtiſnejo in v ſhivih in v mezhavah ena zheſ drugo ſporinejo, odtod ſe v pervizh *guba glavne koſhe* in poſneje, zhe glava dalje v medénzi obtizhi, *temenov otok* naredí. Šzhafama, vzhaſi pa tudi prav hitro, ſe pomika glaviza niſheje in niſheje med piſke, tako, de ſe vzhaſi nekaj o popadku viditi dá. Tazhaſ pravimo: *glaviza ſe vdéra*. Sa to, ker popadki ne prenehajo, ſe preſredek raſtégne, iſokrogli in napne, ſe riſtnik odprè in prednja ſtena maſtnize tudi doli poſiſne. Sdaj v vſazim popadkovim prenéhu glaviza nekoliko naſaj gré in unanje ſpolovila nekoliko odjenjajo med tem, de ſe ſad tako ſdaj naprej ſdaj naſaj premika, vzhaſi nekoliko ſadove vode, navadno tudi nekoliko kerví odtezhe. Naſadnje oſtane, poſebno pri perveſmizah, glaviza ſ ſvojo nar vezhjo ſhiríno med framovo ſhpranjo, bres de bi ſhla vezh naſaj in ſdaj pravimo: *glaviza predéra*, ktira v naſlednjim popadku ſkóſi unanje ſpolovila ſtopi, ker ſe preſredek po obrasu naſaj potegne. Pri poporodivkah gré glaviza hitro ſkóſi. Drugi ſhivot ſe navadno ſhe lé v ſledézhim krepkim po-

padku isfmukne, ki kmalo po kratkim nekoliko pokoja pripuſtijozhim prenéhu naſtópi. De ſe plézha prav isproſtiti ſamorejo, ſe ſhivot po ſvojim dolgoſtnim premérniku oberne in med iſtopam zeliga ſhivôta fledí ſhe ſaofſtala *druga ſadova voda*, vezhdel nekoliko f kervjó ſmeſhana.

§. 141.

Tretja porodova doba ali *zhaſ poſtljize* ſe ſazhne po iſlozhitví otroka, pretezhe f *pobolezhki* in nehá ſ *iſtrebo poſtljize*.

Pobolezhki, tudi boleſtne kerzhenja maternize, pridejo navadno po prenehu deſetih minut ali zheterti ali pol ure po otrokovim porodu prav polagama, prihajajo ſlaſti pri poporodivkah nekoliko boleſtniſhi, bres de bi kadaj tako možni bili, kakor ſo navadno bili popadki v drugi porodovi dobi.

Pobolezhki imajo namen, materno potizo, ktera ſdaj v ſmanjſhani maternizi vezh dovolj proſtora nima, ſ majhnim kervavenjem od notranje ploſhe maternize *odlozhiti*. Tako odlozhena materna potiza ſtópi, ker ſe je nekej kerví va-njo nabralo, ſabuhnjena in, tako rekozhe, ſkosi jajzove mrene, pride ſkosi maternizhno uſtje v noſhnizo in ſe od todi ali ſ majhno umetno pripomozhjó odpravi ali pa od njé ſ naſaj ſavihanimi jajzovimi mrenami *iſshene*; pri tém ſe vezhdel ſhe vezh ali menj ſtèrjene ali pa tekozhe kerví odtózhi. Vzhaſi ſe poſtljiza odlozhi ſhé med iſtopam otroka ſkosi medénzhno is-hodiſhe, in ſe iſpravi koj ſa njegovim teléſam is matere. Po iſtrébi poſtljize ſe materniza ſhe bolj ſmanjſha in vterdi. Potém ſe ſazhne otrózhja poſtelja.

§. 142.

Terpeſh vſiga poroda, kakor *terpeſh poſameſnih porodovih dob* ni vſelej enak. Pri poporodivkah, ktere navadno hitrejšhe porodijo, kakor perveſmize,

terpi zéli porod vezhdél ofem do defét ur; pri poslednjih terpi vzhasi perva in druga porodova doba fama vezh zhafa. *Zhas naturniga pripravljanja* terpi pri pervesmízah vezh dní, pa tudi en téden, pri poporodivkah mine vezhdél shé v fhestih do dvanajstih urah; *zhas otrokoviga prehoda* pri pervesmízah dve, do fhteri, do fhest ur terpi, pri poporodivkah se pa vzhasi shé po nekterih popadkih dodéla; *zhas postljize* se pazh zhes pol ali zhes zelo uro konzha, vzhasi pa tudi hitreje in vzhasi kasneje.

§. 143.

Kar prikasni posamefnih poròdovih dob in njih ter-pesh utizhe, se vzhasi tudi bres fhkode sa mater in sa otroka neke neenakosti nakljuzhijo; tako vzhasi ene porodove dobe *manjka*, kadar postavim po mehurjevi raspóki sad koj na fvet pride, ali kadar se postljiza s otrokam ob enim porodi. Pri nekterih *posamefnih prikasin ni*, postavim prikasin, ktere se na mehurji kashajo, ker je sadova voda shé v sazhetku ali shé pred sazhetkam poroda tiho ali fkrivaj odtekla. Temu nasproti *manjka* vzhasi mehurjeve raspóke, ker jajzove mreene do otrokove istrebitve zelee oftanejo. Vzhasi se naredi ne koshnata guba na glavizi ne otók na njenim teménu, ker je una prezèj majhna ali pa medenza soper navado proftorna i. t. d.

§. 144.

Pri mnoshnim porodu se porod perviga otroka od pretéka enojniga poroda nizh ne raslózhi, pri nekterih famo nekoliko dalj zhafa terpi, ker materniza savoljo mnoshne nosfhézhofti srélih otrók prevezh rastegnjena nima mozhi, se dostójno fkerzhevati; tode bolj poredkama je viditi, ker se dvojzhka, kar se vezhkrat sgodi, presgodaj pred svojo dokonzhano srelostijo rodita. Porod drusiga in, pri trojzhknim porodu, tretjiga otroka

fledí vzhafi hitro po porodu perviga ali drusiga, zhe lega in postava sadú napotja ne déla; vzhafi nastopi po porodu perviga otroka nekaj pokoja; potém se pa s novimi popadki mehur nastavi, in drugi porod se le, ker se maternizhnimu uftju ni treba pripravljati, nekoliko bersheje odséda, kakor prvi. Le malokadaj se porod drusiga otroka vezh dni sakasni. Postljize, nej so sdrushene ali slozhene, se fkupej istrebijo; vezhdél gre postljiza perviga otroka naprej.

Od sposnánja pravshniga poróda.

I. Sposnanje poróda sploh.

§. 145.

Sposnanje poroda sploh ni teshko, pa vunder je mogozhe, de se vzhafi kaka bolehotá s porodovimi prikasnimi preméní. De se take pomóte obvarje, je treba na snaminja *porodove delavnosti* in na kakofhnost *spolovil* in *porodnih delov* pasiti.

§. 146.

Prikasni *poródne delavnosti* ne pripustijo, ako se rasložhno sposnati dajo, savoljo poroda nizh vezh dvomiti. Vzhafi pa v porodovim sazhetku bolehoté rezh dvomljivo delajo; satorej so *prave popadke* tudi od *dosdévnih* rasložhili, kateri niso nikakorshne kerzhenja maternize, temuzh famo bolezhine is bolehost isvirajózhe.

Pravi popadki, to je, resnizhne kerzhenja nofhézhe maternize sa isgonjavo sadú, se nasnanijo po terdoti in po napetosti maternize, po premémbah, ktere v mehkih délih, posebno v maternizhnim uftji in v naprej leshézhim délu vsrokujejo, po vlastni napenja-józhi in po svoji naravnavi stopajózhi bolezhini, po svojih bolj ali menj enakih neboléftnih ponehah in po vlastnosti, de jih sdravila ne preshenejo in ne olajfhajo.

Dosdévni popadki so boleštni pozhutljeji, kateri is bolehot, postavim is bodljajev, is premrasenja, is napétoſti, is nashópanja v zhevih i. t. d. pridejo, sa- voljo tega bolj dolgo terpijo in nizh ali pa neenako prenehavajo, napetosti in terdote v maternizi ne vsro- kujejo, poroda ne pospehujejo, se vzhasi na rasnih in mnosih mestih trebuha na enkrat pokashejo in se po pravſhnim ravnanji olajſhati ali zelo odpraviti dajo.

Vzhasi se take bolezhine s pravimi popadki sdrushijo, kateri so tudi *sméſni popadki* imenovani.

§. 147.

De je dalje pravſhni porod sploh sposnati mogó- zhe, se gleda na kakoshnost *poródne poti*: namrezh na *medénzo*, ktera se pravſhna dosdéva, kadar imajo zéli terſh in ſteгна pravo postavo, kadar je shénska hoja redovna, kadar je postava in naravnava ledniz, krishnize in kukovize dobra, in kadar se pri notran- njim preiskovanji s enim ali s dvéma perſtama pred- gorje ne doféshe, in ſizer nizh drusiga neredovniga ne najde; — in na *ſpolovila*, slaſti na maternizo, po- ſebno na njeno uſtje, na noſhnizo in na unanje ſpo- lovila. Vſi ti déli morajo, de se k poródu redovno pri- pravijo, pravo laſtnost in doſtojno odlozhitev kaſati, to je, mehki in srahljani, vdajavni, toplejſhi kakor ſizer, od ſokrovze bolj kakor ſizer polſki biti.

§. 148.

Nasadnje je treba na *porodivne dele* pasiti, nam- rezh: na *jajzove mreſne*, na njih kakoshnost o in po popadku, kakor tudi na premembe, ki ſzhaſama v njih naſtópijo; na *ſadovo vodo*, ktere ne ſmé ne prevezh ne premalo biti; na *materno potizo*, ktera ne ſmé ne v ſvoji ſéji ne v kakoshnosti, in na *popkovino*, ki ne ſmé ne v ſvoji légi ne v dolgoſti nizh poſebno nere- dovniga iméti, (de se materna potiza in popkovina pri pravſhnim porodu po redu ne derſhite, se pred

njegovim dokonzhanjem s gotovostjo ne more sposnati); po tém je pa pred vřim *na sad* pasiti, kteriga velikost in podóbo, posebno kar glavizo utizhe, lego in postavo je prav preiskati tréba.

II. Šposnanje poróda posébej.

§. 149.

De otrok *dobro*, *po rédu* leshí, se sposná she is navřpred isbuzheniga, enako napétiga trebuha, ki ni ne v bokih nenavadno fhirok, ne sizer ozhitno neenak, nabuhnjen ali jamařt, is gibljejev *sadú*, ktere nořhé-zha posebno navsgór in nařtrani obzhuti, in is jajzovo tumpastiga vodeniga mehurja.

a) Šposnanje rasnih *lég* po preiskovanji k poródu naprej leshézhiga otrokoviga *déla*.

§. 150.

To sposnanje je famo potém s nekako natanzhnostjo mogózhe, kadar se je pri she rasřhirjenim maternizhnim uřtji vodéni mehur ravno raspozhl in fhé naprej leshézhí *sadovi* dél nikakorřhne ozhitne otek-ljine nima, torej nar bolj v konzu perve poródo ve do-be; pa vunder se da dořtikrat tudi shé dořti popréd, ko se vodéni mehur komej ali pa she zeló nenařtavi, naprej leshézhí otrokovi dél prezéj gotovo sposnati, desiravno se ne dá nesředkama, ampak le řkósi nosh-nizhni obók in řkósi jajzove mre ne vtípati.

§. 151.

Zhepinja lég se sposná po enakomernim isbozhenji, po terdoti, velikostí in téřhi naprej-leshézhiga

déla v sazhetku poróda, po zhepinnih kósth, fhivih in mezhavah, in po terdim in napétim temenovim otóku, ki se pri téshki prehojbi po mehurjevim raspozhenji naredí. Teshko se pa ta léga sposná, zhe glava prezěj vífoko stójí, zhe je veliko fadove vode in zhe je mehur slo napét, zhe glaviza na temenu prezěj otezhe, zhe so zhepinne kósti prav mehke in glaviza majhna, fhivi in mezhave pa, kakor postavim pri vodenizhni glavizi, velíke in fhíroke, ali zhe je glaviza popazheno ispodobljena.

§. 152.

Obrasova lega se sposná po kakóshnosti in po ispodobljenji posamefnih délov, posebno zhe se dajo zhe-lo, zhelni fhiv, ozhí, ufta in nos vtípati. Tode ti déli se dajo fhe le po odtéku vode natanko sposnati. Ako je mehur napét in obras fhe vífoko stójí in tudi fhe po mehurjevim raspozhenji, ako naprej leshezhi déli savoljo otekljin niso lahko sposnanljivi, teshko déne, obrasovo légo, ktera se lahko s ritkino premení, sposnati. V tazih okoljshinah si je treba prisadjati, neotezhene proti neimenovani zherti stójézhe déle ofhlatati.

§. 153.

Tudi *ritkino lego* je pred odtékam vode teshko *sposnati*, ker ritka v sazhetku poroda narvezhkrat vífoko na medénzhnim vhodishu stójí, se le posneji f pomózhjó tishavnikov nísheje vsede in se potem fhe vzhasi s obrasam premení, ker je ravno tako velika in okrogla, kakor obras, in menj terda, kakor zhepina, zhutiti.

Po raspozhenji mehurja se sposná ritkina lega is vtípanja mēfnatih sadnjih lizhiz, ritnika, kukovizhniga puzka, spolovil in is tega, de otrozhja fmola ali odtékózhno fadovo vodo ali pa preiskajozhi perst mashe,

ali pa kakor taka is spolovil tezhe. Vzhasi se naprej pridiozha ritka po perstih noshiz, zhe fo te v kolenih fkljuzhene in se v spolovilih vtipati dajo, in po tem, de je f preiskajozhim perstam v ftegnovi fklep eniga ali drusiga kolka priti mogozhe, gotovo raslozhi. Kadar je ritka slo otekla, si je treba prisadjati, njene proti neimenovani zherti obrnjene dele preiskati. Manjsi vsad trebuha, bolj sdolej nad framuizama obzhutljivi gibljeji sadú in vtíp glave, ki se vzhasi sgorej bliso popka, posebno, zhe se preiskovanje v herbtui legi sgodi, fkosi mehke in ohlapne trebuho ve pokrivala ofhlatati dá, pomagajo s shé imenovanimi snaminji vred tó légo sposnati.

Zhe fo noge v kolenih fkljuzhene, tako, de se peté ritke dotikajo, se ta lega imenuje *udvójena ritkina lega*, zhe fo pa nogé zhes trebuh gori obrnjene, se to pravi *enojna ritkina lega*.

§. 154.

Ravno tako teshko je pred mehurjevim raspozhenjem tudi *kolénno lego sposnati*, ker je lahko, kolena, posebno kadar fhé visoko stojijo, s komolzhki preminiti. Po odtéku vode se raslózhijo kolena od bolj ofastih komolzhkov, ker fo kolena bolj shiroke in ploshate kakor komolzi, ker se da njih premakljiva kolenna kost vtipati, in ker se tudi, zhe je f perstmi visozheje fézhi mogózhe, fteгна in podkolenje, nekterikrat pa fhe sadnje lizhiza in spolvila doshlatati dajo. Zhe le eno koleno naprej leshi, pravimo de otrok *nepopolnama*, zhe pa obé koléni naprej leshite, de *popolnama f kolenz* k porodu navdoli stopi.

§. 155.

Noshna lega se sposna, zhe je mehur ohlapen, navadno klobasast, napihnjen in zhe sadej sa jajzovimi mrenami majhne déle vtípamo, po mehurjevim raspozhenji pa, zhe dolozheno podobo noshiz, perste, ki fo

krajšhi kakor na rozhizah, veliki peršt, ki se ne giblje na vsako stran, kakor palz na roki, podplat, ki je daljšhi in vóshji kakor dlan, naravnavo noge v primeri k podkolenju, in peto s obema zhlenkama natanjko sve-mo. Péta je slo podobna komolzu, od kteriga se nar-gotovfhi po natanzhnim preiskvanji podplata lozhi. Tudi pri noshni légi vzhafi le ena noga naprej leshi, in zhe je to, pravimo de otrok *nepopolnama*, zhe pa obe nogi naprej leshite, de *popolnama* s noshizama doli pride. Pervo imenujejo nekteri *polnoshno* in *polritkino lego*. Pomozhki sa ritkino lego po unanjim preiskovanji spos-náti, veljajo tudi sa sposnanje kolenne in ritkine lege.

b) Šposnanje fhterih raslizhnih postáv.

§. 156.

De se raslizhne postave, v kterih zhepina, obras in ritka v sazhetku poróda na vhodifhu medenze na-prej leshé, sposnati samoremo, se mora pri notranjim preiskovanji pasiti, kako je pri zhepinni legi temenov fhiv, kako pri obrasovi legi zherta, ktero si mislimo od zhela do brade, in kako je pri ritkini légi prezhi-ni premérnik kolkov naravnán, ali se naprej pri-diozhi dél v desni ali v lévi povéshni premérnik pre-mika ali je s malo mezhavo, f zhelam, s enim ali s drugim kolkam navspred ali navsad obrnjen. Na spred-nji medénzhni polovizi stojézhi okraj fadú je navadno bolj nisko vtipati, kakor uni, ki je na sadnji me-denzhni fténi. Le nekterikrat stojita obá okraja ena-ko visoko, fhe bolj redko je pa v sadnji medénzhni polovizi leshézhi nekoliko nisheje. Pri kolénnih in nosh-nih postavah se pokashe dolozhena postava potém, ko ritka v medénzhno vhodifhe pride; torej je sa le-ge f sdoljnimi udi naprej sadofti, famo ritkine postave natanko vediti.

§. 157.

1) *Šposnanje pervih postav* po preiskanju naravnave temenoviga fhiva zhepinne, obrasove zherte med brado in med zhelam in prezhnika kolkov v pervim ali v défnim poveshniku; pri tém se voditev otroka fkosi medenzo pospefhijózhí dél, namrezh saglavje, brada, defni kolk *navspred* in na *levo*, vzhasi tudi sazhetkama bolj na levo naravnán kashe, nasprotni okraj pa se navsad in na défno, vzhasi tudi sazhetkama bolj na défno naravná.

§. 158.

Perva zhepinna postava se sposná pri dovolj odpertim maternizhnim uſtji f preiskajózhim perſtam is vtipanja temenoviga fhiva, ki poveshno prezèj po fredi maternizhno uſtje preréshe, is *malé* ali *trivogljàte mezhave navspred* in na *levo* in is kake kófhene *ismoljave défne zhepinne stranize*, navspred in na défno, ktera se vzhasi fhe pred mehurjevim raspozhenjem s natanzhnim preiskovanjem najti samore.

§. 159.

Perva obrasova postava se sposná po narávnavi *brade* in *uſt navspred* in na *levo*, *zhela navsad* in na *defno*, noſa in zhelniga fhiva v pervim povéshnim premérniku in leviga nekoliko nisheje ſtojézhiga liza in ozhefa na defno in navspred.

§. 160.

Perva ritkina postava se sposná is vtipa nekoliko nisheje ſtojézhiga *defniga sadnjiga lizhiza* na *levo* in *navspred*, sa njim na levo in navsad obernjenih ſpolovil, na defno in navspred ſtojezhe riti, in na defno in navsad obernjeniga leviga sadnjiga lizhiza, ktero je vzhasi teshko f perſtam doſézhi.

§. 161.

2) *Šposnanje drusih postav* po preiskanju naravnave temenoviga fhiva zhepine, obrasove zherte med zhelam in med brado, in prézhniga premernika kolkov *v drugim* ali *v levim povéshniku*; pri tem je voditev otroka skosi medenzo pospefhijózhi okraj, namrezh zhelo, brada in levi kolk navspred in na desno, vzhafi tudi sazhetkama bolj na desno in temu nasprotni okraj navsad in na levo naravnán.

§. 162.

Druga zhepinna postava se sposná pri preiskovanji po povéshno zhes maternizhno uftje gredožhim témenovim fhivu, kteriga freda prezěj v fredo maternizhniga uftja pride, po *navspred* in *na desno naravnani mali mezhavi* in po bolj navspred in na levo níšeje ftojézhi kofheni *ismoljavi leve zhepinne stranize*.

§. 163.

Druga obrasova postava se sposná po naravnávi brade in uft navspred in na desno, zhela navsad in na levo, nosa in zhelniga fhiva v drugim povéshnim premérniku in nekoliko níšeje ftojézhiga desniga liza in desniga ozhéfa navspred in na levo.

§. 164.

Druga ritkina postava se sposná po vtipanji nekoliko níšeje ftojezhiga *leviga sadnjiga lizhiza na levo* in *navspred*, sadaj sa njim na desno in navsad obernjenih spolovil, navspred in na levo ftojezhe riti, na levo in navsad ftojézhiga desniga fadniga lizhiza, kteriga je vzhafi teshko s enim perftam dofézhi.

§. 165.

3) *Šposnanje tretjih postav* po preisknji naravnave témenoviga fhiva zhepine, obrasove zherte med zhelam in med brado, in prezhniga premérnika kolkov v pervim ali v déšnim povéšnim premérniku; pri tém stoji tiſti okraj, kateri voditvo otroka fkosi meden-zo ne pospešhuje, navspred in na levo, saglavje pa, brada in defni kolk ſo navsad in na déšno obernjeni.

§. 166.

Tretja zhepinna postava ſe ſposná po fkosi maternizhno uſtje povéšhno gredozhim temenovim fhivu, po navsad in na déšno ſtojézhhi mali mezhavi, in po navspred in na déšno nekoliko niſheje ſtojézhhi iſmoliavi léve zhepinne ſtranize.

§. 167.

Tretja obrasova postava ſe ſposná po naravnavi zhela navspred in na lévo, brade in uſt navsad in na déšno, zhehniga fhiva in noſa v déšnim povéšniku in nekoliko niſheje ſtojézhhiga déšniga liza in déšniga ozhéſa navspred in na déšno.

§. 168.

Tretja ritkina postava ſe ſposná po vtipanji nekoliko niſheje ſtojézhhiga leviga ſadnjiga lizhiza na levo in navspred, pred njim navspred in na déšno obernjenih ſpolovil, navsad in na lévo ſtojézhhe riti, in navsad in na déšno glédajózhhiga déšniga ſadniga lizhiza, ki ſe vzhali pri preiſkovanji ſ enim perſtam doſéſhe.

§. 169.

4) *Šposnanje zhetertih postav* po preiſkovanji naravnave témenoviga fhiva zhepine, obrasove zherte

med zhelam in med brado in prézhniga premérnika kolkov v drugim ali v lévim povéshnim premerniku; pri tém stojí voditev otroka fkosi medenzo ne pospéshijózhí okraj navspred in na défno, saglavje pa, brada in lévi kolk so navsád in na lévo oberjnjeni.

§. 170.

Zheterta zhepinna poslava se sposná po na maternizhnim uftji poveshno gredózhim témenovim fhivu, po *navsád* in *na lévo utipljivi mali mezhavi* in po navspred in na lévo nekoliko nisheje stojézhí *ismo-ljavi défne zhepinne stranize*.

§. 171.

Zheterta obrasova poslava se sposná po naravnavi *zhela navspred* in *na défno, brade in uft navsád* in *na lévo*, zhelniga fhiva in nosa v lévim poveshnim premérniku in nekoliko nisheje stojézhiga leviga liza in leviga ozhéfa navspred in na lévo.

§. 172.

Zheterta ritkina poslava se sposná po vtipanji nekoliko nisheje stojézhiga défniga ritkniga lizhiza na défno in navspred, pred njim navspred in na lévo oberjnih spolovil, navsád in na défno stojézhé riti in navsád in na lévo stojézhiga leviga sadnjiga lizhiza, ki se vzhafi s enim perftam doféshe.

c) *Šposnanje voditve otroka pri porodu.*

§. 173.

Preden se mehur raspózhí, se pokashejo vzhafi pri skerbnim preiskovanji fhe spremembe v postavi naprej pridiozhiga sadoviga déla, postavim, brade ali no-

shíze, bres de bi take spremembe veditvi otroka fkosi medenzo kaj pomoshne ali fhkodljive bile; she zelo pogréfhke v dobri postavi glavize in ritke, dokler fta ta déla posebno pri obilni sadovi vodi she gibzhno na medenzhnim vhodifhu fta, fo vpasili. Terno postavljene tazih she gibzhnih delov se sgodi navadno she lé po mehurjevim raspozhenji s nastópam mozhnejfhih popadkov. Nekterikrat pa glava she néke tédne pred sazhetkam poroda nepremakljivo na medenzhnim vhodifhu ftoji ali pa je she zelo v medenzhno duplo doli prifhla in oftane v tej postavi, ki se pri preiskovanji lahko fposnati dá.

§. 174.

Sa fposnanje veditve otroka pri poródu s glavizo ali s sdoljnimi udi naprej v rasnih postavah je treba natanzhniga preiskovanja, ki se mora pri spregledu prehoda tretjih postáv v druge, in zhetertih v perve tudi o popadkih ftoriti, f potrebnim varovanjem naprej leshézhiga sadoviga déla in spolovil porodnize. Rasun tega pa pri daljfhim terpéshu poroda temenov otok, ki se na naprej leshézhgi glavizi navadno naredi, dostikrat natanzhnemu fposnanju napotje déla; savoljo tega se mora vselej kmalo po mehurjevim raspozhenji naprej leshézhgi otrokovi dél pregledati, kakofhen de je in kako de ftoji.

§. 175.

Vzhasi se priméri, de se pri notranjim preiskovanji koj po mehurjevim raspozhenji v zhepinni otrokovi postavi obé mezhavi enako visoko, ali pa de se mala mezhava zeló ne raslózhi in samo temenov okraj nar bolj navsdol ftoji, dokler o vezhih popadkih saglavje nishej ftopa in v obéh pervih postavah na enkrat se framnizhnemu fklepu blisha. Pri tretji in pri zheterti postavi se najde vzhasi med prav natanzhnim preiskovanjem velika mezhava navspred, preden se je she

saglavje s malo mezhavo na sadnji medénzhni fteni nisheje posedlo. Takrat se tudi pri predéranji glavize, s saglavjem nar pervo zhes prefrédek, sazhetek velike mezhave vtipa sadej sa framnizhnim fklepam, ker se zhelne kósti s svojo fprednjo polovizo na tem terdno vprejo. Vzhasi vsa zhepina na enkrat bolj naprej ftópi, pri zhimur se ena zhelna kóst pod framovim obokam vprè in temenov fhiv poveshno naravnavo ima. Ako je v tazih okoljstavah glaviza v tej postavi shé do medénzhniga is-hodifha prifhla, se vzhasi fhe ta postava naglo v drugo bolj vgodno prevershe, ker se saglavje v ravno tisti polovizi medenze, v kateri je, naglo navspred oberne. Zhe se glava ne safuzhe tako in zhelo pod framnizhnim obokam presgodej vun ftópi, se porod otroka slo oteshi.

§. 176.

Glava stoji navadno pred mehurjevim raspozhenjem v zhepinni in v obrasovi légi s saglavjem in s brado, ritka pa s enim ali s drugim kolkam proti frédi neimenovane zherte desne ali leve strani obernjena, in se pomika po odtéku vode, kakor je gori rezhenó, v prvi ali drugi poveshnik ali *fzhafama*, ker se s preiskajózhim perftam, med popadkam postavim, zhuti, de saglavje navspred proti désnimu ali levimu poveshniku memo neimenovane zherte ledniz naprej sili, in po popadku, de se saglavje v svojo prejšhno postavo nekoliko nasaj pomika, po zhimur saglavje pozhasi naprej prilése in nasadnje v gotovo postavo pride; ali pa *naglo*, ker se saglavje pri prav mozhnim popadku naglo navspred oberne in ob enim naprej ftópa.

§. 177.

She zeló, kadar glava naglo fkosi medenzhno frugo ftópi, se na nji *guba* naredí, ktere pa tudi, zhe je glava majhna in medénza prav prostorna, manj-

katí sná. Zhe glava dalj zhafa v medénzi oftane, se naredi na nji *otók*, ki se vzhaši she préd mehurjevim raspózhenjem narejati sazhne, kadar namrezh je fadove vode malo in glaviza terdo na medenzhnim vhodishu leshí. Glavizhni otók se vŕelej posebno vezhdél na tístim delu pokashe, kateri pri vhodu v medénzhno duplo nar nisheje ŕtojí, torej, pri prvi in pri zheteri *zhépinni postaví* na dŕfni ŕtranizi in na saglavnizi, pri drugi in pri trétji *zhépinni postaví* na lévi ŕtranizi in na saglavnizi, in le prav malokadaj na proti sadnji medénzhni ŕtrani obernjenim okraji zhepine. Pri teshkih porodih, pri kterih se otok enakoméno po zelim naprej leshézhim otrokovim delu rasŕhiri, se pa raspuŕtí ne samo zhes saglavje, ampak tudi nekoliko zhes obé ŕtranizi. Pri prvi *obrasovi postaví* se vidi otekljina na lévím lizu in na dŕfni polovizi uŕŕ, gré pa v teshkih porodih tudi zhes vŕŕ obras in zhes zhelnize. Pri *ritkinih postavah* se potegne vzhaši prav velika otekljina zhes nar nisheje leshézhne sadnje lizhize in zhes ŕpolovila. Rasun tega se pasi tudi pri pozhaŕnih in teshkih porodih, kako se ŕporinejo zhepinne kóŕti ena vŕŕ druge, po zhimur se glaviza navadno podaljšha, pa vzhaši se tudi v ŕvojím ravniku fkrajŕhati samore.

§. 178.

Tudi kadar plézhha v povéshnim glavni postaví nasprotnim premerníku vun ŕtopijo in pri zhimur obras vŕelej na primerno ŕtŕgno matere gléda, se samore vezhdél poŕnŕti, kako je glava sazhetskama na medenzhnim vhodishu ŕtala, todŕ ne vŕelej; sakaj ker prav doŕtkrat plézhha v tísti povéshni premérnik ŕtopijo, v kterim se je temenov ŕhiv glave naŕstavil, tako, de se, postavím pri prvi zhepinni postaví obras, nameŕŕti na dŕfno ŕtran se oberniti, na lévo, in pri drugi na dŕfno savertí. Pri prav krepkih popadkih in pri majhním ŕladu vzhaši plézhha v prezhníku prerinejo.

d) Šposnanje poródiviga pretéka.

§. 179.

De se porodov pretek prav prevdariti samore, fe ne fimé famo na premembe gledati, ktere se na fkosi medenzo pridejzozhjih otrokovih délih v sazhetku in med poródam pokashejo, ampak tudi na vse prigodke, ki se v sdravji matere rasodevajo, na vse njeno sader-shanje, na nepovoljno sdelovanje popadkov in na spre-mémbe, ki se v tem zhafu na njenih unanjih in no-tranjih spolovilih in na drugih jajzovih délih sgodijo.

§. 180.

Šposnanje pretéka posamefnih porodovih dob fe posname po prikasnih, ki v téh naftopijo, in po popakah, ki se tukaj morde nakljuzhiti snajo.

Šposnanje perve porodove dobe, to je natorniga pri-pravljanja pa vzhafi oteshijo: 1) maternizhno uftje, ki pri pervefmizah, in vzhafi tudi pri poporodivkah v sazhetku poroda fhe visoko proti predgorju ftoji; 2) njegova majhnost pri pervefmizah, ker preifkajózhi perft zhes-nj, ki fhe komej odperto le podobo majzhizne jamize imá, lahko smusne; 3) tankost sdoljniga maternizh-niga konza, fkósi kteriga vzhafi she nefredkama gla-vizo vfhlataati miflimo; 4) okoljftava, de vezhkrat sdoljni gladki, s shleso prevlezheni konez maternize pri pre-ifkovanji pri fhe malo odpertim maternizhnim uftji od napétih jajzovih mrén komaj raslozhiti samoremo, in 5) lastnost, de, ko je fadova voda pozhasi odtekla, ali ko med naprej leshézhim delam in med jajzovimi mrenami nizh vode ni, tudi glavo nefredkama obzhu-titi miflimo, defiravno fo jajzove mreine zhes njo po-tegnjene. Premémbe, ktere se v preteku poroda fhe dalje na spolovilih in na jajzovih mrenah pokashejo, postavim, oteklost maternizhniga uftja, raftenje mehurja i. t. d. bodo pomoto rasjafnile. Šposnanje druge in

tretje porodove dobe, t. j. otrokoviga prehoda in postljizhne istrebitve ni teshko.

§. 181.

Mnoshni porod se prav gotovo fhe le po is-hodu *perviga* otroka pri dvojzhnim, ali *drusiga* pri trojzhnim porodu sposná, ker se takrat trebuš fhe fkoraj tako velik in napét najde, kakor je bil pred porodom *perviga* otroka, ker se fkósi trebušove pokrivala deli *fadú* in tudi, zhe je shiv, njegovo gibanje zhuti, in ker se v maternizhnim ušti deli *drusiga* ali *tretjiga* *fadú* in potem ponovljeni popadki *raslózhijo*. O porodu *perviga* otroka je po priméri memo prezěj *veliziga* trebuha malo vode odteklo, v ravno tisti primeri fe tudi shé rojen otrok majhen najde in popkovina je ozhitno kratka, ker fe materniza, dokler ima fhe en *fad* v febi, ne more toliko fkerzhiti, de bi fe *materna* *poziza* odlozhila, ali de bi fe mešto, na katerim je ta *prívésana*, *medenzhnimu* *vhodifhu* *blishalo*.

e) Šposnanje shivljenja in smerti fadú o poródu.

§. 182.

De *je otrok* o porodu *shiv*, fe pošname:

- 1) is *mankanja* *tazih* *vsrokov*, *kteri* *bi* *bili* *samogli* *otrokovimu* *shivljenju* *fhkodo* *prinešti*;
- 2) is *neprenéhaniga* *gibanja* *fadú*, *ktero* *porodniza* *obzhuti* in *kteriga* *porodna* *pomozhniza* *ne* *famo* *sunaj* *fkosi* *trebušove* *pokrivala* *vtipa*, *ampak* *tudi* *na* *naprej* *leshézhi* *rozhizi*, *noshizi* in *na* *jesizhku*;
- 3) is *raslózžno* *flifhljiviga* *trepanja* *otrokoviga* *ferza*;
- 4) is *kakofhnosti* *naprej* *leshezhiga* *otrokoviga* *déla*, *kteri* *fe* *fkorej* *napét* *zhutiti* *dá*, in *na* *kterim* *fe* *zhversta*, *malo* *vlezhezha* *otekljiná* *stóri*; in

- 5) is trepanja popkovine, ki se morde f perftam doféshe.

§. 183.

De je otrok o porodu mertev, se posname:

- 1) is prizhijózhnosti tazih fhkodljivoft, od katerih naf fkuftnja uzhi, de fo fadovimu shivljenju nevarne, poftavim, mnogotere f filo in od nevédnih rók ftorjene poskuftnje, otroka is matere fp raviti, i. t. d.;
- 2) is pomankanja otrokovih gibljejev, katerih ne zhuti ne porodniza ne porodna pomozhniza;
- 3) is nagliga minenja ali is zeló premenjenih popadkov;
- 4) is filno dolgo terpézhiga poróda;
- 5) is odtekanja fmerdezhe s otrózhjo fmolo smefhane fadove vode, defiravno zhepina naprej leshi;
- 6) is pomankanja otekljine na zhepiin的角度, ktere fo bolj gibzhne, mehke, vdajavne in lahko prevegljive, ali kadar se shé narejena glavna otekljina omehzhá in ohlapne;
- 7) is ohlapnosti vfaziga drufiga morde naprej leshézhiga déla, poftavim, udov;
- 8) is odpertiga ritnika, is odpertih uft s doli vífézhho sdoljno zheluftjo;
- 9) is ohlapne in netrepljajózhne popkovine; in
- 10) is snaminj gnilofti, zhe namrezh se poverhna kosha lufhi, zhe se lafje mavfajo in zhe is fpolovil hudo fmerdi.

Nafhtéte snaminja, rasun teh gnilofti na otroku vidljivih, pa neprizhajo gotovo njegove fmerti, ampak lé dosdévno, ker jih vzhasi pri porodu mertviga fadú fkorej nizh ni, in narobe se vzhasi nektore imenovanih snaminj vidijo, defiravno otrók shiv na fvét pride. Porodni pomozhnizi je tedaj pri prefojevanji, ali je otrok shiv ali mertev, velike previdnosti treba, in varovati se mora posebno, koj prerokovati, de je otrok v

maternim teléfu mertev, defiravno njegoviga gibanja in ferzoviga trepanja ne zhuti.

Od oprave pravfhniga poróda.

§. 184.

Vfa pomózih porodne pomozhnize pri pravfhnim porodu obftóji v tém, de mater in otroka nevarnost varje in porodnizi, kolikor se dá, porod olajfha.

Obzhinske pravila.

§. 185.

Ker vezhdél natura fama porod sgotoviti poma-ga, in tedaj savoljo njegove hojbe porodni pomozhnizi pripomagati ni treba, ta tudi nizh ftoriti ne fmé, kar bi nevarnosti ne obvarovalo in poroda ne olajfhalo, nej fploh pred in o prizhetku poróda vse k temu potrebno pripravi in porodnizo marfikterih rezhí poduzhi, ktere ta vediti fme in mora.

§. 186.

1) Porodna pomozhniza mora sa vgodno *porod-nifhe* fkerbéti. Rasun fthanovanj nepremóshnih shen, ktere fi v prebivalifhkih ne morejo sberati in doftikat v nesdravih fthanizah poroditi morajo, nej je porodifhe dovolj proftorno, tiho in famotno, dofti fuho in prav sdravo; dalje nej je srak v njem sdrav in fapa ne fmé fkosinj vlézhi; po dnevi nej je pri sapertih oknih dofti fvitlo in po-nozhi s lampizo ali f fvezho rasfvitljeno; dalje nej ni pretoplo, ne premerslo, fnashno in profto domazhih shival kakor tudi nepotrebnih gledav-zov in prefkerbnih shlahtnikov.

§. 187.

2) Porodna pomozhniza nej pri porodu potrebnih *orodij* nekaj sama pripravi, nekaj nej jih pa po njenim velevanju shlahtniki porodnize ali pa ta sama priskerbé.

Orodja, sa ktere je *porodni pomozhnizi sami* fkerbeti, so:

a) *Porodna postelja*. Ta se mora tako napraviti, de da dovolj podpore, terdnosti in varnosti, pa tudi potrebno sloshnost sa porodnizo in sa porodno pomozhnizo, ker mora vsako premembo v legi, kakor tudi od vsih strani priftopiti in otroka varno sprejéti pripustiti, rasun tega premra-senja, napák v stanu maternize in kervotokov obvarovati, snashnosti prikladna in pri vsem tem pa tudi prosta, ne draga, in rasnim legam porodnize pripravna biti.

Ker je *léga na herbtu*, kar otrokovo pre-déranje in podperanje presfredka utizhe, nar bolj varna in flosna, pred tem zhasam pa porodniza svojo lego in postavo po volji bres fhkode preme-niti smé, se mora pri napravljanji porodne po-stelje nar pred sa lego na herbtu fkerbétí, h kateri se *navadna postelja* ali podblasinjenez nar bolj podá. Ta postelja se postavi tako, de se famo s eno konzhnizo stene tishí, ali pa zhisto na samim stojí. De krish bolj visoko in spolovila bolj prosto leshé, se zhes dobro nabafano flam-nizo v fredí prepognjena shimniza, zhe pa te ni pri rokah, v fredó postelje s shimo, résanizo, f senam ali f flamo nabafana prezhna blasina pol zhevlja visoko poloshi, na ktero se potém, ko je s podlogami is firmeshastiga platna ali is jérhove koshe ali is fukna ali is vezhkrat pre-ganjenih rjuh previdena, porodniza tako vléshe, de spolovila pred vishavo stojijo, nogé se pa ne-koliko fkljuzbene in s nekoliko narasun dersha-nimi koléni proti snóshju postelje v podlosheno bla-

sino vpérajó. Sa podperanje krísha je dobra fhe valjarjasta blasina, plezha pa in glava fe s navadno pernizo nekoliko podloshijo. O popadkih pomagavka koléna po potrebnosti podpéra, porodniza fe pa s rokami sa terila ali sa s rozhniki previdene jerména terdno dershi, ktere fo na snoshje postelje privesane. Sa vlovenje sadove vode, kervi i. t. d. flushi plitva pred spolovila naftavljena posoda.

Ako ima shena po *strani leshézh*a poroditi, ji ni treba krísha podloshiti. Poloshi fe porodniza tedaj na f potrebnimi podlógami preger-njeno shimnizo ali na terdo nabafano flamnizo tako, de je f herbtam proti uni posteljni ftranizi obrnjena, pri kateri porodna pomozhniza stóji.

Le kadar je porodna pomozhniza umetno pomagati prísiljena, je na *postelji prék* leshati koristno. Porodna pomozhniza poloshi savoljo tega ali v fredí preganjeno shimnizo na terdo nabafano flamnizo tako, de obá konzá zhes ftranizo postelje leshita, ali pa oberne nafloniven stol s njegovimi nogami tako proti sidu, de naflonilo potém, ko fo blasine nanj poloshene, v podporo herbta flushi. Na ali zhes prédnujo posteljno ftranizo fe potlej fhe ena dovolj terdna blasina s flamo ali s senam nabafana sa podpéranje krísha dá. Špolovila morajo zhes ftranizo, pod katero ena posoda stóji, moléti, nogé fe pa na dvé pruzhizi, med kateri fe morde she porodna pomozhniza vstópi, postavijo in od pomagavk v kolenih podperajo.

Malokadaj fe bi tudi fhe dobro pripravljeniga *porojivnika* poslushiti samoglo.

b) *Rasne druge rezhi*. K takim gredo: ena vezhi kofitarjeva vsadnjizhna brisgljiza s eno ravno in s eno sakrivljeno zévjo, tudi ena bolj majhna kofitarjeva vsadnjizhna brisgljiza s eno tanjo ravno zévko sa otroke, in s eno sakrivljeno zévjo, ktera fe v vezhkrat preluknjan buzek iside, koristna sa bris-

glanje v noshnizo in v maternizo, in sato maternizhna brisgljiza imenovana; tumpaste fhkarje sa preresati popkovino in nektare voske, pertene, zhetert vatla dolge vesí sa podvesati jo; ena vezhi in ena manjshi goba sa kopáti; ena majhna volna kertazhiza; fzavna zèv sa shenfke, ena is frebra in ena gibzhna is vlazhne smole; en kofzhek kresivne gobe in zofanze; dalje tudi nektare potrebne sdravila, kakor: en lot salmiakovza, en lot jelénovza, dva lota omake od sladke fkorje, dva lota hofmanoviga shganja, ravno toliko kafrovza, melésovza in shvepljeniga vinfkiga zvéta, v dobro samafhenih ftekljenzhizah, in sraven teh rezhi flefovih korenin in kamiljzhniga zvetja; vse fkup v fkrinjizi fpravljeno.

Rezhí, kterih je *shlahtnim porodnize* ali *nji fami* na nafvetovanje porodne pomozhnize pripraviti treba, fo: mersla in topla voda, kolikor je je treba, vrisk, vino, shganje, olje ali pa neflano frovo maslo, posoda sa vmivati se s milam in f pertmi, banja ali nishke, ena posoda sa vlovljenje fadove vode in posiljize, podloge is volne, perteno in posirneshano platno ali jérhova kosha, she nosheno perilo sa mater in sa otroka, plenize, flanéla, frajzhize, povoji, kolterzhki i. t. d.

§. 188.

3) Porodna pomozhniza mora fkerbétí, de porodniza prevoske in pretesne oblazhila, postavim: savratne rute, podvése pod koleni i. t. d. flézhe, pa tudi gledati, de se savoljo prelahke obléke ne prehladí. Posebne fkerbi je sa obleko takrat tréba, kadar se na porod gredózha v porodno posteljo vleshe.

§. 189.

4) Porodna pomozhniza mora bojézhe shenfke

tolashiti, rasun tega pa vfelej ufmiljena in miloferzhna biti; take, ki gredo prvi pót na porod, mora marfikterih rezhi, postavim mehurjeviga raspoka, poduzhiti.

§. 190.

5) Poslednjizh nej fkerbí, de porodniza pripravni shivesh dobí: beliga kruhovza, ne premozhne goveje juhe bres difhézbih pridajkov in lahke pijazhe, postavim, zukrane vode, limonade, nemozhniga kamiljzhniga zhaja. Mozhnih pijazh, postavim: kofeta, vina, shganja piti, ji je ojstro prepovedati.

Posebne pravila.

a) Po pretéku poroda.

§. 191.

Ako je porodna pomozhniza *v prvi porodovi dobi*, v zhasu naturniga pripravljanja, h kaki sheni poklizana, mora tó isprafhevati; — kako se pozhuti in posebno, kakofhno je bilo njeno sdravje v noshézhosti, kako so njene morde she prejšne noshezhošti in porodi pretekli; kadaj je, zhe to sa gotovo vé povedati, spozhela, ali kako se da mende prerajtati zhas noshezhošti po minuli méfzhni zhifhi ali po prvim detetovim gibanji, kakofhni so bili do sdaj otrokovi gibki; kakofhne so porodove prikasni, posebno popadki, kadaj so nastopili in kako pretezhejo; — in potem jo sunaj in snotraj preiskovati, de se po mogózhosti preprizha, kakofhen in kako napét je trebuh, kakofhne so unanje in notranje spolovila, posebno maternizhno uštje, ktero lego in postavo ima sad, kako se vsfhata medenza, ali je dosti prostórna in prav ispodobljena. Zhe porodna pomozhniza is tega sposná, de se zhas pripravljanja shé odséda, nej poduzhi porodnizo, kako se ji je sadershati sastran obleke (§. 188), sastran jedi in pijazhe

(§. 190), safran fprehajanja in pozhivanja, (porodniza sna do konza te dobe vsako postavo in lego, ktera ni fama na febi fhkodljiva, iméti; hoditi, ftati ali leshati, kar se ji poljubi), in ko je porodno posteljo in vse pripravila, kar je pri porodu potrebniga, nej jo nizh vezh dalj zhafa, defiravuo fo vse snaminja frezhniga poroda tukaj, ispred ozhi ne spuhti, ker se vzhasi tudi pri narboljfhih snaminjih she pred mehurjevim raspozhenjem okoljnosti sa mater in sa otroka nevarne nakljuzhiti snajo.

Kadar popadki she gostejshi in mozhnejshi prihajajo, ali kadar se porodovi pretek she zhes mero sadershi, se sna fhe, pa nikoli bres volje porodnize, od sdaj nastópézhih premémb, kako namrezh se mehur nastavi, kako je ta k raspozhenji pripravljen, i. t. d. f ponovljenim preiskovanjem preprizhati.

Med tem nej dá porodnizi omezhijozho drifkljo ali is famo mlazhne vode, ali is shlés, felféna, otrobov, is jezhmenoviga prebarka ali is nemozhniga kamiljzhniga naliva s oljem, sjajzovim rumenjaka m ftepénim, samafheni porodnizi pa toplo drifkljo s eno ali s dvémi shlizami foli pridjane — in fkerbi, de vode ne sadershuje. Zhe je voda sa ref sadershana, in pri nisko leshézhi détetovi glavizi lega porodnize na herbtu in majhen potisek s perftmi porodne pomozhnize na glavizo odteka fzavnize materi ne olajfha, se samore gibzhne fzavne zeví poslushiti.

Ako je shenfka nepokojna in obupna, kar se doftokrat savoljo tega sgodí, ker se porod vkljub velikih bolezhin po dosdevanji vunder dokonzhati nezhe, nej fi porodna pomozhniza prisadeva, porodnizi f prijasnim prigovarjanjem tolashbo in upanje dajati, bres de bi pa vunder frezhen pretek ali konez poroda na ure fvesto prerokovati hotla.

Vse nepotrebne in fhkodljive poskusnje, porod pospéfhiti, postavim, natesanje in vlezhenje maternizhniga uftja, noshnize, framove fhpranje, predéranje fadoviga mehurja, kteriga je le malokadaj porodni po-

mozhnizi umetno predreti pripufheno, mozhne pijázhe in sdravila fo opufiti, in tudi sdelovanje popadkov, k katerimu se porodniza v tej porodovi dobi vzhafi opominjano zhuti, ji je ojftro prepovedati.

Navadno fe morajo porodnize fhe pred mehurjevim raspozhenjem na porodno posteljo fpraviti, de fe fadova voda v kako posodo, ali zhe take ni, s veliko poprej smozheno gobo ali s vezhkrat preganjenim podloshenim pertam vloví; shénfke pa, ktere fo prav flabe in medljevzi, kerzham, kervotokam podvershene ali k naglimu porodu nagnjene, ki velik vamp, mater-nizhni ali noshnizhni trut in kile imajo, fe morajo shé v sazhetku te dobe v posteljo narvezhkrat na herbtu vlezhi ali drugo priloshno postavo obdershati.

Prezej po raspozhenji vodniga mehurja sná porodna pomozhniza fadovo vodo pregledati, kar njeno kolikost in kakost in njeni duh utizhe, in koliko otrozhje fmole de je v nji.

§. 192.

V drugi porodovi dobi, namrezh v zhafu otrokoviga prehoda fkosi medenzo, mora porodniza popadke, kakor je prav, isdelovati, porodna pomozhniza pa njeni presredek vfake fhkode varovati, otroka sprejéti in od matere lozhiti.

§. 193.

1) Koj, ko je fadova voda odtekla, mora porodna pomozhniza natanko pregledati, ali je prava fadova voda odtekla, ali sa réf poprej fkosi jajzove mrene ofhlatani otrokovi dél naprej leshí, in v kateri postavi in ali ni kak drug otrokov dél (rozhiza ali no-shiza) ali popkovina naprej padla; — tudi v preteku te porodove dobe, zhe se lahko sgodí, f pravo previdnostjo fhe enkrat preiskovati, de se preprizha, kako fe naprej leshézhi dél otroka naprej pomika, v zhimur fe pa ne fmé motiti, ker vzhafi otekljina naprej leshéz-higa dela njegovo fposnanje oteshí. Porodnizam, pri

kterih je hitriga poroda upati, nej priporóžha pokójno lego, slasti o popadku, in nikár nej jim ne puſti vezh hoditi; kar vzhaſi, tode redkokrat, perveſmizam, zhe porod kaſno naprej gré, pripuſtiti ſamore.

Kadar glaviza bolj niſko v medenzhno vhodifhe ſtopi, porodniza mozhneje tiſhanje navdol zhuti, katero jo opominja, *popadke isdelovati*. Zhe je med tem ſhe ſunaj poſtelje, ſe mora v prijemANJI popadka ſa kako rezh terdno dershati, v poſtelji leſhéžha pak nogé in krish doſti vpérati, rôzhe natésovati, brado k perſam bliſhati in pri tem ſmerno nadoli potifkati. Porodniza ſe ne ſmé o popadku premetovati, ne fklanjati, poſebno krisha ne vsdigovati, k zhimur ſe nektare v krivih miſlih, de tako bolezhine tolashijo, opominjane zhutijo. Raſun tega, de porodna pomozhniza porodnizo vſih téh rezhi opomni in ali ſama kolena in pri mozhnejih bolezhinah ſadej tudi krish ſ dlanjo podpera ali pa pomagavkam to ſtoriti vkaſhe, ſe nikdar ne ſmé lotiti, poſtavim, ſ premikovanjem in pritiskovanjem trebuha, ſ vsdigovanjem maternizhniga uſtja zhes glavizo ali ſ popadke vnémajózhimi pomozhki porod pohitriti. O prenehu popadkov in zhe je tiſhanje popadkov premozhno, ſe mora njih isdelovanje zhíſto opuſtiti, ker bi to kervotokam in prehitrim porodom priloſhnoſt dati ſnalo.

§. 194.

2) *Prefrede* ſe ſhkode obvarje ſ pripravno lego in ſ vgodnim ſadershanjem porodnize, in zhe ſe po redu podpéra.

Prefredek je v poſebni nevarnoſti pretergati ſe pri oterpnjenih in malo vdajavnih unanjih ſpolovilih, pri prevoskim medenzhnim is-hodiſhu, poſebno v prezhnim premerniku, pri naglih porodih, pri velikim nepokóji porodnize, pri ſvoji prezejſhni ſhírokóſti in tankóſti in pri voskim vhodifhu v noſhnizo.

Nar pripravniſhi lega pri iſtopu otroka je rav-

na na herbtu; sa voljo tega se fmejo pod herbet porodnize poloshene blasine ispod nje islézhi, fteгна se nekoliko fkljuzhijo in kolena famo toliko rasun ftegnejo, de glava vun ftopiti in porodna pomozhniza otroka fprejéti samore. Vzhasi, postavam, pri hitrih poródih ali zhe nezhe porodniza fama na herbtu leshati, se sna tudi *postranfka lega* svoliti; tukaj pa se ena dlan debéla blasina med kolena dá.

Med tem, ko glaviza predera, se mora porodniza v svoljeni legi *mirno sadershati*, popadke prav malo ali zeló nizh isdelovati in se tadaj, ne s rokami terdno dershati, ne s nogami vpérati.

Kadar se o popadku presredek v podóbi polkrog-le napné in glaviza ali ritka v framovi fhpranji nekoliko vidi, je zhas, *presredek s roko podperati*.

Pri *herbtu* legi porodnize nej se porodna pomozhniza na desno posteljno ftranizo vféde, zhe s desnizo, in na levo ftranizo, zhe s levizo podperati hozhe, in poloshi nej palzovo mezhavo na framovo prevoso ali na fprednji rob presredka tako, de presredek na dlani roke pozhiva.

Zhe *porodniza na strani*, vezhdél na *lévi leshu*, nej ftoji ali fedi porodna pomozhniza sa herbtam shene in poloshi desnizo na spolovila tako, de se palz sraven desniga piska, drugi perftji pa nad presredek in kasavez na njegovi fprednji kraj vleshejo, ako nezhe tudi tukaj s dlanjó, kar pa ni tako pripravno, podperati. Šamo o popadku je treba, f prav nalosheno roko od sadaj in sdolej navspred in navsgór môzhi vfaziga popadka primerno in enako potifniti, po popadku pa se odjenja potifkati, bres de bi se roka od presredka vséla, in v ravno tem zhasu glaviza, tode le pozhasi se isprostajozha, s dvema zhes fprednji kraj presredka na teme poloshenima perftama druge roke vsdigne.

Ne famo takrat, kadar glaviza predera, ampak tudi, kadar plezha fkosi ftopajo, se mora s eno roko presredek podperati.

§. 195.

3) *Šprejetje otroka* se s obéma rokama sgoti. Med tēm namrežh, ko roka presfredek podperajozha pri isstopanju plezh na njem ostane, se s peršmi druge roke vrat, ušta in nos preiskávajo, ali se popkovina, zhe se morebiti okrog vratú ovije, najde in de se kri, shléša ali jajzove mreene od ušt in od nosa odpravijo, se, ako popadki kakih pét ali deset minút podhinejo, detetov obras otezhe in višhnjevo rudezh postane in se otrok saštonj prisadeva dihati, maternizhno dno fkosi trebuhove pokrivala mane in isstopajózhi otrok se s ravno to roko sa glavizo in sa plezha prime, druga roka pa, ki pod presfredekam leshi, ritko dershi, jo nekoliko na štran saberne in tako otroka pred spolovili, kolikor je mogozhe, bliso njih prék, de se popek vřiga natésovanja ovarje, naravná. Potem ga porodna pomozhniza med materne štegna na fuho rjuho pološhi, pri porodu na porodivniku pa v njeno laštno narozhje in pri tazim v poštránfki légi sad sa mater na šnashen pert na herbet ali pa poštrani s nekoliko svishano glavizo, savije ga v toplo, fuho rjuřhizo do obraša in neprenéhama pasi, de se popek s napenjanjem popkovine prevezh ne natésova.

Zhe shléša dihanje oteshi, se mora ta s masinzam s šnashno zunjizo ovitim odpraviti.

Koj po porodu se trebuh porodnizi natanko ogleda, de se své, ali je materniza šhe rasprojana ali se je šhe prezej v podobi pol képe, ki se okrog popka najti dá, škerzhila, ali je šhe drug šad v nji, ali ne.

§. 196.

4) *Lozhitev otroka od popkovine* se štori navadno neke minute po porodu, ko je popkovina trepati nehala, tako le: Kake tri peršte od otrokoviga šhivota dene porodna pomozhniza trak okrog popkovine, na eni štrani naredí enojin vosel, na drugi pa

vosel f pentljó in jo, ker v spodvéšanim kraji f palzam in s slatnim perštam, in nad tém krajem s kasavzam in frednjim perštam od otrokoviga shivota daljfhano in napéto dersbí, en palz daljezh nad spodvéso f fhkarjami preréshe. Tukaj se je pa treba varovati, konzhek popkovine, ki pri otroku oftane, natègniti ali povlézhi, ker se tako samore lahko priloshnoft k popkovni kili dati. Dél popkovine, ki gre notri k materni potizi, se pri enojnim porodu ne spodvéshe. Pri tako imenovani tolfti, terdni popkovini se mora, de se kervavitev obvarje, podvésa terdneje sategniti, kakor pri tanki, neterdni, in de se tak popkoven oftanek bersheje ufufhi, je treba, fhe préden se popkovina podvéshe, kri od otrokoviga popka prezh navsgóri sdergati. Ako porodna pomozhniza ne vtegne sdaj fama na otroka pasiti, ga nej poduzheni shenfski isrozhi, opomnivfhi jo, na mogozho kervovitev is popkovniga oftanka, na fopenje in na toploto otroka pasiti.

§. 197.

V tretji porodovi dobi, v zhafu posiljize, ima porodna pomozhniza posiljizo, zhe se je fama odlozhila in she v maternizhno uftje, ali, kar se nar vezhkrat sgodí, v noshnizo prifhla, tukaj pa savoljo kervzenja ne more kmalo isgnana biti, vun vséti. Koj po porodu naj se dá porodnizi nekoliko pozhitka, fkerbi se, de f ftegnjenimi in fkup ftifnjenimi ftègni priloshno leshí, pred spolovila se dene vezhkrat pregerjena topla pertena rjuha in vfa previdnoft se oberne na porodnizo, pasi nej se na posabolézhke, na podobó in laftnoft maternize in na kervavenje. Sato je treba, od zhafa do zhafa na podgernjeno rjuho pogledati.

Ko se je materniza do velikosti otrokove glave fkerzhila in smerno terda postala, ako posabolézhki s nekolikofhnim kervavenjem vnovizh naftópijo in porodna pomozhniza pri notranjim prefkovanji s enim

ali s dvéma perštama isvirek popkovine najde in se tá sa majhnim potégovanjem vdaja ter materna potiza ob enim nisheje pride, ni vezh dvomiti, de se je poštljiza odlozhila in nej se ispravi potlej. Prime nej porodna pomozhniza ali na konzú poštelje stojézhá ali na njeni stranizi fedézhá potém, ko je fteгна porodnize v kolenih na kvishko fkljuzhila in na podplate poštavila, s defnizo popkovino, dene nej jo pred spolovili v levizo, ovij si jo fhe okrog kasavza in frednjiga peršta in povlezhi materno potizo do unanjih spolovil, ker sdaj bolj naravnoft, potlej pa navspred in navsgori popkovino rahlo potegne. Tako se materna potiza zhes presredek povsdigne, med svojim isftópam ispolovil s defnizo poprime in nekerikrat varno okrog saberne, de se tako jajzove mre ne preterganja ovarjejo. Ako shé odlozhena poštljiza v ali na maternizhnim uftji leshí in po rahlim potegovanj sa popkovino doli ne stopa, nej feshe porodna pomozhniza s kasavzam in f frednjim perštam s oljem namasanimi defnize do njeniga isvirka in potifne nej materno potizo proti isvotljini krishnize, potém se popkovina s levizo rahlo potegne in poštljiza se lahko istrebi. Zhe pa sdaj perštje defnize, ki naj se vedno tik eden drusiga dershijo, pri potifkanji poštljize v krishnizhno isvotljino smusnejo, jih mora porodna pomozhniza spet naftaviti. Istrebljeno poštljizo pa naj dobro pregleduje, ali je zela, kakofhni so njeni deli, in, zhe kaj posebno neredovniga na nji najde, nej jo sdravniku pokashe. Porodniza se mora pri poštljizhni istrebi vfaziga pripomaganja varovati.

Kadar poštljiza po rahlim nategovanji popkovine ne stopi nisheje, kadar se pri preiskovanji s dvéma perštama njeni isvirk ne doféshe in tako ni ne v maternizhno uftje ne v noshnizo doli stopila, defiravno so se pobolézhki vezhkrat ponovili, mora porodna pomozhniza, akoravno se ni fizer nizh hudiga nakljuzhilo, zhes dve ali zhes tri ure sdravnikove pomozhí ifkati; nikoli pa ne smé popkovine mozhno nategovati ali maternize, de bi

poftljizo istrebila, dergniti. Vſako natésovanje porodnize, poſtavim kihanje, kaſljanje, hukanje v péſt in tiſhanje navsdol ji je oſtro prepovedati.

§. 198.

Pri *dvojzhnih porodih* ravná porodna pomožniza ſploh tako, kakor pri enojnih, ſamo ſa voljo previdnoſti mora po porodu perviga otroka tudi k materni potizi notri gredózhhi dél popkovine podvéſati, preden jo preſtriſhe. De je ſhe drug otrok v maternizi, ſe mora porodnizi, ako ſe bojimo, jo preſtraſhiti, previdno in miſoſerzhno povédati. Porodna pomožniza nej ſkerbi ſa mirno ſadershanje porodnize, nej zhaka naſtopa novih popadkov, nej preiſhe lego drusiga ſadú natančno, de, ako je nepravſhna, nategama porodnizharja poklizati ſamore, in nizheſar nej ne ſtorí, kar bi porod pohitriti pomagalo, ker je tukej vezhdél narbolj, de ſe drugi otrok ne rodi prekmalo po pervim.

Ker ſe materniza ſavoljo dvojzhkov ſhe bolj raſproja, kakor ſavoljo eniga otroka, in ker ſo ſató tudi vzhaſi popadki poſebno v tretji porodovi dobi flabejſhi, ne ſmé porodna pomožniza, de kervotokov in maternizhniga preboka ne vsrokuje, iſtrebe poſtljize níkóli ſ-hitriti in rajſhi nej v pravim zhaſu, zhe ſe ji nevarnoſt kaſati ſazhne, pomozhí porodniga ſdravnik a iſhe.

Zhe porodna pomožniza kmalo ali poſneje po poródu eno materno potizo, navadno od perviga otroka, v noſhnizi najde, nej jo ſ umétnoſtjo iſ njé iſlézhe, una drusiga otroka pa, ki je ſ pervo neſredkama ali fredkama po jajzovih mrenah ſveſana, vezhdél rada ſa njo vun pride. Zhe pa ta, kar je redko, ſadej oſtane, ſe mora zhakati, dokler ſe popolnoma odlózhí. Prav malokadaj materna potiza drusiga ſadú perva v noſhnizo doli ſtopa in ſa to ſe tudi perva iſtrebi. Škodljivo in tadaj tudi ſavershljivo je, obé popkovini ob enim poprijeti in povlézhí.

Kadar se v dvéh ali v tréh urah materni potizi ne odlozhite, mora porodna pomozhniza po porodniga sdravnika bersh ko bersh poslati, zhe se tudi sizer nizh nevarniga ne kashe.

b) Po rasni légi in po rasnih postavah fadi.

§. 199.

Perva in druga zhepinna postava, kteri se vezkrat primerite, kakor drugi dvé, fte sa porod veliko bolj flushivni in opravljati se morate, kakor je shé gori rezheno bilo. Pri *tretji zhepinni postavi*, in kadar je ob enim zhasu maternizhno dno bolj na desno ftran naravnano, je porodnizi lega na lévi, in pri *zheterti zhepinni postavi*, kadar je maternizhno dno bolj na lévo ftran obrnjeno, ji je lega na défni ftrani priporozhiti, de se tako morebiti tema zhepinnima postavama v drugo in v pervo zhepinno postavo premeniti pomaga. Ako se takofhno premenjenje ne sgodi, se mora med predóram saglavja sa presredek fkerbétí, kteri je tukaj v vezhi nevarnosti pretergati se, kakor v prvi in v drugi zhepinni postavi. Zhe se *teme* ali *zhelo* v medenzhno vhodifhe nischeje pomika, kakor saglavje, je porodnizi v sazhetku mozhnejfhi isdelovanje popadkov prepovedati in potlej ji lega po naravnanji maternize primerjena priporozhíti, de se morebiti nenavadna postava v navadno spremení.

§. 200.

Pri *obrasovih postavah*, ktere se redkeje kakor zhepinne in ritkine lege sgodijo, mora porodna pomozhniza she sgodaj porodnizi pokojno lego priporozhiti, in koj v sazhetku poroda, de se mózh varje, isdelovanje popadkov prepovedati, in pri preiskovanji prav previdna biti, de na obrasu zhesar ne posfhkódje,

poštavim ozhi. Pri *tretji* obrasovi poštavi, pri kateri maternizhno dno navadno proti défni leshi, je porodnizi na lévi strani, in pri *zheterti* obrasovi poštavi, pri kateri je maternizhno dno narvezhkrat proti levi obrnjeno, na desni strani leshati priporozhiti, de te poštave tako v drugo in v prvo obrasovo poštavo preidejo. Posebne fkerbí je sa presredek treba, kateri se fmé she le takrat podpérati, kadar se obras shé med vélikama piskama vidi, sató, de se pri presgodnim podperanji prednji dél vratú proti framnizama ne pritísne. Ako pa, bodi sakaj koli, obras bolj dolgo fkosi medenzhno is-hodishe predéra, pride otrokovo shivljenje savoljo pritíska na vrat vfelej v nevarnost, sa kar porodna pomozhniza bresh ko bersh sdravnikove pomozhi ískati mora.

Zhe je obras otroka med porodam hudo otékel in pogerden, ga porodna pomozhniza ne fmé koj materi pokasati, ampak zhakati mora kake ure, v katerim zhasu otekljina dostikrat prezèj splahne ali pa zhišto sgine, ali pa to nemarno popako materi lepo pred povédati.

Savoljo tega, de je otrok v sazhetku nagnjen, glavo nasaj dershati, kar pa perve dni mine, ni porodni pomozhnizi níz posebniga storiti.

VfAKE poskushnje, po mehurjevim raspozhenji obras kvishko poriniti, de bi se tako saglavna poštava naredila, se je varovati.

§. 201.

Porodi s *sdoljnimi udi naprej*, namrezh *ritkini*, *kolenfski* in *nóshni poródi* se dodélajo, ako so kakoshnost in velíkošt sadú in porojila pravshne, popadki dosti sdajovitni in se otrok fkósi medenzo po redu fuka, slafi pri poporodivkah, navadno bres fhkode sa mater in sa otroka, pa njih fkerb vezh previdnosti potrebuje, sató, ker se sná popkovina prav fhkodljivo in smertno fískati po she ne všim rojenim terfhu,

pri shé majhni nepriméri med otrokovo velikostjo in med medénzhnim prostorom, pri preflabih popadkih in pri neprilizhnim fukanji detetoviga shivota s sprednjo plofko terfha navgôri namest navsdôli. Tode ta sadershek porodoviga preteka se pri noshnih in kolenfkih porodih vezhkrat priméri, kakor pri ritkinih, ker pri téh ritka savoljo svoje vezhi debelosti spolovila bolj rastegne, ker savoljo vezhi opornosti, ktero med predoram v medenzhnim is-hodifhu najde, pogostnejfhe in krepkejfe popadke sbudi, ker pri mehurjevim raspozhenji v otrokovi ritkini legi vfa sadova voda na enkrat ne odtezhe in se savoljo tega po njenim istopu drugi otrokovi déli, posebno nasadnje pridijozha glava, navadno bolj hitro rodé, kakor pri noshnih in kolenfkik porodih.

§. 202.

Savoljo té pogostne nevarnosti je posebno pri pervefmizah dobro, shé sgodaj porodniga pomozhnika na pomózh poklizati, ako mende ne pripusté prav frézhne okoljnosti, kakor postavim, prav krepki popadki, prostorna medenza in primérno majhen sad prezèj gotovo frezhniga konza upati.

Dokler porodni sdravnik ne pridejo, nej porodna pomozhniza porodnizi v stanizi fhe hoditi prepové, ji navetje shé v sazhetku poroda pokojno, bolj naravno lego v postelji ali na podblasinjenzu, preifkuje malokadaj in vfelej prav varno in odverne vfako presgódno isdelovanje popadkov, de se mehúr pred zhasam ne raspózhi. Po raspozhenim mehurji nej fkerbí, de porodniza s svifhano ritjo leshí, sa to ker v ti legi je losheje mogozhe, po potrebnosti umetno pomagati, prepusti nej ispeljanje sadú fkósi medenzo, zhe ni nikakorfhne druge nevarne rezhi, naturni mozhi in varje nej se, shé rojene dele otroka potegovati, ker se tako rozhize od perf oddaljijo in ob glavi gori svihajo, brada se od perf odmakne, glava sató v nepravfhno postavo pride in

navadno savoljo tazih vsrokov se po naturni porodivnosti in prav dostikrat bres veliziga prisadevanja porodniga sdravnika roditi ne samore. Zhe fad po rojeni ritki f svojo sprednjo platjo navspred naravnán ostane, nej fkufha porodna pomozhniza po opravljenim kerftu f po otrokovim herbtu stegnjeno roko ga na tisto stran obrniti, po kateri je shé f trebušhkam obrnjen, nej podpira she pri porodu ritke presfredek in pufti nej roko pod njim leshati, med tem ko s drugo prasno roko fad pri ritki prime. Na detetov trebuh nej nikar ne pritiska, povije nej shé rojene dele s gorkim pertam, povlezhe nej morebiti napéto popkovino nekoliko in fkufi porod, ko je otrok do perf na svet prifhel, f tem pohitriti, de porodnizo opominja, popadke krepko isdelovati, in de ji, zhe je treba, tudi s golo dlanjo maternizhno dno v okroge mane. Tudi, kadar glaviza ishaja, nej presfredek podpéra in prejme nej jo f tisto roko, ktera je na presfredku pozhivala. Pri ritkini legi s noshizami v kolenih fkljuzhenimi in navspred obrnjenimi samore v olajfhanje poroda vzhasi, pa redko, dobro biti, ritkino lego v noshno lego spremeniti.

Peti rasdélek.

Od pravfshne otrozhje postelje.

§. 203.

Otrozhja postelja je *pravfshna*, zhe se bres fhkode sa sdravje *otrozhnize* med noshézhofstjo in med poródam v njenim teléfu premenjeni deli spet v svoj poprejfhni stan vernejo, in zhe *novorojénzhek* in *dojénzhek* na perfih dojezhe matere po volji raste.

§. 204.

Pogódbe pravšhne otrozhje postelje so:

- 1) pravšhin pretek nofhézhosti in poroda;
- 2) pomankanje vsih vsrokov, ki bi pretek otrozhje postelje kasiti vtegnili;
- 3) dobra kakofhnost físzov in doštójno isprasnenje islozhivnih fokov, in
- 4) sdravje otroka.

Od prikasin pravšhne otrozhje postelje.

§. 205.

Nar poglavitníshi prikasni *otrózhnize* se pokashejo:

- 1) *na spolovilih*. Savoljo stískanja in rasprojanja med porodam so unanje spolovila v sazhetku otezhene, boleštne, posneje ohlapnejo in se fzhafama fkerzhijo. Materniza kashe perve dní po porodu, posebno pri poporodivkah s bolezhimi zhutljeji sdrushene fkerzhike, kateri enako popadkam o porodu raslózhene prenehe imajo, in se *posabolezhki* imenujejo. To povrazhanje spolovil, med katerim se tudi oranjeno mesto, na katerim je materna potiza fedéla, sazéli, se sgodí s islozhevanjem neke tekozhosti is njih, *otrozhnifke zhifhe*, ktera je perve tri ali fhteri dní kervnata in s oftanki lživnize smefhana, v fledézhih fhestih do osmih dnéh pa vodeni fokrovzi kervi enaka postane, in v posnejih tréh ali fhterih tédnih béla in shlésafta odtéka;
- 2) *na polti*, ktera se v nofhézhosti malo potí, se po poródu vezhdél kmalo s gorkim, vzhasi slo dífhézhim potam pokrije in ta se tudi pri fizer potenju nikoli podvershenih shenah ispušha;
- 3) *na físzih*, kateri fizer shé v nofhézhosti, v otrozhji postelji pa posebno, mleko od- in islozhujejo in v tem opravilu tako imenitni so, de vsako njih

pokashenje sdravju otrozhnize fhkodje. Odlozhevanje mleka je prav dostikrat, posebno, zhe se ga tretji ali zheterti dan po porodu v perlih obilno nabere, s lahkim mrasenjem, s mrasam, s vrozhino, s bolenjem glave, s nepokojem, s napetostjo liszov in s pomnoshenim potenjem sdrusheno in terpi navadno tako dolgo, dokler se otrok odstavi, desiravno so se druge spolovila po mogozhosti v svoj poprejsnji stan she davno povernile.

§. 206.

Prikasni na *novorenjzhku* in na *dojénzhku* so:

Sopenje, ktero se navadno, ko srak v ufta in v nóf fhine, s vékam sazhne, in kmalo lepó rudezhkasto polt po všim shivotu vsrokuje.

V ravno tistim zhafu se s sopenjam navadno tudi sazhne *obtók kervi skosi pljuzha* in premenjevanje kervi v teh.

Otrok spusti, bres de bi bil kaj vshil, kmalo po porodu *vodo* in *otrozhjo smolo*, in rasodeva posheljenje *shivesh* v ufta *jemati* in zhudno potrebo, mleko lisati.

Popkovini ostanek szhafama *vsáhne* in *prezhpade*, in v tem mestu, kjér je odpadel, se naredí, kér se popek sazéli, *gubanzhastá popkova jamiza*.

§. 207.

Od pretéka pravshne otrózhje postelje.

Koj po poródu se zhuti *porodniza* bolj ali menj flaba, podaja se sladkimu pozhutku, de je mati, jo kmalo mras ali kurja polt napade in slo je k spanju nagnjena, posebno, zhe je porod dolgo terpel. Kmalo, ko ji porodna pomozhniza spanje pripusti, saspi in se sazhne med tem po všim shivotu potiti, po katerim potenji

se oshiviljeno in pokrepzhano zhuti. To potenje se ali kmalo vezhkrat poverne, ali pa tudi pri nekterih shenfkah neprenéhama terpí, dokler is otrózhje postelje vftanejo.

§. 208.

Špolovila po porodu vezhdél otezhene in boleštne fpet ohlapnejo in se fzhasama fkerzhijo. Pri pervefmizah se materniza navadno bres raslozhniga bolešt-niga pozhutljeja fkerzhuje, pri poporodivkah so pa *posabolézhki* bolj ali menj boleštni, terpíjo neke dni, ali — malokadaj — zél téden in se vzhasi tudi fhe posneje f sisanjem otroka na prséh preobudijo. Okóli pétiga ali fhéštiga dnéva se je materniza shé toliko fkerzhila, de je ni vezh v trebuhovim duplu najti, pa vunder se da vzhasi fhe deveti ali deféti dan nad fram-nizama vfhlata. Otrózhnifhka zhifha, ktera, kar nje-no laftnost vtizhe (§. 205), vzhasi od navade odftópi in vselej enake barve ni, terpí pri nedojézhih, kervnatih shénfkah dalje kakor pri dojézhih, pri kterih vezhkrat v tréh do fhtérh tédnih mine.

§. 209.

Odlozhevanje mleka, ktero se po §. 205 shé o noshezhofti dostikrat sazhne in med vfimi prikasnimi otrózhje postelje nar dalj terpí, se pomnóshi drugi ali trétji dan po poródu, vzhasi tudi fhe posneje, po potrebi otroka. Kadar pervo mléko bolj možno v fífze pride, ali zhe se ga perve dni otrózhje postelje vezh, kakor ga je sa otrokovo reditev tréba, v fífze od-lózhje, popadejo otrózhnizo vzhasi shé gori §. 205 imenovani merslizhni napadki, — *mlézhna mersliza*, — ki s prav velikim potenjem in s otekanjem mleka is fífzov v fheštih do dvanajstih urah minejo. Mleko je sazhetka-ma redko, vodeno, posneje bolj bélo, gostejfhi, mastnejfhi, fladkejsfhi in fzhasama redivnifhi, po devetih ali po defetih méfzih ga menj prihaja, s nadaljevanim do-

jenjem otroka pa se dalj zhaša odershati samore. O dojenji meſzhna zhiſha in noſhézhofť navadno ne naſtopite, vzhafi pa ſe zhiſha ſhé v prvih meſzih dojenja v negotovih dobah, vezhkrat tudi po devetih meſzih ſhé ſpét po redu kaſhe, kakor ſe tudi noſhezhoſť, tode redko, priméri, bres de bi ſe bila zhiſha ſhé poprej povernila.

§. 210.

Novorojenzhek rasodeva ſvoje ſhivljenje vzhafi famo ſ majhnimi premikljeji in pretégljeji obrasa in udov, potém ſ krepkim vekanjem, ktero navadno podhine, kadar je sazhél mozhno ſopſti, ſ pogledovanjem in ſ ſamíſhevanjem ozhi, ſ pogóſtnim gibanjem udov, ſ iſpuſhanjem vode in ſmole, ſ tem, de rad bradovize ſiſzov prime in de podane tekozhofťi poſhirati ſkuſha. Novi obtok kervi ſkosi pljuſha ſe ſhé sazhné, ko trepanje v popkovini, ktero v tréh, petih ali deſetih minutah nehá, ſhe terpi. Po ſpodveſi oſtavſhi konzhek popkovine vſáhne v ſhterih ali petih dnéh, potem odpade in v nekih dnéh je meſto, kjér je popkovina iſvirala, popolnoma ſaraſheno. *Dojenzhek*, kteri ſe na perſih matere, zhe je ſdrava, nar bolj redí in zhes ſheſť ali ſedem meſzov perve ſobzhke dobi, kaſhe potém poſheljenje po bolj terdih jedilih, ſe brani ſató mater-nih perſ in odvadi ſe ſzhaſama vezhdél ſam od ſiſanja.

Od ſpoſnanja pravſhne otrózhje poſtelje.

§. 211.

Od pravſhnoſti otrózhje poſtelje ſe ſamoremo preprizhati ſ preiſkovanjem ſpolovíl in ſiſzov.

Pri *otrozhnizi* ſe najde kmalo po porodu mater-no dno okoli popka prezej terdo in na ſtran, vezhdél na déſno, naravnano in ſe oſhlata vzhafi tudi ſhe devéti ali deſeti dan nad ſramnizama perve dni pri utipu boleſtno, poſneje pa pri labkim potifku neboleſtno.

Noshniza je sazhetkama mehka, ohlapna, rasprojana, pri utipu boleŝtna, od otrozhnifhke zhiŝhe mokra in kashe posneje menj gub kakor poprej. Maternizhno uŝje je v sazhetku debelo, mehko in prezej odperto, pa fzha-fama se fklene; maternizhni vrat se podaljšha, je zhes fhternajŝt dni ŝpét zhetert ali pol palza dolg, prednja uŝtniza se najde polŝka in ŝpet nekoliko daljšhi, tode uŝt-nizi se vezh tako dobro ne fklenete kakor poprej, in prezhna pozh maternizhniga uŝja dobi doŝtikrat savoljo prog in unanjih satergatev neenako podobo. Vélíka piŝka ŝta mehka in raskrojena in mala piŝka se bolj is-moljavata. Piŝkne prevose prav doŝtikrat vezh ni, vzhaŝi je tudi preŝredek satergan. Trebuhove pokrivala kashejo gube in gerbanze ter bele in rjave maroge. Ŝiŝzi ŝo sazhetkama napéti, imajo mleko ali saterdinje v ŝebi, ali pa ŝo terdi, boleŝtni, vnéti, posneje ohlap-nejo in dajo bolj ismolezhi bradovizi viditi.

Kapljiza *dobriga mleka* na poveshno dershan noht djana ŝapuŝti pozhafi odtekla belkaŝt fléd, v ku-pizo mersle vode kanjena naredí vŝaka njegova kap-ljiza lahko, pozhafi ŝginjózho meglizo. Dobro mleko je fladkiga, prijetniga ukufa, ne diŝhi, je zhiŝto bélo, nekoliko viŝhnjevkaŝto.

Dojézha mati ŝe ŝposná na ohlapnjenih, mléko odlozhevajózhih ŝiŝzi in na ŝpolovilih, ktere naŝ od pre-ŝtaniga poroda preprizhajó, tode vzhaŝi naŝtopivŝhi meŝzh-na zhiŝha in bolehoté to ŝposnanje oteŝhijo.

§. 212.

Novorojenzhek ŝe ŝposná po ŝvoji velikoŝti, po vlaŝtni kakofhnoŝti ŝvoje glave, po otekljini tiŝtiga déla, ki je v porodu naprej leŝhal, poŝebno pa po popkovi-nim oŝtanku in po laŝnoŝti popka.

Od popkoviga ŝazeljenja do krepkejŝhiga po-ganjanja ŝob terpi *zhaŝ dojenja*; pri njegovim ŝpos-novanji ŝe mora pa tudi na raŝtenje vŝiga ŝhivota gledati.

Od oprave pravshne otrozhje postelje.

§. 213.

Pri opravljanji otrozhje postelje s dojenjem vred mora porodna pomozhniza sa mater in sa otroka enako fkerbėti.

I. Ofkerbljevanje otrozhnize in sadershanje dojézhe matere.

§. 214.

Nektere ure, dokler porodniza nekoliko k mozhi pride, nej jo porodna pomozhniza na porodni postelji leshati puftí, zhe ta ni nepripravna, f ftegnjenimi vkup ftfisnjenimi nogami, vezhkrat nej na pod spolovila podloshen pert pogleda, ali se ne odteka vezh kerví, potlej nej tega, zhe je s shléso, kervjó in fadovo vodo onefnashene spolovila s gobo ozhiftila, s drugim dosti pogrétim premení in naj od zhafa do zhafa po maternizhnim dnu poshlata. Tudi od potú, kervi in fadove vode premozhenene oblazhila nej odpravi lépo ravnanje, med tem posebno varovajozha, de se otrozhniza ne prehladi ali premozhno ne pregiblje in previdno nej ji druge gorke oblezhe, ali pa, zhe tega shé fforiti ne samore, nej fuhe rjuhe pod njo podloshi. Tudi fífzi in trebuh se s gorkimi fuhimi rjuhami pregernejo.

§. 215.

Ako otrozhniza na porodni postelji oftati more, jo porodna pomozhniza lepo vsdigni in potém, ko je premozheneno podlôgo ispod nje vsela, sopet nasaj poloshi. Sa otrozhjo posteljo namenjene, she poprej podloshene rjuhe se morajo s novimi premenjati, ako fo premozhenene. Vezhdél se da druga sa otrozhnizo na-

menjena postelja napraviti, ktera pa nesmé prevezh s pernizami previdena biti. Na tako f fhtirkkrat do ofemkrat preganjeno rjuho ali s volnatmi podlogami, s jerhovo kosho ali f posirneshanim platnam pregernjeno posteljo ne sme otrozhniza nikoli sama iti, temuzh nar menj dve pomagavki, ki se tako vstopite, de otrozhnizo lahko nesti in poloshiti samorete, jo morate varno nesti, nar bolj na terdni frajzi pod krish polosheni ali pa na rjuhi. Otrozhniza naj v sazhetku bolj naravnost, posneje pa s glavo in s perfmi bolj visoko leshtí. Podloge se, kakor je treba, en al dvakrat vsak dan preménjajo; sa tó se ne smé nikoli novo, ampak vselej she nosheno in dobro pregréto perilo vséti. Tudi frajze in drugo perilo morajo she obnosshene in dobro pogréte biti. Ako otrozhniza na shimnizi leshtí, postelje ni treba tolikokrat prenarejati, zhe pa na pernizah leshtí, savoljo prestiljevanja perve dni ne sme vstati, ampak v drugo sraven pripravljeno posteljo se mora preloshiti; tudi f silno teshkimi pernatimi odejami se ne smé odévati. Na herbtu ali posfrani nej nar menj pervih ofem do devet dni mirno leshtí, torej naj se tudi pri opravi sfoje potrebe prikladne posode poslushi. Po tem zhafu nej vsak dan med prestiljevanjem pol ali zelo uro, szhafama vezh ur na stolu ali na podblasinjenzu sedi, se po malim spet v pogreto posteljo vléshe, potlej sprehajanja navadi in nar pervo vsfiga teshkiga delanja, vsdigovanja. nosshenja i. t. d. zhifto sdershi. Zhes fhteri ali fhest tednov, posimi posneje, kakor poléti, sme otrozhniza is hifhe stopiti, v zerkev k shegnanju pa she le potém iti, ko se vfa dobro pozhuti in se je unanjiga sraka privadila.

§. 216.

Prebivalishe ne potrebuje ravno prav veliko biti, pa tudi premajhno nej ni, potém nej je primérno in enako toplo, sapa ne sme skosi-nj vlezhi, zhifsti srak in smérna svitloba nej je v njem. Vse, kar srak is-

priditi vtegne, postavim sherjaviza, kadila, se kadézhe luzhi, nej porodna pomozhniza odpravi. Po opravljeni potrebi se mora zhép koj vun nésti in, de se srak szhifiti, se foshge kofzhek zukra na sherjavizi in se tla vezhkrat poshkropé s jesham. Kadar se nov srak ali is blishnje fthanize ali pa fkósi okno, nar bolji opoldne, v prebivalishe spufha, je treba fkerbno pasiti, de sapa fkósi njo ne vlézhe in de se okoli postelje sagrinjala tik potegnejo. De sonze premozchno v njó ne fije, se morajo okna sagerniti, pred svezho pa se dene bram-biza. Szhasama se vezh luzhi v fthanizo pufha.

§. 217.

Spanje otrozhnizo nar bolj oshivi in okrepzha, in sa to vfaka shena kmalo po porodu, posebno zhe je ta dolgo terpel in teshak bil, sme saspati, ako porodna pomozhniza med tem dosti pasi na spavajozho in posebno kervavenja, medljevize, bledosti oblizhja in merslote udov, ktere bolehote se sdaj fhe nakluzhiti vtegnejo, is nemar ne pusti. Is tega vsroka je tudi dobro, zhe bogati, ako je lahko mogozhe, prebivalishe na odlozhenim kraji hishe imajo; dalje se je, de ima otrozhniza mir, po mogozhosti vfuga hrupa in pogovarjanja varovati in pli, mazhke in ptizhi se morajo is fthanize odpraviti.

§. 218.

Presilni ferzhni gibki so otrozhnizam zlo nevarni. Toraj morajo shlahtniki in porodna pomozhniza fkerbéti, de se nikakorfhna priloshnost k hudovanju, jesi, ftrahu, shalovanji in fhe zlo k naglimu velikimu veselju ne dá, in de pervih defét ali fhternajst dni otrozhniza prevezh in fitnih obiskovavzov nima, ki bi ji lahko nepokoj duhá delati vtegnili.

§. 219.

Šnashnost je poglavitna pogodba frezhniga pretéka otrozhje poštelje. Sa to se morajo unanje spolovila dvakrat, pri vezhi nesnagi in bolj smerdezhi otrozhnizhni zhišhi she vezhkrat vsak dán s v mlazhni vodi smozhenó gobo omiti in s fuhim, pogrétim pertam sageriniti. Ta pert, podloge in vse drugo perilo se morajo, kolikorkrat se od otrozhnizhne zhišhe, od potú i. t. d. vmashejo, premenjati, tode take platnene rezhi nej so fuhe in gorke in se premenijo v došti gorkim prebivališhu, v katerim se ne smé nikoli perilo fufhiti. Pri tem porodna pomozhniza prav fkerbi, de se porodniza *prehlajenja* obvarje, ktero se savoljo obzhutljivosti vsiga shivota lahko priméri, in tudi silno nevarnim bolésnim priloshnost dá. Treba je tadaj veliko previdnosti pri premembi perila, pri ogrevanji štanize, pri narejanji in poštlavljanji poštelje, ktera ne sme nikoli prebliso vratih, óken in pezhi štati, tudi pri sagrajnanji in pri oblazhenji shivôta, ker nesmerna gorkota shivot she bolj obzhuten déla. *Obleka* mora biti taka, de je ohlapna in topla, de se da lahko premeniti in de prehlajenja varje.

§. 220.

Ker *posabolezhki* nikakorfhne bolehte niso, ne potrebujejo tudi nizh posebniga ofkerbljevanja in vezhdél fami od sebe minejo. Ako pa zhes navado bolijo, je sa njih olajšhanje dobro, se toplo dershati, zhes trebuh pogrete rjuhe pogrinjati, tam, kjer se materniza vfhmeta, s prešnim makovim ali mandeljnovim oljem trebuh ribati, kamiljzhni zhaj ali obárek is jezhenovih otrobov v maštnizo brisgljati in kamiljzhni zhaj pit dajati.

§. 221.

Porodna pomozhniza nej otrozhnizi varnost *v jèdi* sapové, posebno perve tri ali šhteri dni smérnost pri-

porozhi in ji lahek shivesh vshivati pufti. Tako imenovan kruhovez, ali shlesa is gréfa, risha ali jezmena in nekterkrat na dan vshita je dovolj in famo flabotnim shenam fe smé malo mozna merna juha pripuftiti. Peti ali fhefti dan, kadar fe isprasovanje mastnize in dojenje otroka redovno odseda, fe dajo netolste juhe od golobov, kokófh ali teletnjine, vshitek mesa pa je fhe tazhaf prepovedati. V sdaj fledgezhih dnevih fe dovoli mehka golobnjina ali teletnjina. Od selenja samore shelodez nar bersheje podsemljiskih jabelk, tode po malim vshivati. She le zhes fhteri ali fheft tednov fe sna otrozhniza k fvojimu navadnemu shiveshu verniti, varovati pa fe ji je treba, dokler doji, kiflih, flanih, mozhnih, premafthnih, teshkih jedi, postavim kifliga sélja, fufiga ali nasoleniga mesa, fozhivja, teshkih mozhnatih jedi, pezhenine, féra.

§. 222.

Pijazha, ki mora sa otrozhnizo zeli zhaf otrózhje postelje mlazhno topla biti, naj obftoji is vode in is mleka, is kruhove vode in is redkiga mandeljnoviga mléka, is obarka pirnizhnih, shlesnih in fladkih korenin, is lahkiga zhaja lipoviga ali kamiljzhniga zvetja. Prepové fe zhifto v otrozhji postelji kava, vino, ol, shganje. Med tem, ko mati dalje otroka na perfih ima, sme kavo, dobro jefhatan ol in s vodo smefhano vino piti. Ako otrozhniza ne samore fama dojiti, fe mora fhe vezh zhafa tudi do zhiftiga sginjenja mléka v perfih pizhliga shivesha dershati.

§. 223.

Vfaka otrozhniza nej ali koj ali pa kake ure po porodu, ako jo *fzat tifhi*, to potrebo opravi, ker fe ji, zhe to samudi, voda rada sapre.

§. 224.

Ako konez tretjiga, ali v sazhetku zhetertiga dneva otrozhniza, ki je prvi zhař po porodu fkorej vselej samafhena, k potrebi ne gre, nej pomaga porodna pomozhniza s mlazhno toplim brisgljanjem is jezhmenoviga ali otroboviga obarka s oljem, ali is kamiljzhniga zhaja s fladkorjem ali s medami smefhaniga k isprasnjenju shivota. Bres sdravnikoviga privoljenja fe pa ne sme nikoli sdravil lotiti, ki na mehko shenejo.

§. 225.

Vfaka mati, ki ima pravo sdravje in sa dojenje pripravne *perfi*, nej svojiga otroka fama doji. To je po modrih pořtavah nature njeni namen, flushi nji in otroku k sdravju, in jo marfikterih bolesin obvarje, ktere dořikrat take sadenejo, ki is terme ne dojijo fame. Shena, ki bi mogla lahko dojiti, pa is nagnjenja k rasyefeljevanju in k floshnosti ali is posheljenja dopařti i. t. d. svojimu otroku perfi odrezhe, ne saflushi imena matere in ni vredna otroka imeti. Šamo premajhne, plofke ali navsnotraj savihane bradovize, pomankanje mléka in nektere bolésni, kakor pořtavim: hud in dolgo terpezh kashel, pljuvanje kervi, hudiza, boshjařt, framna kuga, tudi nagnjenost k hudim řtrařtim nepripuřhajo, de mati fama doji, ali pa prav sa prav to prepovedujejo. Takim, nedojezhim shenam fe dajajo famo prav malo redivne jedi in pijazhe, njih řizfi fe morajo řkerbno s toplimi řuhimi pertmi ali s flanelo sagrařjati, nej fe, ako řo slo veliko napeti, ř pripravno navesano ruto podperajo, ker dolí vifezhi fe řhe bolj napnejo, in nej fe varovajo vřiga prehlajenja. Kadar fe savoljo obilnosti mleka v řizřih terdine ali velike bolezhine kashejo, mora porodna pomozhniza bersh ko bersh po sdravniku poslati.

Tudi dojezhe shene fe morajo vfaziga prehlajenja řizřov řkerbno varovati in tiřte sato s volnatim

fuknam odejati. Posebno se ne sme otrozhniza v postelji fklanjati in perf nepotrebama rasgrinjati, kadar otroku lisati daja. Ako so liszi slo otekli, jih je previdno podperati treba, in zhe so prevezh s mlekan napolnjeni, se je redivnihj edi in tazih pijazh bolj sdershati.

Dojezha mati se mora ravno tako, kakor otrozhniza, ferzhnih gibkov duhá varovati in ne sme koj po presilnim ferzhnim gibku otroku lisati dati, temuzh upokojiti se mora poprej in, preden sazhne dojiti, si f lisavko mleko ismlesti ali ga odtézhi pustiti.

V sazhetku se otrok, kolikorkrat ga po shiveshu mika, vsake dve ali tri ure podoji, sdaj na enim sdaj na drugim liszu, izhafama se pa otrok svojiga réda navadi in podoji se vsake tri ali sttiri ure in posneje, ko vmés she kaj drusiga vshije, bolj poredko.

Ako mati otroka zhes leto odstavi, nej ji porodna pomozhniza redivne jedi in mozhne pijazhe prepové, ji pokriva lisza f flanelo, podpera nej jih, varje nej se pa otrozhniza, jih stiskati ali fuvati ali preobjesti se, skerbi nej sa isprasnitve shivota in liszov, zhe so prevezh napeti.

II. Škerb sa novorojenzhka.

§. 226.

Zhe je porodna pomozhniza, kakor je prav, koj po porodu otrozhnizo ofkerbela, nej fkóplje novorojenzhka, ki je bil sdaj drugi shenfki isrozhen, v mlazhno gorki vodi, bres de bi med tem mater isnemar pustila. Toploto kopéli nargotovfhi f obzhutljenjem své, ako roko v vodo vtakne. Med tem, ko porodna pomozhniza otroka f svojo desno roko s gobo ali s mehkim pertam firnate shlese ozhifiti, naj dershi s levo njegovo glavizo tako, de ta v vodo ne pride. Ako se shlesa otrokoviga shivota terdo dershi in se je veliko najde, ga je treba f frovam maflam ali s jajzovim rumenjagam pomasati, de se una omezhi in losheje odpravi. Zhe bi se pa tako ne dala lahko in popol-

nama odpraviti, sme porodna pomozhniza je nekoliko pri-
ljepljene pustiti, ker se prihodnje dni pozhaši sama odlufhi.

§. 227.

Med kopanjem in koj po njem nej porodna pomozhniza otroka pregleda, zhe ta nima kake *popake*, postavim; na glavi kake otekljine, saftanja kervi, rasklane gorne uftnize, sapertih nosniz; na terfhu preklaniga herbtanza; trebusfne vodenize, popkove, dimljne ali móдне kile, spolovil in ritnizhka sarafhenih; na udih prevezh ali premalo perfstov, otifke, polomljenih kosti, popazhkov na polti, maternih marog i. t. d.; fkriva nej fhe sdaj materi, zhe je mogozhe, take popake, ako jih kaj najde; blishnjim shlahtnikam pa nej jih rasodene, de bodo fkerbeli, o pravim zhasu umetno pomozh ifkati. Tekozhosti, ki je v lifzih novorojenzhkov, ne sme porodna pomozhniza nikoli isshemati.

§. 228.

Novorojeniga nekoliko zhafa kópaniga nej obri-
fhe porodna pomozhniza s gorkim pertam, nej pogle-
da fhe enkrat na popkovo fpodvéso, nej savije pop-
kovini oftanek v dvakrat pregernjeno do frede isre-
sano tanko perténo zunjizo, ki je f lesizhkovo obzvet-
no polifko ali pa f kako mastjo pomasana in ga
nej poveshe f tri perfte fhirokim povojzhkam, kteriga
pa ne sme pre-terdo nategniti. Ta obvésa se toliko
zhafa, dokler popkovini oftanek odpade, kar se péti,
fhefti ali sedmi dan po porodu sgodi, ponovi tako, de
se vsakdan pertena zunjiza s novo premenja, in se zlo
popkovni konez ne vlezhe. Po odpadku tega oftanka
se detetov popek f perteno rutizo pokrije in f povojzh-
kam prevéshe. Tudi, ko se shé popek sarafte, je do-
bro, ga f prezej fhirokim povojem fhe povesovati.

§. 229.

Otrok mora prosto in lahko *oblézen* biti, njegova obleka bodi lahka savijazhiza, ktero nej famo toliko zhasa nosi, dokler mu laszhki sraftejo, frajzhiza in fuknjiza, drugi shivot pa se povije v plenize in s flanelizo tako rahlo, de se otrok f svojimi udi prosto gibati samore. Otroka terdo povijati fhkodova, mu brani s udmi se gibati, oflabi mozh mishiz in je rasun tega terpinzhenje sa flabe ftvarize.

§. 230.

Nar varnejshi leshi otrozhizhek v posebni *postelji* ali v *sibelki*, ktera se pa ne smé nikoli tako mozno sibati, de bi se otrok prevezh pretrésal, kar bi bilo silno fhkodljiva rezh, in je tudi vsrok, de se je po navadi nizh vezh ne posflushijo. Varovati se mora otrok, de sapa nanj ne vlezhe, de ni bliso vrozhe pezhi, de ni prevezh na fvitlim, savoljo tega obrozh zhes postljizo napnemo in zhes-nj selen pert ali ruto pregernemo. Nar bolje je, otroka sdaj na eno sdaj na drugo ftran pokladati, zhes s flanelo ali s lahkimi pernizami pregernjeno shimnato zehtizo, vselej pa zhes shimnati vsglavnik pod lahko pernato ali pa pod dobro volnato odejo. Ker ima novorojenzhek malo toplote, se dené vzhafi k materi v posteljo, ki pa tazhaf spati ne smé, ali se v snoshje k otroku dobro v pert savito in doft saperto ogrevalo poloshi.

§. 231.

Spanje je novorojenzham posebno koriftno in sató mora vse okoli njih mirno biti. Spavajozhiga otroka ne sme nobeden nikolí hitro buditi, de bi se previl, kopal ali is drugih vsrokov, ampak zhakati je treba, de se sam prebudi. Med spanjem se mora novorojenzhek vezh-

krat pogledovati, ali lahko fôpe, ali shlesa is njegovih uft tezhe ali kaj je zhes dal, kakor tudi pasiti, de fe otrok pod kolterzhek ne smusa. Ako otrok na maternih perfih sadrémlje, ga je treba koj od perf vséti in v posteljzo poloshiti. Zhe otrok rafte, svojo okoljfhino fposnovati sazbné in menj fpi, fe samore vezh zhafa okolj nositi, tode fkerbno sdaj na eni, sdajna drugi roki.

§. 232.

Savoljo *fnashnosti* fe mora otrok, kolikorkrat febe in svojo obleko pofzhi in ponefnashi ter smózhi, previti, s mlazhnim kropam vmiti, obrifati in f fuhim, pogretim perilam oblazhiti. Vfaki ali vfaj drugi dan ga je treba v mlazhni vodi kopati. Tako fe tudi nar bolj *fenjene koshe* obvarje. De srak otrokovimu shivotu dobro tékne in de otrok vse fvoje ude profto premikati samore, je fvetovati, ga zhes dan kake dvakrat po ofufhenji, bres de bi fe koj povil, nekoliko zhafa rahlo s plenizó pokriti ali na povivavni blasini ali pa v narozhji leshati pufiti. Novorojenzhke v mersli vodi kopati ali vmivati, je fhkodljivo.

§. 233.

Rasun tega, kar je bilo od *zhiftiga sraka* v prebivavnizah otrozhniz rezhenó, otroku tndi srak sunaj hifhe prav dobro tekne, posebno zhe nerad fpi. Sato nej fe dva ali tri tedne ftari otrozi poléti v lepim vremenu vfakdan enkrat ali dvakrat vun prinesijo, tode s previdnostjo in tako, de jih fonze ne nadleguje in fapa na-nje ne ulezhe. Posimi fe ne sme otrok nikoli vun nefi, ko je pa ta she fhtir do fhest mefzov ftar, fe smé v lepim vremenu tudi v tem zhafu presrazhiti.

§. 234.

Nar koriftnejfhi shivesh sa od sdrave matere rojeniga otroka je tifti, kteriga is maternih perf dobiva.

Ker je prvo materno mleko sa vse potrebe novorojeniga otroka sadostno in tudi otrozhjo smolo isganjati pomaga, ne potrebuje rasun tega nikakorshniga drusiga shivesha in nikakorshnih drusih pomozbkov, smolo is zhev spraviti. Kolikor sgodejshi se mleko isprasnji, toliko menj pride mati v nevarnost, mlezho merslizo ali preobilnost mleka v fizih terpeti; njih bradovize se podaljsghajo in otrok dobi vezhi nagnjenje in pripravnost sifati. Po vsakim podojenji se morajo otrokove uftiza s v zhifiti vodi smozhenno perteno zunjizo obrifati. Ko v posnejih meszih mleko v sifkih pojemati sazhne, se to f kravjim mlekam i. t. d. nadomesti. Napzhno je pa smirej, otrokam, de molzhijo, zulize v ufta dajati; savoljo tega jim vezhkrat gobize v uftih sraftejo, dostikrat fo jim pa she zeló smert prinesle.

§. 235.

Ako mati ne samore fama otroka dojiti, je nar bolj, de ga namesti njé *dojniza* doji. Savoljo previdnosti nej se pri isberanji dojnize porodna pomozhniza vselej s sdravnikom posvetje. Zhe je mogozhe nej se sbere taka, ki je med ofemnajt in trideset let stara, ki je bres fraft, dobriga, lépiga sadershanja, is kmetov, ki ni zhes dva ali tri mezze pred shensko, ktere otroka imá dojiti, porodila, ki je sdrava, zhversta, zvetezha in frednje terdnosti, ki nima ne navadnih, ne nadobljivih in ne kushnih bolesin, kakor postavim framne kuge, besgávk, metljajev, boshjast, kushnih osipov i. t. d. in jih tudi she ni imela, kteri is uft in pót ne smerdi, ki ima sdravo dlafno in sdrave sobé, frednjo velike sifze f zhifto poltjo in f pravshnimi, ne prevelikimi in ne premajhnimi bradovizami bres osipov in bres saterdin in s dobrim mlekam in ktére otrok je sdrav in dobro rejen. Tudi meszhbine zhifhe she ni smela doslej imeti, in nej ni v drugim stanu. Dojniza se mora, kolikor je mogozhe, svojiga navadniga shiviljenja in opravil dershati, tode vsiga se varovati,

kar bi dojezhi materi samo na sebi fhkodljivo biti vtegnilo. Posebno se mora dojnizam priporozhiti spre-
hajanje v zhistim sunanjim sraku, slasti tistim, ki is
kmetov pridejo, ogibati pa se morajo vsih teshkih, vro-
zhino delajozhkih opravkov. Sazhetkama je treba oj-
stro pasiti na sadershanje dojnize in na njeno fkerb
sa otroka, ali ga dobro snashi, dostikrat podoji i. t. d.
De se vsih dušnih gibkov obvarje, se mora taka shen-
fka vselej s lepim posvariti.

§. 236.

Ako ni pripravne dojnize najti ali ne pripusté
okoljshine, jo vséti, se móra otrok *umetno rediti*.
Sa to je nar bolji, novorojenzu trikrat na dan na-
molsheno, prevreto, posneto in v sazhetku s dvéma
tretjinami, zhes sedem ali desét dni f polovizo in spet
zhes sedem dni s eno tretjino vode, ali pri flabotnih
otrozih s nekoliko berviga ali kamiljzhniga zhaja, zhes
desét do dvanajst tednov, nesmesfhamo, vedno mlazhno
kravje mleko piti dajati, bres de bi bilo vezhkrat po-
gréto, ker se tako mleko rado fkifa. Nar losheje
se mleko v vréli vodi in ne pri ognji pogreje in se
daja otroku sazhetkama nar raji f sifulo, ktera ima
na konzu gobizo v podobi bradovize f musfheljinam ali
f tankim platnam ovito. Ko neha otrok is sifule sifati,
se mora ta in njena zév ofnashiti; posebno je treba
gobo fkerbno ozhifiti in vsakdan vfáj enkrat ponoviti,
po vpotrebovanji pa jo vselej v vodo vloshiti. Ako
ima sifavni ftekelj bolj fhrok vrat, se s piljkam is
mehkiga lesá samafhi, fkosi kteriga fredo se flonno-
kostená zevzhiza s lepo okroglim konzam vtakne. Zhel-
nisthe is ftekla ali is porzelana se f koristjo posflushijo
pri she bolj fstarih otrozih, pa tudi vzhasi pri novoro-
jenzhkih. Šploh je dobro, le v porzelanastih ali v ftekle-
nih posodah mleko hraniti in prav fkerbno in snashno
s njim ravnati. Zhes fhtiri ali ofem tednov se da otro-
ku v sazhetku vsakdan enkrat, posneje dvakrat, tudi tri-

krat fhteri do fhest do ofem shlizhjih redke kafhe is drobno stolzhene opéke s mlekam in s vodo, ali is famiga mléka; tudi ta kafha mora biti vselej novo narejena. Kmalo se mu smé vzhasi tudi redke telezhje ali kurje juhe s jezhmenovo, ovfeno ali rishno shleso kuhane dati. Kadar otroku she sobzhki sraftejo, se mu sme terdnejfhi shivesh dajati. Kafho is moke narejeno namefhi navadniga shivesha dajati ni dobro ali pa famo vzhasi se daja. Obftoji is lepe fuhe pfhenizhne moke in is mleka.

§. 237.

Odvaditi se mora otrok pozhasi, ker se mu da is tega namena enkrat, f zhasama pa vezhkrat zhes dan nekaj imenovanih jedi. Dojenje fploh ne sme zhes devét mefzov terpeti; terdnejfhi otrozi se snajo she poprej odvaditi. To se mora tudi sgoditi, kadar mefzhina zhifha ali nova nofhezhofht fpet naftopi.

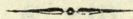
§. 238.

Porodna pomozhniza nej, de fvoje *dolshnosti do matere in otroka* natanjko fpolni, otrozhnizo perve tri dni trikrat vfakdan, do fhternajfhtiga dnéva dvakrat vfakdan obifhe, per vfakim obifkanji kosho, fifze, trebuh in fpolovila pregleda in slednji dan ozhfhi, sa zhift srak in preoblazhev fkerbi, na isprasnenje vode in blata pasi, pravfšno shivljenje priporozhi in vse fhkodljivo, poftavim, pot isganjajozhe sdravila, vrozhino delajozhe jedi in pijazhe i. t. d. ojftro prepoveduje, pri vfakim obifkanji otroka ofnashi, vmije, sa popkovni oftanek pofkerbi, otroka na tanko fpregleduje, ali se po potrebnosti isprasnuje, in fploh mater in pefterno prav poduzhi, kakó je s otrokam ravnati.

DRUGI DÉL.

Od nepravilne noshezhofti.

**Od noshezhofti, od poróda in od
otrozhje postelje v nepravilnim
nesdravim stanu.**

*Ob obzhijske in pomešne bolechte noshezhofti in njih
vsroke posnati je porodni pomožnica potrebno, ne
samo sa to, da noshezho po mozhnosti njih obvarje,
ampak tudi, da v pravim zhasu, zhe to jo she napadle, po
sdravniku potihne in do njegoviga priboja storiti samore,
kar njih suzanjhanja ali odrezenja nevarnosti res-
tati mishi.*

*Od nekterih obzhijskih boleholnih nakljuzih
noshezhih.*

§. 241.

*Mnogotere obzhijske popake v surarji noshezhe,
posebno tiste, ki se v zbitizah, v teku kervi, v pre-*

Pervi rasdélek.

Od nepravšhne noshezhosti.

§. 239.

Noshezhost se *nepravšhna* imenuje, kadar se v njenim preteku na shenfskim teléfu snamljivi pogrešhki sdravja, sploh ali pa posebno, namrezi na délih v tem zhafu slo delavnih najdejo, ali zhe jajze sastran svoje kakosti ali sastran mešta svojiga tizhanja napake kashe.

§. 240.

Obzhinske in *pomešne* bolehoté noshezhosti in njih vsroke *sposnati*, je porodni pomozhnizi potrébno, ne famo sa to, de noshezho po mogozhosti njih obvarje, ampak tudi, de v pravim zhafu, zhe so jo she napadle, po sdravniku poshlje in do njegoviga prihoda storiti samore, kar njih smanjšhanju ali odvernjenju nevarnosti ventati misli.

Od nekterih obzhinskih bolehotnih nakljuzhb noshezhih.

§. 241.

Mnogotere obzhinske popake v sdravji noshezhe, posebno tilte, ki se v zhutnizah, v teku kervi, v pre-

bavilih in v fzavilih nakljuzhijo, vzhasi zhes navado huj-fhi postanejo, tako fizer, de je noshezha prifiljena, pomozhi ifkati. Velike bolezhine sob, krisha in stegen, vertoglaviza, tolzhenje ferza, kashelj, bljuvanje, neje-fhoft ali posheljivoft po posebnih jedeh, sgaga, sama-fhenoft ali drifka, veliki bodljaji dostikrat noshezho pri-filijo, se savolj teh bolehot f porodno pomozhnizo po-fvetovati. V tazih okoljfhinah nej porodna pomozhniza noshezhi sploh tazih rezhi se varovati fvetje, ktere take bolehot vzhasi fhe povekfshajo, desiravno fo she vzhasi pomagale, in, zhe bolehot prevezh neterpi in se tudi hudih nasledkov ni bati, rajfshi poterpesh ime-ti, ker sme upati, de bodo v dalnim preteku noshe-zhofti te nakljuzhbe minile. Ako bi pa terpljenje vezhi prihajati vtegnilo in bi ref nevarnoft se kasala, mo-ra noshezho preprizhati, de se bo s umnim sdravni-kam posvetovala. Vender v menj nevarnih okoljfhinah in tudi v vezbih nevarnoftih, zhe fo po sdravnika she poslali, nej noshezho poduzhi, kako se ji je do njegoviga prihoda sadershati.

§. 242.

Ako ima noshezha velike *bolezhine v sobeh, v krishi in v stegnih*, in je prehlajenje teh bolezhin krivo, ji sna porodna pomozhniza toplejshi oblazhila in vshivanje toplejfhih pijazh fvetovati, postavim kamiljzh-niga zhaja, ali pa, zhe ji kri pritiska, pitje zukrane vode, fame ali f pomeranznim sokam smeshane. Rav-no to hladno sadershanje s opufhanjem prevelike gor-kote v stanizah in v postelji je tudi pri drusih na-kljuzhbah koriftno, ktere is preobilnofti kervi isverajo, postavim pri *tolzhenji ferza*, pri *vertoglavizi*, in pri *slati shili*, zhe namrezh pri isprasnjenji mastnize kri odteka ali zhe se okrog ritnika otezhene privodnize kashejo.

§. 243.

Pri bolehotah *v prebavilih* je smernost pri vshivanji jedi in pijazh priporozhiti in so vse teshko prebavljive, mastne, ojtne, shézhe jedi in pijazhe, postavim kava, vino, ol opufhati, take pa svetovati, ktere sdravju nar menj fhkodjejo. Pri *bljuvanji*, ktero od tod pride, ker je noshezha prevezh ali pretefhkih jedi vshila, in sato nikakorfhna nevarna prikasin ni, temuzh se s vshivanjem mlazhno gorkih pijazh speshevati mora, sna porodna pomozhniza obzhutnim in flabotnim shenam nemozhan zhaj is fladke fkorize ali is melife priporozhiti, tudi na shelodiz vezhkrat preganjen v shganje, v vinfki zvét ali v melisovez pomozhen kofzhek papirja poloshiti; pri *samasfhenji* samore brisglanja is otrobove prevrelize ali is pirnizhne prekuhe s oljem in s nekoliko foli se poslushiti, vshivanje sadja, lahkiga fozhivja in vezhkratno sprehajanje v prostim sraku nasvetovati; pri *drifki* bo porodna pomozhniza vezh pokoja, gorkejshi obleko, posebno, de je trebuch s flanelo ovit, vshivanje shlesaftih jedi in pijazh is risha, ovfa, jezhhmena i. t. d. pripravljjenih priporozhila in pri hudih *bodljajih* tudi gorko obleko, posebno ogrevanje trebuha s gorkimi pertmi, snotraj kamiljzhni zhaj nasvetovala, in zhe je treba, tudi brisgljo is kamiljzhniga zhaja s oljem naredila. V teh in enazih okoljfhnostih ne smé porodna pomozhniza nikoli notranjih sdravil svetovati, postavim, vrozhhino delajozhkih, mozhhno drashezhh drifkovil, in tudi jih ne pripustiti, zhe bi se noshezhe sa se tazih rezhi poslushiti hotle, in rajfhi nej, ako se ji te prikasni nekoliko nevarne sdijo, kakor tudi v vsih merslizhnih in vnemljivih bolehotah sdravnika bersh ko bersh poklizhe.

§. 244.

Medljevze, ktere noshezhe in porodnize doftokrat in fizer ali po preveliki sdrashljivosti zhutniz

savoljo prevelike toplote v hifhi, nezhiſtiga sraka, možnih diſhav, preſilnih ferzhnih gibkov, prevelike ſlaboſti prav ſhivo obzhutne in ſlabotne ſhenſke ali pa po preſilnim kervnim obtoku ſavoljo prebaſaniga ſhelodza, preveliziga priſadevanja, poſtavim: pri porodu, ſavoljo ſdrashijozhkih gibkov duſhe, i. t. d. kervnate zhverſte ſhene napadejo, ſe dajo po naglim ponehanji vſiga povoljniga gibanja in ſavednoſti ſpoſnati, naſtopijo vezhdél naglo in ſe ſhtejejo med nevarne bolehotе. Porodna pomozhniza mora tadaj, berſh ko ſe medljevze naſnanijo, po ſdravnika poſlati in do njegoviga prihoda marſikaj poſkerbeti. Odpne nej namrezh vſe teſne oblazhila, ſkerbi nej ſa pravſhno légo s povikſhano glavo in s povikſhanimi perſmi, poſhkropi obras s merslo vodo, podergne zhelo in ſenjze s jeſham, omij obras s merslim vinam, derſhi noſhezhi diſhave, poſtavim: mozhen diſhavni jeſh, ſhganje ali kélniſhko vodo pod noſ in odpravi berſh ko mogozhe vſe vsrokajozhe prilošnoſti, ſavoljo tega mora okno odpreti ali ljudem, kar jih je prevezh, is ſtanize vkaſati, premozhne diſhave ſtran djati, ali, zhe ſo zheva preobaſane, drifkavno brisgljo nerediti. Šlabotnim ſhenſkam, kterim ferze ſlabo bije in ktere imajo hladno polt, ſe da po napadku gorkiga kamiljzhniga ali meliſniga zhaja s nekoliko vina ſmeſhaniga, pri kervnatih pa ſe mora ſkerbeti, de bladezhe rezhi vſhivajo, priporozha ſe jím zukrana voda, limonada in prepove kafé, ol, vino i. t. d. Ako pa medljevza dalje terpi, je treba perſi in herbet kertažhiti in ribane retkve ali gorſhizhno teſto na mezha ali na nadkomolz pokladati.

§. 245.

Ena nar nevarniſhkih bolésin, ktere vſaki meſéz o noſhezhoſti, malo pred porodam ali v njem naſtopijo, je *boshjáſt*. Tudi ta pride, kakor medljevze, ali is prevelike ſdrashljivosti zhutniz pri ſilno ſhivo obzhutnih ſhenah, poſebno tazih, ktere ſo ſavoljo maternih

teshavnost dostikrat tudi v nenofhezhim ftanu s manjshi nevarnostjo od njih poprijeti, ali savoljo prekervnatosti in takrat smiraj s veliko nevarnostjo pri terdnih fizer sdravih shenah, zhe fo fe preobjedle, sdrashezhe, vrozhino delajozhe pijazhe vshile ali fe mozhnimu dufhnimu nepokoju vdale.

Preden boshjast, ki is prekervnatosti shene pride, viti sazhne, ali ta terkajozhe bolezhine v glavi obzhuti, fe ji ozhi pomrazhe, ftermo gleda, ali jo pa bres tazih naglo popade, de koj savednostsgublja v velik strah in zhudenje prizhijozhlih.

Nasnani fe po fuvajozhim, mozhnim gibanji udov, s spazhenjem sabuhliga, rudezho ali vifhnjev rudezho satezheniga obrasa, s prevrazhanjem ozhi, s penastimi ali tudi s fklenjenimi uftmi, s fhkripanjem sobov, f pahajozhim, neenakim, fhumezhim fopenjem, s vsdigovanjem in vpadanjem trebnha, in s fkljuzhenjem in trefenjem vliga shivota. Nofhezha fe sazhne ali po krajfhim ali po daljshim fpanji ali med posamefnimi napadki, zhe nifo presilni in zhe fe prevezhkrat ne povrazhajo, pozhasi fpet savedati, bres de bi fe spomnila, kaj fe je v posamefnih napadkih godilo, vezhkrat fe pa fhe zelo zhudi, de je she porodila. Po vsakim posamefnim napadku ali po dosdevnim jenjanji boshjasti toshijo terpezhe, de fo flabe in de jih glava boli, te snaminja pa, ako dalj zhafa terpé, vezhdel poverjenje boshjasti f she vezhjo nevarnostjo in f she vedno mozhneje prihajozho nesavednostjo napovedujejo.

Tudi pri narpravshnistbi fteshbi sdravnika umerjejo take nofhezhe dostikrat sa mertvudnizo. Ako je porodna pomozhniza pri boshjastni nofhezhi, nej bersh, ko je mogozhe, sdravnikove pomozhi ishe, med tem pa fkerbi, de bolniza o napadkih is postelje ne pade, fe v jesik ne vgrisne, sa kar nej ji s platnam ovito shlizhni rozh med sobe déne, in vse shgane sdrashijozhe rezhi, kolikor more, ojstro prepovedaje prekernatim shenam po vfazim napadku hladezhe rezhi

vshivati priporozhi. Tudi pri nofhezhih, ktere *padaviza* mezhe, nej se porodna pomozhniza tako ravná.

§. 246.

Ako je *nofhezha* nagle smerti *umerla* in ni na nji nikakorfhniga snaminja prizhetiga ali pa nadaljevaniga poróda najditi, kar poklizana porodna pomozhniza po notranjim preiskovanji sposnati samore, posebno zhe je savoljo boshjafti, kervotóka ali mertvudnize ugafnila, se mora taka shena dosdevno mertva mifliti in tako tudi s njo ravnati, ter toliko zhasa se nad njenim refhenjem obupati ne fmé, dokler ni gotovih snaminj njene smerti viditi, namrezh vifhnjevo selenih madeshev na vezh krajih shivota in smerdezhiga vlastniga duha gnjilobe. Porodna pomozhniza poloshi tako sheno, savoljo mogozhófti jo oshiviti, na herbet s nekoliko svifhano glavo, ji flezhi vse tesne obléke, ogrej njeni shivot s pomozhjo s vrelo vodo napolnjenih in s platnam ovitih verzhev, fkerbi sa zhift srak in potrebno toploto v ftanizi, dershi možhno difhezhi jefih, falmjakovez ali vinfko shvepleni zvét pod nóf, naj pufiti shivot s gorkimi, volnatimi pertmi dergniti, tudi po dlanih in podplatih kertazhiti, narédi drashezho brisgljo is kamiljzhniga zhaja f jefiham, f foljo ali s mjilam, pa ne poflushi se teh obudivnih pomozhkov previhravafto, ne vifh enkrat in vselej previdno in poterpeshljivo, ter pasi pri tem dobro na snaminja morde se sopet vernijózhiga shivljenja, namrezh na tiho migljanje trepavniz in sdoljne uftnize, na tiho gibanje f kakim perftam, na komaj sposnanljivo vsdiganje perf in na tolzhenje ferzá, dokler se ali raslozhno snaminja shivljenja, kakor dihanje in obtok kervi pokashejo, ali sdravnik, ki med tem pride in kterimu mora porodna pomozhniza vse dosdej ftorjene poskufhne rasodéti, pové, kaj in kako je fhe dalje ftoriti. Ako je nofhezha v poflednih tréh méfzih nofhezhofti, ali porodniza, pri kateri fhe ni porod naprej fhel toliko, de

bi bila mogla porodna pomožnica otroka po obrazhvi na svet spraviti, réf umerla, mora, ker je savoljo otrokoviga rešjenja pri tazih shenah sapovedano, porod perhititi, koj koj sdravnika v pomožh poklizati.

Od nekterih méstnih bolehot noshezhih.

1) Od kil noshezhih.

§. 247.

Ako porodna pomožnica pri noshezhi na kakim mestu trebuha kilo, t. j. naprej leshanje zhev is trebuhoviga dupla fkósi kako odpertino pod kosho najde, ji mora pred vřim drugim pokoj shivota in obvesati trebuh priporozhiti in, zhe bi se savoljo tega v sdravji sploh flabejřhi pozhutiti vtegnila, sdravnikove pomozhi ifkati. *Kila řtégen, dimelj ali piskov* vzhafi pri noshezhi sama sgine, ko vezhi prihajozha materniza zheva nasaj potiska, *kila trebuha in popka* se pa vzhafi povékřha, ker materniza zheva is njih lége pomika in trebuhovo duplo tefni; vzhafi, pa redko kadaj vsame taka kilna odpertina řhe zeló maternizo v febe (maternizhna kila).

2) Od teshkiga odzejanja vode.

§. 248.

Teshko odzejanje vode pri noshezhih obřtoji ali v *boleřtnim puřhanju vode, v sapiranju vode* ali v *neporoljnim odtekanju njé*.

Pri boleřtnim odzejanju vode nej řvetje porodna pomožnica noshezhi famo lahko, shlesařto hrano vřshivati, vodé ne predolgo sadershevati, se prehlajenja varovati, trebuh gorko imeti in v poslednjim zhařu noshezhořti vezhkrat in dalj zhařa poravno na herbtu leřhati. Pri enozhařnim samashenji blata ji sna shlesařto brisgljo s oljem dati.

Pri sapiranju vode je nar perva potreba, lego maternize po notranjnim preiskovanji svediti, noshezhi lego sdaj na herbtu sdaj posfrani nasvetovati ali pa v legi na herbtu pritiskanje naprejšeshezhiga otrokoviga dela na mehurjev vrat polajfhati, ker se ta f pomozhjô kasavza ali frednjika ene roke povsdigne. Ako bi pa to nizh ne pomagalo, mora porodna pomozhniza, zhe je satô dovolj pripravnosti pridobila, tudi odzedeivnik nastaviti.

Odzedeivnik je ena spredej in nasfrani luknjizhafta zévka, is frebra ali is vlazhne fmole narejena. Perve mezze noshezhofti in v otrozhji postelji nej se porodna pomozhniza freberniga odzedeivnika pollushi, proti konzu noshezhofti in med porodam pa gumielastnizhniga. De se s njim v mehurji nabrana voda odzedei, se shena na herbet prék zhes posteljo ali podolgama v postelji tik desne sfranize s povsdignjenim krishem vleshe. Porodna pomozhniza pomashe konez odzedeivnika, ga prime s desno roko, kakor pero sa pisati, stopi na desno sfran shene, rasprôja f pavzam in f kasavzam levize mala in velika piska in vtakne odzedeivnik v szavnikovo odpertino, ktera je pred vhodifhem v noshnizo pod shgetavzhkam, polagama en palz globoko, ga potem nekoliko nagne in malo notri porine. Potlej ga terdno dershi, potegne, zhe je gumielastizhaftiga vtaknila, svilo is njega in vjame istekozho vodo v posodo. Po odtezheni vodi islezhe porodna pomozhniza odzedeivnik previdno in v takim vravnanju, kakor ga je vtaknila.

Pri nepovoljnim odzejanji vode, ktéro se navadno v poslednjih meszih noshezhofti nakljuzhi in vezhdel po porodu spét famo nehá, se mora noshezha mirno sadershati in od szavnize smozhene dele, de se ne ofenjijo, f otrobovo prevrélzo vezhkrat ofnashiti, in pred spolovila gobo poloshiti, de vodo popija.

3) *Od otekljin spolovil in nóg.*

§. 249.

Vodenzhna otekljina nóg in unajnih spolovil je mehka, bela, svetljiva, nebolešna, se pod perštam vda-ja, se rada naredi pri slabotnih shenah posebno tazih, ki vezhkrat nóšijo, savoljo veliziga rastegnjenja maternize, pri dvojzhkih, pri obilni sadovi vodi i. t. d. ne dela navadno nizh posebnih teshav, napotje pa, zhe je vzhasi prav velika, noshezho v hoji in mine v otrozhji postelji vezhdel fama. Porodna pomozhniza nej prepové noshezhi prevezh fedéti, hoditi ali štati, ji priporozhi mirno leshati in se gorko dershati, savije otekle noge v gorke, s fladkoram, kadilam ali brinjem prekajene rjuhe, ali jih ovije od stopala navsgori s perténim ali s flanelastim, tri palze fhirokim povójem. Na otekle piske nej poloshi gorke suhe rute, ktere je tudi f fladkorjem, kadilam ali brinjem prekadila, ali pa devshake f kamiljzami, besgam, šivko ali melifo napolnjene.

Otekljina privódniz na nogah in na spolovilih obštoji is posamefnih privodnizhnih saterdin zherno vishnjeve, zhernkaste, vishnjevo rudezhe barve, ki so vezhdél bres bolezhin, vzhasi pa tudi shgézhe fklijo in se *otrozhne shile* imenujejo. Taka otekljina se naredi navadno pri vezhkrat noshezhih na nogah savoljo preterdno privesanih podvés pod koléni ali v poslednjih meszih savoljo pritiskanja teshke maternize na privódnize. Porodna pomozhniza priporozhi pokoj shivota, slasti pa pokojno lego in previdno savesovanje nóg s nepretefnim povojem ali s merno tesno nogovizo. Ako se privodnizhna saterdina raspózhi, nej si porodna pomozhniza prisadéva, kervovenje do sdravnikoviga prihoda s gobo ali f perténo vezhkrat preganjeno v merslo vodo ali v jéših pomozheno zunjizo in f povojem vštaviti.

Vnetna otekljina piskov, ktera vzhasi k vodenizhni otekljini nastopi, se sposna po vezhi toplo-

ti, napetji, boleſtnoſti in po rudezhôti, ki po pritſki ſ perſtam kmalo ſginljivo belo meſto ſapuſti, ſe naredi ſavoljo nepovoljniga odtekanja ſzavnize in drusih ſhkodljivoſt in potrebuje ſdravnikove pomozihi. Porodna pomozhniza priporôzhi pokoj, vſaziga ſdrashka ſe varovati, ſnashi ſkerbljivo od ſzavnize ſmozhenе ſpolovila in poloſhi na nje toplo omozhenе zunjize ali omezhilne obklade. Is tega namena nej porodna pomozhniza dovolj veliko gobo ali vezhkrat preganjeno perténo rjuho ali zunjize v topel prebark is otrobov, ſhlesa, ali travnih korenin pomôzhi, dobro iſſhme in poloſhi pred ſpolovila ali pa na nje. To ſe, koj ko ſe goba ali rjuha iſhladovati ſazhne, ponovi. De ſe otekanji mokrote, ki ſe morebiti ſhe pri vſi prividnoſti priméri, v okom pride, je treba, ſhe ſuſih pertov zhes pogerniti. Omezhilni obkladki, ki ſe vlahni in topli obkladajo, ſe napravljajo is ſkorje od beliga kruha, is ovſeniga pſhena s mlekam ali is lanéniga ſemena in erſhene moke tudi ſ nekoliko otrobov, ſ vrelo vodo poparjene in v kaſho ſameſene. Tako pripravljena, ne pregoſta kaſha ſe v perténi ruti, ktera ſe ſgorej ſkup dene, zhes ſpolovila poloſhi, po tem, ko ſe je una v nji tako raſhladila, de je mógozhe, njeno gorkoto na zhelu preſtati. Tudi te obklade ſe ſnajo ſhe s volnato gorko ruto pokriti, de kaſha dalj zhafa topla oſtane. Kô tazih obklad vezh ni treba, ſe ſpolovila do ſuſiga obriſhejo in ſuh pert ſe pred nje pogerne.

4) *Od nepravſhne lege notranjih ſpolovil.*

§. 250.

O noſhnizhnim trutu, ko ſe ena ſtena noſhnize, poſebno prednja ali ſadnja, globozheje vſede, porodna pomozhniza noſhezhi priporozhi na herbtu pokojno leſhati in varje nej ſe pred porodam, noſhnizo naſaj ſpravljati.

§. 251.

O maternizhnim trutu, ki se *nepopoln* imenuje, kadar se materniza posebno perve tri mesece noshezhosti globozheje v noshnizo vfeđe, ali *popoln*, ko se tudi pred spolovila slezhe, je sheni teshko ali zlo nemo-gozhe, svojo potrebo opravljati in maternizhno uftje se pri preiskovanji tik sa ali zeló pred unanjimi spo-lovili najde.

Maternizhni trut se naredi, zhe so notranje spo-lovila posebno maternizhne vesila preokorne, zhe se je shivot prevezh pretrefel ali pretesoval, postavim po vsdigovanji in prenasljanji teshkih rezhi, po preteshav-nim poklekovanji in vftajanji, po padenji, skakanji, kashljanji, bljuvanji, kihanju, napenjanji pri potrebi i. t. d. Porodna pomozhniza nej fkerbi sa opravo po-trébe, priporozhi mirno lego na herbtu v svifhano me-dénzo in, ako materniza ne stopi kmalo nasáj, pokli-zhi porodnizharja. Ako shenska, ktera savoljo mater-nizhniga truta v nenoshezhosti maternizhni venez nosi, v drug stan pride, mora porodna pomozhniza fkerbėti, de se ji venez v zhetertim meszu noshézhosti, zhe pa teshave poprej nastópijo, tudi poprej vun vsame.

§. 252.

Ob obernjenji maternize, pri katerim se posled-nja tako naravná, de njeno dno v krishnizhno isvot-ljenje, uftje pa na framnize gléda, je kakor v njenim trutu opravljanje potrebe otesheno ali zeló saverto, rasun tega pa noshezhba tudi napétje, teshkoto, bole-zhine v trebuhu in v krishi zhuti in se ji sdi, kakor de bi se nekaj fkosi spolovila preriti hotlo. Nad fram-nizhnim fklepam se raslozhi mehka, pri otipanji boleftna otekljina, ktera je rastegnjen fzavni mehúr, nastopi tesnodufhnost in bljuvanje in pri notranjim preiskovanji se maternizhno dno kakor terda okrogla oteklina na sadnji fténi noshnize sposná, maternizhno uftje se pa

sa framnizbnim fklepam, vzhaſi pa tudi tukaj nizh vezh ne najde.

Is takiga ſabernjenja maternize od njene navadne lege iſvirajo, ako ſe mu kmalo ne pomaga, ſplavi, in vnetje maternize in ſzavniga mehurja. Nakluſhi ſe ſploh rado v tretjim meſzu noſhezhoſti po ſilnim priſadevanji in pretreſu ſhivota (§. 251) in iſ ſhkodljive navade, vodo ſadershevati. Porodna pomoſhniza to nepravſtnoſt ſpoſnavſhi nej ſkerbi ſa ſgodno pomoſh porodnizharja in priporozhi do njegoviga prihoda noſhezhi mirno lego poſtrani in ſkuſi nej, ako je dobro poduzhena, ſ veliko previdnoſtjo vodo ſ pomoſzhjô gibzhniga odzediſnika odtozhiti in maſtnizo ſ briſgljo ſpraſniti.

§. 253.

Povegnjenje maternize, t. j. njeno preozhitno poveshno naravnanje v poſlednjih meſzih noſhezhoſti, ſe naredi ali ſ dnam *na deſno* ali *na levo* ali *navſpred*, maternizhno uſtje je pa pri tem vſelej v naſprotno ſtran oberujeno. O poveshni legi maternize na deſno ali na levo ni nizh poſebnih teſhavnoſt, pa vunder ſna porodna pomoſhniza lego na ſtrani maternizhnimu dnu naſprotni in paſ okrog trebuha priporozhiti. Poveshna lega navſpred, namreſh vamp noſhezhe, pa dela velike teſhavnoſti v hoji in v odzejanji vode; ſavoljo tega nej porodna pomoſhniza noſhezhi, ktera ima tako nadlogo, na ravnoſt leſhati in prilizhin paſ noſiti ſvétje.

§. 254.

Od kervaviter noſhezhih.

Raſun *kervokaſhlja* in *kervobljuvanja*, pri kterih noſhezha kri iſ pljuſh kaſhlja ali iſ ſhelodza meſhe, in ſoper kar mora koj koj ſdravnikove pomoſhi iſkati, ſná tudi ſhe vezh kervi ſavoljo *ker-*

vovenja is nofa, ali savoljo *slate shile* is sadnize ali savoljo raspozehene *privodnizhne saterdine* na nogah sgubiti. Savoljo tega nej ji porodna pomozhniza priporozhi mirno leshati in se hladno dershati, pri kervovitvi is nog nej pa tudi fhe na kervavitno mesto v jeshih pomozhene pertene zunjize poklada in nogo s voskim povojem poveshi; ako pa kri is *spolovil* teze, mora na to poslednjo kervavitev porodna pomozhniza posebno pasiti.

§. 255.

Pri *kervavitvah* is *spolovil* pride kri ali is noshnize, zhe se je v nji kaka privodnizhna saterdina raspozhlá, ali is maternize, kadar ima noshezha fhe mészno zhifho, ali kadar se je v nji jajze, posebno pa materna potiza nekoliko ali pa vfa odlufhila

§. 256.

Kervavitev is *kake raspozehene privodnizhne saterdine* v noshnizi se sgoti okornim shenskam dofitkrat savoljo unanjih nakljuzhb in potrebuje mirno naravno lego in, ako je pa kervavitev prezejshna, potitek vezhkrat pregernjene v jeshih ali v vodo pomozhene pertene zunjize ali gobe.

§. 257.

Kervavitev savoljo *neprenehajozhe mészne zhifhe*, ktera vzhafi v pervih tréh mészih, prav malokadaj pa tudi do isnoshenja fada obftane in se is tega sposnati dá, de se v svojim zhasu, bres posebne pri-loshnosti, pomalim in pri dobrim sdravji noshezhe sgoti in k vezhimu dva ali tri dni terpi, potrebuje pokojno sadershanje noshezhe, posebno tresni red shivljenja in opufhanje vfiga, kar kri sdrasbi, kakor postavim, kave, rufkiga zhaja, vina, ôla. Porodna po-

mozhniza noshezho, ki se boji prevezh, vpokôji s rahlimi besedami in priporozhi ji bolj hladézhih rezhi, postavim vode, zukrane vode, limonade i. t. d.

§. 258.

Kervavitev savoljo nekolikofhne odlozhitve jajza dá sflava, negodniga ali presgodniga poroda se bati; kervavitev savoljo vse njegove odlozhitve pripelje vselej presgôden porod sabo.

Pri *sflavu* savoljo odlozhitve jajza gre to vzhasi v prvih tréh mészih bres kake posebne bolezhine s naglo kervovitjo is materniga teléfa. Vzhasi ga pa napovejo marsiktere rezhi, kakor: sdaj mrasenje, sdaj vrozhina, okornost v udih, klavernost, napenjajozhe bolezhine v krishi, tifhanje k potrebi. K temu pridejo potlej pravi popadki s kervovitjo, ktera je vzhasi manjšhi, vzhasi vezhi, in maternizhno ustje se odpre, tako, de je mogozhe, jajzove dele fkos - njega safhlata. Jajze se perve tri, vzhasi tudi perve fhtéri mészze navadno zelo sflavi, jajzove mre ne pa vender se vzhasi poprej rastergajo in potlej se sad ispravi in materna potiza ali kmalo ali pa redkokrat fhe le zhes nekaj dni, famo zhes zel teden, vzhasi s prav veliko kervovitvijo vun stopa. Malokadaj se tudi fkorej godno jajze zelo rodi.

Sakaj se tolikrat sflav priméri, je ali na noshezhi ali pa na jajzu leshezhe.

1) Vsroki *is noshezhe* ishajajozhi so ali *pripravljajozhi*, postavim: velika sdrashljivošt in slabota, kervnatost vfiga shivota, posebno maternize, njena nesmoshnošt, se pravshno ftegovati, savoljo oterpnjenosti in ispridenosti tkanine ali savoljo sarafhenosti s mejasbimi deli, nagujenje k ponovljenimu presgodnimu fkerzhenju, zhe se je she enkrat sflav prigodil, in fizer v ravno tistim zhafu, ko se je she enkrat nakljuzhil, ali takrat, ko bi ob nenoshezhošti mészhina zhifha nastopila; ali pa *priloshnoštni vsroki*, namrezh:

merslizhne bolehotе, kervavitve, možno ali ponovljeno pufhanje na shilah, gorke kopeli, kopanje nóg, velike nepokojnosti duhá, postavim strah, bojezhof, jesa, drashezh in vrozhino delajozh shivesh, posebno kervnatof, drashezhe sdravila sa drifko in ravno take brisglje, natesovanje in pretrefovanje shivôta, postavim, fuvanje, tolzhenje na trebuh, vsdigovanje, noshenje teshkih rezhi, fkakanje, plesanje, voshnja po garaftih potah, terdo prepafovanje trebuha pri nesakonfskih noshezhih, prevezhkratni in presilni fpoj, samafhenof in teshavno opravljanje potrebe, hud kafhelj, možno bljuvanje, drashenje maternize s predolgo terpézhim dojenjem.

2) Vsroki, ki *is fadu* in *is jajza* isvirajo, so: Šlabof, bolésni in smert fadú, prerahlo svesanje jajza, popake in sedesh matеrne potize na maternizhnim uftji, preveliko rastégnjenje maternize savoljo dvéh ali tréh fadov, savoljo preobilne fadovne vode, ispridenje jajza v fnét, ktera se sraven redovno ispodobljeniga fadú snajde.

Rasun tega, de je splav vzhasi savoljo premajhne okornosti maternizhniga vratu in uftja prezej bolésten, prinese vzhasi tudi veliko nevarnost seboj, savoljo kervavitve, ktera ga spremlja ali pa kmalo po jajzovi ispravi nastópi in storiti sná, de fad kòj ali pa potlej savoljo fledézhe flabote in bolehnosti umerje, faj vselej je pa fhkodljiv, ker po le enim porodu nesgodniga fadú shivot take shene k nagnjenju podvershen oftane, pri prihodnjih noshezhoftih tudi spét presgodej poroditi.

Ker skufhnja uzhi, de se je she dostikrat, ako ravno je kri pri kaki shenfki is maternize tekla in fhe popadki nasnamovali, jajze fhe ohranilo, mora porodna pomozhniza flednji noshezhi, pri kateri se is tazih prikasin splava boji, de jo tega obvarje, pravfšno ravnanje nasvetovati in ji to tudi obdershati vkasati,

zhe le misli, de je shenska nagnjena, presgodaj poroditi. Priporozha nej tadaj sheni ob zhasu, ko je splav she poprej nastopil, zhes zeledne, tudi zhes zel meséz pri miru naravnost leshati, malo rediven shivesh vsihvati, se vsiga, kar kri drashi, shivot fogleva, kakor tudi vsih splav speshijozhih priloshnost varovati, in she v pravim zhasu po sdravnika poslati, de ta potrebnih pomozhkov dati samore. Ako je savoljo preobilne kervovitve, ktera v kratkim zhasu veliko bledost oblizhja in veliko flabost shivota vsrokuje, materno shivljenje v ozhitni nevarnosti in sdravnika ni kmalo dobiti, nej porodna pomozhniza mersle obklade na spolovila in na trebuh poklada, ker pertene rute v merslo vodo, ktera se s jesham in s foljó, posimi pa s ledam she bolj mersla narediti samore, pomozhi, oshme in hitro, bres de bi se té kolikaj ogréle, eno sa drugo poklada, ali pa nej se is tega namena klopka poslushi t. j. dene nej s nitko ovit in s daljsim matosam previden klopzhizhz ufanjz, kako gosje jajze debel, pred maternizhno uftje in samafhi she nosbnizo s zufanjzami, kolikor je mogozhe, de odtekanje kervi vstavi, ki se sdaj sterdi in kervavezhe posódize samafhi. Ob enim naj se sunaj nad maternizhnim dnam v okroge s golo roko dergne, tudi s drashezhihi pomozhki ravno tam mashe ali se pa trebuh s ledeno vodó fhkropi, de je tako materniza she bolj se kerzhiti prisiljena in jajze, kteriga savoljo prevelike kervavitve ni vezh mogozhe obvarovati, se bersheje ko je mogozhe, ispravi, po zhim se otrozhnjek toliko smanjsa, de is njega kri menj ali pa zelo nehá tézhi. Tako ravnava mora tudi, tode ne s klopkam, obdershati ali pa jo tudi ponovljati, ako po isplavu jajza kri tezhi sazhe, ali pa kervotok she dalje terpi. Po vstavljenim kervotoku mora porodna pomozhniza se vsih teh rezhi sdershati in klopko na matosu islezhi, ako ne bo famo isgnano. De se od jajzoviga isplava preprizha, mora vsak kervisterdek natanjko pregledati. Pri veliki flabosti, pri omedljevah i. t. d. daj kake shlize vina, goveje shupe, vmi-

vaj fenze s jefham ali vinam i. t. d. in fvetovaj po sdravnika poflati, de ta porovná, kar je fhe treba. Po presgodnim porodu fe mora otrózhniza ravno tako previdno, kakor po srelin porodu, sadershati in nika- kor ne pred ofmim ali dvanejftim dnevam poftelje sapuftiti.

§. 259.

Kervavitev savoljo nekolikofhniga odlufhenja materne potize fe primeri vzhasi poflednje dva ali tri mefze nofhezhofti, kadar materna potiza neredovno ali bliso maternizhniga uftja fedi ali tega nekoliko zhfsto pokriva. Savoljo tega pravimo, de materna potiza napzhno fedi na uftji *nepopolnoma* ali *popolnoma*.

De materna potiza na sdoljnim krajzu maternize fedi, fe is tega fposná, de fe materniza menj rasteg- ne, kakor zhe ima una na njenim dnu svoj fedesh, dalje, de v sedmim ali v ofmim mefzu nofhezhofti vezh- krat bres vfe priloshnofti, ker fe tazhaf sdoljni krajz maternize, pofebno njeni vrat sa povekfhanje fvoje votljine potrebuje, kri tezhi sazhe, ki v pokojnim sa- dershanji jenja, pa vezhdél zhes kake dni fvojo iste- kanje ponovlja, in potém, de, kakor fe narvezhkrat sgodi, pred nenavadnim konzam nofhezhofti popadki k porodu naftopijo in v tej dobi vedno vezh kervi is- tezhe. Malokadaj, savoljo nepraviga fedesha materne potize v zhafu nofhezhofti nizh kervi ne tezhe, gre pa v porodu naglama vun, tode tudi takrat vezhdél s veliko nevarnoftjo sa porodnizo. Pri notranjim pre- ifkovanji fe najde sdoljni krajz maternize menj ras- tegnjen, noshnizhno obozhje menj ifpodobljeno, ma- ternizhno uftje vifozheje kakor fizer ftojezhe, vzhasi le en fam njegov rob debelfhi in mehkejfh in prav do- ftkrat ne fkosi noshnizhno obozhje ne fkosi malo od- perto maternizhno uftje kak otrokov del naprej le- shezh. Pri vfakim preifkovanji fkosi maternizhno uftje fe kervavitev ponovi, gorka kri fe zhuti zhes ka- savz preifkajózhe roke tezhi in fkosi maternizhno

uſtje, ako ſe v popadkih od porodnize komej obzhu-
tenih bolj odpira, ſe ſamore unanje lize materne po-
tize vſhlataſi kakor gobafſi in mehek dél, kateri mater-
nizhno uſtje ali, kakor je raztegnjeno, pokriva ali pa
ſamo nekoliko na njem ſedi, tako, de vzhafi ſe njeni
rob in doſtikrat tudi jajzove mrene ſkos-njega ob-
zhutiti dajo. Porodna pomožniza ki na vſe te rezhi
prav natanjko ne paſi, ſe ſna prav lahko ſmotiti, po-
ſebno, zhe ſo jajzove mrene kaj bolj garaſte kakor
ſiſer zhutiti in zhe ob enim kri teže.

Nevarnoſt, ktero nepravſhni ſedesh materne po-
tize, ſakriva nej ta le nekoliko ali vſe maternizhno
uſtje, ſavoljo kervavítve ſabo prineſe, je vſelej materi
in otroku ſlo velika, in ſato ima porodna pomožniza
dolſhnoſt, koj koj po porodnizharja poſlati, do njego-
viga prihoda pa po ſvoji vednoſti in veſti ſe ravnati.
Is tega namena mora noſhezho flézhi, ji naravno in
mirno lego na herbtu dati, jo rahlo odéti in ji hlade-
zhih pijazh, poſtavim: vode, limonade, mleka, man-
deljnoviga mléka i. t. d., in lahko prebavljivih jedi
naſvetovati, njeniga duha upokojiti, mersle obkladke
na ſpolovila pokladati, je ne prevezhkrat preiſkovati,
poſebno ne perſtov ſkosi uſtje ſiliti, ſa ſvediti, ali bi
materno potizo gotovo najdla, in ji prav prav oſtro vſe
vrozhino delajozhe in drashezhe jedi in pijazhe pre-
povedati. Ako kri težhi nehá, mora porodna pomož-
niza noſhezhi tudi prihodnje možno pregibanje ſhi-
vota prepovedati, ako pa ſpet kmalo težhi ſazhne, je
ne ſme is poſtelje víſati puſtiti.

Zhe je porodna pomožniza prí taki vedno vezhi
prihajozhi kervavitvi bres ſdravnikoviga ſveta ſama
ſebi prepufhena, nej ſkuſi klopko naſtaviti, ali pa,
zhe je neprenehavna kervavitev ſhe popadke obudila
in ſ perſtam ſkosi ſhe vezhi maternizhno uſtje otro-
kovo glavo k porodu naprej leſhati najde, jajzove
mrene umetno predréti, ſato, de ſe po ſmanjſhanji
maternize in ſavoljo tiſhanja otrokove glave na ma-

ternizhni vrat in uftje kervavitev v otrokovim prehodu smanjſha ali pa zeló vſtavi.

Porodna pomozhniza, ki po ſhe prizhetim porodu kervavitev maternize ſavoljo popolniga fedesha potize nad uftjem ſa ſhivljenje matere nevarno ſposna, ſme v ſili in v obupanji, zhe namrezh pravozhaſniga prihoda ſdravnika vezh upati ni, zelo roko v noſhnizo vtakniti, maternizhno uftje previdno raſtegniti, ob enim zhaſu materno potizo od tam, ker je ſhe malo odluſheno, ſhe dalje do jajzovih mren odlozhevati, jajzove mréne predréti, otroka na noge obrniti in ſ ſpeſhenjem poroda otroka in ſ odlozhenjem tega dela potize, ki ſe na maternizhnim vratu ſhe derſhi, otrozhnjekovo duplo ſvojiga breména tako reſhiti, kakor ſe bo ſhe ſdoljej obſhírníſhe povedalo, ſató, de ſe vſa materniza bolj ukup ſkerzbi, ſe dovolj smanjſha in tako kervavitvi v okom pride.

Od jajzovih napák.

§. 260.

I. Š osiram na privesanje jajza.

Rasun tega, de je jajze pri nepravſhni fêji matérne potize nameſto na maternizhnim dnu neredovno na njenim vratu privesano, ſe tudi vzhaſi ſpozhetje in privosa jajza napzhno in neredovno ſunaj maternize na nepravim meſtu, namrezh na jajzhnjekih, v trebuhoſim duplu ali v maternizhnih zévih nakljuzhi.

Snaminja, po katerih ſe take v reſnizi redke in teſhko ſposnanljive noſhezhofiti kolikanj poſnamejo, ſo: vezhi teſhavnoſti, ſlaſti merslizhne bolehte, neenako napetje trebuha ſ pozhutki teſhkote, tiſhanja ali prave bolezhine in breszhutnoſti ſteгна, majhma raſtegnjenofit ali povegnjenofit maternize, mankajozha in potém ſpet ne po redu naſtopajozha meſzhna zhiſha, napeti in poſneje vpadeni ſiſzi in tergajozhe popadkam enake bolezhine, ktere

fe v daljih ali krajših dobah, pri noshezhoſti v trebuſovim duplu doſtikrat v deſetim meſzu, pokashejo. Pri noshezhoſti v trebuſovim duplu je tudi gibanje otroka mozhnejſhi in boleſtnejſhi, poſebno proti deſetim meſzu, in otrok ſe da ſkóſi trebuſove ſtene, ſkóſi noſhnizo ali ſkóſi maſtnizo vtirati.

Konez te noshezhoſti na nepravim meſtu je vezhdél neſrezen; ſamo pri trebuſovi noshezhoſti je morde mogozhe, de ſe otrok ſrel in s pomozhjo ſdravniſhke oprave s materjo vred ſhiv ohrani. Pa doſtikrat otrok umerje in ſe v prvih ſhterih meſzih uſuſhi (ukamnje-nez) ali v poſnejſhih meſzih po unetji in po ognijjenji ſkóſi trebuſovo ſteno, noſhnizo ali maſtnizo koſ ſa koſam iſkida. Pri noshezhoſti v maternizhnih zévih ſe v drugim, tretjim ali zhetertim meſzu ena zév raſterga in narvezhkrat kmalo potém mati vgafne. Ako ſe porodni pomožnizi taka noshezhoſt doſdeva, nej noshezhi pokoj priporozhi, ji ſvojo doſdevanje ſdaj ſhe ſkriva in jo ſdravniku iſrozhi.

II. S osiram na iſpridenje vſiga jajza.

Tudi iſpridenje vſiga jajza (ſnetjava noshezhoſt) ni loſhej ſpoſnati. Snaminja ſo: vezhi teſhave, hitrejſhe in neenako naraſhanje trebuha, tiſhanje, teſhkota, bolezhina v njem, ſgodnejſhe in hitrejſhe napenjanje ſiſtov, ktera vodenó tekoſhoſt iſlozhjata, mersliſhnoſti, ſlabota, vodenizhno otekanje nóg, flokoſt, kervavitve in iſtrébva ſnetja ſamiga v tretjim, zhetertim ali petim meſzu, pri zhimur ſe vzhali tudi redovno iſpodobljen ſad iſ materniga teléſa iſlozhi. Ker ſo s iſ-trebitvo ſnetja vezhdél nevarne kervavitve ſdruſhene, ſe mora porodna pomožniza natanjko potém ravnati, kar je bilo ſoper kervavitve rezhenó in ſdravnikove pomozhi iſkati.

Drugi rasdélek.

Od nepravšhniga poroda.

§. 261.

Porod se *nepravšhin* imenuje. zhe se v njegovim preteku neredovne prikasni, nekaj v sdravju porodnize, nekaj v spolovilih in nekaj v detetovih in pošteljznhnih delih famih pokashejo.

§. 262.

Te mnogotere neredovne prikasni, ktere se doštikrat v preteku nepravšhniga poroda nakljuzhijo, mora *porodna pomozhniza*, ker njo pervo k porodnizi poklizhejo, koj *sposnati*, de v pravim zhasu po porodnizharja pošhljejo, ona pa do njegoviga prihoda, kar je treba, štori, ali pa fama potrebno umetno pomozh škashe, ako savoljo nagle smertne nevarnosti v pomozh poklizaniga sdravnika, de bi mater ali otroka, ali pa oba rešhil, vezh zhakati ni mogozhe.

§. 263.

*Obzhne bolehot*e, poštavim: bolezhine v krishi in v stegnih, omedljevze, boshjašti i. t. d., ktere ne napadejo samo noshezhih, ampak she vezhkrat tudi porodnize, savéraro sdaj bolj sdaj menj porodov pretek, in potrebujejo, de se porodna pomozhniza v njih tako ravna, kakor je bilo she spredej rezhenó, in de bersh ko bersh po sdravnika pošhlje.

§. 264.

*Poméštn*e bolehote v spolovilih in neredovnosti v

détetovih in posteljnih delih vezhkrat porod tako nepravfhin delajo, de je *voditva otroka* fkosi medenzo *teshka* ali sa *naturne mozhi nemogozhe*, tudi *našprotno lahka* ampak *nevarna* materi in otroku ali pa obema, ali pa de porod *prepozhasi* in preteshko ali *prehitro* in prelahko pretezhe.

§. 265.

Vsroki, sakaj porod nepravfhnô, to je, s teshavami in s nevarnostjo naprej gre, obftojé tadaj v tém, de ena ali druga v §. 116 naštetih pogodb pravfhniga poroda ali njih vezh ob enim manjka, tadaj:

- 1) v neredovnosti mozhi pri porodu delavnih,
- 2) v neredovni kakovsti porodne poti in v neredovni primeri med to in med détetam, in
- 3) v neredovni kâkovsti fadú in njegovih delov.

Od nepravfhniga poroda savoljo neredovnosti porodne delavnosti.

§. 266.

Isganjajozhe mozhi, posebno popadki, so navadno tako delavni, de oporo, ki med porodam od porojil, od fadú in od njegovih délov isvira, bres fhkode sa sdravje porodnize premagajo. Zhe popadki v tej svoji delavnosti tako nenavadni postanejo, de sdravje porodnize kvarijo ali, de niso prav mozhni, ne prav pogostni in nepravi zhas terpezhi, ne prav naravnani in ne prav boleštni, de bi tako, kakor fizer, našprot postavljeno oporo premagali, se *neredovni* imenujejo.

Po svoji *velikosti* so popadki neredovni, zhe so *premozhni* ali *prešlabi*, *predolgo* ali *prekratko* terpezhi, *prepogostni* ali *preredki*; po svoji *kakovsti* so pa neredovni, zhe *niso* tako *naravnani*, kakor je

prav, temuzh posamefne dele maternize, postavim fredek, vrat bolj, kakor dno, poprimejo, in zhe so *prevezh* ali *premalo boleſtni*.

I. Popadki po ſvoji velikofli neredovni.

§. 267.

Po ſvoji velikofli neredovni popadki ali *prefeshejo* ſvojo mero mozhi, terpesha in pogoftnofli, ſo premozhni, predolgi, prepogoftni, ali pa te méré *ne doſeshejo*, ſo preſlabi, prekratki, preredki.

§. 268.

a) *Premozhni, predolgo terpezhi in prepogofto ſe povernijozhi popadki* ſe navadno ſhe le konez perve porodove dobe prikashejo, naredejo, zhe ſo v enim porojila proſtorne, zhe otrok ni nenavadno velik in prav leſhi, per ſizer sdravih, obzhutnih, doſtikrat flabotnih ſhenah, pri merslízhnih bolesnih in, zhe jih rasun tega porodniza med veditvo otroka ſkosi medenzo neprenehama isdeljuje, *hitre porode*, ali pa ſo krivi, de menj obzhutne ſhene, ako jih ſamo malo isdeljujejo, *porod prehitri*, tako, de otrok neprevidno in doſtikrat v nepripravni poſtavi porodnize ſtojezhe ali ſedezhe na ſvet ſmukne.

Otrok ne terpi pri hitrih porodih rasun, de vzhafi doſdevno mertev na ſvet pride, vezhkrat nikakorſhne ſhkoda. Zhe otrok na tla pade, ſe vzhafi nikakorſhna poſebna ſhkoda ne prigodi, pa vunder je mogozhe, de ſe uni tako prezej poſhkodje in tudi mati v nevarnoſt pride, ker ſe ji trut in prebok maternize in kervavitve nakluzhijo. Ti in enaki naſledki, kakor naprej tiſhanje noſhnize, maternizhniga uſtja, vzhafi zeliga sdolanjiga konza maternize s detetovo glavizo, raſterganje noſhnize in preſfredka, velika trudnoſt in omedljevza ſe ſamorejo nar bolj ſ tem ſavarovati, de babiza pri porodnizi koj ſa naravno lego poſtrani,

kolikor je mogozhe, fkerbi, ji vřak tiřh v porodu zhiřto prepové, řtanovitni pokoj priporozhi in ře v pravim zhařu po sdravnikovi pomozhi ořrē. Iřtrebe pořtljize, pořebno, zhe je bila materniza řavoljo preobilne řadovne vode, řavoljo dvojzhkov řlo rařtegnjena, ne řmē nikakor ne řpeřhevati in tudi dergniti ne, de porodnizo obnemoshnořti, nekolikořhniga odlozhenja materne potize in kervavitev obvarje. řheni řhe enkrat preřgodaj porodivřhi nej porodna pomozhniza v řledezhi nořhezhořti řazhetkama delavno řhivljenje in krotno ne drashezho hrano, kratko pred porořam pa mirno řadershanje priporozhi in řapové, koj v prvih popadkih po njo pořlati.

§. 269.

b) Preřlabi, prekratki in preredki vzhaři zelo prenehajozhi popadki vsrokujejo *prepozhařne* in *preteshke* poroře, ali v řelim preteku ali pa v nekterih porořovih dobah, pořebno v tretji, v pořřljizhni dobi. Od tod isvirajo, řlařti, zhe je otrok hitro in naglo rojen, řa mater nevarna obnemoshnořt, medljeveze, prebok maternize, kervavitve in tudi nevarnořti řa otroka, de řavoljo tazih popadkov, pořebno, zhe je řadova voda preřgořdej ořteklea, dořdevno ali pa zelo mertev na řvet pride.

§. 270.

řlabi popadki isvirajo:

1) Is prave řlabořti maternize in vřiga řhivota, ali řavoljo pořebniga podverřhenja k řēmu, ker řevē, de je vzhaři nekaka lenoba maternize pořameřnim rořovinam lařtna in řato nektere řhene vedno bolj pořzhaři porořijo, ali pa řavoljo bolesin, řavoljo velike řgube řokov, řavoljo řlabiga řhivesha, řavoljo nemarniga vpotrebovanja drashezhih in omamijozhih rezhi, řavoljo klavernořti, řavoljo vřrudenořti po preřgodnim in premozhnim priřadevanji k porořu; řemu nařproti

imajo pa dostikrat flabotne shene krepke, in dosdevno mozhne porodnize prav flabe in malo isdajovitne popadke; ali

§. 271.

2) *Is sadufshenja nepovoljne porodne delavnosti, popadkov* namrezh:

pri prevelikim rastegnjenji maternize savoljo preobilne fadove vode, savoljo preveliziga otroka, savoljo dvojzhkov ali pa savoljo nepravfshne otrokove lege,

pri nepravfshnim ispodobljenji maternize, postavim, pri saterdinah, sarafhkih, poshkodovanjih, po fuvanju, mezhkanji i. t. d.,

pri kervnatofsti, ktera fe dá fposnati is nenavadne napetofsti, terdofsti, gorkote trebuha, debelofsti maternize, tako, de je fadove dele menj lahko ofhlatati, dalje is obzhnih snaminj kervnatofsti, namrezh is rudezhiga obrasa, is bolezhine v glavi, is vertoglavze, is tolzhenja ferzá, is pomnoshene toplote shivota, is teshkih udov, is mozhniga zipa i. t. d.,

pri terganji, o kterim dostikrat popadke dosdevno posnemajozhe vlezhezhe bolezhine v krishi, v ledjih, v ftegnih in v trebuhu in merslizhne bolehote, mrasenje s vrozhino fe verftézhe, vezh ali menj zha fa pred porodam naprej gredo, med porodam fe pa vezhi bolefnofsti maternize, kratki, poredki, vzhafi tudi prenehajozhi, bolefni popadki kashejo,

pri bolezhinah, ktere dostikrat med poródam naglo v drusih delih shivota vftanejo in fo krive, de popadki v maternizi odjenjajo ali toliko zha fa ponéhajo, dokler une minejo, postavim: *bojenje glave* f porudezhenjem obrasa, s blifketanjem pred ozhmi, s svonenjem po ufhesih, s mefhanjem v govorjenji, f kterim fe vezhkrat boshjafi napoveduje: *bolezhine perf* f tefnobo, nepokojem, davljenjem in mefhanjem v govorjenji: *bolezhine v trebuhu* f prav velikim bolenjem shelodza,

f shipanjem v trebuhu in f pogostnim bljuvanjem in *bolezhine v udih*, posebno v stegnih, in *pri unétji*, ki se sposna is velike obzhutnosti in boleštnosti vliga trebuha, is velike boleštnosti popadkov, is suhote in vrozhine v noshnizi in v maternizhnim uštji, is merslizhnošti, is sadershanja vode in is pogerdeniga obrasa, ali

§. 272.

3) *Is sadushenja povoljne porodne delavnosti* pri teshkim fopenji savoljo popák v persih, savoljo velike debelošti, savoljo velikiga brahorja, savoljo persnih boleshin, postavim savoljo persne vodenize, unetja pers i. t. d. desiravno se samore tudi vzhafi porod bres isdelovanja popadkov dokonzhati.

§. 273.

Porodna pomozhuiza mora pri téh predolgo terpézhih, pozhafnih porodih dobro pomisliti, de dolgi terpesh poroda sam na sebi ni nevarn, de se prav dostikrat po vezh ur dolgim pokoji popolna delavnost maternize verne in savoljo tega frezhni porodovi pretek sa mater in sa otroka pride, in de nevarnosti, ktere se pri pozhafnih porodih vzhafi nakljuzhijo, vezhdel is nepravfhniga ravnanja isvirajo, slafti pa se v tretji porodovi dóbi, zhe se pred otrokovo istrebitvo flaboštní odpravila, is pomankljiviga kerzhenja, kervovenja in preboka maternize i. t. d. rade naredijo. Ne stori nej tadaj nizh nizh, kar bi porod is-hitriti vtegnilo, posebno naj sadoviga mehurja, pred katerim ne mati ne otrok nizh ne terpita, umetno ne predrè, ker se, ako se jajzhne mreene v nepravim zhasu rastergajo, dostikrat porod bersheje saposni kakor is-hitri. Szhafama mora tedaj, posebno zhe se je mehur sgodaj raspozhl ali obrasova, ritkina ali noshna lega otroka pokasala, po porodnizharja poflati; med tem pa sná shenfski, ako je

ozhitno *flaba* in blediga obrasa, krepke shupe dati, nikoli pa ne pripustiti drashezhih rezhi, kakor shganja, vina, mozhniga kaféta, pri *kervnatosti* mora hladzhe pijazhe, postavim merslo vodo, mandeljnovo mleko, vodo f sladkoram, f pomoranznim ali f zitronovim sokam fmeslhano, pri *terganji* dershanje na gorkim f pripravno odejo, f ponovljenim nakladanjem toplih, volnatih pokrival in vshivanje mlazhnogorkih pijazh is kamiljzhniga in melisniga zhaja, pri drugih *bolezhinah*, zhe ni kervnatosti viditi, rasun dershanja na gorkim tudi brisgljanje is kamiljzhniga zhaja s oljem, nakladanje pogretih fufih rjuh ali mustardne kafe na stegna i. t. d., pri *unétji* hladno sadershanje in pri *teshkim dihanju*, ktero isdelovanju popadkov napotje dela, pravfhuo lego, vezhdel s svifhenimi perfmi priporozhiti.

§. 274.

Ako je pa pri noshnim ali ritknim porodu sad do ali zhes popek she rojen in ne gre dalje pri vedno vezhi prihajozhi nevarnosti svojiga shivljenja, mora porodna pomozhniza sa obuditev krepkih popadkov dno maternize dergniti in porodnizo, ako je she pri mozhi, opominjati, popadke isdelovati, ali pa, zhe vse to nizh ne pomaga in tudi porodnizhar she na pomozh ni prifhel, fama porod tako is-bitriti, kakor se bo sdolej povedalo.

Zhe bi po porodu naprej pridfhe otrokove glavize popadki podhiniti ali sa isgnanje terfha preflabi biti vtegnili, mora porodna pomozhniza, ako dergnjene na maternizhnim dnu ne obudi popadkov ali zhe so morde popadki, ki se pokashejo, malo sdajovitni, po pét ali po defét minut kasavez v pasduhno jamizo navsdol obernjene roke zhes herbet vriniti, f tem se vkavljiti, poté navsdol in navun povlézhi in porahlama vertaje sad zhes prefredek napeljati, pa varovati se fkerbno, de sa glavo nizh ne potegne.

II. Popadki po svoji kakosti neredovni.

§. 275.

Ti neredovni ali tako imenovani *kerzhovni popadki* se dajo sposuati po neenakim, sdaj dalj terpezhim sdaj bolj odjenjajozhim, navadno slo boleštnim kerzhenji in po neenaki podobi maternize, ktera f svojim dnam in ušjem *poveshno stoji* in se v tem mestu, kjer je fredek s vratam sklenjen, *saderngne*, ali pa tudi po stanovitni veliki terdoti in napétji *poršod vkup skerzhene* maternize bres isganjajozhe mozbi s veliko bojezhosti in nepokojnostjo poroduize, po veliki obzhutnosti noshnize in vzhasi tudi po merslizhnostih, ki se k vřim tem perdrushijo.

Kerzhovni popadki pridejo radi pri obzhutnih, drashljivih, sploh pri h kerzham podvershenih, ali pa vzhasi tudi pri možnih sizer sdravih, kervnatih she nah, posebno pri vezhkrat porodivřih savoljo strař, prehlajenja ali pomeřtnih řhkodljivost, postavim, savoljo presgodniga mehurjeviga raspozhenja, savoljo drařbenja maternizhniga uřja f vezhkratnim gerdim preifkovanjem in popravljanjem, savoljo dergnjenja maternize v nepravim zhasu, slařti po naglim odteku preobilne řadove vode ali po dvojzhizhnim porodu.

Kerzhovni popadki sadershujajo porod, tako, de se řad tudi pri nar možnejřih kerzhenjih doli ne posede, ali pa, zhe se to f pomozhjo trebuhovih mifhizsgodi, po popadkih řpet v svoj popreřřni řtan nasaj gré, ali pa vsrokujejo řaposnjenje tretje porodove dobre s nevarnim kervavenjem. Tudi boshjařti in meřhanje v govorjenji řraven priti snajo.

Ker taki popadki vezhdel veliko nevarnost, posebno řa mater f řabo prineřejo, in řhe tudi po porodu otroka pri řapertji matrne potize nekolikofřno njeno odluřhenje in nevarne kervavitve nařtopijo, mora porodna pomozhniza savoljo tega koj po porodnizharja posřati, do njegoviga prihoda pa porodnizi pokoj pri-

porozhiti, jo tolashiti, nizh notranjih sdravil nasveto-
vati ali kaj koli k f-hitrenju poróda pripomagati in
famo, zhe vidi, de porodniza ni prekervnatasta, nej ji
gorke rjuhe na trebuh poklada, kamiljzhni zhaj daje
ali brisgljanje is tajiftiga zhaja s oljem naredi.

Od nepravshniga poróda savoljo neredovnosti porodne poti.

§. 276.

Desiravno se najdejo pri porodnizi vse pogodbe
redovniga porodoviga preteka, pa v enim ni prave
primérnosti med porojili in med sadovimi déli, se sna
porod po mnogotérim kasiti. Popáke v porodovi póti
snajo ali porod f-hitriti, savérati ali pa zelo nemogozh
storiti in tako nefrezho materi in otroku prinesti.

I. Popáke medénze.

§. 277.

Kar velikost medenze utizhe, ta ali preseshe na-
vadno mero in je *preprostorna*, ali je ne doseshe in
je *prevoska*.

§. 278.

Medenza je *preprostorna*, zhe s pogledam na
porod sreliga otroka v vsi svoji strugi prevezh pro-
stora kashe, ali pa, zhe so posamefne mesta preohlatne,
postavim vhidishe, is-hodishe i. t. d. Ta popaka me-
dénze se sposná po fhirokih kolkih, po majhnim na-
gibu herbtanza na mestu poslednjih ledjih vreténz, po
majhnim isbozhenji krishnize, po velikim framovim oboku
in po notranjim preiskovanji, pri katerim se naprej le-
shezhi dél otróka globozheje, kakor sizer najde, v
medenzi fami pa nizh nepravshniga sposnati ni. Pre-

fhiroka medenza isuri *prehiter* porod, zhe so ob enim zhasu tudi popadki krepki in otrok navadne velikosti ne preseshe, kar je krivo, de se je porodni pomozhnizi tukaj ravno tako sadershati, kakor pri premozhnih popadkih. (§. 268.) Tudi se sna maternizhni trut v noshezhosti, v porodu in tudi v otrozhji postelji narediti, zhe je medenza preprostorna.

§. 279.

Medenza je *prevoska*, zhe ne kashe famo pri majhnih, ampak vzhasi tudi pre velikih, fizer dobro rashenih shenfkah f pogledam na porod sreliga otroka v vsem svojim okolishu ali v posamesnih svojih mestih in v posamesnih svojih premernikih premalo prostora.

Medenza sna v vhodishi prevoska biti in v is-hodishu dovolj ali pa prevezh prostorna, ali pa narobe; v is-hodishu je pretesna, vhodishhe pa je dovolj prostorno ali pa preveliko, ali pa medenza je po ravniku pretesna, kakor se to, postavim, pri medenzah sgodi, ktere se, v otrozhji starosti savoljo *angleshke bolesni* popazhene, od spred navsad skup stisnjene vidijo in ktere vezhi ismoljavo predgorja, odjenjanje sdoljniga konza malo isvotljene krishnize, voshejshi medenzhno vhodishhe, fhiroko medenzhno is-hodishhe in posebno fhirok framov obok kashejo; nektare pazh tudi po prezniku v vseh medenzhnih predalih pretesne ostanejo, kar je posebno pri medenzah, ki so v posnejshi starosti savoljo *omezhenja kosti* popazhene, in nishej stojezhe predgorje, vezhi krivoto krishnize, priblishanje ene ponve k drugi in stesnenje in pogerdenje framovih kosti in framoviga oboka sposnati dajo.

Medenza pravshne velikosti se sna savoljo israftljivkov kosti, bodi si na katerim koli mestu, v svoji strugi stesniti in prederanju otroka tisto napotje delati, kakor to se sploh pri prevoski medenzi najde.

Prevoska medénza se prezej gotovo pošname is krivin herbtanza, perfniga kofba in sdoljnih udov, is negotoviga opotézhniga hodú noshezhe, in gleda se, de to sa ref sposnati samorejo, pri unanjim preiskovanji na veliko vpognjenje sgornjiga dela krishnize in na sblihanje lédniz in fednizhnih gerb k eni drugi, pri notranjim preiskovanji, ali se predgorje f kasavzam lahko dofeshe, kako se krivite prezalni ftegni framniz, navsgor gredozhi ftegni fedniz, kako velike in kakofhne so kofhne otekljine, ki se dajo na sadnji ali pa na kaki poštranfki fténi morebiti vtipati, med pretekam poroda pa, ali otrokova glaviza teshko v medenzo ftópi, ali se glavne kofhi sporinejo ena verh druge, ali se porod teshko ali pa zelo ne bres umetne pomozhi dodela, defiravno so popadki filno možni.

Zhe je medénza kaj pretesna, gre porod *teshko* naprej, in se pri dobrih popadkih in pri ne prav velikim in dobro leshezhim sadu fhe od nature same opraviti da. Ako je medenza bolj tesna, se porod *ne* dokonzha vezh sam od sebe *bres materne fhkode*, pri njeni prav veliki tesnobi pa, ga *od nature ni* nizh vezh upati. Porodniza sna savoljo možniga isdelovanja popadkov obnemoshnost, smezhkanje noshnize, fzavniga mehurja in maternizhniga vratú, fhe zelo rasterganje, unétje in ognojenje téh délov terpeti, otroka pa samorejo savoljo vedniga tifhanja dosdévna in prava smert, isliji kervi v zhepinno votljino, rasterga, kile in vpognjenje zhepinnih kofhi sadeti.

Kamen, ki se v fzavnim mehurji najde in je s tem v medenzo doli potisnjen in druge otekljine v medenzi snajo tudi naturno voditvo otroka fkosi medenzo oteshiti ali porodu napotje delati, pa misliti se ne sme, de to je svoshenje medenze.

Porodna pomozhniza mora, ako pri noshezhi prevosko medenzo ali druge napotja sa porod v nji najde, to porodnizharju fkasati in v porodu poravnati, de ga sgodaj poklizhejo, med tem pa nej porodnizi pokojno naravno légo priporozhi, popadke sdelovati prepové,

sa odtezhenje tukaj doftokrat sadershane vode fkerbi in ji ferzhnoft in tolashbo dá. Zhe glaviza v medenzhno duplo ftopi in se she takrat vzhafi v framovi fhpranji temenov otok kashe, se s tem ne fme motiti in ne mifliti, de fe bo porod bres vse umetne pomozhi po frezhi otroka sgodil, temuzh mora, ako fe pri mozhnih popadkih po mehurjevim raspoku glaviza dalje ne premakne, temenov otok pa vezhi in vezhi prihaja, netégama po porodnizharja poflati.

§. 280.

Kar nagnjenost medenze utizhe, je ta ali *prevezh* ali pa *premalo nagnjena*.

Prevelika nagnjenost medenze je navadno kriva, de fe shenka vidi vampafita, savera v sazhetku poroda vftop otrokoviga dela v medenzo in da perloshnost, de ena rokiza ali popkovina naprej pade in de vzhafi sad nepravfšno légo ima. Porodna pomozhniza priporôzhi porodnizi koj sazhetkama naravno lego snak.

Premajhna nagnjenost je vezhdél s ozhitno velikoftjo medenze sdrushena in k hitrim porodam in k njihovim nafledkam pripomore.

II. Popake mehkih porojil.

§. 281.

Popake mehkih porojil, namrezh *maternize*, *noshnize* in *unanjih spolovil* obftojé ali v svoshenji in sarafhenji, v rasprostrenji in v tergatvah ali v pregrefhku njih lége; po njih fe porod raslizhno ravná in isvirajo nekaj tudi is drusih neredovnost.

§. 282.

1) *Svoshenje* in *teshko rasprostrenje* ali *pravo sarafshenje* maternizhniga uftja, noshnize in unanjih

ſpolovil ſe naredé ali po unétji in poprejšnim poſhkodovanji ſavoljo ſblišanja ſvojih delov eden k drugimu, ali pa po neredovnim ſazelenji in po iſpotenji poſebnih koſhiz.

Ako ſe materniſhno uſtje malo udaja, kakor ſe to vzhaſih pri priletnih perveſmizah primeri, ako je to ſavoljo velizih pretergatev pri prejšnim porodu nerodno ſazeljeno in ako teſnoba noſhniſe in framove ſhpranje prirojena poſtane, ſmiraj, de ſe pretergateve teh delov obvarjejo, poſhahniſa porodoviga preteka voſhiti moremo. Porodna pomoſhniſa nej tadaj poroſnizo k pokoju opominja, ji oſtſro prepové preſgodno iſdelovanje popadkov in podpiraj potem, ko je tudi v noſhniſo briſglje dala, de bi ſvoſhene in oterpnjenje dele bolj vdaſjavne in mehke naredila, ſpotrebno previdnoſtjo preſfredek.

Take briſglje nej ſ navadno vſadniſhno driſkljo naredi, naſtavi pa nameſto ravne krivo kaſitarjevo zevko, ki ima bunſhizo na konſn, na kateri je vezh majhnih luknjiz. Ker more v driſkljivna tekoſhhoſt dele omeſhiti in poſke ſtoriti, nej obſtoji iſ otrobove vode, iſ ſhleſaſtiga obarka ſhleſnih korenin ſ oljem ſmeſhahniſa, ali iſ mleka, nej je toplo gorka in, preden ſe v briſgljiſo napolni, ſkerbno prezejena. Potem, ko ſe je poroſniza v navadni poſtelji na herbet ſ nekoliko ſviſhenim kriſhem poſoſhila in porodna pomoſhniſa ſa odtekanje tekoſhhoſti je poſodo poſtaviſa in rjuhe ali veliko gobo pod njeno rit dala, nej ſeſhe ſ kaſavzam in frednjim perſtam ene roke kake palze daljezh v noſhniſo in dene tako dobro ſ oljem namaſano zevko briſglje va-njo. S tajiſto roko ſe tudi driſklja terdno derſhi, ſ drugo ſe pa previdno valarzhak driſklje poſtiſne. Driſklja ſe mora ſ perſtmi previdno po tiſti poti naſaj potegniti, po kateri je jo babiza vdjala. Pri tem je tudi koriſtno, zhe tekoſhhoſt nekaj zhaſa v noſhniſi oſtane, ſavoljo tega mora poroſnizo opominjati, de ſteгна tik eden druſiga dene, njene piſke ſatiſniti, pert pred nje poſoſhiti in ji prepovedati, ſvojo lego premeniti. Ako ſe pa kako vezhi napotje najde, poſebno nekolikoſhno ali

zelo sarašhenje ušja, nej porodna pomozhniza pri tem obſtoji, de ſe berſh ko berſh porodnizhar poklizhe.

§. 283.

Svoshenje mehkih porojil ſna ſavoljo bolehot v téh in v bliſhnjih delih pridobljeno in vzhafi ſamo doſdevno biti, ker poſtavim, vzhafi jajzhnjikova otekljina v noſhnizo doli viſi ali ſe pa v téj in na unanjih ſpolovilih kaka *kervna*, *vodenizhna* ali *unétna otekljina* t. t. d. ſnajde.

Kervna otekljina piſkov ſe naredi po tém, de ſe privodnizhna ſaterdina noſhnize raſpozhi in nekoliko kervi fkosi rahlo piſkrizhaſto tkanino v piſke pride in tukaj tamno viſhnjevo, napeto otekljino dela, ktera ſe vzhafi, pa ſlo redko, kakor miſlijo, ſama raſodene. De ſe privodnizhne ſaterdine ne raſpozhijo, vzhafi ſ pokojnim ſadershanjem porodnize, ktera ſe naj poſebno v prederanji otroka vſiga iſdelovanja popadkov ſdershi, vbránimo. Ako ſo ſaterdine ſlo napéte, ſmé porodna pomozhniza ſ perſtmi rahlo na-nje pritſniti. Zhe ſo okoli riti privodnizhne ſaterdine, ſe morajo drifklje ſ lepim ſtoriti, otekljine ſ oljem pomasati, preſredek pa previdno podperati. *Vodenizhna otekljina* ne potrebuje, zhe ni prav velika, doſtikrat nikakorſhniga poſebniga ravnanja.

Unétna otekljina unanjih ſpolovil, ktera ſe vzhafi ſhe v noſhezhoſti, ſhe vezhkrat v porodu po preſgodnjim raſpozhenji mehurja, ſavoljo vezhkratniga preiſkovanja i. t. d. naredi, je boleſtna in vrožha pri vtipu in ſe velikokrat zheſ noſhnizo raſſhiri, ktera potem tudi vrožha in boleſtna poſtane. Porodna pomozhniza nej ſtori pri tazih prigodkih mlazhne ſhléſaſte briſglje v noſhnizo, poloſhi v gorkim olji pomozheno gobo pred unanje ſpolovila, ſe varje prevezhkratniga preiſkovanja in poſhilja ſa to, ker taka ſhena tudi ſlo na ſdravji terpi, po ſdravnika.

Pri *kerzhaſtim* *svoshenji* maternizhniga uſtja ſe kamiljzhni zhaj in olje v noſhnizo in v ritnik brisglja.

Tvori in *israſtljiki* v podóbi zvetniga laſhkiga ſelja na unanjih ſpolovilih in pomnoſheno *istekanje* ſumne *shleſe* is noſhnize in is odpertine v ſzavnik po navadi ne kaſijo porodoviga pretéka. Pa vunder mora porodna pomozhniza pri ſpregledovanji tazih ſhenfk ſlo previdna biti, de, zhe ima kako rano na perſtu, hude bolesni ne naleſe; pomashe nej ſi tadaj poprej ſvoje perſte prav dobro s oljem kakor tudi ſpolovila, in bodi pomifhljena v rabi poſod pri ofkerbljenju tazih ſhenfk umasanih, ker mora take, preden jih ſopet vpotrebuje, ali v milnizi ofnashiti, ali pa vmasane gobe, pertene, volnate rute i. t. d. zelo prezh djati. Porodna pomozhniza nej otroka ofkrunjenja varje in porodnizi pové, de imá ſa ſvoje osdravljenje ſdravnikove pomozhi ifkati.

§. 284.

2) *Lozhitve* in *rastergatve* maternize in noſhnize ſe nakljuzhijo, kadar je njih ofnova bolehotna, dalje, kadar pri mozhnih popadkih in pri majhni medenzi ſad prevelik ali nepravſhno k porodu naſtavljen napotkov nikakor premagati ne more in poſlednjizh pri opravah s ſdravniſhkimi orodji. Take lozhitve ſe ſpoſnajo po veliki v popadkih na katerim meſtu ſbujeni bolezhini, po enakozhaſnim pozhutku, kakor de bi bilo v trebuhu kaj narasun fhlo, po ſmanſhanji ali zhifim minenji popadkov, po nagli ſlaboſti in omersljenji udov in obrasa, ki bled poſtane in upade, po veliki bojezhofiti in teſnobi v perſih, po ſlabim pozhutenji in bljuvanji ſamoklje tekozhofiti, po omedljevzah, po ſpremenjeni podobi trebuha, po odſtopu naprej leſshezhiga otrokoviga dela, po vtipanji ſadu koj pod trebuhovim pokrivalam in vzhaſi po unanjim kervotoku.

Pretergatev na ſdoljuim konzu noſhnize naredi bolezhino, kervotok in pa tudi kervno otekljino piſkov, pa porod ſe po naturni mozhi ſhe ſgoditi sná.

Porodna pomožnica naj bersh ko bersh nar blishnjiga sdravnika poklizhe, med tem pa nej porodnizi mirno lego priporozhi in jo savoljo nastopajozhjih omedljevz in flabošt okrepzheva. De bi morde mater ali otroka otéla, sme, zhe sdravnika ni, savoljo pretergane maternize, otroka na noge obrniti in porod s-bitriti.

Ako fo se deli pri prejšhnim porodu v spodnjim kraji noshnize ali na presfrédniku rastergani bres sklenila sazeli, otrok savoljo preohlatne framove fhpranje dostikrat prav naglo predéra in porodni pomožnici je tukaj treba, ga s veliko previdnostjo sprejeti.

§. 285.

3) Rasun dosdaj od popak notranjih spolovil v noshezhošti rezheniga, je treba she *neredovnosti* posebno *maternize* v njeni *naravnavi* in *podobi*, njeniga *truta* in *preboka* v porodu opomniti.

§. 286.

Poveshna léga maternize, premenjenje njene redovne naravnave, se sgodi na *desno* ali na *levo*, zhe se s dnam na eno, s uftjem pa na drugo stran, ali *navspred* (trebushnost), zhe je s dnam navspred, s uftjem pa navsad obrnjena, se naredi savoljo ohlapnosti trebuhovih ften, posebno pri vezhkrat porodivfhih in savoljo rahlih maternizhnih vesil in malokadaj od tod porodovimu pretéku napotje svira. Rasun saposnjenja perve porodove dobe sna vunder, ako sadova voda sgodej natihamo odtezhe, rokiza ali popkovina naprej pafiti ali sad nepravfšno lego dobiti. Prav prav redkokadaj se naredi maternizhna kila, kar bi porod sadershati samoglo.

Ako materniza navspred poveshno leshi, nej porodna pomožnica koj sazhetkama naravno lego na herbtu priporozhi, ako je maternizhno dno na desno

obernjeno, lego na levi, ako je na levo obernjeno, pa na desni strani, in nej prepove presgodno isdelovanje popadkov. Vampasti sheni, ktéra savoljo perfnih teshavnost na herbtu teshko leshi, nej porodna pomozhniza v popadkih trebuh s obema rokama ali pa f povojem podpera, kakor pri maternizhni kili.

§. 287.

Poveshnost maternize, premémba njéne redovne podôbe, obstoji, v nenavadnim rastegnjenji maternize na enim ali na drugim mestu, s enakozhašnim naravnanjem njeniga uftja na tajisto stran ali pa bres tega, je vezhdel s nesmoshnimi popadki in s nepravilno otrokovo lego sdrushena in potrebuje sato sdravnikove pomozhi.

§. 288.

Pri *trutu* maternize in *noshnize*, kteri se ali shé v noshezhosti naredi ali pa fhe v porodu priméri, zhe so ti deli ohlapni in medenza velika, posebno pa, zhe sadova voda presgodaj odtezhe in porodniza popadke presgodaj sdeljuje, se sdoljni konez maternize ali pa samo njena sprednja uftniza, ktéra je kakor zherni vishnjev svaljk med glavizo in med framnizami v framovi fhpranji viditi, nisheje vfede, se tukaj vzhasi, kakor tudi sprednja pred glavo doli tifhana ftena noshnize, vjame, prezej otezhe in se sná uneti.

V taki okoljshni nej porodna pomozhniza naravno lego nasvetje, popadke sdelovati prepové, pred spolovila stopivshi dél s nekterimi s oljem pomasanimi perfstmi, posebno kadar glava predera, s lepim nasaj dershati fkuha; zhe je pa otekljina in bolefnost prezej velika, nej bersh po sdravnika poshlje, med tem pa jo vfiga pritiskanja varje in vun vifezhe dele s v gorko olje ali v shlesast obark pomozheno ruto sagerne, de jih kakiga drusiga poshkodovanja obvárje.

§. 289.

Prebok maternize se famo v tretji porodovi dobi ali posneje priméri in je savoljo kervotoka, po katerim kmalo obzhna flabošt in omedljevze, dostikrat pa tudi smert nasledjejo, rasun tega pa tudi savoljo unetja in prisada nevarn. Maternizhno dno se ali do njeniga uftja doli posede ali pa fkosi to slése in vzhafi tudi pred unanje spolovila stopi. Pervo se imenuje *nepopolni*, drugo pa *popolni* prebok maternize.

Naredi se po hitrih porodih, zhe je materniza ohlapna, zhe porodniza pri isganjanji otroka in posteljize se je prevezh opirala, zhe porod je porodnizo ftojezho ali sedezho prehitil in zhe je bila popkovina prekratka ali prevezh natesovana in materna potiza se maternizhniga dna fhe terdno dershi.

Nepopolni prebok maternize se sposna, zhe pri preiskovanji nad framnizami maternize ni vtipati in maternizhno dno se v uftji ali nad njim vtipati dá; popolni prebok pa se sposná is okrogliga, obzhutniga, samoklo rudezhiga, dostikrat fhe s materno potizo fklenjeniga teléfa, kateri se pred spolovili ali pa tik sa njimi najde.

Porodna pomozhniza polôshi sheno na herbet s isvivhenim krishem, ji priporôzhi pokoj, podperaj naprej padeni dél s podloshenim pertam in ga sakri previdno s rjuho v olje ali v shlesaft obark pomozhen do prihoda sdravnika, kteriga morajo natégama poklizati. Ker vezhdel ni teshko, prebozheno maternizo, zhe se prezej tega loti, nasaj spraviti, kake minute posneje in vzhafi fhe v krajfshim zhasu, pa to je teshavno ali zelo nemogozhe, sna tudi porodna pomozhniza biti filjena, de fama prebozheno maternizo, ako ni sdravnika koj najti mogozhe, v medenzo nasaj dene.

Ako se materna potiza fhe vfa prebozhene maternize dershi, jo ne sme lozhiti, ampak mora maternizo s potizo vred nasaj spraviti. Zhe pa una she

vezhdel je odlufhena in se materniza s njo vred nasaj djati ne dá, smé postljizo popolnoma lozhiti, préden fkufi, otrozhnjik nasaj potifniti.

Nasajdeva se pa tako le stori: shena nej leshi na herbtu tako, kakor je bilo sgorej jrezheno, perstje ene roke v kurjo merdanjo slosheni in s oljem ali s kako drugo mastjó namasani se nastavijo na fredo naprej padeniga maternizhniga dna, in ta se porine po frednji medenzhni zherti na kvishko in fkosi maternizhno uftje v trebuho vo duplo. Zhe to ravnanje pri popolnoma prebozheni maternizi nizh ne pomaga, se poloshita obe s oljem namasani roki sdolej po strani na maternizo in fkufiti se mora sdaj, vsadnjzh naprej paden del, ako je mogozhe, nar prvo nasaj potifniti, in tako si prisadjati, vpervizh vrat, potem fredek in tudi dno maternize fkosi njeno uftje, ki je she, pa redko, s perstmi pozhasi rastegnjiti, rahlama nasaj spraviti. Kadar potlej ali po prvim ali po tem ravnanju je maternizhno dno nasaj spravljeno in zela materniza spet pravo lego in pravo naravnavo perdobila, se roka ne smé prezej nasaj potegniti, temuzh v pést fkrivljena mora toliko zhafa v maternizi stati, dokler se je nad roko fkerzhila, kar se s tisto roko sposná, ki je she v maternizi, kakor tudi s uno, ktero je porodna pomozhniza sunaj na trebuh poloshila. Shenfki, per kateri ta previdnost se is nemar pusti, se sna materniza spet bres posebniga usroka koj prebokniti in naprej pasti, slasti, zhe una kashlja ali kiha. Porodna pomozhniza mora tadaj porodnizi nar vezhi pokoj priporozhiti in na herbtu leshati velévati, vezhkrat pogledati, zhe kri ne tezhe, in fkerbeti, de lahko is nje gre blato in voda.

Od nepravshniga poroda savoljo neredorne kakosti jajzovih delov.

§. 290.

Popake fadú in posteljzhnih delov prisadenejo ali

famé na fehi, to je, bres enakozhafnih popak porodne delavnosti in porojil porod tako, de njegov pretek sdaj pospéfhijo in olajfhajo, sdaj bolj savérajó in oteshijo, ali pa s mnogoterimi popakami porodne delavnosti in porojil vkup mozh do poroda tako rasodevajo, de te, namrezh napake popadkov in porojil, v njih delavnosti nekaj podperajo in savoljo tega porodovi pretek fhe vezh oteshijo in v vezhi nevarnost pripravijo, kakor postavim krepek otrok, ki se fkosi tesno medenzo pri popadkih flabih roditi da, naturnimu skon-zhanju poroda nepremagljivo napotje ftori, nekaj pa v njih fhkodljivim opraviu oflabijo, sa to porodov pretek sholjfhajo in menj nevarn naredijo, kakor postavim, krepek otrok, zhe fo pri profitorni medenzi tudi popadki krepki, fhkodljivih nasledkov prehitriga poroda obvarje.

I. Popáke jajzovih mrén.

§. 291.

Jajzove mréne, ktere fo preterde, premozhne ali pa pretanjke in se redko kadaj tudi s maternízo preterdo veshejo, po ti lastnosti porodovimu preteku ne samo na febi, ampak tudi savoljo mehurjeviga raspozhenja, ki se po njih kakofti presgodej ali preposno sgodi, ravno nasledujejo.

§. 192.

1) *Preterde*, premozhne in garafte jajzove mréne dostikrat mehurjevo raspozhenje in savoljo tega tudi porod sadershujejo, se pri krepkih popadkih globoko v noshnizo in fhe zelo do pred framove fhpranje srinejo, kar sna biti krivo, de sad v zelih mrenah pokrit na dan pride; pri tem se vezhkrat materna potiza presgodaj in nekoliko ali vfa odlozhi, kervotok nastopi, maternizhno dno se doli potegne, materniza se prebokne

in otrok umre i. t. d. De se kaj taziga ne sgodi, mora porodna pomozhniza, ako se jajzove mréne med piske srinejo, napénjajo in sama glava bres roke in bres popkovine dosti globoko v njih najde, *mehur umetno predréti*. To bo storila tako: naj nastavi, kadar popadek nastópi, kasavez ali pa kasavez in frednji perst ali pa ojštro pero pod kasavzam defnize na mehur, tega nekoliko pritíse in v popadku, ki ga bolj napne in losheje rastergljiviga naredi, navsgor in navspred potíška, bres de bi s perstmi dalje segla. Ako je mehur pred spolovila príšel ali otrok s zelimi mre-nami rojen, nej porodna pomozhniza koj koj mehur predré, ker ga s pavzam in s kasavzam obéh rók v gubo dene in rasterga, de otrok dihati more.

§. 293.

2) *Pretanjke*, njeshne, bolj gladke mre-ne se popadkam ne soperstavljajo dolgo in so krive, de voda presgodaj skosi she malo odperto maternizhno ustje odtezhe; to se rado sgodi, zhe porodna pomozhniza pri preiskovanji s perstmi preurno skosi ustje rine, zhe porodniza presgodaj popadke sdeljuje ali se nepokojno sadershi, porod vezhkrat saposni in savoljo priti-fkanja naprej leshezhiga otrokoviga dela na malo pripravljeno maternizhao ustje dostikrat oteshi. Vzhafi odtezhe pred porodom ali v njegovim sazhetku nekaj vode in vunder v porodu se mehur kakor fizer nastavi. Ako je tako, se ni mehur, temuzh so se pri globoko naprej leshézhim otrokovim delu jajzove mre-ne bolj kvífhko pretergale, ali pa voda, ktera je odshla, je *neprava sadova voda* bila. Porodna pomozhniza nej koj v sazhetku poroda pokojno sadershanje priporozhi, in, zhe je voda ref presgodaj odtekla, mirno naravno ali poštranfko lego, prepové nej pa sdelovanje popadkov toliko zbafa, dokler se maternizhno ustje zhišto raslika in naredi, ako to otezhe in oboli, ali pa noshniza vrozha ter fuha poštane, mlazhne oljnate brisglje

v tajisto in poloshi v shlesaft zhaj pomozheno gobo pred spolovila. V teshkih prigodkih je treba sdravnika poklizati.

§. 294.

3) Škosi ljivivnizo ali fkosi rahlo piskrizhafto tkanino s maternizo preterdno *svesane jajzove mrene* delajo porodnizi velike bolezhine v naftopu popadkov, tudi odtekanje malo kervi in saposnjenje poroda, saoftanejo po poftljizhni istrebi v posamefnih koszih in dajo fhe v otrozhji poftelji k hudim posabolezhkam, h kervotokam in fhe zeló k unétju maternize priloshnoft. Vzhasi fe istrebijo saoftane jajzove mrene, defiravno prezej po porodu ni nizh hudiga, v otrozhji poftelji s bolezhinami popadkam podobnimi in redkokrat f kervotókam. Zhe porodna pomozhniza pri istrebitvi poftljize jajzovih mrén, defiravno jih je previdno vkup povila, ni mogla zelih vun vseti, zhesar jo bo natanjzhno preifkovanje poftljize preprizhalo, mora, ako bi fe posneje bolehotne prikasni pokasále, sdravnikove pomozhi ifkati.

II. Popazhena kakoft fadove vode.

§. 295.

1) *Prevezh fádove vode* imajo flabotne shene in vezhkrat porodivke kakor pervesmize. Preobilnoft fadove vode fe sposna is vezhi in enako napétiga, mehkiga trebuha, is njegoviga majbniga poséda k porodu, is plunkanja, ki fe lahko raslozhi, kadar fe obé roki na trebuhowe ftrani poloshite, is fadovih délov in njegovih gibkov, ki fo od sunaj teshej vtipati, is zhes navado visoko nad vhodam medenze leshezhe detetove glave, defiravno fe nobena druga krivota tega per spregledu ne najde, in is možhno svodo napolnjeniga fadoviga mehurja.

O noshezhofti ta popaka dostikrat trebuh prav slo napne in kratko fapo in vodenizhno otekljino nog dela,

v porodu pa flabost maternize, in kadar fadova voda naglo odtezhe, njegovo saposnjenje, vzbaši nepravilno lego otroka, naprej padenje rokize in popkovine memo glavize vsrokuje in posneje she k saposnjeni lozhitvi in istrebi postljize, k maternizhnimu preboku in h kervotokam pripomore.

Porodna pomožnica nej priporozhi porodnizi she v dobi naturniga pripravljanja, ako se ji sdi, de ta ima prevezh fadove vode, naravno lego, de is stozehshe shenske ne plane vsa fadova voda, pri predolgim pretéku poroda tudi pokorno sadershanje in opushtenje vsiga isdelovanja popadkov in, zhe se je hudih nasledkov bati, nej hitro po porodnizharja poshlje.

§. 296.

3) *Premalo fadove vode* noshezhi vezhkrat bolešno gibanje fadú vsrokuje in ne oteshi samo sposnanja tankih jajzovih mren, ali so tiste zhes glavo potegnjene ali she pretergane, temuzh tudi ishod fadú, ker glava presgodaj na maternizhuo she premalo oderto uslje pritiska.

Porodna pomožnica se mora tukaj tako sadershati, kakor takrat, kadar je fadova voda presgodaj odtekla.

III. Popake fadú.

§. 297.

1) *Popake detetove velikosti*, ktera ali navadno mero preseshe, ali pa je ne doseshe, se posnamejo sploh, zhe na velikost trebuha v priméri k fadovi vodi, na gibanje fadú, na velikost in terdoto glave ali kakiga drusiga naprej leshezbiga fadoviga déla in na velikost mezhav gledamo. Dolgost fadú ni smiraj v enaki primeri f svojo tesho.

§. 298.

Prevelik, kakih osem, devet ali deset funtov teshke *sad* se samore vzhasi bres fhkode, desiravno nekoliko teshko, roditi, zhe je mati sdrava, zhe ima prav krepke popadke in prostorno medenzo. Ako so pa popadki menj krepki, porodniza jih ne samore dovolj isdelovati in menj prostorno medenzo ima, bres de bi ta sa navadno velik *sad* bila premajhna, pride *otrokova velikost s prostornostjo matrne medenze v neprimernost* in porod postane savoljo tega sdaj menj teshke. Take neprimérnosti raslozhimo tri *stopnje*.

V *pervi* stopnji neprimérnosti se dodela porod pri krepkih popadkih in s velikim prisadevanjem porodnize s pomozhjo nature same, pa pozhasi in teshko, vezhdel fhe bres poshkodovanja matere in otroka.

V *drugi* stopnji pride glava ali ritka otroka doli v medenzhno strugo, postoji pa tukaj f svojim narshir-jim okrajem med dvema nasproti stojezhima kostima, po navadi v sgornji odpertini medenze *se sagvojsdi*, tako, de mati f pomozhjo krepkih in prav isdelovanih popadkov ni vezh v stanu, otroka uaprej pognati. Tak porod je fkosi samo naturo bres fhkode sa mater in sa otroka nemogozh.

§. 299.

V *tretji* stopnji ne pride glava doli v medenzhno strugo, nar krepkejšhim popadkam vkljub oftane glava na medenzhnim vhodishu, ne naturna mozh, ne umetnost ne samorete v tazih okoljshinah otroka po naturni porodovi poti shiviga na svet spraviti.

Prav presoditi neprimérnost med *sadam* in med medenzo, se ne smé samo na saverto voditev in na obtizhanje glave v medenzhni strugi ali na daljino med mezhavama, ampak tudi na njih velikost in na shirokost shivov gledati, ker navadno velika detetova gla-

va, ktere mezhave fo prav majhne in fhivi tikama fkljenjeni, vezhkrat bersheje se sagvójsdi, kakor ena zhes navado vezhi, ki ima fhiroke fhive in velike mezhave in ktere zhepinne kósti se v porodu losheje ena zhes drugo fíifniti dajo.

Od sdaj rezbene neprimérnosti med velikóftjo otroka in med materno medenzo se mora nekterikratna oteshba poroda raslozhiti, ktero vzhasi menj prilizhna postava glave in njeno neredovno ali mankljivo vertanje v medenzhni ftrugi naredijo in ktera se vzhasi, kakor neprimérnost v prvi ftopnji, pri dobrih popadkih, ki jih porodniza presgodaj isdelovati ne smé, f pokojno légo, f poterpeshem in s fíanovitnostjo v bolestnim prisadevanji frezhno premagati samore. Ako se glava po mehurjevim raspozhenji ne pomika naprej in se kmalo prezej velika otekljina na nji naredi, mora porodna pomozhniza koj po porodnizharja poslati.

Savoljo zhes navado *fhírokih* otrokovih plezh se vzhasi po she rojeni glavizi tersh teshko rodi. Zhe ponovljeni in krepkejshi popadki poroda v primérnim zhafu sgotoviti ne samorejo, nej poskusi porodna pomozhniza otroka po §. 274 islézhi, pri vezhih napotkih pa je treba, porodnizharja poklizati.

§. 300.

Premajhin fad, kakorfhin je vezhkrat pri preobilnosti fadove vode, po navadi tako krepkih popadkov ne vsrokuje, kakor velik, sna se pa vunder, zhe fo popadki sdajovitni in medenza redovno ispodobljena, prehitro roditi.

Is enaziga vsroka se tudi majhin mertev fad, ker maternizo premalo h kerzhenju drashi, malokadaj prehitro rodi, defiravno je pri prehodu fkosi medenzo mehkejshi in okornifhi in se njegove glavne kósti bolj lahko ena zhes drugo fporíniti dajo.

§. 301.

2) *Popake ispodobljenja*, namrezi *spake*, kakor postavim: vodenizhna glava, trebuhovala vodeniza, obzhalna koshna vodeniza, otekljina na herbtanzu, forafhenje dvojzhkov, otrozi s dvema glavama in s dvojnimi udi i. t. d., ali oteshijo savoljo svoje velikosti porod, kateri je pa vunder savoljo gibzhnosti delov, tudi pri *forafhenih dvojzhkih*, kakor posamesni prigodki kashejo, vzhali po naturi fhe mogozhe, ali pa ga naturi nemogozhiga storijo.

Vodenizhna glava, ktera se is prezejfhne velikosti, is daljezh narasan ftojezhnih fhivov in mezbav, is mebkih zhepinnih kosti in is teshkiga najdenja robov teh kosti sposna, ali o prav mozhnih popadkih pozhi, zhe tanke koshe ima, pozhimur se voda is zhepinne votljine islije in porod is-bitri, ali pa vsrokuje po méri svoje prevelikosti rasne stopuje neprimérnosti. Porodna pomozhniza se mora tukaj po §. 298 ravnati. Vzhali se sna sgoditi, de slo mehka in na nekterih kostéh neporedama spodobljena glava, defiravno je fizer pravfhne kakosti, pazh sposnanje svoje postave, ne pa porodoviga pretéka, oteshi.

Tudi *popake premajhniga sadu* oteshijo sposnanje njegove postave, ne pa poroda, rasun, zhe bi bil kak shivotov del otroka premajhen, drug pa savoljo tega bolj velik, kakor se je to she sgodilo pri pomankljivim ispodobljenju glave, f perfmi pa prevelikimi.

Takofhne popake v ispodobljenji sadu kratijo v enakim zhasu tudi njegovo rejo in fo krive, de presgodaj in negoden, majhen na svet pride. Porodna pomozhniza je dolshna, vse takofhne porode, ktere narvezhkrat teshko sposna, sdravniku fkasati.

§. 302.

3) *Napzhna postava* sadu v tem obfthoji, de ena roka ali en komolz ali obé rozhize, ena ali obe no-

shizi, ali pa ena rozhiza in ena noshiza po mehurjevim raspozhenji ob glavi ali ob ritki naprej leshé in naprej padejo. Zhe fo pri tém sad majhen, medenza proftorna in popadki dobri, fe sna tak porod tudi bres posebniga ravnanja dodelati.

Ako porodna pomozhniza pred mehurjevim raspozhenjem glavo nisheje kakor naprej leshezho rozhizo ofhlata, nej porodnizo na tisto ftran poloshi, ktera je naprej leshezhi rozhizi nasprotna, de tako po mehurjevim raspozhenji morde glava fama doli pride in rozhiza nasaj oftane in sna poskusiti, kadar po mehurjevim raspozhenji, desiravno je porodniza nekoliko zhafa posrani leshala, glava s roko vred v medenzhno strugo doli stopa, naprej padeno rozhizo rahlama in bres vse file nasaj poriniti, zhe pa fe to ne da, nej konzhanje poroda naturni mozhi pripufti in ne samudi nikoli, porodnizbarja poklizati, ako naprej padena rozhiza s glavizo vkup, ki fe savoljo tega vzhafi prav ne safuzhe, v medenzi obtizhi. Zhe pa po mehurjevim raspozhenji rozhiza she nisheje v medenzi leshi kakor glaviza, priporozhi babiza porodnizi mirno na herbtu leshati s svifhanim krishem, ji prepovej vse isdelovanje popadkov in fe fama, zhe fo pri dofti rasprojanim maternizhnim uftju jajzove mréne she pretergane, v pomankanji sdravnika obrazhve otroka na noge loti, de fe is glavne lege plezhna lega ne naredi.

Ravno tako fe mora porodna pomozhniza ravnati, zhe ena noga ob otrokovi glavi naprej leshi ali naprej pade, famo f tém raslozhkam, de, zhe fe noshiza po mehurjevim raspozhenji ne da nasaj spraviti, vselej glavjo lego v noshno premeni, ker fe glava s noshizo vred roditi ne samore; sa to nej s eno roko glavo nasaj porine in s drugo sa noshizo potegne.

Ako ena roka in ena noga, ali obé rozhizi, in obé noshizi ob glavi ali ob ritki na enkrat naprej leshite, je otrok po navadi nesrel in pri dobrih popadkih tudi v svoji nepravfihni postavi fkosi medenzo gre.

Kadar glava s naprej leshezho roko predere, ne sme porodna pomožnica nikoli sa roko vlezhi, ako hozbe prefredek varovati.

§. 303.

4) *Napzhna* se imenuje *lega* otroka, zhe ta ne leshi po dolgim ampak poveshno ali pa pozhes v maternizi.

Poveshna lega se imenuje tadaj vfaka, ko otrok s glavo ali s ritko bolj navsdol in na strani in s drugim terfhevim konzam bolj navsgori na nasprotno stran naravnan leshi; *prezhna lega* pa, ko sad s glavo in s sdolnimi udi enako visoko pozhes nad medenzhnim vhodifham leshi.

Porodna pomožnica sna *dvomiti*, de sad ne leshi po redu, zhe pri preiskovanji najde, de je trebuh neenako napét, bolj fhirok, na bokih vzhafi poveshno oblokašt in terd, v fredi mehek in od sadove vode slo rastegnjen in ne vfeden, zhe so otrokovi gibki sa mater nenavadni, namrezh drugazhi, kakor v poprejfh-nih noshezhostih, vezhkratni, vzhafi boleštni in filni, zhe mati kerzhevne teshavnosti in slafno tifhanje v ledjih obzhuti, zhe so popadki kratki in redki, rastegovanje maternizhniga uftja pozhafno in neenako, zhe sdoljni konez maternize je bolj fhtuzhaft kakor okrogel in visoko ftoji, zhe noshnizhno obozhje ni ispodobljeno in prasno in se tudi fkosi she rastegnjeno uftje pri preiskovanji s dvema perftama noben otrokov del raslozhiti ne more; tukaj pa je dobro pomniti, de se tudi noben otrokov del pri spregledu v maternizhnim uftji naprej leshez ne najde, zhe je noshezha vampafta, zhe dvojzhka nosi, zhe ima veliko sadove vode, zhe je medenzhno vhubifhe prav vosko, zhe je detetova glava prevelika, posebno savoljo vodenize, in zhe materna potiza prav ne fédi; *napzhna lega* sadu se pa *sposna* potem, de se pri naravni legi porodnize neporedama leshezhi otrok fkosi ohlapne trebuhove pokrivala

vtipati da, de se v rahlim klobaſtaſto doli viſezhim mehurju majhni detetovi deli, poſtavim rozhiza, komolz i. t. d. ali pa, de se po mehurjevim raspozhenji, poſebno, ko je ſadova voda nalesla, vezhi deli, poſtavim plezha ali zela rozhiza, pri preiſkovanji raslozhijo.

Pri doložitvi napzhne otrokove lége porodna pomozhuiza, zbe rozhizo od noſhize raspōsnati hozhe, na prezh ſtojezhi palz, na dolgoſt perſtov in na naravnavo vſe roke memo podkomolza, zhe se komolz od petke dolozhiti da, na mankaſojzhi podplat, de se komolz s kolenam ne premeni, na njegovo podobo in, de plezha od drusiga dela, poſtavim od ſadnjiga lizhiza ali od glave raſdeli, na jarm, na plezhnizo, na paſduho, na roko in na rebra paſiti more.

Vsroki napzhne otrokove lége, ktera se pri poporodivkah bolj pogoftama priméri, kakor pri prvi pot porodezhih, ſo: veliko ſadove vode in njeni ſgodnji odtok, poſebno zhe je bila takrat porodniza v ne- pripravi poſtavi, velika ohlapnoſt in neenako kerzhenje maternize, prav poveshna njéna lega, poſebno navſpred, povegaſto naravnana medenza s bolj ploſkima naſtran obernjenima lednizama, veliko nagnjena in prezej voſka medenza, ozhitno prekratka popkovina, nepravilna ſéja matrne potize, mnoshna noſhezhoſt, telefno priſadevanje in pretésanje i. t. d.

§. 304.

Ker se ſamo negoden ſhe ne ſedem meſzov noſhen in ſhiv ſad ali pa pri prav proſtorni medenzi in pri prav krepkih popadkih ſkoraj ſrel pa majhen ſad, ki je ſhe dalj zhaſa mertev in ſe ſavoljo tega lahko ſkup ſiſniti dá, v napzhni legi od naturne mozhni ſkoſi medenzo ſgnati ſamore, ſrel, mozhen otrok pa v napzhni legi po odtoku ſadove vode, ker ſdaj ſmiraj bolj krepki popadki perhajajo, vezh del s enim plezham niſheje v medenzo ſtōpa in potem ſavoljo ſiſka na zeli ſhivot umreti mora in tudi porodniza tukaj ſavoljo

sgubljene mozhi, unetja in rastergatve maternize v filno veliko nevarnost pride, je vsaka porodna pomožnica na svoji vesti dolžna:

- 1) ako ima priljubljenost, pri nosilni napetosti otrokovo lego dvomiti ali spoznati, se s porodničarjem posvetovati, da ta vse dobro prevdara in nosilni lego na eni ali na drugi strani ali ves nositi i. t. d. svetuje. To ona pomaga, da se napetost lega še v nosilnosti v navadno preveršne in potem porod od same nature brez daljnega overanja sgoditi samore, še zelo pri shenah, ktere pred pri mnogih nosilnih so imele v času poroda se poredoma napetost otrokovo lego; in
- 2) porodnici, pri kateri lege otroka gotovo ne spoznava, ali pri kateri je njegovo povedno ali prezno lego svedla ne samo koj porodničarja perporozhiti in do njegoviga prihoda ali pri povedni legi otroka naravno sboljšanje njegove lege (*naravno obravnavo*) poskusiti ali pri prezni legi koj v prvih popadkih, ki dostokrat še le vež dni po dokončani redovni nosilnosti nastopijo, mirno, naravno lego sapovedati, popadkov izdelovanje zelo prepovedati in prav varno preiskovati, da sadova voda presgodaj ne odtežhe, preden je maternizno ušje dovolj rasprojano, ampak tudi v sili, namrežh, kadar sdravnika ni, v času, ko je še mogoče, mater ali otroka ali pa oba ohraniti, lego umetno sboljšati (*umetna obravnavo*).

§. 305.

Samiga detetove lege sboljšanja ali *naravne obravnave* naj se porodna pomožnica loti saveljo povedne lege otroka, v prvi porodovi dobi, dokler še sadova voda stoji in, zhe ni okolišhin, ktere bi pri porodnici f-hitrenje poroda sheleti pušile.

Is tega namena naj porodnizo na tisto stran poloshi, ktera je nar vikfhi maternizhni ismoljavi nafproti, ali, kar je eno, na tisto stran, na kateri je trebuh od spodej nar bolj isvivhen, podloshi pod njo savoljo podpore prezej terdo nabafano blasino, fkufi f vezhkratnim rahlim potiskanjem od sunaj s roko nar vikfhi trebuhovo ismoljavo bolj v fredo spraviti, prepové vse bolj mozhno isdelovanje popadkov in pusti porodnizo tak dolgo na tej strani leshati, dokler pri notranjim preiskovanji glavo ali ritko she v fredo mendenzhniga vhodifha stopivfhi najde, po zhimur, de naprej leshezhi del v tej legi oftane, samore mehur umetno predreti, ali pa daljni porod, ako se je mehur fam raspozhl, in ni morebiti treba, otroka na noge ober-niti, fami naturi prepustiti.

Od obrazhve otroka na noshize.

§. 306.

Obrazhva otroka na noshize se imennje tisto umetno ravnanje, pri katerim porodna pomozhniza s eno roko v maternizhno votljino vpeljana otroka sa noshize prime, jih fkosi maternizhno uftje in fkosi noshnizo pred unanje spolovila doli vodi in tako k porodu s noshizami naprej pripomore.

§. 307.

Obrazhva na nogé, sa ktero je porodni pomozhnizi veliko rozhnosti in pripravnosti in vselej veliko snajdnosti in previdnosti treba, se vkashe:

1. kadar ob glavi roka naprej in nishenje leshti, kakor glava fama, in 2. kadar otrok pozhes ali poveshno na maternizhnim uftji naprej leshti in v sbolj-fhanje poveshne lege naturna obrazhva ali nemogozha sdi, ali se je ta pa bres prida poskushevala.

§. 308.

Štoriti umetno sboljšhanje otrokove lege s eno roko mora sad she premakljivo na medenzhnim vhodisli leshati, ker bi, de se do otrokovih noshiz pride, she nischeje v medenzo stopivshi otrokovi del le s slo veliko nevarnostjo sa porodnizo nasaj poriniti mogozhe bilo, dalje uni naj je she zhes sedem mešov nofhen, ker negoden, majhen, neshiveven otrok v vsaki legi fkosi medenzo gré, in potem naj je tudi medenza dovolj prostorna, de se obernjen otrok po navadni porodni poti s pomozhjo nature ali s umetnostjo spejljati samore.

§. 309.

Porodna pomozhniza ne sme nikoli s gotovostjo frezhen konez obrazhve *prerokovati*, ker vzhafi v okoljnostih, ktere lahko in menj nevarno obrazhvo obetajo, vunder mati ali otrok ali pa oba fhkodo terpita.

Okoljnosti, ktere obrazhvo *bolj lahko* in *menj nevarno* delajo, so: došti krepki popadki, dovoljno rasprojanje maternizhniga uštja, ko sadova voda she stoji ali je she le malo popred odtekla, ena tako neredovna lega nepreveliziga otroka, pri kateri njegove noshize bolj navsdol proti maternizhnimu uštju kakor navsgor proti njenimu dnu gledajo, sdravje porodnize, ktira je she poprej kadaj srele otroke porodila in doštajna poterpesljivošt v bolezhbinah med obrazhenjem. V nasprotnih okoljshinah je otroka oberniti vselej *tesheje* in torej tudi *bolj nevarno*.

§. 310.

Rasun tega, kar je porodni pomozhnizi sa vsak navadni porod pripraviti treba, mora, preden otroka obrazhati sazhe, she posebno

- 1) natanjko preiskovanje napraviti, sato, de ali po ofhlatanju trebuha, naprej leshezhe rozhize, ali pri

nisheje stojezhim plezhu, po utipu plezhnize, jarma, pasduha i. t. d. sposná, na katero stran je otrok s noshizami, kam f prednjim in kam f herbtnim plofkam naravnán;

2) shlahtnikam povedati, de je tako ravnanje potrebno, in fkušiti, porodnizo f prijasnim prigo-varjanjem napraviti, to, kar je storiti treba, ne-strahama in mirno dodelati pušiti;

3) po §. 187 prezšno pošteljo pripraviti, oshivlja-jozhe sdravila sa mater, ako bi jo flabost na-padla, in sa otroka, ako bi dosdevno mertev na fvet priti vtegnil, priskerbeti, tkano sanjko na gotovo mesto poloshiti in pomagavke poduzhiti, kako nej obe koléni porodnize in njeni shivot pri plezhih podperajo;

4) fkerbeti, de porodniza vodo odzedi in se nje-na maštniza s brisgljanjem sprasni, in zhe so napzšno lego otroka sanemarili ali je fadova voda she pred daljim zhasam odtekla, morebiti sato otekle in unete mehke spolovila s oljnatimi, shlesaštimi brisgljami in s omehzhilmi obkladki in kopelami menj boleštné, mehke in bolj polške narediti;

5) f pomozhjo pokojne lege poštrani ali snak s svifha-no ritjo in s opufhanjem všiga isdelovanja popadkov in vezhkratniga preiskovanja do nar-pripravšhniga zhasa sa obrazhvo t. j. do konza naturniga pri-pravljanja, ako so porodno pomozhnizo she pred mehurjevim raspozhenjem k porodnizi poklizali, pozhakati ali maternizšno ušlje, zhe ni vezh mo-gozhe, do njegoviga naturniga raslikanja poter-peti, rahlo vertaje in prav polagama nar pervo s dvema, potlej s trémi in f fhtirimi perštimi in nasadnje s zelo sa obrazhvo namenjeno roko rastegovati, med tem, ko se ob enim zhasu ma-ternizšno dno od sunaj s drugo roko podpera, in

6) porodnizo savoljo obrazhve snak poloshiti in otroka, zhe noshize navsad naravnane v levi

materni strani leshite, s desno roko obrazhati, in nasproti; ali pa uni poštransko lego perporozhiti, postavim, na desno stran, zhe je bolj, s levo roko od sad noter segati, de bo navspred obernjene in v desni materni strani leshezhe nogé otroka losheje prijéla in doli vodila.

§. 311.

Obrazhva otroka na noge obstoji v *dveh opravilih*, namrezh v vpeljanju roke v maternizhno votljino do otrokovih noshiz in v njih prijetji in doli veditvi v noshnizo in pred unanje spolovila.

§. 312.

1. Vpeljanje sa obrazhvo namenjene roke v maternizhno votljino do otrokovih noshiz.

1) Potem, ko je porodniza na pripravno posteljo djana in dobro odeta, si porodna pomozhniza roko po všim unanjim verhu in nekoliko podkomolza s maštjó namashe in v popadku od sadnjiga fklepa framovih piskov s rahlo vertezhim pomikanjem fkosi framovo fhpranjo v noshnizo in sizer tako déne, de je, kadar se roka s svojim nar fhirfhim delam noter pomika, njen spreden rob proti framovimu fklepu obrnjena in tajiste globozheje se pomikajozhe herbet proti izvotljeni krishnize gleda.

2) Zhe je popadek ponehal, nej spravi v noshnizo napeljano vedno v kurjo merdanjo ftišnjeno roko tudi rahlo vertaje fkosi uštje v maternizhno votljino, med tem, ko s uno roko, kakor je bilo pri rastegovanji uštja rezhenó, od sunaj dno potiskaje maternizo poshkodovanja varje, naj otrokove noshize noter vpeljani roki priblisha in feshe, ker sdaj to plofkama poloshi in njeno

prednjo plat k sprednjimu plošku otroka oberne, s njo do noshiz. Šhe le, ko je porodna pomozhniza s roko tako visoko v maternizo prishla, samore posebno otrokovo lego vzhaši prav natančno sposnati.

3) Ako je mehur šhe zel, ga, kadar roko v maternizo vpeljuje, ne predre, temuzh s roko med jajzovimi mrenami in med maternizo do noshiz gori gre in rasterga mreene in fizer po popadku, šhe le, kadar fkosi-nje noge vtipa, ali pa faj ne popréd, preden je vfa roka v maternizi. Ker po takim menj fadove vode odtezhe, se obrazhva filno polajfha.

4) V noshnizi naprej leshezha rokiza se sna s obrazhivno sanjko oviti in popkovina, morebiti pred nmanje spolovila naprej padena, v noshnizo nasaj djati, bres de bi roka porodne pomozhnize tak del v maternizo nasaj porinila.

5) Ako porodna pomozhniza f svojo roko savoljo kagiga naprej leshezhiga otrokoviga déla vezhi debelosti, postavim, savoljo plezh, herbta, glave i. t. d. ne maga lahko fkos maternizhno uftje, desiravno je tisto dovolj rastegnjeno, naj ga porine na otrokovim noshizam nasprotno ftran in ob enim, zhe je mogozhe, tako navsgori, de noshize blišheje maternizhniga uftja, prednji otrokov plošk pa bolj navsdôli pridejo. Ob tem zhafu naj sunaj na trebuhu leshezha roka maternizo podpera.

6) Kadar porodna pomozhniza savoljo prijetja detetovih noshiz roko naprej pomikuje, mora pasiti, de maternizo po mogozhosti varje, otroka in popkovine ne pritiska in, zhe ni v fšanu, potiska se ogibati, nej otroka faj ne na trebuhu, maternize pa nikjer ne pritiska.

7) Popadkov, ki med tem perhajajo, ko porodna pomozhniza s roko notri feshe, porodniza ne sme isdelovati in tudi roka sama mora zelo mirno in plo-

fkama v maternizi leshati, dokler njeno fkerzhenje terpi.

§. 313.

II. Prijetje in doli voditev otrokovih noshiz v noshnizo in pred unanje spolovila.

- 1) Kadar porodna pomozhniza noshize prime, mora pasiti, de jih s rozhizami ne premeni, de noshiz rasnih otrokov, postavim dvojzhkov, ne prime in, de s njimi jajzovih mren ali popkovine ne sgrabi in doli ne potegne.
- 2) Ako je mogozhe, obe noshizi bres samude prijeti, nej poprime obe, ako pa to ni lahko, nej fe sadovolji poskusiti, otroka s dolivoditvijo ene noshize obrniti. Po sahtonji poskushnji, tako otroka obrniti, je treba, na napeljano nogo sanjko djati in, ker bi se na njeno notranjo plat roka vpeljala, tudi drugo noshizo prijeti, posebno takrat, ko je treba, otroka savoljo nevarnih okoljshnost, ktere svojo hitro ispravljenje v-kashejo, obrazhati.
- 3) Porodna pomozhniza naj poprime noge, ktere so vezhdel zhes trebuh rastegnjene in krishem leshati ne fmejo, ob enim tako, de frednji perst med notranje, kasaviz in slatni perst pa na unanje gleshne pride, in njih napelje pozhasi in previdno ob sprednji otrokovi plati v in fkosi maternizhno ustje doli, dokler ritka fe na medenzhnim vhodishi najde, pozhimur otrok podolgama s sdoljnimi udmi naprej v maternizi leshi in tako je sprememba otrokove lege ali obrazhba, kakor je hotla, dodelana.

Ako fte noshizi v kolenih fkljuzheni, tako, de fe petke ritke tishijo, naj poprime porodna pomozhniza nar pervo eno fteguo v kolenu in ga doli in na ftran na otrokov trebuh potifne;

tako se samore noshiza blisheje prineſti, loſheje prijeti in nategniti. Ravno tako ſe ſna tudi, ako je treba, ſ drugim ſtegnam ſgoditi.

- 4) Premenenje nekake otrokove lége v noſhno lego ſ dolivoditvijo noſhiz ſe ſizer ſ enozhaſno podporo proſte roke od ſunaj, ker ſ ſmirnim pritíſnjenjam na maternizhno dno teſhko poprímljive noſhize notranji roki blisheje prineſe, v-
zhaſi poſpéſhi, vzháſi pa tudi med tem, ko popri-
jete noſhize v maternizhno uſtje doli peljati ho-
zhe, ſavoljo naprej leſhezhnih plezh, ali ſavoljo
nad vhodam medenze ſtojezhe detetove glave tako
oteshi, de ſe mora ſ palzam ali ſ mezhavo no-
shize potegajozhe roke naprej leſhezhi dél to-
liko na ſtran in navſgor poriniti, kolikor ſe no-
shize doli napeljejo, vſako tako doli ſpeljano no-
shizo v ſanjko djati, vſanj Kane noſhize nategniti
in vzháſi tudi ſ drugo vpeljano roko naprej le-
shezhi dél, glavo ali plezhe, ob enim in toliko
na kvíſhko proti maternizhnimu dnu poriniti, ko-
likor ſe noſhize nategnejo.

§. 314.

Zhe pri poveshni legi otroka porodna pomozhni-
za ſ vpeljano roko glavo ali ritko tako bliſo mater-
nizhniga uſtja najde, de te déle loſheje poprijeti in
dolji napeljati miſli, kakor noſhize, ſna pri majhnim ſadu
in pri ſizer dobrih porodnih okoljſhinah, ſlaſti, zhe ſa-
ma mehur predreti in neredovno leſhezhe déle bres
ſamude od lednize v medenzhno vhodíſhe doli pomak-
niti ſamore, bres de bí otroku po ſpahu ali po ſtiſku
fhkodovala, ga tudi *na glavizo ali na ritko ober-
niti* in potem njegovo rojſtvo v glavni ali ritkini legi
naturi prepufſtiti. Ako pa pri takim ravnanji le nar-
manjſhi oporo najde, nej rajſhi vſelej otroka na no-
shize oberne.

Od porodoviga f-hitrenja.

§. 315.

Desiravno naravno rojstvo otroka s sdoljnimi udi naprej po storjeni obrazhvi navadno nar vezhi prid obéta, se vunder dostikrat sgodi, de vzhasi po umetno naredeni legi otroka ali pri isvirnih ritkinih, kolennih in noshnih porodih, desiglih fizer porodove okoljshine fo dobre, popkovina od prepozhasi se dolj pomikajozhih plezh ali od na posled pridijozhe glave na medenzo pritísne in tako njeno trepanje oflabi ali pa zlo vštavi, kar otroku prav veliko nevarnost prinese in porodni pomozhnizi dolshnost naloshi, po obrazhvi tudi fhe *porod f-hitriti*, t. j. vef otrokov shivot s rokami islezhi.

§. 316.

Rasun tega, de je vzhasi treba, po §. 315. pri fizer dobrih porodnih okoljshinah savoljo ne sopernavadniga saposnjenja poroda v ritkini, kolénni in noshni legi otroka ga f-hitriti, fo tudi fhe druge okoljshine, ktere tako ravnanje savoljo matere ali savoljo postelj-nizhnih delov velevajo.

1) *Kar porodnizo sadeva*: bolehoté, ktere bi s prisadjanim upiranjem pri porodu smertno nevarne postati vtegnile, ktere porodno delavnost tako ovérajo, de natura fama f svojo mozhjo poroda dokonzhati ne samore ali, ktere naglo-ma v porodu se primerijo in savoljo filne nevarnosti sa otroka in sa mater vpotrebavajo, de porod narurni mozhi dodelati ne pripustimo, postavi-m: unetje pljuzh in moshganov, nevarnost sadushenja, hude perfne bolésni, rasterganje maternize, hudi kervotoki, velika slabost, omedlje-ze, boshjast, smert noshezhe proti konzu perve porodove dobe i. t. d.

2) *Kar posteljzhne dele sadene*: nemogozhost, ob

otrokovi glavi naprej padeno fhe trepajozho popkovino nad maternim uftjem nasaj dershati, pritifek na njo pri ritkinih, kolénnih in noshnih porodih, rasterganje popkovine savoljo prevelike kratkofti ali savoljo neumetnofti pri obrazbevanji, mozhne kervavitve is maternize savoljo presgodniga odlozhenja redovno ali nepravfšno fedezhe materne potize.

§. 317.

Ker fe porodna pomozhniza sa porodovo f-hitrenje nikakorfhniga orodja poflushiti ne fmé, temuzh fame roke vpotrebovati mora, sna pazh nesrel prav majhen fad na *vsakim delu*, kateri fe ji v maternizhnim uftji ali v noshnizi ponudi, *potegovati*, drugazhi pa famo v ritkini, kolenni in noshni legi, ali v taki s glavizo naprej, dokler ta fhe premakljivo na medenzhnim vhodifhu ftoji, ali pa, ker po she rojeni glavizi plezha nategne, porod f-hitriti.

§. 318.

Vfe, na kar ima porodna pomozhniza pri obrazhvi otroka na noshize pasiti in fkerbeti, velja tudi od porodniga f-hitrenja, kakor tudi ravno tifte okoljfhine, ktere obrazhvo polajfhajo ali oteshijo, to tudi pri pofpefhenju poroda fitoriti samorejo.

§. 319.

S-hitrenje poroda *v noshni ali kolenni legi otroka* fe rasdeli *v tri opravke*, namrezh v umetno ispeljanje otroka do plezh, v refhitev ali fproftenje rozhiz in v islezhenje ali ispeljanje napofled pridijozhe glavize.

§. 320.

1. Ispeljanje otroka do plézh.

1) **S** pripomaganjem popadkov, v katerih pomanjkanji je porodovo f-hitrenje vfelej bolj teshavno, fe obé noshizi previdno in varno bolj vun in doli potegnute, ker fe smiraj visheje in visheje, in maternim framu tako bliso, kolikor je mogozhe, primete, tako, de fe potém, ko fe je sazhetkama sa gleshna povléklo, po primeri njeniga istopanja sa podkolena, kolena in fteгна vlezhe, in fe ispeljani udji v gorko rjuho savijejo. Ko fe kolka pokasheta, ki fe tudi v rjuho savijeta, fe poloshi na vfaki ftrani ena roka na lednizo, pa ne na trebuh, in obá palza na krish in povlezhe, rahlo vertaje, terfh navun in navsdol, dokler plezha v medenzhno votljino ftopijo. Terfh sdaj povsdingovaje fe dalje vlézhe, de fe plezha framovi fhpranji priblishajo.

2) Ako porodna pomozhniza pri isvlezhbi ftegen popkovino med njima fkosi gredozho in tako rahle ne najde, de bi fe rada zhes v kolenu fkljuzheno nogo issanjhati dala, nej potegne njeni zhes otrokov herbet tekozhi del s dvema perftama in jo tako porahlja in posfmukne; zhe fe pa potem popkovina ne vdaja, jo sme malokadaj nad otrokovo ritko v dveh krajih, en palz vfak febi ftojezhnih, fpodvesati in v fredi med njima preresati, ob enim pa mora poskusiti, bersh ko bersh otroka na svet spraviti.

3) Kmalo ko fe popek pokashe, nej fe popkovina nekoliko povlezhe, de fe prevezh ne nategne ali zelo ne rasterga.

4) Ako je morde ena rozhiza vsanjkana, fe mora ta bersh, ko fe kolena pokashete, s sanjko navlezhi, de fe memo shivota dolj ftegniti in s noshizo vred roditi samore.

5) Zhe fo bili perfti noshiz sazhetkama navsgori ober-njeni ali, zhe se pri dolivoditvi sdoljnih udov prednja plat otroka navsgori safuzhe, se mora med istopam kolkov terfh rahlama na tisto ftran saberniti, kamor se verteti je she njegova prednja ftran nagnjena.

§. 321.

II. Dolivoditva ali refhenje rozhiz.

Ko je po vlezhenji terfh do plezh na dan pri-fhel, fo navadno ob glavi gori rastegnjene roke na póti, de glava ne mora skosi, in savoljo tega se morate refhiti. Po navadi leshi ena rozhiza bolj navspred, druga bolj navsad in ta se mora narpred refhiti. Ako je, postavim defna roka, ki blishej krishnize leshi, in ako gledajo perfi otroka na defno plat matere in bolj ali menj nasaj, se povsdigne terfh, ki na levi roki floni, v kvishko, se kasavez in frednji perft defnize zhes plezhe in zhes narozho do komolza deneta in se rozhiza v fklepu tega fkljuzhena memo obrasa in memo perfi doli do framove fhrpanje porine. Potem porodna pomozhniza dolj fpeljano rozhizo ob ftrani terfha v pert savije, naj, ker terfh otroka fhe malo nishije der-shi, s kasavzam in frednjim perftam levize, ravno tako, kakor poprej do komolza fhe gori rastegnjene druge rozhize porine in to tudi memo perfi doli in vun napelje i. t. d. Savoljo ene rozhize, ki ob tilniku leshi in se sato prav teshko dolj voditi da, se mora glava in terfh rahlo nasaj poriniti, de se sna rastegnjena rozhiza refhiti in ispeljati.

Pri refhitvi detetovih rozhiz mora porodna pomozhniza prav previdna biti, de nobene rozhize ne fpahne ali slomi in de pri podperánji otrokoviga shivota popkovine ali njegoviga trebuha ne ftfka.

Zhe je medenza, posebno v is-hodifhu, proftorna, sad majnfhi, kakor fizer in popadki krepki, vzhasi ni

treba, rozhize refhiti, slaſti, kadar v neſilnih prigodkih ob glavizi gori raſtegnjena rozhiza varje, de ſe popkovina od glavize v medenzhne koſti ne pertifne.

§. 322.

III. Refhitev ali iſpeljanje napoſled pridijo- zhe glavize.

Zhe ſo popadki krepki, zhe glaviza ſhe tak niſko ſtoji, de porodna pomožniza s dvema perſtama lahko zhes njene uſta fezhí ſamore, in ob enim s obrasam navſad proti iſvotljenji krishnize gleda, ſme upati, s pravſhnim ravnanjem otrokovo ſhivljenje, ktero pri naſprotnih prigodkih vzháſi v zheterti uré vgafne, refhiti.

Bres, de bi ſ famim nategovanjem otrokoviga terfha glavizo ſkosi medenzo ſpraviti hotla, kar bi vſelej lé ſhkodljívo bilo, naj ſeſhe porodna pomožniza ſ kaſavzam in frednjim perſtam une roke, ſ ktere dlanizo nar loſheje do obrasa pride, memo vrata in memo brade k nad-zheljuſti, ju poloſhi ob obeh ſtranah noſú na-njo in potegne obras navſdoli proti krishnizhni iſvotljini. Tudi ſe ſmeta, ako je potrebno, oba perſta v uſta otroka djati in, ſe véde le s ſmernim rahlim vlezhenjem, njegovo refhitev dodelati. Možno vlezhenje bi vtegnilo ſpahljenje otrokovih delov ali drugo poſhkodvanje vsrokovati. Ako je obras v medenzhnim vhodishu bolj navſpred obernjen, naj gre porodna pomožniza s eno roko is krishnizhne iſvotljine ob ſtrani glavize zhes lize in noſ do naſprotniga liza, naj prime obras in ga napelje vertaje v medenzhno duplo doli in proti krishnizhni iſvotljini.

Ko je glava ſhe v medenzhno duplo priſhla, ſe deneta kaſavez in frednjik ene roke, ktere dlan perſi otroka podpera in na kateri njegov terfſh pozhíva, (tega tudi kak pomagavez ſa kolke derſhati ſamore) na nad-zheljuſt ob obéh ſtranah noſa, ravno tá perſta druge roke pa na ſaglavje in ſe pelje obras zhes preſredek, ker ſe ſ

pervima perftama, de brada blishej perf pride, kar se tudi f potifkam na saglavje s unima dvema perftama druge roke pripomore, nadzheljuf navsgorej in vun potegne. Pri tem se terfh v tifti naravnavi povsdigne, v kateri se, naturo pofnemaje, glaviza v in fkosi medenzhno is-hodifhe napelje.

Ako porodni pomozhnizi ni mogozhe, tako glavizo bres velike file ispeljati, nej s rokami nizh vezh ne poskusha in se ne da k nikakorfhimu nevarnim ravnanju sapeljati, ktero bi otroku, zhe fhe shivi, gotovo smert naklonilo.

§. 323.

Zhe otrok s ritko naprej leshi, se pohitrenje poroda po njegovim vishejim ali nishejim ftanu v medenzi ravna. Ako ritka fhe premakljiva na medenzhnim vhodifhu ftoji, se porod fpefhi, ker se prilizhna roka fkosi noshnizo in maternizhno uftje do otrokovih kolèn vpélje, obé noshizi v kolenu fkljuzhite, pod koleni primete, pred unanje spolovila napeljete in se tako ritkina lega v noshno lego prmeni, po zhimur se otrok tako, kakor je she povedano, is materniga telefa refhi. Šo pa popadki ritko she bolj nisko v medenzhno ftrugo pritifkali, nej porodna pomozhniza ritkini porod pospefhi tako, de se s kasavzam ene roke od sadaj v ftegnjev fklep tiftiga kolka vkavli, ki bolj navsad ftoji, ne drugazh tudi, zhe je mogozhe, s kasavzam druge roke ftori in v popadku sazhetkama bolj navsdol, potem bolj naravnoft in na vun po nagnjenji medenze povlezhe, verh tega pa kolke, kadar prederajo, bolj navsgori in navun naravná in potem vef otrokov shivot, kakor je prav, vun napelje.

§. 324.

V glavizhni legi otroka samore porodna pomozhniza porod takrat fpefbiti, ko glaviza fhe premakljiva na medenzhnim vhodifhu ftoji. Is tega namena naj s

roko, ki se prednji plati otroka porajma, njegovo glavizo nasaj porine, ga oberne na noshize in napelje vfiga otroka is spolovil. Kadar glaviza she bolj nisko v medenzi stoji, samore porodna pomozhniza f pripravnimi sdravili popadke oshiviti, drugazh pa nizh s rokami k porodovimu pospefhenju pripomozhi.

Ako fo preshiroke plezha, njih nepravfšno verčenje ali flabi popadki krivi, de se po she rojeni glavizi terfh k otrokovi fhkodi v pravfšnim zhafu sa njo ne pomika, nej se porodna pomozhniza ravna, kakor je bilo v §. 274 rezhenó.

IV. Popake popkovine.

§. 325.

Popkovne popake malokadaj porod oteshijo, fo pa navadno fadovimu shivljenju slo fhkodljive.

§. 326.

Popake popkovine fo, de je *prekratka* ali pa *predolga*, kar sa mater ali sa otroka, ali pa sa oba sna neko fhkodo pernefti.

§. 327.

Prekratka popkovina se da dovumljati is pozhafniga pomikanja in is nasaj ftopanja fhe vifoko ftojezhe otrokove glavize v ali po popadku bres snaniga vsroka, is kervavitve po vsakim popadku in is bolezline v dnu ali v ftrani maternize med popadkam, fe sposna pa sa gotovo navadno fhe le po otrokovim porodu.

Le prav malokadaj je popkovina tako kratka, de je savoljo tega porod slo oteshen, de se vfa ali nekoliko materne potize odlufhi in sato kri vun tezhe ali de se materniza prebokne in de popkovina nekoliko ali pa zlo vfa preterga.

Ker porodna pomožnica to popako fhe le sposna, kadar je she otrok vef ali vezhdel rojen, sna vzhafi treba biti, de fhe pred konzam poroda savoljo preveliziga vlezhenja in natesovanja popkovine to bliso otrokoviga popka podveshe in potem otroka vfiga islezhe.

§. 328.

Predolga popkovina fe ali ovije posamefnih otrokovih délov ali naprej lesi in naprej pade ali pa refnizhne vosle naredi.

§. 329.

Popkovina fe ovije okrog vratú, okrog rozhiz, okrog telefa otroka ali pa gre med njegovimi ftegni fkosi.

Rasun she imenovanih prikasin, ktere famo na febi prekratko popkovino mifliti dajo, in ktere nastopijo, zhe popkovina savoljo ovitja prekratka postane, fe drugazhe ta popaka ne sposna, preden ni otrok she nekoliko ali pa vef rojen.

Zhe fe popkovina okrog vratú ali enkrat, ali vezhkrat in sdaj bolj, sdaj menj rahlo ovije, to prav malokadaj porod oteshi in, defiravno takfhnó ovijenje ispodbljenju sadu prav ne pomaga in njegov vrat sadergne, mu fam redkokrat smert prinese. Ovitje popkovine okrog rozhiz v navadi ni nevarno, okrog shivota in med otrokovimi ftegni je pa to le takrat, zhe pri pozhafnim pomiku deteta fkosi medenzo in pri dolgo terpezhnih mozhnih popadkih prenapeta materniza popkovino prevezh na njegov herbet pritifka.

Ker fe popkovina prav velikrat okrog detetoviga vratú ovije, mora porodna pomožnica pri porodu po she rojeni glavizi smiraj na to gledati. Savoljo rahliga ovitja popkovine nima nizh ftoriti, ker vezhdel pri prihodnjim popadku zeli otrok vun stopi, zhe fe pa una bolj terdo ovije, nej nar bolj ohlapni del tajifte, ki namrezh

noter k materni potizi gre, rahlo nategne in porine, kadar otroka sprejme, tako podaljšano sanjko zhes njegove plezha nasaj. Ako pa nobeden del popkovine po vlezhenju nizh ne odjenja in se porodna pomozhniza savoljo njeniga preveliziga nategovanja kaj hudiga boji, nej s tumpastimi fhkarjami prevoso pod popkovino dene, to dvakrat spodveshe, jo v fredi prereshe in otroka vun napelje. Pri nevarnosti, ktiro prekratka popkovina otroku sato pernese, de perfi predolgo v medenzhnimu duplu ofstanejo, nej popkovino, ktiro pomagavka s dvema perftama vflake roke dershi, v fredi prereshe in fhe le potem, ko je otroka vun potegnila, spodveshe. Zhe popkovina med ftegnimi otroka fkosi gre, nej po §. 320, kadar ta f kolkama predéra, njeni po herbtu gredozhi del previdno nategne, de ga zhes v kolenu fkljuzheno noshizo issanjkatí samore.

§. 330.

Popkovina *naprej leshi*, zhe se pred mehurjevim raspozhenjem snotrej jajzovih mrén pred naprej leshezhim otrokovim délam snajde; pri pizhli fadovi vodi in pri malo napetih jajzovih mrenah se to sposna lahko po trepanji, teshko pa pri obilni fadovi vodi in pri slo slo napetim mehurji. Popkovina *je naprej padda*, zhe ta po mehurjevim raspozhenji fkosi maternizhno uftje doli v noshnizo slese, kjer se po svoji mehki zhrevefu podobni kakosti in po trepanji sposna. Ta popaka, ktera se sizer pri vsaki predolgi popkovini ne naredi, isvira od tod, de sdoljni konez maternize naprej leshezhi del otroka tikama ne obdaja, de je veliko fadove vode in de se materniza neenako fkerzhuje, de fadova voda sgodej in naglo odtezhe, slafti, kadar porodniza med tem ftoji ali fedi, de je medenza prefhiroka ali pretesna in de fad neredovno leshi.

Nar vezhdél pritifek, ki popkovino sadene in obtekanje kervi savera, fadu fmert vsrokuje, pa vunder je mogozhe, de otrok, zhe je majhen, zhe se vodeni me-

hur dolgo ne rasterga, zhe je medenza proftorna, zhe popkovina po krishnizhni isvotljini doli pade, in, zhe porod prav naglo pretezhe, redkokadaj shiv na fvet pride. Nevarnost sa otroka je nar vezhi, zhe fadova voda pri komaj odpertim maternizhnim uftji odtezhe, popkovina fkosi tega naprej pade in se glaviza mozho in dolgo vdera.

Porodna pomozhniza je dolshna, savoljo nevarnosti, ktera se otroku naglo usrokuje, she v tem zhafu, ko popkovina naprej leshi, to je, pred mehurjevim raspozhenjem, porodnizharja poklizati; do njegoviga prihoda pa nej porodnizo na tisto ftran poloshi, na kateri se popkovina ne da vfhlata, ali pa snak s svifhano ritjo, zhe se popkovna sanjka bolj navspred ali sadej najde, nej ji pokojno sadershanje priporozhi, vse isdelovanje popadkov prepové, le malokadaj, s vfo previdnostjo in le po popadku preifkuje, de se fadovi mehur, dokler je mogozhe, ohrani. Ako pa vkljub temu ravnanju po vodnim odteku popkovina naprej pade, nej pufiti porodnizo per miru snak leshati, fesi, zhe postavim je popkovina na levi materni ftrani doli ftopila, s defno roko v noshnizo, primi popkovno sanjko f konzam perftov in jo porini previdno po popadku zhes glavizo do otrokoviga vratú na kvifhko, zhaki tam s roko, dokler prihoden popadek mine, sa zhutiti, al una fpet naprej ne pade, in zhe je to, de jo prezej fpet nasaj poriniti samore, in s roko potlej nasaj gre; v defni materni ftrani nej ravno tako s levizo gori fesse. Ako pa f roko popkovine gor poriniti nizh ne pripomore, in ta smiraj fpet dolj pade, nej porodna pomozhniza, dokler fhe glaviza premakljivo na medenzhnimu vhodifhi ftoji, otroka na noge oberne in potem porod f-hitri. Vzhasi se pa v poskushanji, naprej padeno popkovino nasaj fpraviti, glaviza nischeje in nischeje poseda, toliko namrezh, de otroka na noshize oberniti nizh vezh mogozhe ni, sakaj, zhe takrat una fhe treplje, nej porodna pomozhniza porodnizo k mozhnemu isdelovanju popadkov opominja, ker se f hitrim porodam

otrok pri shivljenji fhe ohraniti sna. Savoljo popkovine tudi fhe po popadku nizh vezh ne trepljajozhe porodna pomozhniza ni v ftanu pomagati.

Pri porodih s sdoljnimi udi naprej fe dostikrat naprej padena popkovina, ktero nej fi porodna pomozhniza vedno v noshnizi obdershati prisadeva, zeli zhas poroda ne potifne, in otrok shiv na fvet pride; zhe pa v teh otrokovih légah popkovina flabeje treplje ali trepati zelo neha, fe mora porod, ako fe sam od febe prav hitro ne dokonzhá, po §. 319 in §. 323 f-hitriti.

§. 331.

Majhen, lahko premakljiv sad smukne vzhasi v prejšnim zhasu noshezhofti fkosi kako sanjko dolge popkovine, po zhimur fe *refnizhni vosli* na nji naredijo, kteri fe redkokrat savoljo neprilizhnih okoljshin med porodam satégnejo, obtok kervi med materjo in med otrokam samafhijo in otroku smert usrokujejo. Od teh pravil voslov fe morajo pa *nepravi*, tako imenovani *zholzhi* ali *posodni vosli*, ki fo zelo nefhkodljivi, raslozhiti.

V. Popake materne potize.

§. 332.

Popake materne potize fe pokashejo *pred porodam otroka*, med in po njem f kervavenjem, ki fe sna fizer v vsakim zhasu noshezhofti in poroda priuriti, vezhkrat pa v zhasu posteljze nastópi, ker fe mater niza takrat savoljo neredovnosti materne potize pravshno kerzhiti ne more in savoljo tega na mestu, kjer je potiza fedela ali morde fhe kaj fedi, is odpertih posod dostikrat obilno kervi pufha.

§. 333.

Popake matrne potize obſtoje v tém, de ta nima pravſhne velikofiti in je ſdaj ozhitno velika in debela, ſdaj premajhna in tanka ali, de je v ſvoji tkanini, malokadaj v vſim ſvojim okraji, vezhdel le na poſameſnih meſtih, ſpridena, kakor poſtavim premehka in gobafſta, vzhaſi mehurjaſta, tudi terda, kitafſta, ſkorej hrufſtanzhaſta in ſ majhnimi perſtenimi apnatimi ſernzi previdena, ali, de na nepravim meſtu bliſo maternizhniga uſtja ali popolnoma med njim ſedi, ali pa, de je ſ maternizo, ker ſa porod ſhe ni dovolj odvenjena, ne dovolj sréla, preterdno ſkljenjena.

Taka popazhenofť matrne potize je kriva, de ſe otrok v noſhezhofiti premalo redi in ni ſdrav, de ſe popadki preſgodaj ſbudijo in neredovni poſtanejo, de ſe poſteljza preſgodaj ali prepoſno odlozhi in ſ nevarnoſtjo iſtrebi in de neſreznhe kervavitve naſtopijo, ktere poſebno v poſteljzhni dobi porodnizi veliko nevarnoſt in doſtikrat ſhe ſmert naklonijo.

§. 334.

Ker is neredovne kakoſti matrne potize iſvirajozha nar vézhi nevarnoſt ſa mater in nekaj tudi ſa otroka v kervavitvah obſtoji, ktere is nepravozhaſne lozhitve in iſtrebe poſtljize is-hajajo, tudi redovno iſpodobljena matrna potiza, poſebno v tretji porodovi dobi, ſe preſgodaj ali prepoſno odlozhiti in iſtrebiti, nerodovno iſpodobljena pa ſe v pravim zhaſu luſhiti in iſpeljati ſamore, in takſhno popazhenofť poſteljzhne dobe doſtikrat tudi ſami bolehotni popadki usrokujejo, bres de bi matrna potiza neredovna bila, ſe ſnajo vſe neredovnoſti, ktere is popak matrne potize iſvirajo, na *preſgodno* in *prepoſno lozhitev*, na *ſ-hitreno* ali *ſaposnjeno iſtrebo poſteljze* naſaj djati.

§. 335.

1) *Presgodaj*, she *pred ali med porodom otroka* se materna potiza odlozhi, zhe je bila, postavim, pri neredovni séji na maternizhnim uftji pred otrokam isgnana ali zhe se — malokadaj — zelo jajze rodi, ali pa *koj po porodu otroka*, zhe pri prav pozhafnim ali prav hitrim porodu, po velikih prisadévah, po premozhnim ulezhenji popkovine, bres de bi se materniza savoljo obvarovanja prezejfhne kervavitve, ki vezhdel sa to nastopi, dosti hitro fkerzhila, se s otrokam vkup istrebi.

Tudi nekaj materne potize se presgodaj med porodom odlozhi, posebno v njegovi prvi in drugi dobi, in isvira is prefilniga pretrefanja shivota, pa tudi is prefilnih ferzhnih gibkov in is vlezhenja prekratke popkovine. Kervavitev, ki se is tega naredi, je, dokler je sad fhe v otrozhnjeku sapert, vezhdel unanja in le redkokadaj po mehurjevim raspozhenji notranja in taka le vezhdel majhna. Zhe materna potiza na pravim mestu, na fredku ali na dnu maternize, fedi, kervavitev v prvi porodovi dobi dostikrat po odtéku sadove vode sgine, ker po tem se materniza smanjsha in poprej odperte posode se fkoraj saprejo. Ako je pa kervavitev filna in nevarna, nej porodna pomozhniza do porodnizharjeviga prihoda pokojno sadershanje ojftro priporozhi, nej na spolovila in na trebuh mersle obkladke déva in poslushi se, zhe je filno treba, klopka. Prav malokadaj take okoljfhine filijo, porod f-hitriti, kar bi porodna pomozhniza v glavni otrokovi legi famo pred ali koj po mehurjevim raspozhenji ftoriti mogla.

Opómba. Od maternizhne kervavitve, ktera od tod isvira, de se je materna potiza presgodaj nekaj ali zelo odlozhila, moramo tiste kervotoke is spolovil raslozhiti, kterih so *vézhji natergatve maternizhniga ufja in vratu, maternize in noshnize, raspozhenje kake privodnizhne satekljiné noshnize, tudi satergatve presfredka pri prederanji otrokove glavize in plexh krive* in pri kterih kri ne tezhe famo sunaj, ampak se tudi snotraj, fhe zlo v rahli pifkrizhafti tkanini, pod trebhovo koshizo in v trebhovi votljini naberati sná.

§. 336.

2) Pošljiza se po otrokovim porodu *preposno* istrebi, zhe se, sdaj kmalo, sdaj posneje, bres oséra na terpesh pošljizhne dobe savoljo sadershanja she nekaj ali zeló ali pa fhe ne odlozhene matrne potize nevarnosti porodnizi kashejo.

Usroki preposne istrebitve matrne potize fo: flabost in po svoji naravnavi neredovne kerzhenja maternize in premozhno sklenjenje matrne potize s njo; nasledki taziga saposnjenja fo: kmalo nastopijozhe gnojenje matrne potize, unetje maternize s mrasenjem in velika flabost savoljo sguhljene kervi.

§. 337.

a) *Slabost maternize*, ktera vzhafi she v porodu otroka, vezhkrat pa v pošljizhni dobi posebno po hitrih in naglih porodih nastopi, se sposna is flabih ali zelo manjkajozhkih pobolézchkov, dalje is tega, de se materniza ne smanjsfa do navadne majhnosti, temuzh se zhes navado rastegnjena, mehka in ohlapna ofhlata dá in de se veliko kervi odtekati vidi ali se je snotraj nabéra, per zhém vzhafi tudi pošljiza she zhifto odlozhena v noshnizi leshi. Porodna pomozhniza naj preifhe v tazih prikasnih od snotraj natánko in odpravi materno potizo, ako jo she refsheno v maternizhnim uftji ali v noshnizi najde, koj koj po navadi; ako pa materna potiza fhe ni odlozhena, nej maternizo, de jo h kerzhenju drashi, s golo roko, potem s kakim shganjem na dnu mane, daj porodnizi malo omake is fladke fkorje piti, umetno odlozhi in ispravi, ako te rezhi nifo kervi vftavile, morde fhe prirafsheno materno potizo, pokladaj, zhe kri fhe ni nehala tezhi, mersle obkladke na trebuh, naredi sdrashljive brisglje v maternizhno duplo ali pa dotakni notranje maternizhne ftene s v ledu ali v difhezhi tekozhofsti pomozheno roko.

Materna potiza se tako le s umetnostjo odlozhi:

S levo roko se popkovina nekaj nategne, s desno pa vloženo v kurjo merdanjo se ob nji, ki sa vajet flu-shi, fkosi noshnizo, fkosi uštje v maternizhno du-plo feshe in se mešto ifhe, na kterim se potiza fhe dershi. Pri tem se morajo pa peršji ploškama ukup ftifnjeni dershati, de jajzove mreše med njé ne pridejo, kar bi dele s utipam lahko rasložhiti napotovalo. Ko je porodna pomozhniza do mešta, na kterim potiza fhe fedi, prišhla, nej levo roko sunaj na dno maternize poloshi, de se ta ne premakne, in poskusi, s konzmi perštov tiste roke, ki je v maternizi in ktera je sad sa odložhen okraj materne potize s poverham perštov proti maternizi vpeljana, fhe fedezhi dél pošljize f tem odlušhiti, de s tajisto med maternizo in med potizo sa-fedeno roko rahlo od ene firane proti drugi ali od-sgor navsdol, pa prav varno, giba. Tako odložheno in f svojo roko obdano materno potizo nej potem lepo in pozhasi ispelje. Vezhdel se sdaj materniza okoli roke vkerzhi in kri neha težhi. Istrebljeno pošljizo mora porodna pomozhniza pregledati, ali je zela, in do porodnizharjeviga prihoda obdershati, de mu jo poka-she in mu od svojiga ravnanja odgovor dá.

§. 338.

b) *Po svoji naravnavi neredovni popadki* v pošteljzhni dobi predelijo s nategnjenim kerzhenjem maternizo, v podobi peškine ure, v dve enaki ali nee-naki polovizi, so bolj boleštni kakor sizeršhni in usro-kujejo *saderngnjenje maternize*. Ako taka saderga njen fredek sadeně, se she menj ali bolj odložhena po-tiza *sapre*, ali se pa, zhe je maternizhni vrat ali uštje kerzhašto vlezhen, *vjame*. Pri prvi nakljuzhbi je en del materne potize pod saderngnjenjem vtipati, v drugi se pa famo popkovina, kakor fkosi kerzheno uštje gre, vřhlata; kervtok, ki sato narvezhkrat nastopi, je po navadi unanj, redko snotrajn.

Priloshnost k temu dajo hitri in silno teshki tudi umet-

ni porodi, natesovanje popkovine, nekajfhno preterdno sarafhenje matrne potize s maternizo, nesmerno metje tajiste, drashenje njeniga uftja i. t. d.

Porodna pomozhniza nej varje, popkovino prevezh nategovati, nej, dokler nevarnost ni prevelika, trebuh f prekajenimi olnatimi rutami greje in nej fkerbi, de bersh ko bersh po porodnizharja poshljejo; ako je pa fama pri tazim porodu bres porodnizharjeve pomozhi, nej li kri vftavljazozhkih sdravil poslushi in odpravi poshljizo, zhe je fila, s umetnim odlozhenjem matrne potize po v §. 337 rezhenim ravnanji. Pri tem opravilu mora sadergo maternize ravno tako, kakor ne dofti raste-gnjeno uftje s perftmi rasprojati, po zhimur se vezh-del materniza rajfhi fkerzhuje in se tudi kritok vftavi.

§. 339.

c) *Preterdno sklenjenje ali sarafhenje matrne potize* s maternizo, ktero se vezhdél na njenim posamefnim in malokadaj na njenim zelim okraji najde, usrokuje doftokrat ne le she imenovanih neenakih fkerzhevanj, ampak je tudi krivo, de se matrna potiza preposno odlozhi, ali pa, de posamefni déli njé v maternizhni votljini obfedezhni saftanejo. Is take napake isvirajo filne, pa sa istrebo matrne potize nedoftojne fkerzhenja otrozhnjika, ktere na fedeshu potize reshezhe, fklézhe bolezhine in sraven teh tudi kervavitve usrokujejo. Materniza je neenake in gerbaste podobe in vzhafi se najde nekaj potize v njenim uftji.

Zhe porodna pomozhniza posna, de se pri popolnim sarafhenji matrne potize s maternizo poshljiza po otrokovim porodu v navadnim zhasu nezhe istrebiti, nej porodnizharja poklizhe, de se nikakorfhniga sadolshenja safran is tega isvirajozhkih nefrezhnih rezhi nevkrevizhi; ako se pa potiza le na posamefnih mestih preterdno s maternizo fklepa, nej se habiza she vezhkrat imenovanih pomozhkov soper is tega rado isvirajozhe kervavenje poslushi in umetno refhi v fili, zhe

bi se namrežh v pomankanji porodnizharfke pomozhi nanaglama filno nevarna kervavitev nakljuzhiti vtegnila, she odlozhene in labko odlozhljive dele potize od terdno sarafhenih s perftmi, ker ne labko odlozhljive postljizhne déle, bres de bi s filo ravnala, notri pufti. Ti déli potem po daljnih fkerzhevanjih maternize v otrozhji postelji odpadejo in se s otrozhnizhnim tokam istrebijo.

Tretji rasdélek.

Od nepravshne otrozhje postelje.

§. 340.

Otrozhja postelja se *nepravshna* imenuje, zhe v njenim preteku ali pri otrozhnizi savoljo pomnoshene obzhutljivosti shivota ali pa pri novorojenzhku savoljo njeshnosti svojiga teléfa in savoljo filne mozhi unanjih fhkodljivost do nju *bolehote* nastopijo.

§. 341.

Te neredovnosti otrozhje postelje in njih vsroke uatanko *spasnati*, je dolshnost *vsake porodne pomozhnize*, de, ker je nji fkerb sa otrozhnizo in sa novorojenzhka isrozhena, o pravim zhasu sdravnikove pomozhi ishe in do njegoviga prihoda obá vsih fhkodljivost varje ali v fili fama s svetam in djanjem pomagati samore.

Od bolehot otrozhnize.

§. 342.

Bolehote otrozhnize so ali naravni nasledki po-

roda, tako, de ta sam nepravilno otrozhjo posteljo usrokuje, ali pa v preteku te postelje is bolj ali menj snanih usrokov isvirajo, kateri mater, ko je otrozhniza, toliko losheje bolno storiti vtegnejo.

I. Bolehote kakor naravni nasledki poroda.

§. 343.

1) *Kervotoki is maternize.* Ti so ali *unanji*, zhe se vidi kri is spolovil tezhi, ali *notranji*, zhe kri v maternizhni votljini, ker kaj jajzovih mrén, materne potize, sterjene kervi ali kerzh maternizhno ustje sapersa, saftane, in nastopijo, kakor v tretji porodovi dobi, tako tudi koj po vzhasi redovno istrebljeni materni potizi in vezhkrat tudi she prvi dan otrozhje postelje in sizer pri shenfkah rasne nature.

§. 344.

Pri kervnatih fozhnatih shenah, ktere morebiti kervi pufhanja navajene v noshezhosti in v porodu to storiti samudijo ali v porodu she drashivne, vrozhino delajozhe rezhi vshivajo, se prevezh vtrudijo ali se od velikih serzhnih gibkov tarijo, isvira kervotok is nesmirniga naberanja kervi, ktera tukaj s prikasnimi prekervnatosti vezhdél koj po porodu otroka, tudi med in koj po istrébi postljize obilno istéka. Porodna pomozhniza mora v tazih okoljshinah, zhe prevelika sguba kervi shkodljiva postane, le tako, kakor se bo v fledgezhim §. 345 povedalo, pomagati; majhno kervovenje pa ne shkodje takim shenam nizh, temuzh jim dobro déne.

§. 345.

Pri slabotnih shenah pride kervotok prav dostokrat is pomankanja maternizhnih kerzhenj po filno hit-

rih ali prav pozhaſnih teshkih porodih, po prevelikim rastegnjenji maternize ſavoljo obilne ſadove vode, ſavoljo prevelikiga otroka ali ſavoljo dvojzhkov, trojzhkov in po premozhnim vpiranju o porodu. Take okoljſtave ſo krive, de navadno lahko tekoſzha, tode vzhafi tudi ſterjena kri vezhdel naglama ſunaj vidljiva v veliki obilnoſti odtezhe ali ſe pa ſnotraj v maternizhni votljini nabera.

Notranji kervotok ſe ſpoſna iſ ſlo rastegnjene, mehke in ohlapne maternize, iſ iſtrebe meſnati vodi enake tekoſzhoſti, iſ toplote, ki jo porodniza v trebuhu zhuti, in iſ ſnaminj velike ſlaboſti, ktera pa tudi ravno tako pri unanjim kervotoku naſtopiti ſna. Te ſnaminja ſo: Bledoſt in pogerdenje obrasa, teshko ſopenje, teſnoba v perſih, iſkre in otamnjenje pred ozhmi, omedljevze, mras v udih, velik nepokoj, po kterih velikrat ſ boſhjaſtjo ſmert naglo pride.

Porodna pomozhniza poſkerbi do ſdravnikoviga prihoda, po kteriga mora bres odloga poſlati, ſa mozhnejſhi doſtojne kerzhenja maternize, materna po-tiza nej ſe ſhe derſhi ali nej je ſhe iſtrebljena; iſ tega namena nej po §. 337 rahlo, pozhaſi mozhneje, maternizo na dnu ſ dlanjo mane, naj ſ zhiſtim vinſkim zvetam, ſ ſhganjem, ſ meliſovzam ali mëtovzam trebuh dergne, naj ga in poſebno maternizo enako, ſzhaſama mozhneje, ſ eno ali ſ dvema rokama pritſka, naj trebuh in okrog ſpolovil ſ merslo vodo poſhkropi, naj mersle obkladke zhes trebuh in zhes ſpolovila poklada, med tem ko v enim roke, no-gé in perſi otrozhnize ſ toplimi, ſuhimi rutami fogrëva, v ſili nej diſhayne rezhi ali jëſih ſ vodo ſmeſhan v maternizhno votljino driſhkljá, nej poſhlatuje ſ v merslo vodo ali v ſhganje pomozheno roko ohlapne maternizhne ſtene, in ſraven tega nej dá vſako zhe-tert ali vſake pol ure petnajſt ali dvajſet kapliz oma-ke iſ ſladke ſkorje na ſhlizi vode ali na koſzhku ſladkorja otrozhnizi vſhiti. Med takim ravnanjem je tre-ba, de otrozhniza, kolikor je mogozhe, pokojno in na-

ravno, s smirno svifhano glavo in f fkip ftifnjenimi ftegni leshi. Ako je shena slo flaba, nej ji prefkerbijo mefne juhe s kuhanim jezhenam, ovfam, s jajzovim rumenjaka, malo vina i. t. d. Nevarnosti, de bi se kervotok ponovil, ni vezh, zhe se udje vgrejejo, topel pot naftópi in se teshave ter nepokoj manjshajo. Desiravno se pri otrozhnizi tako boljshanje pokashe, je vunder porodna pomozhniza fhe ne sme sapuftiti, ampak fhe vezh ur mora na njo pasiti, ker se vzhafi soper prizhakovanje kaj hudiga priuriti sna.

§. 346.

Pri slo obzhutnih mehkushnih shenah se sna savoljo *neenaziga kerzhenja maternize*, ko se en njeni del prevezh, drugi pa premalo fkerzhi, kervotok narediti. Kri tukaj pri vřakim popadku vezhdél redka in vselej po malim odtéka, sa to snaminja sgubljene kervi in prevelike flabosti tukaj ne naftopijo tako naglo. Pri kervotoku savoljo tazih kerzhevni posabolezhkih nej priporozhi porodna pomozhniza pokoj in otrozhniza se sadershi po §. 338.

§. 347.

2) *Poshkodovanje spolovil*, namrezh noshnize in posebno presredka, ki se sna nekoliko ali pa zelo do riti pretergati, se sgodi pri nedostojni ali zhisto opufheni podpóri fredniga mesa, pri premozhnim isdelovanji popadkov, pri neredovni medénzi, pri prevoski framovi fhpranji, pri nepravřhni kakofti presredka, postavim, zhe je preshirok in flabo sazelen, pri nenavadni velikosti otrokove glavize in plezh.

Is tega isvirajozho kervovitev naj vřtavi porodna pomozhniza s v jesh pomozhenim in na kervovezho mesto tikama satifnjenimi zofanzami in s pertenimi zunizami. De se maternizhniga in noshnizhniga truta i. t. d. obvarje, mora kak sdravnik rano, kakor je mogozhe, dobro sazeliti.

Zhe je presredek *malo natergan*, nej porodna pomozhniza rano vse kervi osnashi, nej jo stisne dobro fkupej, nej poloshi otrozhnizo posrani s dobro skup stisnjenimi in, zhe je treba, v kolenih s ruto svesanimi stegni, naj dene pred unanje spolovila gobo, de se odtekajozha nesnaga va-njo vlovi in na rano, ktera se mora po vsakim osnashenji previdno ozhititi, v kamiljzhni zhaj pomozhene zunjize. Presredek, ki je *bliso do ritnika ali zelo do njega pretergan*, potrebuje bersh ko bersh sdravnikove pomozhi.

§. 348.

3) *Vnetno otekanje spolovil* po pozhafnih, teshavnih porodih, po pogofstnih, nerodnih preiskavah in po umetno dodelanih porodih potrebuje tudi poloshevanja omehzhilnih obkladkov na spolovila. Sa *kervni otok* piskov, ki se vzhafi she v otrozhji postelji naredi, je treba ranozelnikove pomozhi.

§. 349.

4) *Pri trutu in pri preboku maternize* nej porodna pomozhniza otrozhnizo tako poloshi, de s krieshem bolj visoko leshi, in pokrije nej do porodnizharjeviga prihoda naprej padene dele fkerbno in ravna nej se po §. 289. Zhe je porodna pomozhniza spolovila spet v njih redovno lego nasaj spravila, mora fkerbeti, de otrozhniza presgodaj ne vstane. Savoljo maternize, ko je otrozhniza she vstala, vunder spet naprej padene, je venez v noshnizi ji nositi treba, kteriga ji sna porodna pomozhniza, ako je v tem poduzhena, umetno notri djati.

§. 350.

5) *Hudi posabolezhki* pridejo po hitrih porodih, pri slo obzhutnih poporodivkah, po saftanji kakiga oftanka

jajzovih mrén ali materne potize ali saterjene kervi, in sa njih odvernenje je treba, tople, volnate, fuhe ali v kamiljzhni zhaj namozhene rute na trebuh pokladati, tega s gorkim lanénim ali lasfhkim oljem masati, drifklje is kamiljzhniga zhaja preskerbeti in imenovani zhaj sa pit dajati, rasun tega naj otrozhniza v pokoji in, zhe posabolezhki dalj zhafa in prezej mozhno terpijo, posfhli po sdravnika. Porodna pomozhniza nej si persadeva stanovitne bolezhine pri unetjih od posabolezhkov raslozhiti.

§. 351.

6) *Šzavne teshave* otrozhniz obftojijo ali v sadershanji fzavnize ali pa v njenim nepovoljnim odtekanji. *Sadershanje fzavnize* isvira is otifkanja fzavnika in mehurjeviga vratú o porodu, tudi is noshnizhniga in maternizhniga truta; *nepovoljno odtekanje fzavnize* is slabosti mehurjeviga vratú ali fzavnika ali pa is posfhkodovanja teh délov.

Šzavne teshave minejo vzhafi v nekih dnevih. Porodna pomozhniza mora po teshkih porodih na odzejanje fzavnize posebno gledati in otrozhnize k temu opominjati, kar vezhkrat le tako fitoriti snajo, de fe f shivotam naprej nagnejo. Pri sadershevanji fzavnize nej se previdno odzedeivnika posflushi, pri bolestnim odzejanji vode pa nej tople obkladke is kamiljzhniga zhaja na spolovila poklada in otrozhnizi trebuh s gorkim oljem mashe, tode otrozhniza med tem naj v pokoji leshe. Zhe fzavniza nepovoljno odtéka, nej fkerbi sa potrebno fnashnoft spolovil in sa pomozh sdravnika.

§. 352.

7) *Mastnizo*, ktera je med porodam morde *naprej stopila*, nej porodna pomozhniza, ako se fama ne naravna nasaj, s pooljenimi perftmi v posfranfki legi shene nasaj fpravi, ali pa, zhe se ji potrebno sdi, poklizhe sdravnika.

§. 353.

8) V nekterih *obznhnih bolehotah* je hitre sdravnikove pomozhi treba, postavim: pri boshjastih koj po porodu §, 245. V veliki *slabosti*, v *omedljevzah* nej se porodna pomozhniza po §. 345 ravná. Zhe otrozhnizo *mras trefe*, je dobro, jo s gorkimi pokrivali sagrinjati in ji gorkiga zhaja flefoviga ali lipoviga zvetja dajati.

II. Bolehote v preteku otrozhje postelje.

A. Maternizhne bolehote.

§. 354.

Otrozhnizhni tok je, kar njegovo kolikošt vtizhe, napzhen, zhe *preobilno* in *predolgo* terpi, kakor se to pri obilnokervnatih, mozhnih in tazih shenah, ktere otroka ne dojijo fame, vzhasi bres fhkode sa njih sdravje rado primeri, flabotnim pa mozh jemlje in sdravnikovo pomozh potrebno naredi; ali zhe je

§. 355.

Prepizhil ali savoljo prefilnih ferzhnih gibkov, savoljo nepravfhniga shivljenja ali savoljo premrasenja zelo *sastane*. Zhe se poslednje sgodi, je porodni pomozhnizi treba, urno sdravnika poklizati, de otrozhnizo maternizhniga unetja in merslize obvarje, de sdravnikoviga prihoda pa mora otrozhnizi pokoj ferzá in shivota priporozhiti, ji tople omezhive obkladke na spolovila in na trebuh devati, otroka pridno dojiti velevati in mlazhno driskljanje s oljem dajati.

§. 356.

Kar kakošt sadene, je otrozhnizhni tok napzhen, zhe *ojster* in *fmerdexh* is maternize tezhe. Napzhna

kakoſt otrozhniga toka vezhdel is kake bolehoté isvi-
ra, ſavoljo ktere je ſdravnika ifkati treba. Porodna
pomozhniza mora ſpolovila vezhkrat s kamiljzhnim zha-
jam ſnaſbiti in prati in po ſdravnikovi ukasi v noſh-
nizo driskljati.

§. 357.

Vnetje maternize fe ſpoſná is bodezhih ali re-
shezhih, bolj ali menj hudih bolezhin noter v trebu-
hu, ktere fe vezhkrat, zhe fe tudi *otrozhnizhna mer-
sliza* pridruſhi, zheſ zeli ſlo napét trebuch raſſhirijo
in f potipam in f pomikanjam ſhivota ſhe vezhi poſta-
nejo, in dalje is velike vrozhine in ſheje, is fuhe polti
in is hudih bolezhin v glavi i. t. d.

Posabolezhki fe od tega vnétja raſlozhijo is bo-
lezhin, kterih ena ſa drugo naſtopi in is neboleſtnoſti
trebuha, zhe ga kdo dotakne. Vnetje maternize po-
trebuje hitro ſdravnikovo pomozh.

B. Bolehote polti.

§. 358.

Polt ſozhnatih ſhen ſlaſt pri prebivanji v preveliki
toplóti fe v otrozhni poſtelji *prevezh poti*, pri bolésnih
pa, poſéбно pri unétjih, driskah i. t. d. doſtikrat *pre-
malo*. V pervim fe morajo pregorke odeje opufhati in
malo rediven ſhivesh priporozhati, v drugim pa, zhe
je otrozhniza ſhe bolna, do ſdravnikoviga prihoda ji
vſbivanje gorkih pijazh, poſtavim fléſa, pirnizhnih ko-
renin, lipoviga zvetja ali kamiljzhniga zhaja naſve-
tovati.

§. 359.

Otrozhnizam fe prav doſtikrat *proſovkam podo-
ben ofip* iſpuſti, ki fe is rudezhih, belih, proſovimu
ſernju podobnih in f zhiſto tekozhofſtjo napolnjenih me-
hurzhkov ſpoſná in fe na vratu, na perſih, na ſatil-

niku, tudi na vſim ſhivótu najde, ali bres merslize ali pa s njo, in zhe je tó, s velikimi teshavami, s tefnobo in s kiflo difhézhim obilnim pótam. Ispuſti ſe is pregorkiga sadershanja ſavoljo prevrózhih oděj poſebno s teshkimi pernizami, is prevelike gorkote v ſtanizah, is preobilniga vshivanja gorkih in vrozhino delajozhjih pijázh (kafeta, beſgovza, vina, ôla) in ſe nekterikrat bolj pogóſtama, nekterikrat bolj poredkama priméri. Pri nemerslizhni proſovki nej odpravi porodna pomozhniza vſe fhkodljive vsroke in daje nej ſamo lahke pijazhe, poſtavim vodo s mlékam ali ſ fladkoram in vkaſhe nej bolnizi, zhe jo tudi mersliza tréſe, po ſdravnika poſlati.

C. Bolehote perſ.

§. 360.

Pri preobilnim odlozhevanji mleka v perſih ſe naredi, zhe je ob enim njegov istok ſavert, prezejſhna otekljina obéh ſiſzov. Zhe pa pri prevelikim odlozhevanji mleko tudi is njih tezhe, pride doſtikrat velika ſlaboſt is tega in ſ-hujſhanje otrozhnize. Œozhnam ſhenam nej porodna pomozhniza pové, de malo redivne rezhi vshivajo in otroka bolj po redkim dojiſjo. Ako ſe otrozhnizi mleko ugoſti, nej noſi ſiſze na pod njimi in zheſ plezha rahlo preveſanim pertu in isprasni nej ſi jih s naperſno ali mlézhhjo ſiſavko. Pri iſtékanji mleka is ſiſzov nej ſkerbi, de prevezh doli ne viſijo in ſuhe rjuhe nej vezhkrat na-nje poklada, otroka pa, zhe ob mozh prihaja, ſzhafama odſtavi.

§. 361.

Premalo mleka ſe odlozhje pri veliki ſhivotni ſlaboſti, v bolésnih in pri nepravſhni kakoſti perſnih beſgavk. Zhe vshivanje bolj redivnih rezhi, poſtavim, riſha, jeſhprenja, meſnih juh, ola s jajzovim rumenja-

kam i. t. d. shivotu ne da kmalo vezh mozhi in se mleko s pridnim dojenjem otroka ne sazhne kmalo dovolj odlozhevati, mora porodna pomozhniza sdravnikove pomozhi ifkati.

§. 362.

Pri naglama saftalim odlozhevanji mleka, ktero se dostikrat po filnih ferzhnih gibkih, po prehlajenji ali savoljo možnih drifkavnih sdravil priuri, se vzhafi mleku enaka tekozhofst na kakim drugim delu shivota odtozhevati sazhne (mleko se preftopi); to je navadno f teshkimi bolesnimi sdrusheno in vselej sdravnikove pomozhi potrebuje. Porodna pomozhniza sna do sdravnikoviga prihoda gorke obkladke na fisze pokladati.

§. 363.

Mleko sna po fvoji kakofsti nepravfšno in torej dojenzhku fhkodljivo biti, zhe se otrozhniza premrasi, ferzhnim gibkam ali nepravfšnimu shivljenju vdá. Ako je otrozhnizo kaka taka fhkodljivoft sadéla, ne sme otroka koj potém podojiti, ampak si mora mleko kako drugazhe is perf ispraviti. *Prerédko* in *prevodeno* mleko se sná dostikrat s bolj redivnimi jedmi in pijazhami, *premafšno* in *pregofsto* pa s menj redivnimi in vodénimi shiveshi sboljfhati.

§. 364.

Mlézhje saterdine se imenujejo tifti otóki fiszov, ki ali bolj naverhi ali bolj globoko v perfni besgavki leshijo, se terdo vfhlataji dajo in sazhetskama menj bolijo. *Vnétiza fiszov*, vezhrat is mlézhjih saterdin isvirajozha, je tudi sdaj bolj poverhna, sdaj bolj globoka. Kolikor globozheje vnetiza tizhí, toliko vezhi prihaja otok in boleftnoft, nasadnje tudi perfna polt rudezha pofstane in mersliza pritífne, med tém se pa

odlozhevanje mleka smanjšha ali zelo podhine. Pri poverhni vnétizi, ktera se vzhafi she na perfno besgavko potegne, je polt koj sazhetkama napéta, fvitla, ruzdeza in pri potipu boleſtna, doſtikrat odlozhevanju mleka nizh ne fhkodje. Ako vnetiza v gnojenje preide, je holezhina bolj tolzhezha, bljunkanje ſe zhuti, perſi ſhe bolj otezhejo in njih barva ſe ſpremeni.

Vsroki teh perſnih nadlog ſo: prehlajenje, ferzhni gibki, neredovno ſhivljenje, tiſhanje na perſi, preobilnoſt mleka, i. t. d. Zhe ſe pri pizhlím ſhivljenji, pri prebivanji na gorkim s vshivanjem potívni, ſhlesafih pijazh, po vezhkratnim isprasujenji mleka is fiſzov in pri pravſhnim podpéranji njih ſaterdine kmalo ne ſgubijo, ali zhe ſo ſhe sazhetkama boleſtni, mora porodna pomozhniza ſavoljo teh, kakor ſavoljo perſne vnétize otrozhnizi vſelej ſdravnika priporozhiti, ki bo po ſvoji pameti in vednoſti priſtojnih pomozhkov ſapiſal in pa tudi raſfódil, ali ta ſhe ſmé otroka dojeti ali ne.

§. 365.

Oránjenje perſnih bradoviz, ktero ſe na prav mehki poverhni koſhizi, pri neſnashnoſti, pri možnim fiſanji otroka, pri prehlajenji i. t. d. naredí, doſtikrat ne pripuſti otroka dojeti in vsrokuje ſavoljo tega otok in vnetizo perſi; nar bersheje ſe ga po v §. 115 raſloſhenim ravnanji obvarje. V merslo vodo pomozhene in na perſi poloshene pertene rutize pa tudi njih pomasanje s ſhléso is arabſkiga gumija ali ſ rjavim ſladkoram pomagajo vzhafi hitro ſazéliti; koſiſtno je tudi, bradovize ſhe v otrozhji poſtelji s ſhganjem maſati, zelo, ko ſo ſdaj oranjene. Šploh ſe ne ſmé prepovedati s oranjenimi bradovizami otroka dojeti, ker ſe ſnajo te tudi med dojenjem ſazéliti, lé ofnashiti ſe mora bradoviza poprej od vſiga, ſ zhimur je bíla namasana. Zhe morde otrozhniza poſkuſiti hozhe, umetno narejene bradovize, poſtavim is vlazhne ſmole, ſe poſluſhiti, jo mora porodna pomozhniza prav poduzhiti, kako ſe to

napravi in kako se vsakdan nova gobiza v takšno bradovizo dévlje, de se mleko, ki v nji mende oftaja, ne skifa; fizer je otrozhnizi pri tem tako ravnati, kakor sdravnik rezhe, in materi ojtstro prepovedati, se svinzhenize in svinzhenih masil poslušiti.

D. Obzhne bolésni.

§. 366.

Pri vsih s veliko vrozhino in shejo, s bolezhinami v glavi in s mešhanjem v govorjenji, s bolezhinami v tem ali v unim delu shivôta, f podhinjenim odlozhevanjem is maternize, is polti in físzov sdrushenih in is tega ali is uniga vsroka isvirajózhkih bolésnih imá porodna pomozhniza dolshnost, koj po sdravnika poslati, ker se sna vsaka taka bolésin v otrozhji postelji filno hudo isiti. Šamo pri *mlezhi merslizi* sme porodna pomozhniza upati, de se bo ta mersliza s potam, kteriga sná f pomozhjo prebivanja na gorkim in s vsihvanjem gorkih shlesastih pijazh, in s istekanjem mléka is físzov mnoshiti, vftavila. Zhe pa taka mersliza zhes dvanejst ur terpi, mora po sdravnika poslati; nikoli pa ne sme fama sdravil priporozhati ali dajati.

Od bolehot novorojénzhkov.

I. Bolehote porod nasledijozhe.

§. 367.

Dosdévna smert novorojénzhkov se raslozhi od prave smerti po pomankanji snaminj trohnjenja in po mogózhosti, shivljenje nasaj poklizati, in si jo moramo pri zhitim pomankanji snaminj shivljenja toliko zhafa misliti, dokler se snaminja sazhétiga trohnjenja ne pokashejo. Te so: smrad, istekanje smerdézhe tekózhosti

is uft in is nafa, lufhenje poverhne koshe, rjave maroge, sabuhljiwoft trebuha i. t. d.

§. 368.

Dosdévna smert is prevezh kervi fe da fposnati is víshnjevo rudézhe barve obrasa, posebno uftniz, pa tudi vfiga shivota, is sabuhnjeniga obrasa, slafti uftniz in ozhi, is neba fe terdno dershezhiga jesika, is pomnoshene toplote, is komaj ali zeló nizh obzhutljiviga ferzoviga trepanja in is prekervnate popkovine.

Vsroki take dosdevne smerti fo: Teshko fopenje savoljo prevezh shlése v uftih, v nosu in v dihalizu pri krepkih kervnatih otrokih, slaft v obrasovi légi, dolgo terpezhi poródi, malo nehajozhe fkerzhevanja maternize, sagvojsdenje v medenzi, terdno ovita in naprej padena popkovina.

Porodna pomozhniza nej ofnashi ufta in nos masinzam, ki je s zunjizo ovit, nej preréshe popkovo, nej pufti is nje eno ali dve shlizi kervi odtezhi in podvéshe nej jo fhe lé poté, fkoplje nej otroka famo v topli vodi, deva nej mu na glavizo mersle obkladke, poshkropi nej mu perfiza s merslo vodo, pihne nej fape va-nj, in zhe fe snaminja shivljenja kmalo ne pokashejo, nej ravná s njim, kakor zhe bi bil is flabosti dosdévno mertev.

§. 369.

Dosdevna smert is flabosti fe fposná is blede mertvafhki enake barve, is omahljih udov, is doli vífezhe fpodnje zheljufiti, is reshanja ritnika, fkosi kteriga otrozhja smola ístéka, is flabiga ali zeló nezhtljiviga trepanja popkovine in ferza.

Vsroki take dosdévne smerti fo: Pretergatev popkovine, kervavitve o poródu, vlezhenje herbtifheviga mosga pri teshkih porodih, prirojena flabost savoljo maternih bolésin, splavi in prirojena nesmoshnoft nofhézhe, otroka do srelofti shiviga snofiti.

Porodna pomožnica nej ofnashi tukaj ufta in nof od shlése, nej dene, zhe popkovina fhe treplje, otroka s materno potizo vred v mlazhno kopel, kateri se sna nekoliko vina ali shganja priliti, popkovino nej pa spodvéshe in preréshe koj, ko otrok fopfti pokufha, kertazhi nej ga na podplatih in na herbtifhu, vzhafi nej ga vdari s dlanjo na ritko, zhe je otrok bres materne potize v kopéli, nej ga sdaj is kopeli vsame, sdaj pa fpet v njó dene, nej ga fim ter tje v sraku ujfhka in mu dergne shivot, sláfti perfiza f flanelo ali pa tudi f perftmi, brisglja nej mu s merslo vodo, s vinam ali s kakim zvetam na perfiza in na shlizhizo, umiva nej obras in fenzè s vinam, dershi nej mu difhave pod nóf, drashi nej mu nof in shrelo f peréfam, nadihne ali napihne nej mu mozhno perfi, pihne nej fape sazhetkama pri odpertih, potlej pri samafhenih nofnizah vanj in jo fpravi f fkup ftifnjem perfiz na ftranéh fpét vun in drifklja nej ga f kamiljzhnim zhajem ali s vodo, s nekoliko vina ali jéfiha smefhano.

Ko porodna pomožnica otroka tako oshivljati fkufi, mora previdna in fkerbna biti, na snaminja nasaj pri-dijózhiga shivljenja, namrezh na fpremembo blede ali samokle barve v rudézho, na povernjenje ferzoviga in popkoviniga trepanja, na majhne gibanja in trefenje uft in udov, na gergravno in sdihavno fopenje pasiti. Rasun tega vfiga nej fi fhe dalje prisadéne, tudi, zhe bi se dosdaj nikakorfhne snaminja shivljenja ne pokasále, f previdnostjo she rezhene sdravila obrazhati in ne fme otroka fhe dalj zhafa is nemar fpuftiti, defiravno prav nizh gibanja okrog ferzhne jamize vezh zhutiti ni, ritnik reshí in udje omahlo vífijo.

§. 370.

Poshkodovanja otroka fo ali prave *lozhitve*, poftavim, pretergatev popkovine, kile in vtifi zhépinnih koftí, ali *isvegnjenja* in *ispahnjenja*, sa ktére je vselej sdravnikove pomozhi tréba, ali *smezghanje*, po-

stavim, otok na naprej leshézhi glavizi ali ritki, kateri navadno v dvanajstih ali fhteri in dvajsetih urah f pokladanjem mlazhnih obkladkov is kamiljzhniga zha-ja ali is vina in jesiha sgine, ali kervna otekljina na glavizo, mehka, sdaj bolj, sdaj menj velika, neboléftna otekljina na eni temenovih ffraniz, ktera fe is isstopivfhi kervi naredí in od ranozelnika osdra-vljena biti mora. Svéggnjenja glavize, ktere fe vzhasi o porodu naredijo, ne smé porodna pomozhniza s rokami poravnati, ker fe njena prava podoba fzhafama is sebe verne. Tudi vtifi zhepine sginejo vezhkrat fami bres vse fhkode.

II. Prirojene popáke.

§. 371.

Sa samafhe, postavim, mastnize, fzavnika, nos-niz i. t. d., in savoljo prekratke ali presfhiroke jesi-kove vesí, ki otroku prav fífatí napotuje, je treba sdravnikove pomozhi. Poslednja napaka fe sposná, zhe otrok jesika med uftnizi prinefti ne more in zhe fe jesizhek pri poskufhanju, ga vun pomoliti, na konzu fpodviije. Ako porodna pomozhniza otroku nos satífne, lahko vidi ali pa s masinzam zhuti, de ta ne more jesika premikati, kakor je prav.

§. 372.

Tudi savoljo *nepravfhnih rászépov*, postavim, na uftnizah ali na nebu, savoljo *popák* na terfhu in na udih, kakor tudi savoljo *kíl* je treba ranozélnikove pomozhi. *Popkova kila* sna, desiravno fe dostikrat fhe le po porodu savoljo nepravfhniga ravnanja s popkam ali savoljo vezhkratniga filniga krizhanja otroka na-redí, tudi prirojena biti. *Modnizhno kilo* sposná po-rodna pomozhniza, zhe pri fantizhkih v modnizi meh-ko ali napéto otekljino najde.

III. Po porodu pridobljene bolehoti.

§. 373.

1) *Slaténiza*, ki se da is rumene barve polti in beline v ozhefu sposnati, isvira is pretéfniga povijanja, is premrasenja in is flabe reje in je, zhe otrok ni ob enim tudi samafhen, pri tem pa je pokójin, in zhe le nektare dni terpi, vezhdél nefhkodljiva.

§. 374.

2) *Gobize* v uftih so majhni, béli mehurzhi na jesiku, na nebu in na uftnizah, ki se fhe zelo po zhevih rasfhirijo in is nefnashnosti, posebno pa, zhe se otroku uftiza zhediti samujajo, in is navade, otroku zuljize v ufta dajati, isvirajo. V ti bolesni je treba uftiza s famo vodo ali f zukrano vodo ali s sgol zukram fnashiti, zhe pa nepokoj otroka, vrozhina, drifka pritifne, se mora sdravnik poklizati.

§. 375.

3) *Popazhena prebavljivost* dojénzhkov isvira is maternih ferzhnih gibkov, is premrasenja, is flabiga shivesha, is vshivanja teshko prebavljivih napenjajózhnih jedí, is preobjedenja in je otrokam, ker napenjanje, samafhenost, drifko in kolzanje vsrokuje, slo fhkodljiva.

Napenjanje sposná porodna pomozhniza is nepokójnosti, is pogóftniga vekanja, is fkljuzhevanja noshiz, is ropotanja v napetim trebusfku in ga sna prav doftikrat olajfhati ali zhifto odpraviti, zhe popkovni povój bolj rahlo preveshe, zhe pogrete volnate rute na trebushek poklada in drifkljo is kamiljzhniga zhaja naredi.

Zhe v *samafhenosti* drifkljanje kmalo ne poma-ga, ampak temu nasproti otrok fhe bolj nepokojin pri-

haja in krizhi, je treba sdravnika poklizati, ravno tako tudi, zhe *drifka* po shlesastih brisgljah kmalo ne mine.

Kolzanje, ki dostikrat is prehlajenja pride, navadno sgine, zhe otrozi kake shlizhize kamiljzhniga zhaja poshrejo ali pa sifati dobijo.

§. 376.

4) Ravno tako tudi njeshna *polť* novorojenzhkov *oboli*, ker se lahko orani, ali se pa profovke, mehurzhi, vfhenj ali ogerzi na nji naredé.

Oranjenje polti, pri katerim se porudezhi in ta bolj obzhútna pošlane, se naredí v fklombah in v gubah poverhne koshe, posebno na vratu, pod pasdiho, na ftegnih in treba je sa to otroka kopati, ga dobro snashiti in oranjeno mesto ali famo s mlazhno vodo ali pa f kamiljzhnim zhajem umivati.

Profovka se naredi v gorkoti, posebno poléti, dostikrat po ispahnjnji ravno tajiste na maternim shivotu in je navadno bres nevarnosti.

Mehurzhki so vzhafi prirojeni, šturijo se pa tudi po porodu in se najdejo posamešno na mnogih mestih shivota v velikosti graha ali pa tudi vléfhnika. Ali se raspozhijo in sapustijo rano ali se pa vfufhijo in dobijo hrafte, ktere posneje prezh padejo. Zhe se mehurzhki, kterih se po navadi malo ispahne, v velikim fhtevilu ftekajo, so nevarni.

Vfhenj, ki se is rudezhote, vrozhíne, terdobe in is napetosti kakor tudi is bele proge na koshi, zhe se f perftam pritifne, sposnati dá, se kashe vezhdél okrog popka in okrog spolovil in potrebuje, ker navadno mersliza in nepokojnost sraven pridete, sdravnikove pomozhi.

Ogerzi so majhne, zherne nekoliko bunzhizhaste pikize okrog ufhés, na herbtu i. t. d., ki se istifniti pustijo in potém podobo majhnih ruménkastih nitik imajo. Kopanje v mjlilnizi jih preshene.

§. 377.

5) *Vnétiza ozhi*, fperviga trepavniz, posneje punzhize fame, fe fposná is rudézhih, otezhenih, samasanih trepavniz in is odlozhevanja rumenkaste, gnoju podobne shlése, isvira is materniga belotóka, is premrasenja, is nezhistiga ali dimoviga ali prahoviga hlipa, is filno fvitlobniga blifha, is umivanja s nefnashno gobo in pripelje vzhafi oflepljenje. Porodna pomozhniza mora sató otrozhizhka fvitlobniga blifha in premrasenja obvarovati, na vnéto oko v merslo vodo pomozhene zunjize pokladati in fkerbeti, de bersh ko bersh sdravnik pridejo.

§. 378.

6) *Vnétiza perfiz*, ktere otezhené, terde, vrožhe in rudezhe poftanejo, isvira navadno is nepravfhniga istifikovanja in potrebuje, kakor tudi vnetiza popka in israfhenje gobafhiga, rado kervavézhiga mefa, sdravnikove pomozhi, ako pogofhno fnashenje in vezhkratno umivanje s vodo kmalo k sdravju ne primore.

§. 379.

7) *Boshjasti*, pri kterih udje filno in ponehama fuvati sazhnejo, ozhi fe hudo obrazhajo, dofhikrat fpodnja zheljufh fe na sgorno terdno pritifne, (zheljufhni kerzh), isvirajo dofhikrat is bolésin ali is filnih ferzhnih gibkov matere, pa velikrat tudi is prehlajenja ali is posebnih bolésin otroka famiga, poftavim, is vnetize moshganov in treba jim je urne sdravnikove pomozhi.

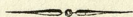

Prerajanje zhafa nofhezhofti

Spisovalca	Sreda zahvalnosti	Sreda povoda
Profesor (Sloven.)	Veliki traven (Ital.)	Kasopisnik (Druž.)
1 Novo leto	20	8
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		
9		
10		
11		
12		
13		
14		
15		
16		
17 Ime Jeruf.		
18		
19		
20 Bosnjan		
21 Nesha		
22		
23		
24		
25 Pavl. spreob.		
26		
27		
28		
29		
30		
31		

Prátika

prerajanje zhafa nofhezhofti.

Rashni zveč

Anton Pad.

Lilijada

Vera dufha

V. J. freh

Lenard

Opominj. Ker nekteri prasniki nimajo stanovitniga duéva, ampak se eno leto préd, eno pa posueje obhajajo, postavim, vñ postni, velikonožni, binkuštni in drugi prasniki, si bodo porodne pomozhuize in nošlézhe shene v prerajtovanji poróda lahko s svojim umam pomagale, in se po pridáni pratiki ravnále.

Prerajtanje zhafa nofhezhofti.

Spozhetje	Sréda nofhezhofti	Sazhéték poróda
Profénež (Jänner.)	Vélki traven (Mai.)	Kosoperfek (October.)
1 <i>Novo léto</i>	20	8
2	21	9
3	22	10
4	23	11
5	24	12
6 <i>S. 3 kralji</i>	25 <i>Urban</i>	13
7	26	14
8	27	15 <i>Terésia</i>
9	28	16
10	29	17
11	30	18 <i>Lukesh</i>
12	31	19
	Róshni zvéť.	
13	1	20
14	2	21 <i>Urshula</i>
15	3	22
16	4	23
17 <i>Imé Jesuf.</i>	5	24
18	6	25
19	7	26
20 <i>Bofhtján</i>	8 <i>Medárd</i>	27
21 <i>Nesha</i>	9 <i>Primosh</i>	28 <i>Sim. in Jud.</i>
22	10	29
23	11 <i>Serze Jesuf.</i>	30
24	12	31
		Lisťopád.
25 <i>Pavl. spreob.</i>	13 <i>Anton Pad.</i>	2 <i>Verne dushe</i>
26	14	1 <i>Vfi svéti</i>
27	15	3
28	16	4
29	17	5
30	18	6
31	19	7 <i>Lenard</i>

Prerajtanje zhasa nofhezhofti.

Spozhetje	Sréda nofhezhofti	Sazhetek poroda
Svézhan (Februar.)	Roshni zvet (Juni.)	Liftopad (November.)
1	20	8
2 <i>Svézhniza</i>	21	9
3 <i>Blash</i>	22 <i>Aházi</i>	10
4	23	11 <i>Martin</i>
5	24 <i>Kréf</i>	12
6	25	13
7	26	14
8	27	15
9 <i>Polóna</i>	28	16
10	29 <i>Peter in Pavl</i>	17
11	30	18
Mali ferpan.		
12	1	19 <i>Elisabeta</i>
13	2 <i>Marije obisk.</i>	20
14 <i>Valentin</i>	3	21 <i>Marie dar.</i>
15	4 <i>Urh</i>	22
16	5	23
17	6	24
18	7	25 <i>Katarina</i>
19	8	26
20	9	27
21	10	28
22 <i>Petra stol</i>	11	29
23	12 <i>Marjeta</i>	30 <i>Andrej</i>
Gruden.		
24 <i>Matija</i>	13	1
25	14	2
26	15	3 <i>Franz Kfar.</i>
27	16	4
28	17 <i>Alef</i>	5 <i>Barbara</i>

Prerajtanje zhafa nofhézhofiti.

Spozhetje	Sréda nofhézhofiti	Sazhéték poróda
Sufhez (März.)	Mali ferpán (Juli.)	Gruden (December.)
1	18	6 <i>Nikolarsh</i> . .
2	19	7
3	20	8 <i>Marie spozh.</i>
4	21	9
5	22 <i>Magdalena</i> . .	10
6	23	11
7	24	12
8	25 <i>Jakob</i>	13 <i>Luzia</i>
9	26 <i>Ana</i>	14
10 <i>40 martern.</i>	27	15
11	28	16
12 <i>Gregor</i>	29	17
13	30	18
14	31	19
Vélk. ferpán.		
15	1 <i>Pet. két.</i>	20
16	2 <i>Porziunk.</i> . . .	21 <i>Tomash</i>
17 <i>Jedert.</i>	3	22
18	4	23
19 <i>Joshef</i>	5	24
20	6	25 <i>Boshizh</i>
21	7	26 <i>Shtefan</i>
22	8	27 <i>Janes</i>
23	9	28
24	10 <i>Lorenz</i>	29
25 <i>Marie osnan.</i>	11	30
26	12	31
Proféuez.		
27	13	1 <i>Novo leto</i> . . .
28	14	2
29	15 <i>Vélk. Shmar.</i>	3
30	16 <i>Rok</i>	4
31	17	5

Prerajtanje zhasa nofhezhosti.

Spozhetje	Sréda nofhezhosti	Sazhéték poróda
Mali traven (April.)	Vélki ferpan (August.)	Pofénez (Jänner.)
1	18	6 <i>S. 3 kralji</i>
2	19	7
3	20 <i>Bernard</i>	8
4	21	9
5	22	10
6	23	11
7	24 <i>Jernej</i>	12
8	25	13
9	26	14
10	27	15
11	28	16
12	29	17
13	30	18
14	31 <i>Janes. glav.</i>	19
Kimovez.		
15	1	20 <i>Boshtjan</i>
16	2	21 <i>Nesha</i>
17	3	22
18	4	23
19	5	24
20	6	25 <i>Pavl. spreob.</i>
21	7	26
22	8 <i>Mali Shmar.</i>	27
23	9	28
24 <i>Juri</i>	10	29
25 <i>Marka</i>	11	30
26	12	31
Svezhan.		
27	13	1
28	14	2 <i>Svezhniza</i>
29	15	3 <i>Blash</i>
30	16	4

Prerajtanje zhafa nofhezhofti.

Spozhetje	Sréda nofhézhofiti	Sazhéték poróda
Vélikí traven (Mai.)	Kimovez (September.)	Svézhan (Februar.)
1 <i>Filip in Jak.</i>	17	5
2	18	6
3	19	7
4 <i>Florian</i>	20	8
5	21 <i>Matevsh</i>	9 <i>Polona</i>
6	22	10
7	23	11
8	24	12
9	25	13
10	26	14 <i>Valentin</i>
11	27 <i>Kosm. in Dam.</i>	15
12	28	16
13	29 <i>Mihael</i>	17
14	30	18
	Kosopersék.	
15	1	19
16 <i>Janes Nep.</i>	2	20
17	3	21
18	4 <i>Franz Seraf.</i>	22 <i>Petra stol</i>
19	5	23
20	6	24 <i>Matija</i>
21	7	25
22	8	26
23	9	27
24	10	28
		Sufhez.
25 <i>Urban</i>	11	1
26	12	2
27	13	3
28	14	4
29	15 <i>Teresia</i>	5
30	16	6
31	17	7

Prerajtanje zhafa nofhézhofiti.

Spozhétje	Sréda nofhézhofiti	Sazhéték poróda
Róshni zvéť (Juni.)	Kosopersék (October.)	Sufhez (März.)
1	18 <i>Lukesh</i>	8
2	19	9
3	20	10
4	21 <i>Urshula</i>	11
5	22	12 <i>Gregor</i>
6	23	13
7	24	14
8 <i>Medard</i>	25	15
9 <i>Primosh</i>	26	16
10	27	17 <i>Jedert</i>
11	28 <i>Sim. in Jud.</i>	18
12	29	19 <i>Joshef</i>
13 <i>Anton Pad.</i>	30	20
14	31	21
Liftopad.		
15	1 <i>Vfi fveti</i>	22
16	2 <i>Verne dufhe</i>	23
17	3	24
18	4	25 <i>Marie osn.</i>
19	5	26
20	6	27
21	7 <i>Lenard</i>	28
22	8	29
23	9	30
24 <i>Janes kerft.</i>	10	31
Mali traven.		
25	11 <i>Martin</i>	1
26	12	2
27	13	3
28	14	4
29 <i>Pet. in Pavl.</i>	15	5
30	16	6

Prerajtanje zhafa nofhezhofiti.

Spozhétje	Sreda nofhézhofiti	Sazhéték poróda
Mali ferpan (Juli.)	Listopad (November.)	Mali traven (April.)
1	17	7
2 <i>Mar. obifk.</i>	18	8
3	19 <i>Elisabeta</i>	9
4 <i>Urh</i>	20	10
5	21 <i>Mar. dar.</i>	11
6	22	12
7	23	13
8	24	14
9	25 <i>Katarina</i>	15
10	26	16
11	27	17
12 <i>Marjeta</i>	28	18
13	29	19
14	30 <i>Andrej</i>	20
	Gruden.	
15	1	21
16	2	22
17 <i>Alefsh</i>	3 <i>Franz Ksar.</i>	23
18	4 <i>Barbara</i>	24 <i>Juri</i>
19	5	25 <i>Marka</i>
20	6 <i>Nikolavsh</i>	26
21	7	27
22 <i>Magdalena</i>	8 <i>Mar. fpozsh.</i>	28
23	9	29
24	10	30
		Vélk. traven.
25 <i>Jakob</i>	11	1
26 <i>Ana</i>	12	2
27	13 <i>Luzia</i>	3
28	14	4 <i>Florian</i>
29	15	5
30	16	6
31	17	7

Prerajtanje zhafa nofhezhosti.

Spozhetje	Sréda nofhézhosti	Sazhéték poróda
Vélk. ferpan (August.)	Gruden (December.)	Vélk. traven (Mai.)
1	18	8
2 <i>Porzjunk.</i>	19	9
3	20	10
4	21 <i>Tomash</i>	11
5	22	12
6	23	13
7	24	14
8	25 <i>Boshizh</i>	15
9	26 <i>Shtéfan</i>	16 <i>Janes Nep.</i>
10 <i>Lorenz</i>	27 <i>Janes</i>	17
11	28	18
12	29	19
13	30	20
14	31	21
Profénezh.		
15 <i>Vélk. Shmar.</i>	1 <i>Nov. léto</i>	22
16 <i>Rok</i>	2	23
17	3	24
18	4	25 <i>Urban</i>
19	5	26
20	6 <i>S. 3 kralji</i>	27
21	7	28
22	8	29
23	9	30
24 <i>Jernej</i>	10	31
Vélk. traven		Róshni zvét.
25	11	1
26	12	2
27	13	3
28	14	4
29	15	5
30	16	6
31	17	7

Prerajtanje zhasa nofhezhofti.

Spozhetje	Sréda nofhezhofti	Sazhéték poróda
Kimovez (September.)	Profénež (Jänner.)	Roshni zvét (Juni.)
1 <i>S. Iln</i>	18	8 <i>Medard</i>
2	19	9 <i>Jofht</i>
3	20 <i>Bofhtján</i>	10
4	21 <i>Nésha</i>	11
5	22	12
6	23	13
7	24	14
8 <i>M. Shmarn.</i>	25 <i>Pavl. fpr.</i>	15
9	26	16
10	27	17
11	28	18
12	29	19
13	30	20
14	31	21 <i>Alojsi</i>
Svézhan.		
15	1	22
16	2 <i>Svézhniza</i>	23
17	3 <i>Blash</i>	24 <i>Janes kerft.</i>
18	4	25
19	5	26
20	6	27
21 <i>Matévsh</i>	7	28
22	8	29 <i>Peter in Pavl</i>
23	9 <i>Polona</i>	30
Mali ferpan.		
24	10	1 <i>Mar. obifk.</i>
25	11	2
26	12	3
27 <i>Kosm. in Dam.</i>	13	4 <i>Urh</i>
28	14 <i>Valentin</i>	5
29 <i>Mihel</i>	15	6
30	16	7

Prerajtanje zhafa nofhézhofiti.

Spozhetje	Sréda nofhézhofiti	Sazhéték poróda
Kosoperfk (October.)	Svézhan (Februar.)	Mali ferpan (Juli.)
1	17	8
2	18	9
3	19	10
4 <i>Franz Seraf.</i>	20	11
5	21	12 <i>Marjeta</i>
6	22 <i>Pet. stol.</i>	13
7	23	14
8	24 <i>Matija</i>	15
9	25	16
10	26	17 <i>Alef</i>
11	27	18
12	28	19
	Sushez.	
13	1	20
14	2	21
15 <i>Teresia</i>	3	22 <i>Magdalena</i>
16	4	23
17	5	24
18 <i>Lukesh</i>	6	25 <i>Jakob</i>
19	7	26 <i>Ana</i>
20	8	27
21 <i>Urfhula</i>	9	28
22	10	29
23	11	30
24	12 <i>Gregor</i>	31
		Vélk. ferp.
25	13	1 <i>Pet. két.</i>
26	14	2 <i>Porzjunkt.</i>
27	15	3
28 <i>Sim. in Jud.</i>	16	4
29	17 <i>Jedert</i>	5
30	18	6
31	19 <i>Joshef</i>	7

Prerajtanje zhafa nofhezhofti.

Spozhetje	Sréda nofhezhofti	Sazhéték poróda
Lifopad (November.)	Sufhez (März.)	Vélk. ferpan (August.)
1 <i>Vfi fvetniki</i> .	20	8
2 <i>Verne dufhe</i> .	21	9
3	22	10 <i>Lorenz</i>
4	23	11
5	24	12
6	25 <i>Mar. osn.</i> . .	13
7	26	14
8	27	15 <i>Vélk. fhmarn</i>
9	28	16 <i>Rok</i>
10	29	17
11 <i>Martin</i>	30	18
12	31	19
	Mal. traven.	
13	1	20
14	2	21
15	3	22
16	4	23
17	5	24 <i>Jernej</i>
18	6	25
19 <i>Elisabeta</i> . . .	7	26
20	8	27
21 <i>Mar. dar.</i> . . .	9	28
22	10	29
23	11	30
24	12	31
		Kimovez.
25 <i>Katarina</i> . . .	13	1
26	14	2
27	15	3
28	16	4
29	17	5
30 <i>Andrej</i>	18	6

Prerajtanje zhafa nofhezhofiti.

Spozhetje	Sréda nofhézhofiti	Sazhéték poróda
Gruden (December.)	Mal. traven (April.)	Kimovez (September.)
1	19	7
2	20	8 <i>Mali fhmarn.</i>
3 <i>Franz kfav.</i>	21	9
4 <i>Barbara</i> . . .	22	10
5	23	11
6 <i>Nikolavsh</i> . .	24 <i>Juri</i>	12
7	25 <i>Marka</i>	13
8 <i>Mar. spozh.</i>	26	14
9	27	15
10	28	16
11	29	17
12	30	18
	Vélk. traven.	
13 <i>Luziá</i>	1 <i>Filip in Jak.</i>	19
14	2	20
15	3	21 <i>Matevsh</i> . . .
16	4 <i>S. Florian</i> . . .	22
17	5	23
18	6	24
19	7	25
20	8	26
21 <i>Tomash</i> . . .	9	27 <i>Kosm. in Dam.</i>
22	10	28
23	11	29 <i>Mihel</i>
24	12	30
		Kosaperfk.
25 <i>Boshizh</i> . . .	13	1
26 <i>Shtefan</i> . . .	14	2
27 <i>Janes</i>	15	3
28	16 <i>Jan. Nep.</i> . . .	4 <i>Franz Seraf.</i>
29	17	5
30	18	6
31	19	7

Postave in Prilega

sa

porodne pomožnice.

Známstva.

Zhe le porodna pomožnica pokliče, ussakontki
shénki savoljo boleznin, savoljo napenjanja ali sa-
voljo drusih teshav na shlednu ali v spodnjim trebu-
hu in v medenici s prisgljanjem in s drugim pomožki
pomagati, mora popred trebn natanjko pregledati, de
sve, ali morde ni snamini noshéxhosi najd in, zhe
le le dordéve snaminja najdejo, svoj lum materij,
pri polib pa golpodinj pametno kssati. Ako pa sna-

P o f t a v e.

Pervizh.

Ne fmé nobèna porodna pomozhniza nikakor judovskiga otroka keršiti.

Drugizh.

Še ji sapové, v fhtér in dvajfétih urah po poródu Judinje imé ozheta in matere, spol otroka in njih fšanovanje f besédami gosposki fkasati, zhe ne, jo bodo pokasnovali.

Trétjizh.

Je poródni pomozhnizi prepovédano, kakimu otroku jesik fpodrésati, ampak, zhe se ji to tréba sdi, mora ranozélnika poklizati, drugazh bo saperta in obfojena, prejéto plazhilo poverniti.

Zhetertizh.

Zhe se porodna pomozhniza poklizhe, nesakonfski shénfski savoljo bolezhín, savoljo napenjanja ali savoljo drusih teshav na shelodzu ali v fpodnjim trebuhu in v medénzi s brisgljanjem in s drugimi pomozhki pomagati, mora popred trebuh natanjko preglédati, de své, ali morde ni snaminj nofhézhofiti najti in, zhe se le dosdévne snaminja najdejo, fvoj fum materi, pri poslih pa gospodinji pametno fkasati. Ako pa sna-

minja vikſhi noſhézhofiti ſpaſi, mora natégama natanjko preiſkovati, de ſhenſka, zhe bi ſhe zhaſ poroda bliſo bil, fama ne oſtane, de ſe bliſnji porod materi ali goſpodinji naſnani in de vſe to natanjko poſkerbi, kar otroka gerdiga umorjenja ali drugazhniga poſhkodovanja obvarje. Porodna pomozhniza bo, ako tega dobriga opomínja ne ſpolnuje, v vſakim takim ſhaloſtnim prigodku od goſpóſke tako kaſnovana, kakor zhe bi bila fama k umorítvi pripomogla.

Pétizh.

Porodne pomozhnize imajo ojſtro dolſhnoſt, duhovnim goſpódam, ki v kerſhne bukve ſapifujejo, vſe, kar od iména otrokove matere in, ali je ta ſakonſka ali ne, vejo, naſnaniti, zhe ne bodo, ko bo prvi pot láſh pri njih najdena, raſun druih kaſin po poſtavah, tudi ſhe s ſgubo pravize, porodnizharſtvo opravljati, kaſnovane. — Dolſhne ſo tudi, duhovni goſpóſki, v ktere fari niſo snane, ſvojo prižhevanjſko piſmo pokasati.

Príſheſem.

4) de bom pri vſh dvornih in nevarnih poródbih v prvim xhálu porodniga ſbravniká v pomoxh poſtala, de ſmerne nevarnoſti ne bom ſamolzhalá in

Priféga.

Prifeshem,

1) de bom svojim vikšhim v vſih rezhéh pokórna in de bom, kolikorkrat ſim od njih poklizana, priſhla, ſpodobno odgovor dajala, njih ſklepe in ukase ſpoſnala in ſe po njih ravnala.

Prifeshem,

2) de ne bom nikakorſhnih notranjih ſdravil bres ſvéta in dovoljenja ſdravnikoviga komu naſvetovala ali ſama dala.

Prifeshem,

3) de bom ſvojo iſuzheno umetnoſt ſveſto, poſhteno in pridno opravljala, de ne bóm nobeni porodnizi ali drugim ſhénſkam ſavoljo révſhine pomozhí odrekla, temnzj ji netegama, nej me podnevi ali ponozi poklizhe, voljno pomagala, tudi, de ſe ne bom nikoli ſapeljati ali premotiti puſtila, kakiga otroka umoriti, ſplaviti, podvrezhi ali ſamenjati, ker vediti moram, de ſe take hudodelſtva po poſtavah ojſtro in ozhitno kaſnovajo.

Prifeshem,

4) de bom pri vſih dvomnih in nevarnih poródih v pravim zhaſu porodniga ſdravnika v pomozh poklizala, de ſmertne nevarnoſti ne bom ſamolzhala in

nizh ne bom samudila, zhefar je v zhafni in vezhni blagor poródnize tréba.

Prifeshem,

5) de svojih pomagávk, ako niso f potrebnim spráhevanjskim písmam prevídene, nikoli k poródnizam ne bom poshiljala in poróda jim isrozhila.

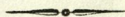
Prifeshem,

6) de bom flabe in smerti blishnje otroke, ki duhovniga prihoda savoljo smertne nevarnosti zhakati ne morejo, koj, ko so zeli ali nekoliko is materniga teléfa prifhli, in nar mlajshi teléfné sadove f zhihto vodo in f nekarofhno drugo tekozhofstjo v imenu Boga Ozheta in Šina in svetiga Duha kerstila, tak kerst potem duhovnu fkasala in nikdar, kadar nevarnost shuga, kersta v sili ne samudíla.

Prifeshem,

7) de fkrivnost poródniz, nej so sakonfke ali ne-sakonfke, nikomur ne fkrivaj ne ozhitno ne bom rasodela, pazh pa terpinzhne fodbine prigodke, ako bi se primérili, gosposki nategama bom fkasala in vse svešto rasodéla.

Vse to sim dobro uméla in priféshem, to spolnovati, tako ref, kakor mi bodi Bog v pomôzhi!

Popravek.

Rasun pogrédhka na frani 182 v defeti vérsti, kjer mora namesti *menj* natifnjeno biti *bolj*, v bukvah ftojézhe pravopisne in snaminjške popake umetje málo ali zeló nizh né kasijo.

